

FINN TAKSØE-JENSEN

Person-, Familie- og Arveret

BORGERLIG RET

Bind 2

25. udvidede udgave

KØBENHAVN

G·E·C GADS FORLAG

1984

© G · E · C GADS FORLAG 1984

omslaget er tilrettelagt af Erik Ellegaard Frederiksen IDD

sats og tryk: JJ tryktechnik a-s, København

ISBN 87-12-08703-3

Indholdsfortegnelse

Afsnit 1. *Personret*

§ 1 <i>Indledning Grundbegreber</i>	21
1. Ugyldighedsregler som beskyttelsesregler	21
2. Myndighedslovens regler	21
3. Retsevne	22
4. Habilitet	23
5. Umyndiges kontraktshabilitet	23
6. § 65-tilstand	24
7. Retsbrudshabilitet	24
8. Personlige forhold	24
9. Lavværgede	24
10. Juridiske personer	25
§ 2 <i>Umyndiggørelse Lavværgemål</i>	26
1. Umyndiggørelse efter § 2	26
2. Personlig umyndiggørelse	27
3. Lavværgemål	28
4. Ophævelse	28
5. Tinglysning	28
§ 3 <i>Umyndiges kontraktshabilitet</i>	29
1. Erhvervende retshandler	29
2. Arbejdsaftaler	29
3. Selverhverv	30
4. Gave og testamente	31
5. Næringsreglen	31
6. Ratihabition	31
7. Pengereglen	31
8. Ægteskabsretsvirkningslovens § 11	32
9. Checks og vekslers	32
10. Ugyldighed	32

Indholdsfortegnelse

§ 4	<i>Værger Tilsynsmyndigheden Aftaleindgåelse</i>	
	<i>Formueforvaltningen</i>	33
	1. Værger	33
	A. Faste værger	33
	a) Fødte værger	33
	b) Beskikkede værger	34
	c) Testamentariske værger	34
	d) Betingelser for udøvelse af værgemål m.v.	34
	B. Ad hoc værger	35
	2. Tilsynsmyndigheden	35
	3. Indgåelse af aftaler	35
	4. Retssager	37
	5. Formueforvaltningen	38
	a) Bestyrelse i godkendte forvaltningsafdelinger	38
	b) Bestyrelse ved værger	39
	c) Midlernes anbringelse	40
	6. Ægteskabsretsvirkningslovens § 52	40
§ 5	<i>Kautions og anden sikkerhedsstillelse for tredjemands forpligtelser</i>	42
	1. ML § 48	42
	2. Undtagelser	42
§ 6	<i>Ugyldighedsvirkningen ved umyndighed</i>	44
	1. Tilbagetræden	44
	2. Tilbagelevering m.v.	45
	3. Erstatning	45
	a) Nyttereglen	45
	b) Urigtige anbringender	45
	c) Strafbart forhold	46
	4. Kreditkøb med ejendomsforbehold	46
	5. Lån til brug m.v.	47
§ 7	<i>Lavværgemål</i>	48
	1. Samadministration	48
	2. Ugyldighed m.v.	48

Indholdsfortegnelse

§ 8 <i>Sindssygdom og anden mental afvigelse som ugyldighedsgrund</i>	50
1. Reglen i § 65, stk. 1	50
2. Tilstandene	50
3. Området	51
4. Ugyldighedsvirkningen	51
§ 9 <i>Erstatningsansvar for skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold</i>	52
1. Om ansvar i og uden for kontraktsforhold	52
2. Børns erstatningsansvar	53
A. Efter culpa-reglen	53
a) § 63, 1. led	53
b) Ansvar for forældre m.fl.	53
c) Nedsættelse af erstatningen, § 63, 2. led	54
d) Egen-skyld	54
B. Efter andre regler	54
3. Mentalt afvigende personers erstatningsansvar	54
a) § 64, stk. 1, 1. led	55
b) § 64, stk. 1, 2. led	55

Afsnit 2 *Familieret*

§ 10 <i>Oversigt - Slægtskab - Svogerskab</i>	56
1. Oversigt	56
2. Slægtskab	58
3. Svogerskab	59
§ 11 <i>Indgåelse af ægteskab</i>	61
1. Oversigt	61
2. Forlovelse	61

Indholdsfortegnelse

3. Ægteskabsbetingelser	62
a) Aldersbetingelsen	62
b) Forældresamtykke	63
c) Umyndiggjorte	63
d) Sindssyge, åndssvage	63
e) Slægtskab	63
f) Svogerskab	64
g) Bestående ægteskab	64
h) Tidligere ægteskab	64
i) Erklæring om børn	65
4. Prøvelse af ægteskabsbetingelserne	65
5. Vielse	66
§ 12 <i>Ægtefællernes personlige forhold m.m.</i>	69
1. Ligestillingsgrundsætningen	69
2. Myndighed	70
3. Bopæl	70
4. Samlivspligt seksuelt	71
5. Troskabspligt	71
6. Samlivspligt i øvrigt	72
7. Efternavn	72
8. Indfødsret	73
§ 13 <i>Underholdspligten</i>	75
1. Oversigt	75
2. Den privatretlige	75
3. Den offentligretlige	77
§ 14 <i>Formueforholdet mellem ægtefæller</i>	79
I. Indledning	79
1. Begreber	79
2. Baggrunden	81
3. Oversigt	82
II. Formuefællesskab	83
1. Stiftelse. Ophør	83
2. Fravigelse	83
3. Opdelingen i bodele	86

Indholdsfortegnelse

a) Oversigt	86
b) Indført i fællesboet	86
c) Overførsler	87
d) Surrogation	88
e) Sameje	90
f) Interessentskab	92
III. Særeje	92
1. Oversigt	92
2. Stiftelse	94
a) Ægtepagt	94
b) Tredjemands bestemmelse	96
c) Surrogation	98
d) Indtægt	99
e) Bosondring	100
f) Separation	100
3. Afgrænsning	100
a) Mellem ægtefællerne	100
b) Mellem særeje og fælleseje	101
4. Ophør af særeje	102
IV. Rådigheden	103
A. Særeje	103
B. Fælleseje	103
1. Hovedprincippet	103
2. Begrænsningerne i rådigheden	104
a) § 17. Pligt til at råde forsvarligt	104
b) Ægtefællesamtykke	105
1° Fast ejendom	105
2° Lejligheden	107
3° Løsøre	108
3. Udvidelser	110
a) Almindelige fuldmagtsregler	110
b) ÆRL § 11. Indkøbsfuldmagt	111
c) Sygdom. Fravær	114
d) Eksstinktionsreglen i § 14	115
e) Samråden efter ÆRL § 52	116
V. Gældsansvaret	116
VI. Retshandler m.v. mellem ægtefæller	117
1. Hovedprincippet	117
2. Gaver mellem ægtefæller	118
a) Ægtepagtskravene	118
b) Yderligere sikring af kreditorerne	121
c) Formkravene ved ægtepagter	122
VII. Bosondring og vederlagskrav	124

Indholdsfortegnelse

A. Bosondring	124
a) Bosondringsgrundene	124
1. Vanrøgt m.v.	124
2. Konkurs	125
3. Ulovlig samlivsophævelse	125
4. Børn uden for ægteskab	125
b) Myndighederne	125
c) Retsvirkninger	125
B. Vederlagskrav	126
§ 15 Separation og skilsmisse	129
I. Indledning	129
1. Grundbegreber	129
2. Den praktiske betydning	130
3. Tostrengt system. Vilkår	132
II. Separations- og skilsmissegrundene	134
1. Separationsgrundene	134
a) Fælles ønske	134
b) Pligtkrænkelse	134
c) Forholdets ødelæggelse	134
d) Skilsmissegrund foreligger	135
2. Bortfald af separation	135
3. Skilsmissegrunde	136
a) Skilsmisse efter separation	137
b) Samlivsophævelse	137
c) Rømning (desertio)	137
d) Borteblivelse	137
e) Bigami	137
f) Utroskab, »ægteskabsbrud«	137
g) Kønssygdom	138
h) Sindssygdom	138
i) Mishandling m.v.	139
j) Straf	139
III. Bevillingsvejen	139
1. Betingelserne	139
2. Fremgangsmåden	140
3. Mægling	140
4. Vilkårsforhandling	140
5. Kontrol og censur	141
a) Separations- eller skilsmissegrund	141

Indholdsfortegnelse

	b) Enighed	141
	c) Forældremyndigheden	141
	d) Ægtefællebidrag	142
	e) Lejligheden	142
	f) Beløb efter § 56	142
	g) Enkepension	142
	6. Særlig om skilsmisse efter separation	143
	7. Ugyldighed	144
IV.	Domstolsvejen	144
	1. Mægling	145
	2. Fremgangsmåden	145
	3. Dommen	145
	a) Separation og skilsmisse	145
	b) Forældremyndigheden	146
	c) Underholdsbidrag til ægtefælle	147
	d) Lejligheden	149
	e) Beløb efter § 56	150
	f) Enkepensionsret	151
	4. Appel	151
V.	Retsvirkningerne af separation og skilsmisse	151
	1. Separation. Vilkårene	151
	a) Arveretten	151
	b) Størrelsen af ægtefællebidrag	152
	c) Underholdspligt over for børn	152
	d) Værgemålet	153
	e) Samkvemsret	153
	f) Bodeling	153
	2. Bortfald	153
	3. Skilsmisse	153
VI.	Bodelingen	153
	A. Oversigt. Privat og offentligt skifte	153
	B. Aktiverne	155
	1. Skæringstidspunktet	155
	2. Værdiansættelse	156
	3. Afkast	156
	4. Tilhører ægtefællerne	156
	5. § 15, stk. 2 rettigheder	156
	a) Ophavsrettigheder	157
	b) Good-will	157
	c) Personskadeerstatning	157
	d) Feriegodtgørelse	158
	e) Båndlagte kapitaler	158
	f) Arv i uskiftet bo	158

Indholdsfortegnelse

g) Etableringskonti. Investeringsfondskonti	
m.v.	158
h) Livsforsikring	159
i) Indekskontrakter	159
j) Livrenter	159
k) Selvpensioneringskonti. Kapitalpension.	
Rateforsikringer	160
l) Pensioner	160
6. Særeje	160
C. Passiverne	160
1. Skæringstidspunktet	160
2. Værdien	160
3. »Særgæld«	160
4. »Egen gæld«	161
5. Indbyrdes krav	161
D. Delingsregler	161
1. Kvantitative regler	161
a) Hovedreglen	161
b) Vederlagskrav m.v.	161
c) Forlodsregler	162
d) Skævdelingsregler	162
2. Kvalitative regler	163
3. Kreditorernes stilling	164
VII. Ændring af vilkår og bodeling m.v.	164
1. Forældremyndigheden	164
2. Samkvemsretten	165
3. Ægtefællebidrag	165
a) Bortfald	165
b) Ændring	165
4. Børnebidrag	167
5. Formuedelingen	167
VIII. Omstødelse af ægteskab	167
1. Omstødsesgrunde	168
a) Absolute	168
b) Relative	168
2. Retsvirkningerne	169
a) Fælles regler	169
b) Formuedelingen	169
c) Godtgørelse	169
d) Dødsfald	169
IX. Faktisk samlivsophævelse mellem ægtefæller	170

§ 16 <i>Børn</i>	174
I. Indledning	174
II. Ægtebørn	177
A. Faderskabet	177
1. Pater est reglen	177
a) Reglens område	177
b) Reglens indhold	177
c) Bevis mod samlejeformodningen	178
d) Bevis mod faderskabsformodningen	179
2. Separation og samlivsophævelse	182
3. Passivitetsreglen	182
4. Legitimation	182
5. Anfægtelse af ægtebarnsstatus	183
6. Insemination	183
B. Forældremyndighed. Samkviksret	184
1. Forældremyndighed	184
a) Indhold	184
b) Varighed	185
c) Hvem har forældremyndigheden?	185
d) Overførelse ved aftale	186
2. Samkviksret	186
C. Indfødsret	187
III. Børn uden for ægteskab	187
A. Indledning	187
B. Faderskabet	188
a) Anmeldelsespligt	189
b) Anerkendelse for statsamtet	190
c) Faderskabssag ved retten	190
d) Betingelserne for dom	191
1° Samleje	191
2° Faderskab ikke »lidet sandsynligt«	191
3° Væsentlig større sandsynlighed	191
C. Forældremyndighed og samkviksret	191
D. Indfødsret	192
IV. Forsørgelsespligten	192
1. Privatretligt	192
2. Offentligretligt	193
3. Inddrivelse	194
4. Forskudsvis udbetaling m.v.	194
V. Forsørgsforanstaltninger for børn og unge	196
VI. Navn	196

Indholdsfortegnelse

1. Efternavn	197
2. Fornavn	197
3. Mellempnavn	198
VII. § Stedbørn	198
§ 17 <i>Adoption</i>	199
I. Indledning	199
II. Indgåelse	199
A. Betingelser vedrørende adoptanten	200
B. Samtykkeregler og adoption uden samtykke	201
III. Retsvirkninger	202
A. Navn	202
B. Forældremyndighed og værgemål	202
C. Underholdspligten	202
D. Arveretten	203
1. Efter 1972-loven	203
2. Efter 1956-loven	203
3. Efter 1923-loven	203
4. Efter ældre bevillinger	204
E. Ægteskab	204
IV. Ophævelse	204
A. Grunde	204
B. Virkninger	205
§ 18 <i>Samliv uden ægteskab</i>	206
I. Indledning	206
II. Samlivets retsvirkninger	208
A. Navn	208
B. Indfødsret	208
C. Lejligheden	208
D. Underholdspligt	208
E. Formueretlige regler	209
1. Formueforholdet	209
2. Sameje	209
3. Aftaler	209
4. Råden på den andens vegne	210
a) fuldmagt	210
b) ÆRL § 13	210

Indholdsfortegnelse

	c) ÆRL § 14	210
	d) ÆRL § 52	211
	5. Vederlagskrav	211
III.	Parterne går fra hinanden	211
	A. Underholdsbidrag	211
	B. Formuedelingen	211
	C. Lejemålet	213
IV.	Den ene parts død	214
	A. Arveret	214
	B. Livsforsikring	214
	C. Formuedelingen	214
	D. Arveafgift	214
	E. Lejligheden	215
V.	Børnene	215
VI.	Adoption	216

Afsnit 3 *Arveret*

§ 19	<i>Arveret</i>	218
	1. Arveret – skifteret	218
	2. Arverettens baggrund	219
	3. Lovgivningen	221
	4. Oversigt	221
§ 20	<i>Slægtnings arveret</i>	222
	I. Arveklasserne. Kvantitativ arveret	222
	A. Arvens fordeling i første arveklasse	222
	B. Arvens fordeling i anden arveklasse	225
	C. Arvens fordeling i tredje arveklasse	225
	D. Børn født uden for ægteskab	226
	E. Adoptivbørn	226
	F. Svogerskab	226
	II. Kvalitativ arveret	226
	III. Statens ret	227

Indholdsfortegnelse

§ 21 <i>Ægtefælles arveret og uskiftet bo</i>	228
I. Oversigt	228
II. Kvantitative arveregler	228
A. Afdøde efterlader sig livsarvinger	228
B. Afdøde efterlader sig ikke livsarvinger	229
C. Specielle regler	230
1. Forlodsregler m.v.	230
2. Suppleringsarv	230
III. Uskiftet bo	231
A. Betingelser	231
B. Retsvirkninger	232
1. Genstanden	232
2. Rådigheden	232
3. Gældsansvaret	233
4. Testationskompetencen	233
5. Ophør	234
C. Delingsreglerne	234
IV. Kvalitative arveregler	235
§ 22 <i>Testamenter</i>	237
I. Begreber. Oversigt	237
II. Oprettelse af testamenter	239
A. Habilitetskrav	239
B. Formkrav	239
1. Ordinære testamentsformer	240
2. Nødtestamenter	240
C. Mangler ved viljeserklæringen	
Bristende forudsætninger	242
1. Tvang, svig, utilbørlig påvirkning og misbrug	
af underlegenhedstilstande m.v., § 52	242
2. Vildfarelse	243
3. Bristende forudsætninger	244
D. Indholdsmangler	244
E. Testationskompetencen	245
1. Tredjemands formueret	246
2. Tvangsarv	246
3. Arvepagter	247
4. Gensidige testamenter	247
F. Anfægtelse. Bevisregler	248

Indholdsfortegnelse

III.	Tilbagekaldelse af testamenter	248
	1. Hovedreglen, § 46	248
	2. Konservative arvepagter	249
	3. Gensidige testamenter	249
IV.	Båndlæggelse ved testamente	250
	A. Båndlæggelse af tvangsarv	250
	1. Betingelser	250
	2. Retsvirkninger	251
	3. Ophør	251
	4. Særligt om båndlæggelse af fast ejendom ..	252
	B. Båndlæggelse af friarv	252
V.	Testamenters fortolkning	252
VI.	Dødsgaver og dødslejgaver	254
VII.	Livsforsikring	255
§ 23 <i>Arvingen skal overleve arveladeren</i>		257
I.	Arveladerens død skal bevises	257
	1. Midlertidig bestyrelse	257
	2. Dødsformodningsdom	258
	3. Virkninger	258
	4. Skifte uden dødsformodningsdom	259
	a) Småformuer	259
	b) Efter 20 år	259
II.	Arvingen skal være i live. Bevisregler	260
	1. Ikke vished	260
	2. Vished	260
	3. Samtidige dødsfald	260
§ 24 <i>Bortfald af arveret</i>		262
I.	Arveafkald	262
II.	Afkortning af arveforskud	262
III.	Forbrydelse af arveret	263
IV.	Separation og skilsmisse	263
V.	Adoption	263
§ 25 <i>Skifte af dødsbo</i>		264

Indholdsfortegnelse

I.	Grundprincipper og begreber	264
II.	De enkelte skifteformer	266
	A. Summariske skifteformer	266
	1. Ejede intet	266
	2. Udlæg for begravelsesudgiften	266
	3. Udlæg af aktiver af ringe værdi	266
	4. Udlæg efter skiftelovens § 57, stk. 1	266
	B. Uskiftet bo	267
	C. Privat skifte	267
	D. Offentligt skifte	268
	1. Ikke-vedgåelsesboer	268
	2. Offentlige vedgåelsesboer	268
	3. Eksekutorboer	268
	E. Dødsboer, hvor der er en efterlevende ægtefælle	269
III.	Arveafgift	270

Forord

H. Munch-Petersens Borgerlige Ret blev ved udgivelsen af 23. udgave opdelt i to bind, hvoraf *bind 1*, »Indledning til Formueretten«, der nu forfattes af *W.E. v. Eyben* og *Anders Vinding Kruse*, forelå i 25. udgave i januar 1984.

Den foreliggende 25. udgave af *bind 2* omfatter som forgængerne personretten, familieretten og arveretten og er ført à jour med den seneste udvikling i lovgivning og retspraksis.

De pædagogiske erfaringer med 24. udgave har imidlertid vist, at det særligt for de familieretlige afsnits vedkommende ville være ønskeligt at kunne arbejde med en væsentligt bredere fremstilling. Ved udarbejdelsen af 25. udgave er derfor navnlig kapitlerne om formueforholdet mellem ægtefæller, om separation og skilsmisse og om samliv uden ægteskab betydeligt udvidede, ligesom en række domme nu er medtaget og gengivet til illustration. Samtidig er det tilstræbt i højere grad at give oplysning om baggrunden for reglerne, disses sociale funktion og om de nyeste retspolitiske overvejelser. De tidligere udgavers målsætning, at give læseren en kontant og så vidt muligt levende gennemgang af de gældende regler, har dog også ved arbejdet med 25. udgave haft klar prioritet.

Manuskriptet er renskrevet af *Kirsten Rosted* og gennemlæst af adjunkt *Vibeke Vindeløv* og for de familieretlige afsnits vedkommende af fuldmægtig i justitsministeriet *Morten Engler*.

Registrene er udarbejdet af stud. jur. *Lene Peiner Thomsen*, der ligesom *Axel Sørensen* har bistået med korrekturlæsningen.

Maj 1984

Finn Taksøe-Jensen

Afsnit 1

Personret

§ 1 Indledning

Grundbegreber

Formuerettens regler om indgåelse af aftaler og pådragelse af erstatningsansvar ved uforsvarlige handlinger har sådanne tilfælde for øje, hvor det er sjælssunde, voksne personer, der er parter i de enkelte retsforhold.

Der findes spredt i de enkelte formueretlige love en række forskellige regler om ugyldighed, hvis øjemed er at *beskytte* en part, der er svagt stillet i en konkret situation. Som eksempel kan nævnes reglen i aftalelovens § 31 om den, hvis betydelige økonomiske eller personlige vanskeligheder, manglende indsigt, letsind eller afhængighedsforhold er blevet udnyttet af en anden ved indgåelse af en aftale til at opnå eller betinge en ydelse, der står i væsentligt misforhold til modydelsen, eller som der ikke skal ydes vederlag for. Her bliver den, der således er udnyttet, ikke bundet ved den af ham afgivne viljeserklæring. Et andet eksempel er reglen i aftalelovens § 36 om en retshandels ugyldighed, hvis det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. Lidt bredere beskyttelsesregler findes i hele det lovkompleks, der i de senere år er gennemført for at styrke forbrugeres stilling, f.eks. reglen i § 7, stk. 1, jfr. § 5, i renteloven, lov nr. 638 af 21. december 1977, om at en erhvervsdrivende ikke gyldigt kan betinge sig en højere morarente – over for en forbruger – end den officielle diskonto med et tillæg på 2%. Det karakteristiske ved disse og andre lignende regler om ugyldighed er, at det spiller en rolle, om den enkelte aftales indhold kan påvises at afvige fra en vis rimelighedsstandard.

Er forudsætningen om en normal, voksen person som part i retsforholdet imidlertid ikke til stede, findes der i *myndighedsloven*, lov nr. 277 af 30. juni 1922 (ML) med senere ændringer, nogle sæt af brede generelle beskyttelsesregler, som er langt mere effektivt virkende end f.eks. aftalelovens ugyldighedsbe-

1. Ugyldighedsregler som beskyttelsesregler

2. Myndighedslovens regler

Indledning

stemmelser. Disse regler i ML gælder først og fremmest til fordel for børn og unge, men betrykker også i et vist omfang retsstillingen for sindssyge, åndssvage, andre sjæleligt forstyrrede, drikfældige, berusede m.fl. Hovedeffekten bliver her, at aftaler indgået af sådanne personer uden videre er ugyldige, ganske uden hensyn til om aftalens indhold måtte være urimeligt i det enkelte tilfælde, når blot aftalen er indgået af et barn, en umyndiggjort, eller af en mentalt afvigende, der manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt.

For børn og mentalt forstyrrede personer findes der tillige i ML § 63 og § 64 regler om lempelse af erstatningspligten for skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold.

3. Retsevne

Til nærmere klargørelse af det særlige system af regler i myndighedsloven plejer man at anvende nogle hjælpebegreber. Det første af disse er *retsevne*. At have retsevne betyder at kunne *være* subjekt (d.v.s. part) i retsforhold enten som forpligtet eller berettiget. Det kan være *pligt* til at betale en pengesum, til at udlevere en ting eller til at udføre et arbejde. Den *berettigede* er her den, der har ret til at få pengene betalt, tingen udleveret eller arbejdet udført. Normale voksne personer har retsevne. Nu ville det ikke føre til heldige resultater, hvis man frakendte børn og mentalt afvigende personer retsevne, for i så fald blev de temmelig retsløse i formueretlig henseende, hvad der ikke ville være ønskværdigt; de ville ikke kunne eje noget, de kunne ikke arve o.s.v. Det er derfor reglen, at også børn og mentalt afvigende personer har retsevne. Et lille barn kan f.eks. være ejer af en landbrugsejendom og som sådan subjekt (part) i alle de retsforhold, driften af landbruget medfører, det være sig som arbejdsgiver for de ansatte, som leverandør til mejeri og slagteri, som aftager fra foderstofforening eller af elektricitet, vand og gas, samt være forpligtet til at betale indkomstskat og formueskat. Barnet vil så også f.eks. være erstatningspligtig efter DL 3-19-2, hvis en hos det ansat person forvolder skade på tredjemands ejendom. En umyndiggjort, sindssyg person kan være ejer af en fabrik, eller en åndssvag person kan være ejer af en arvet kapital.

Det er klart, at barnet, den umyndiggjorte, den sindssyge eller den åndssvage ikke selv kan eller skal foretage de nødvendige retlige dispositioner; det må andre gøre på deres vegne, jfr. nærmere nedenfor om habilitet. Det kan herefter slås fast, at formueretlig retsevne tilkommer alle personer fra deres fødsel til deres død.

Allerede før fødslen tilkommer der iøvrigt den ufødte en vis formueretlig retsevne. Efter arvelovens § 5, stk. 1, arver nemlig den, som ved arveladerens død var avlet og senere bliver levende født. Og på tilsvarende måde har et foster ret til at få tilkendt erstatning for tab af forsørger.

Også staten, kommunerne og foreninger, selskaber m.v. har formueretlig retsevne.

Ved formueretlig *habilitet* (handleevne) forstås evnen til selv at råde over sine formueretsforhold ved dispositioner i levende live¹ og til således selv at kunne stifte forpligtelser og rettigheder. Man kan dele habiliteten op i *kontraktshabilitet*, d.v.s. evnen til at kunne forpligte sig og skaffe sig rettigheder ved indgåelse af aftaler, og i *retsbrudshabilitet*, d.v.s. muligheden for (evnen til) at kunne forpligte sig ved skadegørende handlinger.

Efter myndighedslovens § 1 er den, der er under 18 år, *umyndig*. Den, der er over 18 år, er myndig, men kan i visse tilfælde umyndiggøres ved dom. Personer, der er umyndige på grund af alder, kaldes for mindreårige.² Personer, der er umyndiggjort ved dom, kaldes umyndiggjorte.

Myndige personer har fuld kontraktshabilitet. Umyndige personer har som hovedregel *ingen kontraktshabilitet*. Barnet eller den, der er umyndiggjort på grund af mental afvigelse, er ikke i besiddelse af sådan modenhed eller dømmekraft, at de med rimelighed bør blive forpligtet af de aftaler, de selv måtte indgå; sådanne aftaler er derfor som hovedregel helt ugyldige. Andre – først og fremmest *værgen* – handler på deres vegne, hvis de skal forpligtes. Disse *hovedregler* er fastslået ved myndighedslovens § 34, hvorefter en umyndig ikke selv kan råde over sin formue eller forpligte sig ved retshandler, og ved lovens § 45, der fastslår, at værgen bestyrer den umyndiges formue og handler på hans vegne i retsforhold vedrørende formuen. Fra disse to hovedregler findes der forskellige *undtagelser*, dels om at umyndige i begrænset omfang *selv kan* indgå retshandler, dels om at værgen ikke i alle forhold kan forpligte den umyndige men må have *statsamtets godkendelse*, for at visse aftaler kan blive gyldige, dels om at umyndiges penge og værdis-

4. Habilitet

5. Umyndiges kontraktshabilitet mindreårige umyndiggjorte

ML § 34

ML § 45

1. Om habilitet til at oprette testamente, d.v.s. til at disponere mortis causa, se nedenfor § 22.II.A.
2. Myndighedsalderen var tidligere 21 år, men blev nedsat til 20 år i 1970 og yderligere til 18 år i 1976.

Indledning

papirer bestyres – ikke af værger – men i en godkendt forvaltningsafdeling, tilknyttet et pengeinstitut, og endelig om, at visse *særligt risikable aftaler* end ikke med statsamtets godkendelse gyldigt kan indgås med virkning for en umyndig.

6. § 65-tilstand

Ved siden af grundreglen i ML § 34 om, at umyndiges aftaler er ugyldige, gælder der efter ML § 65 en mere konkret regel om manglende kontraktshabilitet for personer, der på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand i det enkelte tilfælde har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt. Også deres aftaler bliver i så fald ugyldige.

7. Retsbrudshabilitet

Reglen om formueretlig *retsbrudshabilitet* i ML § 63 for børn under 15 år og i ML § 64 for personer, der på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand, mangler evnen til at handle fornuftsmæssigt, stiller ikke disse persongrupper radikalt anderledes end andre. Som udgangspunkt pådrages erstatningsansvar for skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold efter de samme regler, som gælder for voksne, sjælssunde personer; men erstatningspligten er dog navnlig for børnenes vedkommende i forskellige henseender væsentligt lempeligere.

8. Personlige forhold

Ugifte under 18 år står efter ML § 18 under forældremyndighed og træffer således ikke selv bestemmelse om deres egne *personlige forhold*, herunder om, hvor de vil opholde sig, og hvad de skal beskæftiges med.

Umyndiggjorte træffer derimod selv bestemmelse om deres personlige forhold, medmindre umyndiggørelsen ikke blot er sket i formueretlig henseende efter ML § 2, men tillige i personlig henseende efter ML § 46. Sådan personlig umyndiggørelse sker, når den umyndiggjorte er ude af stand til at drage tilbørlig omsorg for sin person; i så fald påhviler omsorgen for den umyndiggjortes personlige forhold værger.

9. Lavværgede

Hvor det er påkrævet af hensyn til en persons uerfarenhed eller iøvrigt på grund af mangler ved hans/hendes legemlige eller sjælelige tilstand, kan retten, når den pågældende selv ønsker det, ved dom sætte ham/hende under *lavværgemål*, ML § 54. Når dette er sket, er den lavværgede person på egen hånd kontraktshabil. For at gyldige aftaler kan indgås med virkning for den lavværgede, må denne handle i forbindelse med sin lavværge, altså ved en *samråden*.

Når værgeren for en umyndig indgår en aftale, er det den umyndige, der er pligtsubjekt og interessesubjekt, men værgeren der er rådighedssubjekt. Også ved *juridiske personer* er de forskellige elementer i retsevnen og habiliteten fordelt mellem flere. Indgås f.eks. en aftale for et aktieselskab, er aktionærerne interessesubjekt, aktieselskabet er pligtsubjekt, men direktionen – eller i visse tilfælde bestyrelsen eller generalforsamlingen – er rådighedssubjekt.

10. Juridiske personer

§ 2 Umyndiggørelse Lavværgemål

1. Umyndiggørelse efter § 2

Myndighedsloven bestemmer i § 2 og i § 54, at personer, der er fyldt 18 år, kan *umyndiggøres* eller sættes under *lavværgemål*, når visse betingelser foreligger.

Den umyndiggørelse, § 2 handler om, er en *umyndiggørelse i formuerelig henseende*, der dog kan udvides til enten at omfatte en umyndiggørelse i *personlig henseende* efter § 46 eller til en mere begrænset særlig umyndiggørelse med hensyn til evnen til at indgå *arbejdsaftaler* efter § 38.

begæringen

Sag om umyndiggørelse eller lavværgemål kan ikke rejses af hvem som helst; dette ville på uheldig måde åbne adgang for chikane eller misbrug. Efter retsplejelovens § 457 kan *begæring* om umyndiggørelse derfor kun fremsættes af en vis snævrere kreds. Dette er nu først den pågældende selv eller hans nærmeste familie, hans værge eller lavværge. Endvidere kan begæringen fremsættes af politimesteren. Sagerne afgøres ved *byretten* ved dom, der kan appelleres til landsretten.

§ 2 i myndighedsloven nævner først tre tilfældegrupper, hvor umyndiggørelse kan ske *mod dens ønske*, der søges umyndiggjort; nemlig i tilfælde af nærmere bestemt mental unormalitet, i tilfælde af ødselhed m.v. og i tilfælde af drikfældighed eller lignende.

sindssygdом

Den mentale unormalitet skal efter § 2, *nr. 1*, enten være sindssygdом eller åndssvaghed eller anden sjælelig forstyrrelse, der gør personen *uskikket til at varetage sine anliggender*. *Sindssygdом* – eller med det moderne udtryk: psykose – er en som regel pludseligt opstået personlighedsforandring, der i første række rammer følelses- og viljeslivet, og forandrer personligheden totalt eller i hvert fald mere omfattende. Ved de såkaldte neuroser er der derimod alene tale om forandring af psykiske enkeltfunktioner. Sindssygdом kan i nutiden ofte i vidt omfang helbredes ved behandling eller i det mindste bedres væsentligt. *Åndssvaghed* er en som regel medfødt, uhelbredelig intelligensdefekt.¹ Bestemmelsen om *anden sjælelig forstyrrelse*

åndssvaghed anden sjælelig forstyrrelse

1. Der regnes med forskellige kategorier af åndssvage, idet der gås ud fra målinger af intelligenskvotienten. Er denne mellem 0 og 35 tales om idioter, mellem 35 og 55 om imbecile og mellem 55 og 75 om debile. Sinker med intelligenskvotient mellem 75 og 90 er ikke omfattet af åndssvagebegrebet.

se er medtaget for at give mulighed for umyndiggørelse, hvor en person efter lægelig vurdering ikke er egentlig sindssyg eller åndssvag, men dog så stærkt psykisk afvigende, at vedkommende ikke kan drage tilbørlig omsorg for sine forhold. Bestemmelsen kan ikke bruges, hvor tilstanden kun er forbigående, og er kun anvendt få gange.

Den sjældent brugte bestemmelse i § 2, nr. 2, om *ødselhed* eller *anden uforsvarlig adfærd* kræver, at forholdet udsætter personens eller dennes families velfærd for fare. Den er i praksis flere gange blevet brugt i sager, hvor sære personer hårdnakket nægter at betale skat og derved udsætter sig for at få deres værdier realiseret på tabgivende måde ved tvangsfuldbyrdelse.

ødselhed m.v.

Drikfældige og *narkomaner*, der på grund af misbruget er uskikket til at varetage deres anliggender, kan umyndiggøres efter § 2, nr. 3.

drikfældighed m.v.

Endelig kan en person, der på grund af *legemlig mangel*, *sygdom* eller *anden skrøbelighed* er mindre skikket til at varetage sine anliggender, umyndiggøres efter § 2, nr. 4, når vedkommende *selv ønsker* at blive umyndiggjort. Undertiden vælges i sådanne tilfælde i stedet for umyndiggørelse at bruge instituttet lavværgemål, se ML § 54.

egen begæring

Er nogen ligefrem ude af stand til at drage tilbørlig omsorg for sin person, kan retten enten i forbindelse med den formueretlige umyndiggørelse efter § 2 eller under en senere særlig sag træffe bestemmelse om personlig umyndiggørelse, ML § 46. Det påhviler derefter værgeren at drage omsorg for den pågældendes person, f.eks. ved anbringelse på et plejehjem. Men værgeren kan ikke bestemme, at den personligt umyndiggjorte skal tvangsindlægges på et hospital for sindslidende; dette kan kun ske efter de særlige regler derom i sindssygeloven, lov nr. 118 af 13. april 1938, hvorefter der bl.a. kræves en lægeerklæring om, at den pågældende er farlig for sig selv eller andre, eller om, at det vil være uforsvarligt, at den sindssyge ikke indlægges til behandling, fordi udsigterne for helbredelse ellers væsentligt vil forringes, se lovens § 2, stk. 2.

2. Personlig umyndiggørelse

Om umyndiggørelse efter ML § 38 vedrørende evnen til på egen hånd at indgå *arbejdsaftaler*, se nedenfor under § 3.2.

Langt fra alle personer, der vil kunne umyndiggøres i formueretlig henseende efter ML § 2, bliver det. Der findes i Danmark alene over 20.000 personer, som er inddraget under ånds-

Umyndiggørelse

svageforsorg, men kun omkring 5.000, der er umyndiggjorte. Dette hænger sammen med, at man kun skrider til umyndiggørelse, hvis det er nødvendigt, fordi den pågældende enten ejer noget, der skal forvaltes, eller nu mere sjældent, at den fornødne, passende personlige omsorg ikke lader sig udøve gennem de eksisterende pleje- og omsorgsinstitutioner uden et tvangsmæssigt indgreb.

3. Lavværgemål

Lavværgemål kan efter ML § 54 og Rpl § 457, stk. 2 af retten ved dom bringes i anvendelse, når det er påkrævet af hensyn til en persons uerfarenhed eller iøvrigt på grund af mangler ved hans/hendes legemlige eller sjælelige tilstand, og han/hun *selv ønsker* det. Betingelserne ligner meget dem i § 2, nr. 4 om umyndiggørelse efter egen begæring, men er dog lempeligere ved at medtage uerfarenhed; efter ML's motiver ansås det for hensigtsmæssigt at kunne benytte lavværgemål, ikke mindst af hensyn til enker, der ved mandens død pludselig står alene, måske med en virksomhed, der med fordel kan drives videre.

Begrænsningerne i den lavværgedes kontraktshabilitet er næsten ligeså væsentlige som ved formueretlig umyndiggørelse, men virker ikke nødvendigvis slet så indgribende udadtil, fordi den lavværgede råder selv, men blot sammen med sin lavværger og eventuelt i henhold til fuldmagt meddelt af lavværgen til den lavværgede.

4. Ophævelse

Umyndiggørelse og lavværgemål skal *ophæves* af retten, når personen selv bliver i stand til at varetage sine anliggender, ML §§ 5 og 56.

5. Tinglysning

Når umyndiggørelse eller lavværgemål er dekretet af retten, skal der efter ML § 4 og § 56 ske *tinglysning* derom i personbogen ved den umyndiggjortes eller lavværgedes hjemting, og hvis han/hun ejer eller erhverver fast ejendom, tillige på ejendommens blad i tingbogen. Dette er ensbetydende med, at den af umyndigheden eller lavværgemålet flydende vigtige ugyldighedsvirkning ikke kan gøres gældende over for en medkontrahent, der var i god tro med hensyn til umyndiggørelsen eller lavværgemålet, medmindre tinglysning har fundet sted. Det påhviler efter tinglysningslovens § 13, stk. 2 og værgebekendtgørelsens (Bekg. nr. 18 af 1983) § 6 værgen eller lavværgen at sørge for tinglysning.

§ 3 Umyndiges kontraktsinhabilitet

Umyndige – mindreårige og umyndiggjorte – kan, som *hovedreglen* i ML § 34 siger, ikke selv råde over deres formue eller forpligte sig ved retshandler. Der bliver dog – som det også kan ses af § 34 – nogle tilfælde, hvor umyndige som *undtagelser* fra hovedreglen på egen hånd gyldigt kan indgå visse retshandler.

hovedreglen i § 34

undtagelserne

Forbudet i § 34 angår nu for det første ikke *erhvervende retshandler*, der udelukkende går ud på, at den umyndige erhverver noget, som tilfældet er, når den umyndige modtager gaver. En umyndig kan derfor på egen hånd modtage et gaveløfte, således forstået, at gavegiveren bliver forpligtet straks ved løftet til den umyndige selv. Er en gave ikke rent erhvervende, fordi den tillige medfører forpligtelser for modtageren – f.eks. hvor en fast ejendom, der er belånt i et realkreditinstitut, gives til en umyndig – er værgens og ofte også statsamtets medvirken nødvendig. Der gælder ikke nogen aldersgrænse nedefter for mindreåriges mulighed for at modtage gaver; afgørende bliver det derfor, om det er forstået af den pågældende, hvad løftet går ud på, altså at der foreligger den fornødne *dømmekraft*. Selv små børn kender værdien af 50 kr., men de forstår ikke, hvad en aktie er.

1. Erhvervende retshandler

Mindreårige kan på egen hånd kun gyldigt indgå *arbejdsaftaler* i meget begrænset omfang. En kvinde under 18 år, som har indgået ægteskab, træffer således efter ML § 35, stk. 1, selv bestemmelse om indgåelse af aftale om tjeneste eller andet personligt arbejde. Heraf følger, at sådanne aftaler er ligeså gyldige, som hvis de var indgået af en myndig person eller af værgen m.v., og at sådanne aftaler derfor f.eks. vil kunne forpligte til erstatning i tilfælde af misligholdelse.

2. Arbejdsaftaler

mindreårige gifte kvinder

Endvidere kan den, der er fyldt 15 år, og som med tilladelse af forældremyndighedens indehaver på egen hånd har påtaget sig tjeneste eller andet personligt arbejde, hvorved han/hun er blevet i stand til at sørge for sit underhold, efter ML § 35, stk. 2, selv ophæve aftalen og påtage sig nyt arbejde af lignende art, medmindre forældremyndighedens indehaver bestemmer andet. Denne »skifte-plads« regel, som tidligere kunne bruges, når børnene var sendt hjemmefra for at skaffe sig arbejde, er

»skifte-plads« reglen

Kontraktshabiliteten

med nutidens kommunikationsmidler blevet helt upraktisk, navnlig fordi den forudsætter, at forældremyndighedens indehaver på den ene side godkendte den første aftale, men på den anden side ikke selv medvirkede ved denne aftales indgåelse.

En af den mindreårige selv efter § 35, stk. 2, indgået gyldig aftale kan desuden ophæves af forældremyndighedens indehaver efter ML § 36, evt. mod betaling af en passende erstatning.

umyndiggjorte

Derimod træffer *formueretligt umyndiggjorte* efter ML § 38 i almindelighed selv bestemmelse om indgåelse og ophævelse af aftale om tjeneste eller andet personligt arbejde. Denne ret kan dog fratages dem ved en særlig umyndiggørelse efter § 38. Sådan særlig § 38-umyndiggørelse anvendes dog kun meget sjældent i praksis, hvilket hænger sammen med, at evnen til på egen hånd at indgå arbejdsaftaler også anses for bortfaldet ved personlig umyndiggørelse efter ML § 46.

3. Selverhverv

En umyndig råder selv over, hvad han/hun har erhvervet ved egen virksomhed efter sit fyldte 15. år eller efter umyndiggørelsen. Rådigheden omfatter også indtægten af *selverhvervet*, eller hvad der træder i stedet derfor. Men rådigheden medfører ikke adgang til at påtage sig gældsforpligtelser, ML § 39. *Kreditkøb* – herunder køb med ejendomsforbehold – kan således ikke gyldigt indgås uden værgens medvirken, selvom det er meningen, at gælden – eller restgælden – skal betales af selverhvervede midler. Noget andet er, at aftalen kommer til at stå fast, hvis den umyndige når at opfylde forpligtelsen fuldtud af selverhvervede midler, inden spørgsmål om aftalens ugyldighed bliver rejst. Der kan efter § 39 gyldigt købes *kontant* for selverhvervede midler, og det således købte kan den umyndige efter ML § 39 fremdeles råde frit over. Sælges f.eks. en cykel, der er købt for selverhvervede midler, senere af den umyndige selv, er salgsaftalen gyldig og forpligter den umyndige på samme måde som en myndig person, f.eks. til at betale erstatning – positiv opfyldelsesinteresse¹ – efter de køberetlige regler, hvis cyklen var behæftet med en mangel, og der var afgivet garanti for, at sådan mangel ikke forelå. Den umyndige kan også selv gyldigt *forære* det selverhvervede bort.

Rådigheden efter § 39 kan fratages ugifte mindreårige af forældremyndighedens indehaver, og gifte mindreårige eller umyndiggjorte af værgen med statsamtets samtykke, se § 39, stk. 2. Bestemmelser om fratagelse af rådigheden har dog først virk-

1. Se om dette begreb nedenfor i § 6. 3.

ning over for tredjemand, når de effektueres ved, at det erhvervede tages i varetægt af forældremyndighedens indehaver.

Reglerne om selverhverv finder tilsvarende anvendelse på det, som en umyndig ved *gave* eller *testamente* har fået *til egen rådighed*. Eneste forskel er vistnok, at 15-års grænsen – i hvert fald ved ikke alt for store beløb – ikke gælder for mindreårige her. Har således en 14-årig dreng modtaget 500 kr. i konfirmationsgave, kan han selv gyldigt købe kontant for pengene.

En umyndiggjort kan efter ML § 49 af værger og med statsamtets samtykke få tilladelse til *på egen hånd at drive en næring eller anden virksomhed*, f.eks. en tobaksforretning eller et møbelsnedkeri. Når sådan tilladelse foreligger, kan den umyndiggjorte på egen hånd gyldigt indgå de retshandler, som falder inden for virksomhedens område, f.eks. løbende vareindkøb og -salg.

En aftale, som en umyndig på egen hånd har indgået, men som er ugyldig, fordi den umyndige ikke havde hjemmel til at indgå den selv, f.eks. køb med ejendomsforbehold af en knallert, kan senere blive gyldig, hvis aftalen efterfølgende *ratihaberes* (d.v.s. godkendes) af værger og evt. statsamtet eller af den umyndige selv, der i mellemtiden er blevet myndig. Godkendelsen behøver ikke at foreligge udtrykkeligt, men kan også ske stiltiende, f.eks. ved at den nu myndige selv betaler afdrag på gælden. Retspraksis har her ikke stillet særligt strenge krav, fordi det har vist sig, at det let vil kunne føles ubilligt over for medkontrahenten, at en nu myndig person, der fortryder en handel, kan gå fra aftalen blot ved at påberåbe sig umyndighedsindsigelsen.

Har en umyndig betalt kontant – med rede penge – og var betalingsmodtageren i god tro, enten fordi modtageren gik ud fra, at betaleren var myndig, eller fordi modtageren regnede med, at betaleren nok var umyndig, men på trods deraf havde hjemmel til selv at råde over pengene, f.eks. fordi det drejede sig om selverhvervede penge, kan modtageren beholde pengene. Reglen gælder således, selvom betalingen ellers på grund af umyndighed ikke var nogen gyldig erlæggelse. Denne pengeregel, hvis formål er at betrygge omsætningen, og som er fastslået i retspraksis, vil således være anvendelig, hvor en 7-årig møder op og køber slik for 10 kr., som han ikke kunne råde over, men

4. Gave og testamente

5. Næringsreglen

6. Ratihabition

7. Pengereglen

Kontraktshabiliteten

ikke, hvis den 7-årige i stedet for er i besiddelse af 1.000 kr. og vil købe slik for dem.

8. Ægteskabsrets-virkningslovens § 11

En gift mindreårig kvinde kan efter ægteskabsretsvirkningslovens § 11 – som omtalt nedenfor i § 14. IV. B. 3. b. – i visse tilfælde forpligte ægtefællen, navnlig ved kreditkøb til husholdningen; men i så fald forpligter hun efter § 11, stk. 2, også sig selv, og de indgåede aftaler er således gyldige over for hende trods hendes umyndighed.

Virkningerne af, at en aftale er ugyldig på grund af umyndighed, gennemgås nærmere nedenfor i § 6.

9. Checks og vekslers

En umyndig, der skriver under som skyldner på en check eller på en veksels uden værgens og eventuelt statsamtets godkendelse, hæfter hverken over for den umiddelbare check- eller vekselmodtager eller over for senere erhververe af anvisningen for betaling af anvisningen. Den umyndige, der selv endosserer en check eller en veksels, kommer heller ikke derved til at hæfte for anvisningen.

Derimod kan en umyndig gyldigt disponere ved checks over indestående på en konto, som han/hun har rådighed over, navnlig hvor kontoen er en lønkonto. § 39, stk. 1, sidste pkt., medfører dog her, at den umyndige ikke gyldigt kan påtage sig et gældsansvar ved at overtrække kontoen; men så længe han/hun ikke overtrækker kontoen, forpligter han/hun sig gyldigt. Noget andet er, at pengeinstituttet, også hvor kontoen overtrækkes, i medfør af checkindløsningsaftalen vil være forpligtet til at honorere checken over for checkmodtageren, såfremt beløbet er under en vis størrelse.

10. Ugyldighed

Hvor en umyndig ikke på egen hånd kan indgå en gyldig aftale, men alligevel selv indgår aftalen, bliver denne ugyldig. Beskyttelsen ligger i de lempelige retsvirkninger, myndighedsloven foreskriver for opgøret af aftaler, der bliver ugyldige på grund af umyndighed. Disse omtales nedenfor i § 6. Forinden skal der i § 4 ses på, hvordan aftaler kan indgås gyldigt for den umyndige i de tilfælde, hvor den umyndige ikke selv er habil dertil, samt i sammenhæng dermed på reglerne om formueforvaltningen og i § 5 på nogle aftaletyper, som selv værgen og statsamtet ikke kan indgå gyldigt for en umyndig.

§ 4 Værger

Tilsynsmyndigheden

Aftaleindgåelse

Formueforvaltningen

I almindelighed bestyres umyndiges formue af *værger*, der også indgår formueretlige aftaler på umyndiges vegne. *Tilsynsmyndighedens* godkendelse er dog nødvendig, for at visse aftaler gyldigt kan indgås. Og umyndiges penge og værdipapirer bestyres i en forvaltningsafdeling, der er knyttet til et pengeinstitut, og som justitsministeriet har godkendt dertil.

Der er tre slags *faste værger*: fødte værger, beskikkede værger og testamentariske værger.

For et mindreårigt ægtebarn er forældrene i forening *født værge*. Men dersom den ene af forældrene dør eller bliver ude af stand til at udøve værgemålet, f.eks. hvis han/hun bliver umyndiggjort, eller værgemålet bliver frataget ham/hende, er den anden alene *født værge*, ML § 6, stk. 1. Og hvis forældremyndigheden i tilfælde af samlivsophævelse, separation eller skilsmisse er tillagt den ene af forældrene alene, er denne *født værge*, § 6, stk. 2. Når forældremyndigheden er ophørt, kan værgemålet tillægges den ene af forældrene, § 6, stk. 3. For mindreårige *adoptivbørn* gælder, når de er adopteret af ægtefæller i forening, eller når de er adopteret af deres stedfader eller stedmoder, samme regler som for ægtefællers ægtebørn. Iøvrigt er adoptanten *født værge*, ML § 8 og Adl § 16, stk. 1 og 2.

For at bøde på de praktiske ulemper, som kan opstå, når to personer – selv om de i og for sig er *enige* – skal optræde i forening i økonomiske anliggender, er det ved ML § 50 a bestemt, at når forældrene i forening er *værge*, kan enhver af dem give den anden fuldmagt til i almindelighed eller med hensyn til nærmere bestemte anliggender at udøve værgemålet alene. Sådan fuldmagt må antages til enhver tid at kunne tilbagekaldes. Af hensyn til tredjemand, som ved betalinger ellers måtte have kvittering fra begge forældre, er det tillige i § 50 a, stk. 2, bestemt, at enhver af forældrene med (frigørende) virkning over for tredjemand kan modtage og kvittere for ydelser, der lovligt kan erlægges til en *værge*, medmindre den anden til vedkom-

1. Værger

A. Faste værger

a) Fødte værger

Værger

mende tredjemand har anmeldt, at han ønsker at medvirke. Videre gælder det efter stk. 3, at hvis den ene af forældrene ved fraværelse, sygdom eller af anden grund midlertidigt er forhindret i at deltage i en under værgemålet hørende afgørelse, som ikke uden ulempe kan opstættes, udøves bestemmelsesretten af den anden. Såfremt forhindringen er af længere varighed, kan det endelig af skifteretten bestemmes, at den anden ægtefælle indtil videre skal være værge alene, § 6, skt. 3.

Er forældre, som i forening er værge for et mindreårigt ægtebarn, *uenige* om en afgørelse, gælder der for værgemål – i modsætning til hvad der gælder ved udøvelse af forældremyndighed – den regel, at afgørelsen skal træffes af statsamtet, ML § 52.

For et mindreårigt *barn uden for ægteskab* er moderen født værge. Men er forældremyndigheden tillagt faderen, er han født værge, ML § 7.

Den fødte værge er pligtig at udføre værgemålet og overtager dette uden beskikkelse, § 9. Den fødte værge har normalt også ret til at være værge; selv om en født værge forefindes, kan dog den mindreåriges ægtefælle i stedet beskikkes til værge, § 11.

b) Beskikkede værger

For mindreårige, der ikke har nogen født værge, og for umyndiggjorte skal der beskikkes en værge, § 10; beskikkelsen vil fortrinsvis blive meddelt en person, som ved slægtskab, svogerskab eller venskab er nært knyttet til den umyndige. Beskikkelsen foretages af skifteretten. Har forældre bestemt, hvem der efter deres død skal være værge for et mindreårigt barn, som de havde forældremyndigheden over, skal den udpegede beskikkes, medmindre barnets tarv tilsiger andet, § 14.

c) Testamentariske værger

Endelig kan enhver arvelader i medfør af den sjældent benyttede regel i ML § 62, ved testamente bestemme, hvem der som værge skal bestyre de midler, han/hun efterlader en umyndig; statsamtet kan dog omstøde sådan bestemmelse, såfremt den findes stridende mod den umyndiges tarv.

d) Betingelser for udøvelse af værgemål m.v.

Der gælder visse betingelser for at være værge.

Absolut *udelukket* fra at udøve værgemål er naturligvis den, der selv er umyndig eller står under lavværgemål, ML § 12. Dette gælder også ved fødte værgemål, så at en fader eller en moder, der endnu måtte være mindreårig, eller som er blevet umyndiggjort, ikke kan være værge.

betingelser for beskikkelse

Endvidere må der til værge kun *beskikkes* en *pålidelig og vederhæftig* (d.v.s. økonomisk solid) person, der kan anses for egnet til hvervet, ML § 13. Hvis f.eks. den umyndige ejer fast ejendom, må værgen have forstand herpå. Er den mindreårig

fyldt 15 år, bør også hans egne ønsker tages i betragtning. Disse betingelser gælder ikke for fødte værgers tiltrædelse af værgemålet.

Derimod omfatter bestemmelsen i § 16, hvorefter værgemålet skal *fratages* en værge, når han misbruger sin stilling, bliver uvederhæftig eller iøvrigt viser sig uegnet til værgemålet, også fødte værger.

fratagelse

Påtagelse af værgemål er et *borgerligt ombud*, som vedkommende kun i visse tilfælde kan undslå sig for.

For de fødte værger gælder der slet ingen ret til afslag. Derimod hjemles der ifølge § 15 for *beskikkede* værger visse nærmere angivne *fritagelsesgrunde*. For testamentarisk indsatte værger er det endelig altid en frivillig sag, om den pågældende indsatte vil overtage værgemålet.

fritagelse

Værgen har ikke krav på vederlag for sin virksomhed; dog kan statsamtet ved større og mere besværlige værgemål, navnlig når værgen bestyrer fast ejendom, tillægge ham et passende vederlag, der udredes af den umyndige, VB § 7.

vederlag

En fast værge for en umyndig kan være forhindret i at optræde på den umyndiges vegne, enten på grund af sygdom m.v. eller fordi hans interesser kan komme i strid med den umyndiges, som det f.eks. kan være tilfældet på et skifte, hvor de begge er arvinger, eller hvis værgen f.eks. ønsker selv at købe den umyndiges ting. I sådanne tilfælde kan der beskikkes en *ad hoc* værge for den umyndige, d.v.s. en værge til udførelse af et særligt hverv, ML § 58.

B. Ad hoc værger

En *ad hoc* værge kan iøvrigt også beskikkes for en *myndig* person, når denne på grund af sygdom eller fraværelse midlertidigt er forhindret i at varetage sine anliggender, ML § 59.

Værgen står under tilsyn af statsamtet. Den øverste tilsynsmyndighed er familieretsdirektoratet, for hvilket afgørelser truffet af statsamtterne kan indbringes.

2. Tilsynsmyndigheden

Efter myndighedslovens § 45 handler værgen på den umyndiges vegne i retsforhold vedrørende formuen, d.v.s. at han indgår aftaler og bestyrer den umyndiges formue.

3. Indgåelse af aftaler

Før værgen handler for den umyndige, skal han i vigtigere anliggender så vidt muligt indhente *erklæring fra den umyndige selv*, hvis denne er fyldt 15 år; og har den umyndige en *samlivende ægtefælle*, også fra denne, § 50. Undladelse af at indhente erklæring medfører dog ikke, at dispositionen bliver

erklæring

ugyldig, og værger behøver ikke at rette sig efter en indhentet erklæring.

krav om godkendelse

Endvidere skal værger efterkomme tilsynsmyndighedens forskrifter og kan henvende sig til den om råd og vejledning. Generelle retningslinjer findes i værgebekendtgørelsen (VB). Af særlig betydning er reglerne i dennes §§ 13-18 om begrænsninger i værgens kompetence til at råde på den umyndiges vegne uden særskilt godkendelse af hver enkelt disposition. Udgangspunktet er vel i overensstemmelse med myndighedslovens § 45, at værger *uden* tilsynsmyndighedens godkendelse på egen hånd gyldigt kan indgå aftaler. Men værgebekendtgørelsens regler begrænser denne kompetence til et temmeligt snævert område. Efter den almindeligt holdte regel i § 18, stk. 1, er statsamtets samtykke således nødvendigt til enhver disposition, udover hvad der hører med til sædvanlig bestyrelse af den af værger bestyrede formue, og reglerne i §§ 13-17 begrænser og præciserer særligt værgens kompetence ved dispositioner vedrørende fast ejendom, løsøre, gældstiftelse, ydelse af gaver og afslag af gaver eller afkald på arv og legat. Efter § 18, stk. 2, kan forlig kun under visse betingelser indgås af værger uden godkendelse.

Disse begrænsninger i værgens kompetence gælder både for beskikkede og for fødte værger.

manglende godkendelse

Virkningen af, at en nødvendig *godkendelse ikke er indhentet* hos tilsynsmyndigheden, bliver som *hovedregel*, at aftalen er *ugyldig*, som om den var indgået af den umyndige selv, således at opgøret mellem den umyndige og medkontrahenten må ske efter reglerne i ML § 44, jfr. nærmere nedenfor i § 6.

Retspraksis har dog af hensyn til medkontrahenten gjort den begrænsning i denne strenge ugyldighedsvirkning, at den kan lempes, hvor medkontrahenten ikke vidste eller burde vide og ikke heller havde nogen mulighed for at se, at der forelå en kompetenceoverskridelse. Køber værger således f.eks. på kredit med ejendomsforbehold en knallert til den umyndige, er købet gyldigt uden tilsynsmyndighedens godkendelse, hvis køretøjet er nødvendigt for den umyndige til kørsel til og fra hans arbejde, se værgebekendtgørelsens §§ 14 og 15 stk. 1, idet der jo så slet ikke foreligger nogen kompetenceoverskridelse. Havde imidlertid den umyndige i forvejen et anvendeligt køretøj, foreligger der en kompetenceoverskridelse fra værgens side. Hvis medkontrahenten ikke vidste spor om dette, har han ingen mulighed for i værgebekendtgørelsen eller andetsteds at se,

at værgeren gik ud over reglerne i værgebekendtgørelsen, og domstolene har derfor i et sådant tilfælde nægtet at erklære aftalen for ugyldig. Drejer det sig derimod om køb af en fast ejendom, er godkendelse altid nødvendig efter værgebekendtgørelsens § 13, og en sådan aftale bliver derfor først gyldig, når tilsynsmyndighedens godkendelse foreligger, også selvom medkontrahenten på grund af ukendskab til værgebekendtgørelsens regler troede, at værgeren kunne disponere alene.

Værgeren kan iøvrigt aldrig lade den umyndige overtage en forretning eller drive et jordbrug uden godkendelse, se værgebekendtgørelsens §§ 13, stk. 2, 20 og 27, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 257 *optræder værgeren i civile retssager* på den umyndiges vegne. Udøves værgemålet af forældre i forening, og udebliver den ene af forældrene fra et retsmøde, medens den anden møder, optræder den mødte af praktiske grunde efter loven uden videre på den umyndiges vegne.

Da den umyndige kan have vanskeligt ved at overskue, hvad der skal foregå under en retssag, hvad enten hans sag føres med eller uden advokat, er det desuden bestemt, at værgeren også *optræder* på hans vegne i de tilfælde, hvor den umyndige ellers ville have rådighed over det, som er sagens genstand, f.eks. fordi sagen drejer sig om hans selverhverv eller om en arbejdsaftale, han selv kunne indgå. Men værgeren kan dog ikke *anlægge* retssagen i disse tilfælde uden den umyndiges samtykke, hvilket stemmer med, at rådigheden udenretligt tilkommer den umyndige, der altså også selv ville kunne give afkald på det krav, der føres sag om.

Da det ville være upraktisk, om retssagen måtte udsættes, for at værgens procesdispositioner kunne forelægges for tilsynsmyndigheden, gælder det videre, at værgeren under en retssag kan foretage alle til sagen hørende procesdispositioner *uden forelæggelse for statsamtet*. Retten vil jo iøvrigt også tage stilling til sagen.

Forlig kan indgås af værgeren, hvis forliget er i overensstemmelse med et af retten stillet forligsforslag, eller retten iøvrigt anser forliget for stemmende med den umyndiges tarv, værgebekendtgørelsens § 18, stk. 2.

Personlige forhold spiller ofte en afgørende rolle i faderskabssager og ægteskabssager. Dette har ført til særlige regler. I *faderskabssager* optræder parter, der er fyldt 18 år, således på egen hånd, selv om de er umyndiggjorte eller under lavværgeomål, Rpl § 456 f, stk. 2. I *ægteskabssager* optræder umyndi-

4. Retssager

værgeren optræder

ingen godkendelse

forlig

faderskabssager

ægteskabssager

Formueforvaltningen

ge og lavværgede på egen hånd, medmindre de pågældende er umyndiggjorte på grund af sindssygdom, Rpl § 448 b.

Disse regler om afhjælpning af inhabilitet under retssager ved hjælp af værgemål må ikke forveksles med reglerne om, at parter kan lade sig repræsentere under retssager ved rettergangsfuldmægtige, navnlig advokater, se Rpl § 260.

5. Formueforvaltningen

Den 1. oktober 1981 trådte en ny lov¹ om bestyrelse og anbringelse af umyndiges formue i kraft, *Anbringelses- og bestyrelsesloven*. Efter § 3, stk. 1 i denne lov bestyres umyndiges midler som hovedregel i en *forvaltningsafdeling*, der er knyttet til et pengeinstitut, og som justitsministeriet har *godkendt* dertil. Samtidig er overformynderiet blevet nedlagt. Efter § 3, stk. 2 bestyres visse midler dog af *værgen*. Tilsynet med de godkendte forvaltningsafdelinger og med værgen føres af *familieretsdirektoratet*, der hører under justitsministeren.

a) Bestyrelse i godkendte forvaltningsafdelinger

Justitsministeriet har godkendt følgende 14 forvaltningsafdelinger til bestyrelse af umyndiges midler:

Andelsbankens forvaltningsafdeling i København,
Bankforeningernes Forvaltningsinstitut i København,
Bikubens forvaltningsafdelinger i København og Odense,
Den Danske Banks forvaltningsafdeling i København,
Den Danske Provinsbanks forvaltningsafdeling i Århus,
Jyske Banks forvaltningsafdeling i Silkeborg,
Københavns Handelsbanks forvaltningsafdeling i København,
Privatbanken A/S's forvaltningsafdeling i Ålborg,
Sparekassen Nordjyllands forvaltningsafdeling i Ålborg,
Sparekassen S.D.S.'s forvaltningsafdelinger i København,
Nykøbing Falster og Højbjerg, og
Sparekassen Sydjyllands forvaltningsafdeling i Fredericia.

Værgen bestemmer normalt, i hvilken forvaltningsafdeling midlerne skal bestyres. Efter § 8 i *bestyrelsesbekendtgørelsen*² anbringes midler, der ikke i forvejen er placeret i værdipapirer, som kontant indskud i forvaltningsafdelingen, medmindre værgen fremsætter begæring om, at anbringelse skal ske i værdipapirer. Frigivelse af kapitalen kan tillades af familieretsdirektoratet efter ansøgning fra værgen, når den umyndiges indtægter ikke er tilstrækkelige til at dække hans fornødenheder, ML § 20 og VB § 24. »Renter og udbytte udbetales på begæring til værgen, men forvaltningsafdelingen kan dog bestemme, at

1. Lov nr. 211 af 13. maj 1981.

2. Bekg. nr. 472 af 17.9.1981.

renter og udbytte skal oplægges, når de åbenbart overstiger, hvad der er nødvendigt til dækning af den umyndiges fornødenheder,« bestyrelsesbekendtgørelsens § 19.

Efter lovens § 3, stk. 2 bestyres følgende midler af værgen:

- a) beløb under en vis størrelse, der ved bestyrelsesbekendtgørelsens § 2 nærmere er fastsat til 10.000 kr.,
- b) gaver, der efter giverens bestemmelse ikke skal bestyres i en forvaltningsafdeling,
- c) arv, der ikke er tvangsarv, og som efter arveladerens testamente ikke skal bestyres i en forvaltningsafdeling.

I de under b) og c) nævnte tilfælde kan der være truffet bestemmelse om, at midlerne bestyres af værgen eller på anden måde.

- d) faste ejendomme, løsøre, fordringer på naturalydelse og lignende,
- e) midler, hvis bestyrelse ikke er undergivet værgemålstilsyn.

Bliver der som led i forvaltningen tale om at indgå retshandlinger, skal familieretsdirektoratets godkendelse indhentes ved væsentlige dispositioner efter reglerne i værgebekendtgørelsens §§ 13 ff. Iøvrigt er hovedformålet med forvaltningen værdierne bevaring, medens en egentlig forøgelse af disse som regel ligger uden for værgens opgave, VB § 11. Værgen har også en tilsynspligt med hensyn til de midler, der bestyres i den godkendte forvaltningsafdeling; således skal han indberette til denne, når han måtte komme til kundskab om, at de ejendomme, hvori myndlingens midler er anbragt, forringes, helt eller delvis eksproprieres, skifter ejer eller der iøvrigt indtræder omstændigheder, som er af betydning for sikkerheden. På lignende måde skal han give indberetning, hvis der er grund til at nære frygt med hensyn til sikkerheden for andre aktiver, f.eks. aktier eller andelsrettigheder, VB § 23.

Værgen skal i det hele varetage den umyndiges interesser med omhu og efter bedste evne, og han er *erstatningspligtig* over for den umyndige for den skade, han forvolder ved forsætligt eller uagtsomt forhold, ML § 53. Når en retshandel er indgået for den umyndige, binder den nemlig denne, ganske som om han/hun selv som myndig havde afsluttet den. Er der f.eks. i en fast ejendom optaget prioriteter for et større beløb, end den viser sig i stand til at dække, er den umyndige personlig ansvarlig for restgælden og vil derfor også kunne tvinges til at betale den med midler, han/hun senere som voksen måtte erhverve.

b) Bestyrelse ved værgen

bestyrelse

erstatningspligt

regnskabspligt

Det påhviler endelig værgen at føre et omhyggeligt *regnskab* over sin bestyrelse af den umyndiges formue og over anvendelsen af hans indtægter og hvert år indsende dette til familieretsdirektoratet eller til den forvaltningsafdeling, i hvilken der bestyres midler for den umyndige, VB § 25, stk. 1 og 2. Værgen er dog fritaget for regnskabspligt, hvor alle midlerne er placeret i en forvaltningsafdeling, og der ikke udbetales renter og udbytte; endvidere er værgen for en mindreårig fritaget for regnskabsaflæggelse i noget videre omfang, og hvor værgen er den mindreåriges fader og/eller moder ved en indtægt op til 15.000 kr. årligt, VB § 25, stk. 4.

Ved værgemålets ophør skal der endvidere aflægges regnskab over for myndlingen, den nye værge, lavværge eller dødsboet.

c) Midlernes anbringelse

Umyndiges midler må som hovedregel kun anbringes som kontant indskud i et pengeinstitut, i visse obligationer, der anses for særligt sikre, i børsnoterede aktier, men kun indenfor snævre grænser (15%), eller i tinglyste pantebreve i fast ejendom indenfor 60% af ejendomsværdien. De nærmere regler derom findes i anbringelses- og bestyrelseslovens § 1 og i anbringelsesbekendtgørelsen.³ Undtaget er navnlig kontantbeløb hos værge indtil en grænse, der normalt er 5.000 kr., midler der tilfalder den umyndige som friarv eller gave med gyldig bestemmelse om anden anbringelse, midler der med særlig tilladelse benyttes til køb af fast ejendom eller løsøre m.v. samt selverhverv.

6. Ægteskabsretsvirkningslovens § 53

I en bestemt gruppe af tilfælde gælder reglerne om bestyrelse og tilsyn ikke for værgemålet. § 52 i ægteskabsretsvirkningsloven bestemmer, at når en ægtefælle er umyndiggjort, tilkommer det den anden ægtefælle, for så vidt denne er myndig, i forbindelse med værge at bestyre den del af fællesboet, hvorover den umyndiggjorte har haft rådigheden. Denne samråden er ikke undergivet tilsyn af statsamterne og familieretsdirektoratet, men de øvrige regler i ML gælder dog uændret her. § 52 gælder imidlertid kun for den umyndiggjortes bodel⁴ ikke for et eventuelt særeje. Penge og værdipapirer skal heller ikke ind sættes i en godkendt forvaltningsafdeling. Baggrunden for regleren er dels, at der ved en sådan særråden kan udøves en gensi-

3. Bekg. nr. 475 af 17.9.1981.

4. Se om dette begreb nedenfor § 14.

dig kontrol, dels at den umyndiges ægtefælle ved formuefællesskab til en vis grad har sammenfaldende interesser med den umyndiggjorte⁵. Derimod må investering af midlerne ske i overensstemmelse med anbringelsesreglerne, og reglen i ML § 48 om forbud mod kaution gælder også.

---

5. Dette er en følge af reglerne om det ægteskabelige formuefællesskab, der - ligesom reglerne om særeje - forklares indgående nedenfor i § 14.

§ 5 Kautio og anden sikkerhedsstillelse for tredjemands forpligtelser

1. ML § 48

ML § 48 bestemmer, at en umyndig ikke kan forpligtes ved kautio eller anden sikkerhedsstillelse for tredjemands gæld.

kautio

Reglen gælder for alle umyndige, også hvor forholdet er omfattet af ægteskabsretsvirkningslovens § 52, men ikke for lavværgemål. Dens hovedområde er påtagelse af egentlig kautio. Baggrunden herfor er, at kautio efter livets erfaring medfører en nærliggende økonomisk risiko, uden at der er forbundet økonomiske fordele derved; for i bedste fald sker der ikke kautionisten noget, hverken godt eller ubehageligt; i værste fald må kautionisten indfri hovedmandens gæld til kreditor helt eller delvis. Ved fuldstændig indfrielse får kautionisten ganske vist et regreskrav mod hovedmanden, men dette er ofte ikke meget værd, fordi hovedmanden er insolvent. Ved delvis indfrielse får kautionisten ofte ikke noget ud af sin regresret, fordi hovedmanden er insolvent og kreditor har fået dividenden på fordringen i konkurs- eller tvangsakkordboet, jfr. konkurslovens §§ 49, 47, stk. 1 nr. 1, og 163.

anden sikkerhedsstillelse

Situationen er ganske tilsvarende, hvor den umyndige i stedet stiller sine værdier i pant for tredjemands gæld til kreditor. Forbudet i § 48 rammer derfor som nævnt i loven også anden sikkerhedsstillelse.

2. Undtagelser

reale grunde

En rigoristisk gennemførelse af forbudet i § 48 på enhver kautionslignende påtagelse af ansvar ville dog i visse retsforhold skade de umyndige mere, end det ville gavne dem. Det ville således f.eks. ikke være muligt for en umyndig at eje en fast ejendom, belånt med et ganske sædvanligt – og fordelagtigt – realkreditlån, fordi der til sådanne lån er knyttet en såkaldt »solidarisk forpligtelse«, som består i et subsidiært medansvar for tab, der vil kunne opstå for realkreditinstituttet på andre ejendomme, der er belånt i den samme serie.

§ 48 er derfor også blevet fortolket sådan, at *er* modstykket til at indgå en i og for sig ønskelig og økonomisk hensigtsmæssig aftale – der som et bipunkt rummer en (mindre risikabel) kautionslignende del –, *at* der enten ingen aftale kan indgås, eller *at* der dog må indgås en anden aftale, som er væsentlig mindre fordelagtig for den umyndige, end den første aftale med

den kautionslignende aftaledel ville være, så kan den første aftale med kautionsdelen indgås.

Umyndige har således fået tilladelse til at optage *realkreditlån* i ejendomme, som tilhørte dem.

De kan være medejere af faste ejendomme, der er belånt sådan, at *medejerne* gensidigt *hæfter for hele pantegælden*. eksempler

Det er blevet tilladt umyndige at være medlemmer af vandværksinteressentskaber og andre *kooperative selskaber*, hvor medlemmerne hæfter solidarisk for selskabets gæld, og i enkelte tilfælde har umyndige kunnet indtræde som *interessenter* i erhvervsdrivende interessentskaber, selvom hver enkelt interessent også her hæfter for hele selskabets gæld.

Endelig kan værgen, der driver en virksomhed for en umyndig, *diskontere* den umyndiges vekslers eller meddele *skadesløs transport* på hans fordringer, hvor sådanne dispositioner er forretningsmæssigt rimelige og hensigtsmæssige, uagtet der derved pådrages den umyndige et ansvar over for vedkommende kreditor, hvis vekslen eller fordringen ikke til sin tid betales af skyldneren.

§ 6 Ugyldighedsvirkningen ved umyndighed

En aftale kan være ugyldig på grund af umyndighed, enten fordi den umyndige har indgået den på egen hånd, i tilfælde hvor godkendelse af værgeren og eventuelt tillige tilsynsmyndigheden var nødvendig, eller fordi værgeren nok har medvirket, men ikke har indhentet en nødvendig godkendelse fra tilsynsmyndigheden.

1. Tilbagetræden

den umyndiges
tilbagetræden

Aftalens ugyldighed kan gøres gældende fra den *umyndiges side*, selvom medkontrahtenten har været i god tro, idet han ikke har kendt den andens umyndighed, og måske på grund af hans voksne udseende heller ikke har haft anledning til at nære mistanke herom. Ellers ville nemlig den beskyttelse, som loven skulle give den umyndige, blive for usikker, og medkontrahtenten ville ofte dække sig med et skin af »god tro«, skønt han i virkeligheden har haft mere end en anelse om den andens umyndighed.

medkontrahten-
stens tilbagetræ-
den

Også *medkontrahtenten* kan træde tilbage fra aftalen, men her gør det en vis forskel, om han var i god tro eller i ond tro. En medkontrahtent, der ikke vidste, at han havde med en umyndig at gøre, eller troede, at denne havde lov af sin værge til at indgå aftalen, kan imidlertid efter ML § 43 gøre gældende, at han kun har afsluttet aftalen under den forudsætning, at han på sin side også fik ret mod sin part (den umyndige), og når dette viser sig ikke at være tilfældet, straks gå fra aftalen og navnlig nægte at levere. Men såfremt aftalen er blevet godkendt af værgeren m.v. eller af den umyndige selv, der i mellemtiden måtte være blevet myndig, eller bindende opfyldt fra den umyndiges side, ophører medkontrahtentens ret til at træde tilbage. En bindende opfyldelse af aftalen foreligger, når den af den umyndige ydede præstation ikke kan kræves tilbage, idet der er opfyldt med værgens og eventuelt tilsynsmyndighedens samtykke eller f.eks. med selverhverv.

god tro

ond tro

Vidste medkontrahtenten derimod, allerede da aftalen blev truffet, at den anden part var umyndig og ikke havde lov til at afslutte den, kan der ikke siges at være bristet nogen forudsætning for ham; han må derfor vente og se, om aftalen ikke bliver godkendt, og først når dette ikke sker inden den aftalte tid eller dog inden en rimelig tid, kan han træde tilbage fra aftalen. Drejer denne sig om personligt arbejde fra den umyndiges side

– som han ikke selv gyldigt kunne forpligte sig til – har lovgiveren endelig ikke ment, at der var tilstrækkelig grund til at give den anden part ret til at træde tilbage, sålænge den umyndige blot opfylder aftalen ved at udføre arbejdet behørigt.

Bliver en aftale ugyldig på grund af umyndighed, og har ingen af parterne foretaget *erlæggelse*, bortfalder pligten dertil.

Er *erlæggelse* sket helt eller delvis, må hver af parterne som udgangspunkt *tilbagelevere*, hvad han har modtaget. Hvis den umyndige har *købt* en ting, må han derfor levere den tilbage, og den handlende må ligeledes på sin side betale købesummen tilbage. Har den umyndige i stedet *solgt* en ting, f.eks. sin knallert, og gøres ugyldigheden gældende fra en af siderne, må knallerten tilbageleveres. Har den umyndige stadig pengene i behold, må de tilbageleveres.

Kan tilbagelevering ikke ske fra en af siderne eller fra begge sider, f.eks. fordi det modtagne er forbrugt eller gået til grunde, skal parten erstatte det modtagne værdi, § 44, stk. 1. Heri ligger nu først, at den umyndige, der har købt en ting, alene skal tilsvare den handlendes indkøbspris og ikke skal erstatte dennes handelsomkostninger endsige fortjeneste. Men dernæst er den umyndige end ikke fuldtud erstatningspligtig for værdien.

Man har, for at den umyndige ikke skal lide for stort tab ved sine aftaler, anset det for nødvendigt at begrænse hans erstatningsansvar yderligere. Han skal derfor kun være pligtig at yde erstatning for værdien i det omfang, hvori det modtagne er brugt til passende underhold for ham, eller iøvrigt skønnes at være kommet ham til *nytte*. I det tilfælde, at den umyndige sælger en ting, vil et sådant nyttigt formål ikke foreligge, hvis han bruger pengene til at more sig for eller til at tage et dansekursus eller et kursus i kontraktbridge. Men »nytte« vil komme frem, hvis han i stedet bruger pengene f.eks. til at betale for sit værelse, til at købe bøger, han nødvendigt behøver til sit studium, eller tøj, som han ikke kan undvære, eller til at foretage nødvendige reparationer af møbler eller cykel. Har den umyndige på kredit købt brød, kød, grønsager, brændsel eller taget undervisning på handelshøjskole eller studenterkursus, skal han ligeledes betale erstatning efter nyttesynspunktet.

Undertiden ifalder den umyndige dog et videregående erstatningsansvar. Det gælder nemlig efter § 44, stk. 2, hvis han ved *urigtige anbringender* om sin *hjemmel* til at træffe aftalen har

2. Tilbagelevering m.v.

3. Erstatning

a) Nyttereglen

b) Urigtige anbringender

Ugyldighedsvirkningen

narret medkontrahenten, f.eks. ved at fortælle, at han var myndig, eller at han havde sin værges samtykke til handelen. I så fald *kan* det pålægges ham i det omfang, hvori det findes billigt, at erstatte *det tab*, aftalen har medført. Har han således ødelagt det fotografiapparat, han har købt under urigtige anbringender om sin hjemmel, kan han, omend apparatet må siges at have været ganske unyttigt for ham, komme til at erstatte dets værdi og medkontrahentens handelsomkostninger. Selv om handelen endnu ikke var opfyldt, idet f.eks. fotografiapparatets modtagelse af værgeren var nægtet på grund af umyndighed, kan der blive spørgsmål om et sådant erstatningsansvar, f.eks. om godtgørelse af forsendelsesomkostninger. Medkontrahenten kan dog højst forlange at blive dækket for det tab, han har lidt ved at regne med den handel, som bliver ugyldig på grund af den anden parts umyndighed, den såkaldte *negative kontraktsinteresse*; herved stilles medkontrahenten altså, som om *handelen slet ikke var indgået*. Han kan derimod – idet kontrakten jo var ugyldig – ikke fordre godtgjort den *positive opfyldelsesinteresse*, der stiller ham, som om handelen var blevet opfyldt, og altså derudover giver ham, hvad han ville have tjent på aftalen.

c) Strafbart forhold

Har endelig den umyndige ved aftalens indgåelse gjort sig skyldig i et ligefremt *strafbart* forhold – hvorved dog bemærkes, at børn under 15 år ikke kan straffes – f.eks. ved, at han har narret medkontrahenten til at indgå handelen ved at forevise ham en falsk dåbsattest eller falsk erklæring om værgens tiltrædelse til handelens indgåelse, påhviler der ham erstatningspligt efter lovgivningens almindelige regler, § 44, stk. 2. Medkontrahenten vil altså i dette tilfælde have en ubetinget ret til at forlange sig tilkendt den negative kontraktsinteresse – men heller ikke mere.

4. Kreditkøb med ejendomsforbehold

Et særligt problem foreligger ret hyppigt i praksis: den umyndige har købt en ting på kredit med ejendomsforbehold, og har dækket udbetalingen og eventuelt nogle rater af sit selverhverv. Når nu aftalen erklæres ugyldig, og den solgte ting leveres tilbage, kan medkontrahenten da beholde, hvad der er erlagt fra selverhvervet, til dækning af sit tab ved, at tingens værdi er blevet forringet ved almindelig brug, og til dækning af sine handelsomkostninger og fortjeneste? Praksis har her efterhånden indtaget det standpunkt, at reglerne i § 44 må anvendes, således at medkontrahenten normalt fuldtud må tilbagebetale de modtagne penge, altså således at aftalen i sin helhed anses for ugyldig.

dig. Men medkontrahenten kan i stedet, når aftalens ugyldighed gøres gældende, gå den vej at erklære sig for fuldstændig fyldestgjort ved det allerede erlagte, hvad der undertiden vil kunne betale sig for ham; i så fald bortfalder den umyndiges adgang til iøvrigt at annullere aftalen.

Hvor den umyndige har modtaget ting som lån til brug eller til leje og beskadiget det modtagne ved forsætligt eller uagtsomt forhold ville anvendelse af nyttereglen ikke give medkontrahenten nogen rimelig stilling, idet nytten her meget ofte ville være 0 kr.; det antages derfor, at reglerne må forstås sådan, at medkontrahenten i stedet kan forlange erstatning efter culpa-reglen om uforsvarligt forhold *uden for* kontraktsforhold. Det samme må nok også gælde ved andre kontrakter, hvor den umyndige får overladt besiddelsen af overdragerens ejendele, uden at ejendomsretten går over, f.eks. ved kreditkøb med ejendomsforbehold, i det omfang, den umyndige har beskadiget salgsgenstanden, f.eks. ved ulovligt at udbore en knallert. Til gengæld bør domstolene formentlig nedsætte erstatningen ud fra et billighedssynspunkt, hvor forholdene taler derfor.

5. Lån til brug m.v.

§ 7 Lavværgemål

Bestemmelse om, at en person sættes under lavværgemål, se foran § 1.9. og § 2. 3, træffes nu kun i omkring 50 tilfælde årligt.

1. Samadministration

Retsstillingen for den, der er sat under lavværgemål – den lavværgede – er, at han kun i forbindelse med sin lavværge kan råde over sin formue og forpligte sig ved retshandler. Derimod berører lavværgemålet ikke hans personlige forhold, og den lavværgede kan derfor altid selv indgå og ophæve arbejdsaftaler, ML § 55. Den lavværgedes formue er således undergivet en *samadministration* af lavværgeren og den lavværgede, og denne bestyrelse omfatter såvel fast ejendom, virksomhed og løsøre, som penge og værdipapirer. På grund af den gensidige kontrol i denne samadministration har man på lignende måde som ved retsvirkningslovens § 52 undtaget ordningen fra tilsyn fra myndighedernes side og fra overholdelse af de særlige regler, der gælder for anbringelse af umyndiges midler. Er lavværgeren og den lavværgede enige, kan de således f.eks. købe, sælge og pantsætte fast ejendom. Der skal ikke indhentes samtykke fra tilsynsmyndigheden, og der skal ikke aflægges regnskab.

I modsætning til samadministrationsordningen efter retsvirkningslovens § 52 kan der ved lavværgemål gyldigt påtages kautionsforpligtelser, men en faktisk bremse ligger her navnlig i, at lavværgeren vil kunne pådrage sig erstatningsansvar.

Er lavværgeren og den lavværgede uenige, kan der ikke ske nogen forelæggelse for tilsynsmyndigheden. Lavværgeren kan bede sig fritaget for hvervet, eller der kan efter omstændighederne rejses sag om umyndiggørelse.

Flere af reglerne om umyndige finder ifølge § 56 også anvendelse på lavværgemål, således om tinglysning og dens betydning over for tredjemand, om betingelserne for at blive beskikket til værge/lavværge, om fritagelsesgrundene derfor, og om de lavværgedes adgang til at råde over selverhverv, hvorimod denne rådighed aldrig kan fratages dem.

2. Ugyldighed m.v.

Ligeledes gælder også de samme regler om retsvirkningen af de ugyldige kontrakter, de lavværgede på egen hånd måtte have indgået, §§ 43 og 44. Heraf følger bl.a., at den lavværgede, når han har modtaget noget ved handler, han har indgået på egen

hånd, og som ikke tilbageleveres, kun skal yde erstatning derfor i det omfang, hvori det modtagne er kommet ham til nytte.

Ved disse handler fra det daglige liv kan man imidlertid ofte underforstå et stiltiende samtykke (fuldmagt) fra lavværgen til, at den lavværgede selv kan indgå dem.

Der påhviler endvidere lavværgen en lignende pligt som den egentlige væрге til samvittighedsfuldt at varetage den lavværgedes interesser og til i vigtige sager at rådføre sig med dennes ægtefælle. Forvolder lavværgen forsætligt eller uagtsomt den lavværgede tab, kan han blive erstatningsansvarlig. Lavværgen kan ikke give tilladelse til, at den lavværgede på egen hånd driver en næring. Hvis der skulle være brug for noget sådant, må enten lavværgemålet ophæves, eller forholdet ordnes ved en fuldmagt til den lavværgede til at handle på egen hånd inden for visse grænser eller omvendt en tilsvarende fuldmagt til lavværgen.

Den lavværgede har i det hele en noget friere stilling end den umyndige. Således må han vistnok kunne forlange selv at have besiddelsen og den faktiske bestyrelse af sit gods. Dog må hans rede penge af lavværgen kunne fordres indsat på spærret konto i en sparekasse eller bank; hans værdipapirer må deponeres i et pengeinstitut og bør forsynes med prohibitivpåtegning, gående ud på, at de ikke uden lavværgens samtykke kan afhændes, pantsættes eller kvitteres.

Den lavværgede kan modsat en umyndiggjort indgå ægteskab uden værgens samtykke; derimod kræves der samtykke fra lavværgen, hvis der skal oprettes ægtepagt.

§ 8 Sindssygdom og anden mental afvigelse som ugyldighedsgrund

1. Reglen i § 65, stk. 1

Ved siden af reglerne om kontraktsinhabilitet alene på grund af umyndighed eller lavværgemål indeholder myndighedsloven i § 65 en mere konkret virkende regel om ugyldighed af aftaler. § 65 angår aftaler truffet af personer, som på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand i handlingsøjeblikket manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Virkningen er, at aftalen bliver ugyldig, og at forholdet skal gøres op på nærmere bestemt måde.

2. Tilstandene

Det er ved § 65 for det første en betingelse, at den handlende person har været i en *mentalt afvigende* tilstand, som dernæst skal have medført, at den pågældende *manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt*, medens det efter lovreglen i og for sig er ganske ligegyldigt, om den indgåede aftale fik et fornuftigt eller et ufordelagtigt indhold.

De mentale tilstande kan som nævnt være sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand. Denne brede beskrivelse omfatter også svære grader af selvforskyldt beruselse, hvor personens bevidsthedsliv afgørende er ændret eller sløret, samt tilfælde, hvor en sådan tilstand er fremkaldt ved misbrug af narkotika. Også udefra kommende omstændigheder, der medfører voldom sindsbevægelse, vil kunne være baggrund for, at en person i kortere eller længere tid i lægelig forstand har befundet sig i en abnormtilstand, der vel ikke kan betegnes som nogen egentlig sindssygdom, men dog klart er en forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand, der efter en juridisk vurdering har udelukket evnen til at handle fornuftsmæssigt. Da sådanne abnormtilstande såvel som sindssygdomme m.v. imidlertid ofte ikke iagttages af kompetente personer på det afgørende tidspunkt, hvor retshandelen foretages, er det ofte svært senere med den fornødne sikkerhed at fastslå, at der forelå en tilstand, som udelukkede evnen til at handle fornuftsmæssigt. Og den *mentalt afvigende* person *må jo føre bevis* herfor for at kunne gå fra aftalen efter § 65. Det kan derfor ikke undre, at domstolene *som bevis for*, om en § 65-tilstand forelå, i tvivilstilfælde også har taget et vist hensyn til, om aftalen konkret bedømt var en fornuftig disposition for den mentalt afvigende person at indgå, bedømt efter

hans/hendes forhold, og om aftalen fik et indhold, som afveg væsentligt fra, hvad der efter en almindelig målestok ville være rimeligt.

§ 65 er, som det ses, en regel om manglende habilitet, der gælder, hvor personen ikke (endnu) er umyndig eller under lavværgeomål, f.eks. fordi den mentale afvigelse kun har været forbigående. Den vil imidlertid også kunne have betydning for en umyndig, der indgår en aftale, f.eks. om personligt arbejde eller med hensyn til sit selverhverv, som han efter de øvrige regler i myndighedsloven ellers gyldigt kunne indgå.

Når en aftale bliver ugyldig efter § 65, skal hver af parterne tilbagelevere, hvad han har modtaget, eller hvis tilbagelevering ikke kan ske, erstatte dets værdi. Den, som manglede evnen til at handle fornuftsmæssigt, er dog kun pligtig at yde sådan erstatning i det omfang, hvori det modtagne er brugt til passende underhold for ham eller iøvrigt skønnes at være kommet ham til nytte. Disse regler er udtryk for, at medkontrahtenten alene kan få sin erlagte ydelse tilbage, eller, hvis tilbagelevering ikke kan ske, maksimalt dens værdi erstattet, d.v.s. indkøbsprisen. Resten af den negative kontraktsinteresse, f.eks. handelsomkostninger, erstattes ikke. Men erstatningen er – for at yde den mentalt afvigende en noget videre beskyttelse – yderligere begrænset til nytteværdien på samme måde som ved § 44.

Denne regel ville dog kunne være for hård for en medkontrahtent, der ingen som helst grund havde til at tro, at den anden person var i en § 65-tilstand. § 65, stk. 2, bestemmer derfor – i modsætning til § 44 – at den *godtroende* medkontrahtent efter *billighed* kan få det tab, aftalen har medført for ham, erstattet. Den fulde negative kontraktsinteresse kan i så fald også tilkendes ham, selv om ingen opfyldelse af aftalen havde fundet sted.

3. Området

4. Ugyldigheds- virkningen

§ 9 Erstatningsansvar for skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold

1. Om ansvar i og uden for kontraktsforhold

Reglerne om umyndige, lavværgede og personer i § 65-tilstand, der er omtalt i de foregående afsnit, har angået spørgsmålet om stiftelse af rettigheder og pligter ved indgåelse af aftaler, såkaldt kontraktshabilitet, og således også pådragelse af erstatningsforpligtelser i kontraktsforhold, herunder når kontrakten var ugyldig. Når en kontrakt er gyldigt indgået, forpligter den umyndige og andre enten til erlæggelse efter sit indhold eller til betaling af erstatning, her positiv opfyldelsesinteresse, der stiller medkontrahenten, som om kontrakten var opfyldt efter sit indhold. Er en indgået aftale ikke gyldig, bliver der derimod alene tale om at erstatte den negative kontraktsinteresse, der skal stille medkontrahenten, som om aftalen slet ikke var indgået; men her gælder der som omtalt særlige lempelsesregler for umyndige og mentalt afvigende personer i ML § 44 og § 65.

Ganske andre regler finder anvendelse, når talen er om erstatningsansvar for skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold. Her gælder for normale voksne først og fremmest den almindelige culparegel, men også forskellige skærpede regler om ansvar uden culpa.¹ Er skadevolderen nu et barn eller en mentalt afvigende person, bliver det derfor et spørgsmål, om skadevolderen er ansvarlig efter de samme regler som normale voksne, eller om skadevolderen slet ikke er ansvarlig, eller om der eventuelt skal gælde særlige regler. Givet er, at der ikke kan blive tale om at lade værger eller tilsynsmyndigheden få nogen indflydelse på ansvarspådragelsen via tilsyns- eller bestyrelsesregler.

Der gælder særlige regler i ML § 63 om børn og i ML § 64 om personer i § 65-tilstand. Disse reglers hovedindhold er, at også børn og psykisk afvigende personer er ansvarlige efter den almindelige erstatningsregel, men at ansvarspådragelsen for børn undergives en mildere bedømmelse, og at erstatningspligten for begge grupper vedkommende kan lempes.

---

1. Se Indledning til Formueretten § 18 IV.

Myndighedslovens § 63, 1. led, udtaler, at »barn under 15 år er erstatningspligtig for skadegørende handlinger efter samme regler som personer over denne alder«.

Culpareglens indhold er, at den, der har forvoldt en skade, ifalder ansvar, hvis han ikke har udvist sådan agtpågivenhed, som en almindelig ansvarsbevidst person – en bonus pater familias – plejer at udvise i en tilsvarende situation. Afgørelsen af, om et barn har handlet culpøst, træffes nu imidlertid trods ordlyden af § 63 ikke ved en sammenligning med en ansvarsbevidst voksen person. Sammenligningsgrundlaget er, hvordan et barn på dets egen alder normalt handler. Har barnet handlet mere uforsigtigt, end et socialt veltilpasset barn på samme alder almindeligvis ville gøre, ifaldes ansvar. Dette resultat er klart fastslået i retspraksis. Bag denne mildere bedømmelse ligger bl.a. den kendsgerning, at andre har en – omend begrænset – mulighed for at tage sig i agt for børn.

Efter retspraksis ifalder selv et mindre barn ansvar efter § 63, 1. led, hvis det løber ud på en vej, således at en bilist må foretage afværgemanøvre, og der derved sker skade på andre end barnet. Er barnet under knap 4 år, pålægges det dog aldrig ansvar. Ansvar for børns trafikskader er alt i alt temmeligt strengt.

Ved skader, der indtræder mellem deltagere i børns leg, pålægges som regel ikke ansvar, hvis legen er ufarlig. Er der tale om farlig leg, f.eks. afskydning af pile, ifalder det skadevoldende barn normalt kun halvt ansvar, idet skadelidte, der jo deltog i legen, ud fra en egen-skylds betragtning selv må bære halvdelen af skaden.

Ved skader på andres værdier, der sker på grund af – navnlig mindre – børns trang til at udforske omverdenen, såkaldte pilfingerskader, er der i retspraksis tale om en ret mild bedømmelse. Således er f.eks. en 5½-årig dreng, der satte sig ind i en uaflåst bil og pillede ved tændingsnøglen, der sad i bilen, så bilen satte sig i gang, blevet frifundet for de derved påførte skader.

Ved ildspåsættelse bliver der som regel pålagt ansvar, idet situationen normalt er elementær, og børns kendskab til den så udbredt, at selv små børn på 5-6 år anses for at have handlet culpøst, hvis de f.eks. leger med tændstikker i en lade og derved forvolder ildebrand.

Forældre eller andre, der fører tilsyn med børn, er ikke uden videre ansvarlige for de skader, børnene forvolder. Deres ansvar skal afgøres selvstændigt efter culpareglen som et ansvar for indtruffet skade forårsaget af manglende tilsyn i det enkelte

2. Børns erstatningsansvar

A. Efter culpa-reglen

a) § 63, 1. led

trafikskader

legeskader

pilfingerskader

brandskader

b) Ansvar for forældre m.fl.

tilfælde. Har en fader givet sin 8-årige søn en luftbøsse og ladet ham skyde med den uden opsyn, er faderen f.eks. ansvarlig, hvis drengen skyder ind i nabohaven og rammer naboen i øjet. Og har en moder sendt en 3-årig over at lege i naboens lade med kendskab til, at barnet havde tændstikker på sig, er hun – men ikke faderen, som ikke var hjemme – ansvarlig for en brandskade, også selvom den 3-årige ikke selv kan drages til ansvar.

c) Nedsættelse af erstatningen, § 63, 2. led

Efter § 63, 2. led, kan erstatningen for den, der er under 15 år, når ansvaret er pådraget efter § 63, 1. led, »nedsættes eller endog bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne iøvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre«.

Er barnet selv dækket af en ansvarsforsikring, hvad de fleste børn er nu om dage, bliver der efter retspraksis ikke tale om nogen nedsættelse af erstatningen. Er barnet udækket af forsikring, spiller det først og fremmest en rolle, om skadelidte er dækket af en forsikring – i så fald reduceres erstatningen, eller den kan bortfalde helt – men dernæst om andre, f.eks. en voksen medskadevolder, er ansvarlig for skaden. Foreligger der ingen af disse dækningsmuligheder, er der ved større skader en tendens til at nedsætte erstatningen til et overkommeligt beløb for et barn, der er uformuende.

d) Egen-skyld

Er barnet nu i stedet selv skadelidt, og har det udvist egen-skyld, f.eks. ved at løbe ud på kørebanen, hvor det blev påkørt af en bil, kan både § 63, 1. led, og 2. led anvendes analogt. Et 3-årigt barn vil således få fuld erstatning i medfør af analogien af § 63, 1. led. Et 6-årigt barn vil måske også efter nyeste praksis få fuld erstatning, fordi bilisten er dækket af den lovpligtige automobilansvarsforsikring.

B. Efter andre regler

§ 63 kan ikke anvendes, hvor der er tale om et barns ansvar i egenskab af arbejdsgiver efter DL 3-19-2 eller som hundeejer, hvor hunden forvolder skade, eller efter de fleste andre regler om ansvar uden culpa.

3. Mentalt afvigende personers erstatningsansvar

Mentalt afvigende personer behandles væsentligt strengere i erstatningsretlig henseende end børn. Dette ligger dels i, at gennemgående er sværere at tage sig i agt for end børn, dels i, at der ikke som ved børn bliver tale om det urimelige og uønskede i, at den opvoksende generation ellers ville blive belastet

af mere eller mindre vidtgående erstatningsforpligtelser. Selvom myndighedslovens § 64 meget ligner § 63, er der derfor i det praktiske retsliv tale om meget væsentlige forskelle.

Efter § 64, stk. 1, 1. led, er »en person, som på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt, erstatningspligtig for skadegørende handlinger efter samme regler som sjælssunde personer«.

*a) § 64, stk. 1,
1. led*

Afgrænsningen af personkredsen er den samme som ved ML § 65. Men sammenligningsgrundlaget er her den agtpågivenhed, en normal ansvarsbevidst voksen person udviser. Der ligger derfor ingen som helst mildere målestok i selve culpabedømmelsen.

Efter § 64, stk. 1, 2. led »kan erstatningen dog nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt under hensyn til personens sindstilstand, handlingens beskaffenhed eller omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørendes og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.« Denne lempelsesregel har domstolene imidlertid afvist at benytte i de sidste 40 år, såvel direkte, i tilfælde hvor den mentalt afvigende skadevolder ikke er forsikringsdækket, som i tilfælde hvor den mentalt afvigende person selv er kommet til skade, og reglens analogi ellers ville medføre, at der sås bort fra den udviste egen-skyld.

*b) § 64, stk. 1,
2. led*

retspraksis

Reglen i § 64, stk. 2, om at ansvaret ikke kan lempes ved selvforskyldt beruselse, er derfor for tiden uden enhver betydning.

Afsnit 2

Familieret

§ 10 Oversigt Slægtskab Svogerskab

1. Oversigt

ægteskabsloven

ægteskabsrets- virkningsloven

ægteskabs- udvalget

Familieretten handler om ægteskab, om børn, herunder adoptivbørn, og om samlivsforhold uden ægteskab.

Reglerne om *ægteskab* findes især i ægteskabsloven, lov nr. 256 af 4. juni 1969 (ÆL), og i ægteskabsretsvirkningsloven, lov nr. 56 af 18. marts 1925 (ÆRL). *Ægteskabsloven*, hvis forgænger var fra 1922, indeholder de nærmere regler om indgåelse af ægteskab og om ægteskabs opløsning. *Ægteskabsretsvirkningsloven* indeholder reglerne om, hvilke retsvirkninger det har, at der foreligger et ægteskab. Begge disse love er ændret adskillige gange og suppleres af forskellige bekendtgørelser udstedt af justitsministeriet. De to hovedlove hviler på et fælles-nordisk samarbejde, der medførte, at retstilstanden i de nordiske lande i meget høj grad blev ensartet på disse områder fra ca. 1925. *Ægteskabsretten* er imidlertid i de senere år kommet ind i en brydningstid. I Danmark – som i Sverige – er adgangen til separation og skilsmisse således blevet lettet væsentligt, her bl.a. ved ÆL af 1969, der trådte i kraft den 1. januar 1970.

Eftersom holdningen til ægteskabsinstitutionen i store dele af befolkningen i de senere årtier har ændret sig væsentligt, har justitsministeriets *ægteskabsudvalg af 1969* i en række betænkninger¹ fremlagt forskellige debatoplæg og udkast til ændringer i dansk ægteskabsret. Disse forslag har været gen-

1. *Betænkning 1* om ægteskabs indgåelse (nr. 691/1973), *betænkning 2* om ægteskabs opløsning (nr. 697/1973), *betænkning 3* om formueordningen (nr. 716/1974), *betænkning 4* om vilkårene for separation og skilsmisse (nr. 719/1974), *betænkning 5* om samliv og ægteskab (nr. 720/1974), *betænkning 6* om ægteskabet i statistisk og sociologisk belysning (nr. 726/1974), *betænkning 7* om fremgangsmåden ved separation og skilsmisse (nr. 796/1977), *betænkning 8* om samliv uden ægteskab I (nr. 915/1980) og *betænkning 9* om samliv uden ægteskab, II forsørgelsespligt (nr. 989/1983).

stand for fællesnordiske drøftelser, idet der også i de andre nordiske lande påtænkes gennemførelse af reformer, men der er endnu ikke udarbejdet noget samlet dansk forslag til en ny ægteskabslovgivning.

Reglerne om *børns* familieretlige retsstilling findes især i børneloven, i adoptionsloven og i myndighedsloven. Børneloven, lov nr. 200 af 18. maj 1960 (BL), indeholder reglerne om faderskab, således navnlig hvordan det fastslås, hvem der er fader til et barn, samt regler om børns privatretlige forsørgelse. En række regler findes dog i andre love, således i ML kapitel 3 om forældremyndighed² og om navne i navneloven, lov nr. 140 af 17. maj 1961. Adoptionsloven, lov nr. 279 af 7. juni 1972 (ADL), der suppleres af en bekendtgørelse udstedt af justitsministeriet, angiver den nærmere fremgangsmåde, der skal følges ved adoption, betingelserne for adoption og retsvirkningerne heraf.

børneloven

myndighedsloven

adoptionsloven

Fra omkring 1970 har der såvel herhjemme som i forskellige af vore nabolande, navnlig i Sverige, kunnet iagttages en stærk stigning i antallet af *etablerede samlivsforhold mellem en kvinde og en mand uden indgåelse af ægteskab*. Forskellige undersøgelser viser, at antallet af sådanne samlivsforhold³ her i landet nu ligger på over 200.000 par eller op imod 17% af samtlige parforhold. Selvom disse samlivsforhold uden ægteskab er af ret uensartet karakter, og selvom kun en relativt mindre del af dem hidtil synes at have bestået i mere end ca. 5 år, hører de dog nu for alvor med i det familieretlige billede. Der er ikke lovgivet sammenhængende om papirløse samlivsforhold, men alene gennemført enkeltstående lovændringer.⁴

samlivsforhold
uden ægteskab

Den familieretlige fremstilling indledes med et afsnit om indgåelse af ægteskab. Derefter følger reglerne om ægteskabets retsvirkninger, om separation og skilsmisse m.v., om børn, og der afsluttes med et afsnit om samlivsforhold uden ægteskab.

Forinden ses der nærmere på begreberne slægtskab og svogerskab, der både har betydning i visse af de familieretlige afsnit og i arveretten.

2. Ved *betænkning* nr. 985/1983 om forældremyndighed og samværsret har en justitsministeriel arbejdsgruppe fremsat forslag om ændring af myndighedslovens kapitler om forældremyndighed og værgemål, navnlig således, at der indføres adgang til fælles forældremyndighed ved separation, skilsmisse og for ugifte forældre.

3. Undertiden anvendes betegnelser som »faste samlivsforhold« eller »papirløse ægteskaber«. Samlivsforholdet behøver ikke at være (særlig) fast, og der er jo netop ikke tale om indgåelse af noget ægteskab.

4. Se om betænkningerne foran note 1 og 2 samt nærmere nedenfor i § 18.

2. Slægtskab

Slægtskab begrundes først med den omstændighed, at en kvinde føder et barn. Beviset for afstammingsforholdet mellem moder og barn findes i fødselspapirerne, og registrering sker i ministerialbogen (personregistret). For faderens vedkommende begrundes slægtskab til barnet dernæst ved, at faderskabet fastslås. Fødes barnet i ægteskab, anses ægtemanden for fader, medmindre der anlægges faderskabssag. Fødes barnet, uden at moderen er gift på fødselstidspunktet, skal faderskabssag rejses, og det kommer derefter an på, om en mand udlægges som fader ved anerkendelse eller ved dom, se nærmere nedenfor i § 16. Ved adoption efter de nugældende regler stiftes ved adoptionsbevillingen et kunstigt slægtskabsforhold mellem adoptivbarnet og adoptanten, medens slægtskabsforholdet mellem barnet og dets virkelige slægt afbrydes.

Mellem to personer kan slægtskab enten foreligge i »den rette linje« – også kaldet den »ret op- og nedstigende linje« –, eller i *sidelinjen*.

ret op- og
nedstigende linje

Når den ene nedstammer fra den anden, er slægtskabet i den rette linje, som tilfældet f.eks. er mellem moder og datter eller mellem bedstefader og barnebarn. De, fra hvem en anden nedstammer, kaldes den sidstnævntes »*ascendenter*« eller beslægtede i den opstigende linje. De, der nedstammer fra en anden, kaldes dennes »*descendenter*« eller beslægtede i den nedstigende linje.

ascendenter

descendenter

sidelinjen

Slægtskab mellem to personer i *sidelinjen* foreligger, hvor disse, uden at nedstamme fra hinanden, begge nedstammer fra den samme person – det fælles ophav –, som forholdet er f.eks. mellem søskende, mellem kusine og fætter, eller mellem onkel og niece. Hvor beslægtede i *sidelinjen*, målt efter antallet af fødsler, befinder sig i samme afstand fra det fælles ophav, siges de at være beslægtede i den *lige sidelinje*, som f.eks. søskende eller fætter og kusine. Tante og nevø er derimod beslægtede i den *ulige sidelinje*, fordi der fra tanten er *en* fødsel til det fælles ophav, der er bedstemoder eller bedstefader til nevøen, d.v.s. to fødsler fra denne.

lige sidelinje

ulige sidelinje

grader

Slægtskabets *nærhed* mellem to personer kan angives ved *grader*. Herved forstås det antal fødsler, der er nødvendigt til at begrunde slægtskabet, idet man i den rette linje går ud fra ascendenten og i *sidelinjen* fra det fælles ophav. I den rette linje er forældre og børn således beslægtet i 1. grad, bedsteforældre og deres børnebørn i 2. grad. I *sidelinjen* er søskende beslægtet i 2. grad, fætter og kusine i 4. grad, onkel og nevø i 3. grad, civil beregningsmåde. Ved den kanoniske regnemåde tæl-

les i sidelinjen kun fødslerne på den ene side – den længste – med, således at søskende er beslægtet i 1. grad, fætre og kusiner i 2. grad og onkel-nevø i 2. grad.

Man bestemmer også i visse forhold slægtskabets *nærhed efter linjer*. Herefter regnes alle, der nedstammer fra en persons ascendent i 1. grad (hans fader eller hans moder), som hørende til hans 1. sidelinje, altså såvel hans søskende som disses børn og videre descendenter; de der nedstammer fra personens ascendent i 2. grad (personens bedsteforældre) hører til hans 2. sidelinje, altså onkler, tanter, fætre, kusiner og deres videre descendenter. Den beregningsmåde har særlig betydning i arveretten.

Er to personer alene beslægtet med hinanden gennem mænd, f.eks. en mand og hans sønnesøn, betegnes de i almindelighed som *agnater* i modsætning til *kognater*, hvor mellemliddene alene består af kvinder, f.eks. en mand og hans dattersøn.

Ved svogerskab betegner man forholdet mellem en ægtefælle og den anden ægtefælles slægtninge. Ikke blot de, som i daglig tale benævnes svoger og svigerinde, hører altså med til det juridiske begreb svogerskab, men også en videre kreds, der iøvrigt ofte siges at være i familie med hinanden, f.eks. en mand og han stedsøn, en mand og hans svigersøn, eller en mand og en kvinde, der er gift med hans onkel. Der er i disse tilfælde kun slægtskab med den ene ægtefælle og juridisk svogerskab i en tilsvarende grad med den anden ægtefælle. Derimod er halvsøskende ikke besvogrede, men virkelig i slægt med hinanden. Her foreligger det fællesskab i blod (arveanlæg) – omend kun fra den ene side – som hører til for at begrunde det egentlige slægtskab.

Undertiden betegnes det omtalte *svogerskab* som »*svogerskab af 1. slags*«, og man opstiller da i modsætning dertil et »*svogerskab af 2. slags*« til at udtrykke det forhold, der består mellem den ene ægtefælle og den andens besvogrede (af 1. slags), f.eks. mellem to gifte kvinder, hvis mænd er brødre, eller mellem en mand og hans steddatters mand: der kræves altså to ægteskaber til at begrunde svogerskab af 2. slags. Der foreligger derimod ikke noget svogerskab mellem på den ene side slægtninge til den ene ægtefælle og på den anden side slægtninge til den anden ægtefælle, f.eks. mellem hustruens broder og mandens søster, men man hører dog af og til betegnelsen »*middelbart svogerskab*« brugt om disse forhold. Middelbart svogerskab har imidlertid ingen juridisk betydning.

linjer

agnater
kognater

3. Svogerskab

svogerskab
af 1. slags

svogerskab
af 2. slags

middelbart
svogerskab

Slægtskab

slægts- og
svogerskab
uden ægteskab

Hvor slægtskab begrundes ved en ikke-ægteskabelig forbindelse har det hidtil været betegnet som »*uægte*« eller med et nu helt forældet udtryk som »ulovligt«, og svogerskabet altid som »ulovligt«. Det vil imidlertid være bedre stemmende med nutidens forhold i stedet at tale om slægtskab uden ægteskab og svogerskab uden ægteskab.

§ 11 Indgåelse af ægteskab

Mellem to, der indgår ægteskab, vil der fra et eller andet tidspunkt foreligge en aftale om, at de vil gifte sig. Denne aftale kaldes for *forlovelse*. Før et ægteskab indgås, må der dernæst foregå en *prøvelse* af, om en række forskellige betingelser for, at ægteskab lovligt kan indgås, er opfyldt, f.eks. at parterne ikke er for nært beslægtede, har opnået en vis alder, ikke er gift i forvejen o.s.v. Prøvelsen foretages af vedkommende kommune, der udsteder attest derom. Virkningen af, at *ægteskabsbetingelserne* ikke er opfyldt, er, at de viende myndigheder skal nægte at vie parterne. Foreligger der behørig attest om, at ægteskabsbetingelserne er opfyldt, kan ægteskab indgås ved *vielse*, der altid kan foretages af en borgerlig myndighed eller i de fleste tilfælde i stedet af en gejstlig myndighed. Når vielse er sket på den i loven foreskrevne måde, er ægteskabet dermed *gyldigt* indgået. Dette gælder også, selv om en af ægteskabsbetingelserne måtte vise sig ikke at have været opfyldt. Ved visse grovere tilsidesættelser af ægteskabsbetingelserne kan der imidlertid blive tale om efterfølgende at *omstøde* det gyldigt indgæede ægteskab.

Reglerne om obligatorisk lysning som et led i indgåelse af ægteskab blev ophævet i 1969.

Forlovelse er som nævnt et gensidigt løfte mellem en mand og en kvinde om, at de vil indgå ægteskab. Forlovelsesløftet er ikke juridisk bindende: enhver af parterne har altid og til enhver tid ret til at »slå op« og ifalder ikke noget retligt ansvar ved at gøre det.

Indtil 1969 fandtes der i ægteskabsloven et par regler om ansvar i forbindelse med ophævelse af forlovelser. Den, der var skyld i ophævelsen, skulle således kunne tilpligtes at betale den anden part erstatning for tab lidt ved forholdsregler, der med føje var truffet med henblik på indgåelse af ægteskabet, f.eks. for leje af en lejlighed, altså en slags negativ kontraktsinteresse, men derimod ikke som i tidligere engelsk ret en erstatning for tabet ved, at ægteskabet ikke blev indgået. Havde en mand besvangret sin forlovede, og lå hovedskylden for forlovelsens ophævelse hos ham, kunne han tillige tilpligtes at betale hende en passende erstatning for den derved forvoldte forstyrrelse i hendes stilling og forhold.

1. Oversigt

2. Forlovelse

Ægteskabsindgåelse

bedrageri

Selv om disse regler nu er ophævet, er det dog ikke ganske udelukket, at almindelige erstatningsretlige grundsætninger i mere graverende tilfælde vil kunne bringes i anvendelse som grundlag for et krav om erstatning ved en hævet forlovelse. Er der f.eks. tale om et svigagtigt forhold, hvor en mand – der måske er gift i forvejen – har afgivet ægteskabsløfte til en kvinde for at franarre hende værdier, kunne der sikkert blive tale om erstatningsansvar, også for kvindens tab ved f.eks. at have lejet en lejlighed til fælles benyttelse.

gaver

Endvidere kan reglerne om bristende forudsætninger¹ føre til, at ikke helt ubetydelige gaver, der med henblik på ægteskabet er givet til brug i det fælles hjem eller dog til fælles brug, på forlangende må *leveres tilbage*. Gaver givet til personlig brug kan derimod – med undtagelse af forlovelsesringen – efter almindelig opfattelse ikke med rette forlanges tilbage.

Er der blevet givet *løfte* om en gave, der *ikke er opfyldt* ved forlovelsens ophævelse, stemmer det dog vistnok med almindelig opfattelse, at løftegiveren i de fleste tilfælde kan sige sig fri for løftet, når løftemodtageren var hans forlovede og forlovelsen blev ophævet.

Såfremt parterne har levet sammen, vil der, når de går fra hinanden, kunne opstå spørgsmål om deling af deres sammenblandede formuer. Se herom nedenfor i § 18. III. B.

3. Ægteskabsbetingelser

De betingelser, som må være opfyldt, for at ægteskab kan indgås, er opregnet i kapitel I i ÆL, §§ 1-11. Endvidere indeholder bekendtgørelse nr. 658 af 15.12.1982 om ægteskabsindgåelse forskellige supplerende regler, blandt andet om dispensation fra ægteskabsbetingelserne.

a)

Aldersbetingelsen

dispensation

Efter ÆL § 1 kan den, der er under *18 år*, ikke uden videre indgå ægteskab. Reglen gælder både for kvinder og for mænd. Tilladelse fra forældre afhjælper ikke, at aldersbetingelsen ikke er opfyldt. Det gør derimod en dispensation fra statsamtet, bekendtgørelsens §§ 5 og 17. Dispensation kan dog efter praksis normalt ikke ventes meddelt, når det er manden, der ikke er fyldt 18 år. Er det kvinden, kan tilladelse ventes givet, dels kurant, når hun er fyldt 17 år, dels efter et skøn hvor hun er fyldt 15 år *og* tillige er gravid *eller* medbringer et barn i ægteskabet, uanset om manden er fader til barnet.

1. Se herom nærmere i bind I.

Den, som er *under 18 år*, må endvidere, for så vidt han eller hun ikke tidligere har været gift, ifølge § 2, som den er ændret ved lov nr. 313 af 10. juni 1976 § 8, ikke indgå ægteskab uden *forældrenes samtykke*. For ægtebørns vedkommende kræves der i almindelighed samtykke fra begge forældre. Men er den ene af dem død, sindssyg, åndssvag eller uden del i forældremyndigheden – f.eks. når barnet i tilfælde af skilsmisse er blevet tillagt den anden ægtefælle – eller kan erklæring ikke indhentes uden særlig vanskelighed eller forsinkelse, er den andens samtykke tilstrækkeligt. Foreligger der sådanne forhindringer for begge forældre, kræves i stedet samtykke fra værgen. Ved børn uden for ægteskab vil moderens samtykke herefter normalt være nødvendigt, jfr. ML § 28.

b) *Forældre-samtykke*

Efter § 3 må den, som er *umyndiggjort*, ikke indgå ægteskab uden værgens samtykke. Reglen gælder ikke for personer under lavværgemål. Umyndiggjorte skal iøvrigt i visse tilfælde tillige have samtykke fra familieretsdirektoratet i medfør af den nedenfor under d) nævnte regel i ÆL § 5.

c) *Umyndiggjorte*

Nægter forældrene at give samtykke efter § 2, eller nægter værgen at samtykke efter § 3, kan den mindreårige eller umyndiggjorte klage til statsamtet, der i så fald kan give tilladelse til ægteskabet, hvis der ikke er rimelig grund til nægtelsen. Praxis er ret liberal.

dispensation

Den, der er *sindssyg* eller *åndssvag*, må ikke indgå ægteskab uden familieretsdirektoratets tilladelse, ÆL § 5. Der er i praksis kun få sager om tilladelser til *sindssyge*, men dispensationer gives til gengæld oftest i disse tilfælde. Ved *åndssvage*, hvorved loven sigter til personer med en intelligenskvotient under 75, har der i praksis været lagt vægt på, om parterne vil være i stand til at opretholde et hjem.

d) *Sindssyge, åndssvage*

Psykopati i højere grad, kronisk alkoholisme og visse former for epilepsi var tidligere også ægteskabshindring her i landet, men dog med mulighed for dispensation. Reglerne herom, der blev indført i 1938 blandt andet ud fra synspunkter om racehygiejne, blev ophævet igen i 1969.

Ægteskab mellem slægtninge i *ret op- og nedstigende linje* og mellem *søskende* er absolut forbudt, ÆL § 6. Det er ligegyldigt om slægtskabet beror på ægteskab, eller dette ikke er tilfældet. Også halv søskende er omfattet af forbudet. Bestemmelsen i § 6 er en rest af tidligere tiders vidt udstrakte forbud mod ægte-

e) *Slægtskab*

Ægteskabsindgåelse

skab mellem også fjernere beslægtede. De forestillinger, dels om »blodskam«, dels om, at afkommet kunne svækkes, som lå bag reglerne, er dog nu kun af mere beskeden vægt. Ved nærtbeslægtede antages der dog at være en vis forøget risiko for, at arveligt betingede defekter vil kunne forekomme hos afkommet. Bag den nugældende danske regel ligger imidlertid også visse familieetiske hensyn.

Ægteskab mellem *adoptant og adoptivbarn* er efter ÆL § 8 forbudt, så længe adoptionsforholdet ikke er ophævet, se her ved adoptionslovens § 18 og nedenfor § 17. III. E.

f) Svogerskab

Svogerskab i den rette linie – men ikke i sidelinjen vil kunne være ægteskabshindring. Ifølge § 7 må ægteskab nemlig ikke indgås mellem personer, af hvilke den ene har været gift med den andens slægtning i ret op- eller nedstigende linje, altså f.eks. mellem en mand og hans svigerdatter eller steddatter, uden indhentet dispensation fra familieretsdirektoratet. Er der *fællesbørn* i det tidligere ægteskab, må sådan tilladelse imidlertid kun gives, såfremt hensynet til disse børn ikke taler derimod.

I andre tilfælde er ægteskab frit tilladt. Der er f.eks., når en mand med en søn gifter sig med en enke, der har en datter, intet i vejen for, at disse »sammenbragte børn« derefter indgår ægteskab. De er nemlig juridisk hverken i slægt eller besvogrede, skønt forholdet undertiden betegnes som »*middelbart svogerskab*«. Det vil også være en mand frit tilladt at gifte sig med sin stedsøns enke. Det forhold, der foreligger mellem dem – »svogerskab af 2. slags« –, er nemlig efter loven heller ikke ægteskabshindring.

Dispensationsadgangen i § 7 har indtil fornylig været benyttet med en vis forsigtighed af hensyn til fred i familieforholdene, men praksis er i de seneste år blevet mere liberal.

Det i § 7 omtalte forbud gælder kun svogerskab beroende på ægteskab.

g) Bestående ægteskab

Efter ÆL § 9 må den, som tidligere har indgået ægteskab, ikke indgå nyt ægteskab, så længe det tidligere ægteskab består. Det tidligere ægteskab må være ophørt enten ved en ægtefælles død, ved skilsmisse eller ved omstødelse. Gives skilsmisse ved dom, kan nyt ægteskab først indgås efter ankefristens udløb. Fraseparerede kan ikke gifte sig.

h) Tidligere ægteskab

Når et tidligere ægteskab derimod er opløst, er der adgang til at indgå nyt ægteskab. Men der gøres dog ved lovens § 10 den

indskrænkning heri, at den, der har været gift, hvadenten ægteskabet er ophørt ved død eller ved skilsmisse, som regel ikke må indgå nyt ægteskab, førend offentligt skifte er påbegyndt eller privat skifte tilendebragt. Skifte bliver der dog ikke tale om, når der har været fuldstændigt særeje mellem ægtefællerne, eller hvis alle berettigede meddeler samtykke. Statsamtet kan tillige fritage for overholdelse af reglen, hvor særlige grunde taler derfor. Sådant dispensation meddeles efter praksis kulant, hvor der er gået 1 år siden ægteskabet ophørte ved skilsmisse, og straks, hvis ægteskabet opløses ved skilsmisse efter separation. Ellers dispenseres der især, hvor en tidligere ægtefælle chikanøst trækker skilsmissekiftet i langdrag eller har ophold i udlandet eller er forsvundet.

Endelig forlanges det i § 11, at hver af parterne over for den anden og den ægteskabsprøvende myndighed, skal afgive en erklæring på tro og love om, hvorvidt parten har eller venter børn med en anden mand eller kvinde. Oplysningsreglen omfatter også adoptivbørn, men ikke børn, der er bortadopteret.

i) Erklæring om børn

De opstillede krav karakter af ægteskabsbetingelser viser sig som nævnt deri, at ægteskab *ikke må indgås* i strid med disse betingelser. Ved reglerne om prøvelse af ægteskabsbetingelserne er der endvidere fastsat et kontrolsystem til sikring af, at betingelserne rent praktisk bliver overholdt, idet vielse normalt ikke må finde sted uden attest om, at ægteskabsbetingelserne er opfyldt. Der tillægges dog visse af ægteskabsbetingelserne så stor betydning, at et ægteskab, der trods kontrollen er indgået i strid med dem, skal eller kan omstødes. Herom henvises til § 15. VIII.

Før ægteskab indgås, skal der som nævnt ske en prøvelse af ægteskabsbetingelserne. Parterne skal derfor ifølge § 12 godtgøre, at ægteskabsbetingelserne er opfyldt. Nærmere regler herom er fastsat ved ægteskabsindgåelsesbekendtgørelsen, §§ 1-16.

4. Prøvelse af ægteskabsbetingelserne

Prøvelsen foretages af kommunalbestyrelsens formand; i København af en af borgmestrene, ÆL § 13. Henvendelse om prøvelse sker til kommunkontoret, i København til magistratens 1. afdeling. Prøvelsen foretages på det sted, hvor en af parterne bor, eller, hvis ingen af dem har bopæl her i landet, på det sted, hvor en af parterne opholder sig. Et rent midlertidigt ophold her i landet vil berettige til at få prøvelse foretaget.

Når de forskellige bevisligheder, parterne skal tilvejebringe til dokumentation for, at ægteskabsbetingelserne foreligger, skønnes at være i orden, meddeler prøvelsesmyndigheden attest derom.

I almindelighed må attestation fra prøvelsesmyndigheden om, at ægteskabsbetingelserne er opfyldt, forelægges for den myndighed, for hvem ægteskab indgås, ÆL § 19, stk. 1, men er der på grund af en af parternes sygdom alvorlig fare for, at en udsættelse af vielsen vil medføre, at vielsen slet ikke vil kunne finde sted, kan den dog foretages, selvom prøvelse af ægteskabsbetingelserne ikke eller kun delvis er sket., stk. 2. På den anden side må naturligvis vielse ikke foretages, såfremt det er vielsesmyndigheden bekendt, at ægteskabsbetingelserne ikke er tilstede, stk. 3, og bekendtgørelsens § 35.

Hvis parterne ønsker det, kan de inden vielsen få foretaget lysning ved kundgørelse fra prædikestolen, § 14.

5. Vielse

Den nuværende ordning, hvorefter der til ægteskabets stiftelse kræves medvirken fra en offentlig myndighed, enten borgerlig eller kirkelig, er ikke den oprindelige. Lige indtil slutningen af det 16. århundrede var forholdet tværtimod det, at ægteskab gyldigt kunne stiftes rent privat derved, at parterne erklærede at ville være ægtefæller og da sædvanligvis blev »givet sammen« af en mand, som de bemyndigede dertil. Den kirkelige vielse, hvormed det, efterhånden som kirkens indflydelse steg, blev sædvanligt at besegle parternes overenskomst, var fra først af at anse for en rent religiøs handling, der ikke var nødvendig til ægteskabets borgerlige gyldighed. Først på grundlag af *ægteskabsordinansen af 1582* har den nuværende tingenes tilstand udviklet sig, hvorefter parternes erklæring kun kan virke ægteskabsstiftende, når den bekræftes af en offentlig myndighed.

At der nu til ægteskabets stiftelse må kræves en vis medvirken fra det offentliges side, er noget, man finder i så godt som alle lande, omend ordnet på meget forskellig måde.

I mange lande som Frankrig, Tyskland og Schweiz anser man ægteskabet som et rent borgerligt forhold – »ein weltliches Ding«, som Luther har kaldt det –, og mener derfor også, at det er naturligt at henlægge medvirkningen ved dets stiftelse udelukkende til de borgerlige myndigheder. Man har derfor i disse lande ordninger med *tvungent borgerligt ægteskab*, hvorefter borgerlig vielse er den nødvendige form, medens det be-

tragtes som en privat sag, om parterne desuden vil have kirkens velsignelse til deres forbindelse.

I andre lande, således England, har man begrænset sig til, af hensyn til religions- og samvittighedsfriheden, at erklære adgangen til at indgå borgerligt ægteskab for ganske fri, så enhver, der ønsker det, kan vælge denne form i stedet for den religiøse – *det valgfrie borgerlige ægteskab*.

Efter den danske ÆL § 15 *stiftes ægteskab enten ved kirkelig eller borgerlig vielse*, og i § 18 bestemmes det, at adgangen til at blive borgerligt viet står *åben for alle*, uanset om betingelserne for kirkelig vielse er til stede eller ikke.

Borgerlig vielse foretages af de samme myndigheder, som prøver ægteskabsbetingelserne, ÆL § 18. Disse myndigheder er pligtige at udføre en vielse for ethvert par, der ønsker det, uden hensyn til, om nogen af parterne er bosat inden for vedkommende myndigheds stedlige område eller ej.

Derimod er der ikke nogen ganske ubetinget ret for parterne til at forlange kirkelig vielse. Denne kan ifølge ÆL § 16 overhovedet *kun finde sted*, når en af parterne enten hører til folkekirken eller til noget trossamfund, hvis præster er anerkendt som berettiget til her i landet at forrette vielser med borgerlig gyldighed. De anerkendte trossamfund er navnlig det mosaiske, det romersk-katolske, det reformerte, det metodistiske og det baptistiske.²

Efter kirkeministeriets bekendtgørelse nr. 547 af 1969 har en præst i folkekirken pligt til at foretage en vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af præstens menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Vielse inden for andre trossamfund er betinget af, at en af parterne hører til trossamfundet, se nærmere ÆL § 16, stk. 1. Vielse må altid nægtes, hvis en af parterne f.eks. på grund af beruselse eller sindssygdom åbenbart er ude af stand til at afgive en fornuftig erklæring.

Vielsen skal foregå i mindst to vidners overværelse, ÆL § 20, stk. 1. Efter paragraffens 2. stykke skal vielsen nærmere ske således, at begge parter *møder personligt og samtidigt*, og at de

borgerlig vielse

kirkelig vielse

vielsesformkrav

2. Jfr. også de ved bekg. nr. 188 af 30. juni 1913 og nr. 286 af 1. september 1958 skete anerkendelser af *Svenska Gustafs församlingen i København* og den *norske menighed ved Kong Haakon Kirken i København*, samt de ved bekg. nr. 69 af 13. marts 1915 og ved resolution nr. 323 af 12. december 1949 stedfundne anerkendelser af *Den Ortodokse Russiske Kirkes menighed* og *St. Alban's English Church i København*.

Ægteskabsindgåelse

ugyldighed

på spørgsmål af *vielsesmyndigheden erklærer at ville ægte hinanden* og derpå af denne *forkyndes at være ægtefolk*. Denne fremgangsmåde skal være fulgt, for at et gyldigt ægteskab overhovedet er kommet i stand, idet det i § 21 siges, at en stedfunden vielse kun har retsvirkning, hvis den er sket for en myndighed, der efter loven kan foretage vielser, og de i § 20, stk. 2, foreskrevne regler er iagttaget. Derimod er det uden betydning for vielsens gyldighed, om reglerne for ægteskabsindgåelse iøvrigt er tilsidesat.

En vielse, der er ugyldig efter § 21, stk. 1, kan dog efter § 21, stk. 2, godkendes af familieretsdirektoratet, hvor særlige grunde taler derfor, f.eks. i visse tilfælde, hvor vielse i god tro er blevet foretaget af en myndighed, der i virkeligheden ikke var kompetent til at forrette vielsen.

ÆGTESKABETS RETSVIRKNINGER

Ægteskab medfører en lang række af forskellige retsvirkninger, dels i forholdet mellem de enkelte ægtefæller og det offentlige, navnlig skatteretlige og socialretlige virkninger, dels mellem ægtefællerne indbyrdes og i forholdet til deres børn. I det følgende ses der først på forskellige retsvirkninger, der navnlig angår ægtefællernes personlige forhold, derefter på reglerne om underholdspligt og endelig mere indgående på de til dels komplicerede regler om ægteskabets formueretlige retsvirkninger.

Reglerne om børns status, deres forsørgelse, om forældremyndighed og samkviksret samt børns øvrige personlige forhold er omtalt nedenfor i §§ 16-18.

§ 12 Ægtefællernes personlige forhold m.m.

I loven om ægteskabets retsvirkninger, ÆRL af 18. marts 1925 udtales det i § 1: »Mand og hustru skal være hinanden til støtte og i fællesskab varetage familiens tarv«. I denne programudtalelse, der især er vendt mod de tidligere bestående retlige reguleringer, ligger, at man fra 1925 forlod det gamle princip, hvorefter manden havde overvægten i ægteskabet, når bestemmelse skulle træffes om familiens anliggender, og i stedet definitivt gik over til et grundsyn om *ægtefællernes ligestilling*. Forud for det havde manden efter det såkaldte patriarkalske princip, der gik tilbage til landskabslovene fra det 13. århundrede, haft »husbondemyndighed« over hustruen og børnene, hvilket endog indebar en ret til at afstraffe disse fysisk; og endnu efter den umiddelbart før loven af 1925 gældende ordning havde han en betydelig overvægt i forhold til hustruen, idet det blandt andet var ham, der bestyrede fællesformuen. Nu følger det af § 1, at ægtefællerne i fællesskab og på lige fod skal træffe deres be-

1. Ligestillingsgrund sætningen

Personlige forhold

slutninger, blandt andet om hvor familiens bopæl skal være og om udøvelsen af forældremyndigheden over børnene; i disse henseender ophævede man således i 1925 den tidligere retlige regulering, der gav manden overvægt, uden at sætte andre mere detaljerede regler i stedet, idet forholdene i betydeligt omfang blev overladt til »kræfternes frie spil«. Også med hensyn til rådigheden over deres formue er ægtefællerne hovedsageligt ligestillede, selv om der, som vi senere skal se, kun i begrænset omfang her skal rådes i fællesskab. Fremdeles skal ægtefællerne være fælles om deres arbejde for familien. 1925-loven gennemførte dog ikke på alle punkter ligestilling mellem ægtefællerne. Indtil 1957 udøvedes værgemålet for ægtebørn af faderen alene, se nu ML § 6, stk. 1. I skatteretlig henseende blev ligestilling i meget høj grad gennemført ved lov nr. 227 af 26. maj 1982 om ændring af kildeskatteloven m.v. Også reglerne om efternavn, der var i favør af manden, er nu ændret ud fra ligestillingshensyn ved lov nr. 193 af 29. april 1981 om navne, der trådte i kraft i 1982, se straks nedenfor under 7.

Udover at være en programudtalelse bliver virkningen af § 1 derfor den, at man i et givet anliggende skal tage lige så meget hensyn til kvinden som til manden, medmindre der findes lov-hjemmel for en særbehandling i den ene eller i den anden retning.

2. Myndighed

Indgåelse af ægteskab bevirker, at en ægtefælle, som ikke måtte være fyldt 18 år – hvilket nu kun har praktisk betydning for hustruens vedkommende – ikke længere er under forældremyndighed, idet denne efter ML § 18 altid ophører ved indgåelse af ægteskab. Samtidig med *personlig myndighed* opnår en sådan ung ægtefælle også habilitet efter ML § 35, hvorefter en mindreårig, der har indgået ægteskab, selv gyldigt kan indgå aftaler om personligt arbejde. Endelig opnår en mindreårig ægtefælle, som det nedenfor nærmere skal omtales, ved ÆRL § 11 tillige en vis nærmere afgrænset habilitet til at indgå nogle praktisk vigtige dagligdags formueretlige aftaler.¹

3. Bopæl

Tidligere kunne manden bestemme, hvor ægtefællernes fælles hjem skulle være. Det er nu en følge af ligestillingsgrundsætningen, at spørgsmålet om *bopælen* skal *afgøres af ægtefællerne i forening*. Kan de ikke blive enige, er der imidlertid ikke nogen mulighed for at få dette spørgsmål afgjort isoleret, f.eks.

---

1. Se også ML § 39, stk. 2, 2. pkt.

af statsamtet eller af familieretsdirektoratet. Men spørgsmålet kan alligevel komme til at foreligge for disse myndigheder eller for domstolene som et præjudicielt retsforhold, d.v.s. som et underliggende retsforhold, der får betydning ved den umiddelbare afgørelse af et andet retskrav. Har nemlig uenighed om bopælen mellem ægtefæller f.eks. ført til, at samlivet mellem dem er blevet hævet, kan det – selvom pligtkrænkelser-/skyldprincippet er blevet tonet ganske kraftigt ned ved lovændringen af ÆL af 1969 – dog stadig spille en rolle, hvem af ægtefællerne der bar »skylden« for samlivsophævelsen, se således ÆL § 30 om retten til separation, hvor »ødelæggelsen hovedsageligt beror på ægtefællens eget forhold«, ² ÆL § 34 om ret til skilsmisse ved »rømning«, ÆRL § 6, sidste pkt. om adgang til at få fastsat underholdsbidrag ved samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse for den ægtefælle, »som væsentlig bærer skylden for samlivets ophævelse«, ³ og ÆRL § 38, nr. 3, om ret til bosondring i tilfælde af »ulovlig samlivsophævelse«. ⁴ I alle disse situationer kan statsamt/familieretsdirektorat eller retten derfor i princippet efterfølgende komme til at vurdere, om f.eks. en bopælsændring ud fra en helhedsvurdering af ægtefællernes forhold – derunder deres erhvervsforhold, helbredsforhold og hensynet til børnenes skolegang m.v. – var rimeligt begrundet. I praksis vil det dog normalt være andre årsager end uenighed om bopælen, der fører til ægteskabets forlis.

Ægtefællerne forudsættes at have *seksuelt samliv* indbyrdes. Der er naturligvis herved ikke tale om nogen pligt i den forstand, at den kan søges gennemtvunget ved pålæggelse af sanktioner i krænkestilfælde, og pligten er heller ikke direkte udtalt i loven. Den er på den anden side klart forudsat i ÆL's regel om separation i § 30, hvorefter separation kan forlanges, når den anden groft har krænket andre pligter (herunder seksualpligten) over for ægtefællen, og *kan* endvidere spille en rolle ved vurderingen af, hvem af ægtefællerne der hovedsagelig har været årsag til en samlivsophævelse, jfr. de øvrige foran under 3 nævnte bestemmelser i ÆL og ÆRL.

Der påhviler – juridisk set – ægtefællerne troskabspligt over for hinanden; dette viser sig navnlig i, at kønslige forhold til en an-

4. Samlivspligt seksuelt

5. Troskabspligt

2. Om fortolkningen af § 30 se dog nedenfor § 15.II.1.b og c.

3. Se nærmere nedenfor § 15.IX.

4. Se nærmere nedenfor § 14.VII.A.3.

Personlige forhold

den end ægtefællen betragtes som *utroskab* eller »ægteskabsbrud«, der giver den anden ægtefælle ret til umiddelbar skilsmisse. Også reglen om, at ægteskabet straks kan forlanges opløst ved skilsmisse, dersom den anden ægtefælle indgår nyt ægteskab, kan ses som et udslag af blandt andet troskabspligten. Iøvrigt er bevidst indgåelse af nyt ægteskab, medens et tidligere ægteskab består, *bigami*, strafbart efter straffelovens § 208. Der kan tillige blive tale om at omstøde det nye ægteskab, se nedenfor § 15.VIII.1.a.

6. Samlivspligt i øvrigt

Ægtefællerne forudsættes normalt at leve sammen også på anden måde end ved seksuelt samliv, navnlig derved, at de har fælles bolig og fælles husholdning. Denne *samlivspligt* kan heller ikke gennemtvinges, men en krænkelse af pligten, f.eks. hvor den ene part flytter og er den, der væsentligt bærer skylden for samlivsophævelsen, kan medføre de ovenfor under 3 nævnte retlige konsekvenser.

I nutiden er disse forudsatte »pligter« til samliv – det være sig i henseende til fælles bolig og husholdning som til seksuelt samvær – ikke ubetingede. Har den anden ægtefælle væsentligt krænket sine »pligter« over for ægtefællen, uden at ægtefællen selv har været årsag dertil, kan ægtefællen ophæve samlivet, uden derved at udsætte sig for retlige konsekvenser. Som eks. kan nævnes, at den anden ægtefælle ved voldeligt forhold tvinger ægtefællen ud af hjemmet. Her vil den, der forlader hjemmet f.eks. e.o. kunne forlange bosondring efter ÆRL § 38, nr. 3, bidrag efter ÆRL § 6 og separation efter ÆL § 30, stk. 1, 1. pkt.

7. Efternavn

Ved indgåelse af ægteskab fik kvinden efter de *tidligere gældende regler* automatisk mandens efternavn, medmindre hun afgav en erklæring om, at hun ønskede at beholde det navn, hun havde før ægteskabet. Dog kunne manden med hustruens samtykke i stedet søge om tilladelse til at få hustruens »pigenavn«, og tilladelser dertil meddeltes i så fald kurant.

ligestilling

Ved den nye navnelov, lov nr. 193 af 29. april 1981, der trådte i kraft den 1. april 1982, er det tilstræbt at skabe *navneretlig ligestilling* bl.a. mellem *mænd* og *kvinder*. Det blev iøvrigt i lovens forarbejder fremhævet, at ligestilling ikke alene er et spørgsmål om lovregler, men nok så meget om befolkningens holdning, og at kønsneutral lovgivning vil kunne medvirke til holdningsændringer.

Ønsker ægtefæller samme *efternavn*, kan den ene ægtefælle efter § 4, stk. 1, ved anmeldelse til vielsemyndigheden, straks inden vielsen eller senere, med den anden ægtefælles *samtykke* antage dennes efternavn; og denne adgang består indtil ægteskabet er endeligt ophørt ved død, skilsmisse eller omstødelse, således altså også efter en samlivsophævelse. Det navn, der kan antages, er den anden ægtefælles navn på anmeldelsestidspunktet, men der gælder dog den begrænsning, at den anden ægtefælles navn ikke kan antages, såfremt den anden ægtefælle har erhvervet sit navn på grundlag af ægteskab (giftenavn).

anmeldelse
samtykke

ikke giftenavn

Foretager ægtefællerne ikke anmeldelse, beholder de således hver for sig – i modsætning til før – det navn, de bar ved ægteskabets indgåelse.

En ægtefælle, der ved anmeldelse har erhvervet den anden ægtefælles navn, *bevarer* retten til fortsat at bære dette navn (giftenavnet) efter ægteskabets opløsning ved død, skilsmisse eller omstødelse, og navnet kan *videregives* til senere børn med andre, § 1, stk. 2, men ikke til en ny ægtefælle.

videregivelse

Efter § 4, stk. 2, kan en ægtefælle, der *har antaget* et efternavn på grundlag af ægteskab (giftenavn), såvel under ægteskabet som efter dets ophør, ved anmeldelse til vielsemyndigheden *genantage* det efternavn, vedkommende bar ved ægteskabets indgåelse (herunder også et giftenavn). Hvis dette navn var et giftenavn, kan ægtefællen i stedet genantage det efternavn, ægtefællen senest bar, som ikke var et giftenavn. Hustruen kan således f.eks. genantage sit eget efternavn (pigenavn), hvorefter manden kan anmelde til vielsemyndigheden, at han antager dette navn, jfr. § 4, stk. 1. Derimod kan en ægtefælle ikke ved anmeldelse til vielsemyndigheden genantage et tidligere giftenavn, som vedkommende ikke bar ved det seneste ægteskabs indgåelse; en sådan navneændring kræver tilladelse ved navnebevis efter § 8, nr. 5.

genantagelse af
tidligere navne

En person kan efter de nærmere regler i §§ 5-9 af statsamtet få udfærdiget navnebevis på et nyt efternavn, dog med forskellige begrænsninger, f.eks. i almindelighed ikke på forbeholdte navne eller på fornavne, eller hvor navnet ville være upassende eller kunne vække anstød.

navnebevis

Tidligere gjaldt den ordning, at *hustruens indfødsret* som regel beroede på mandens. En fremmed kvinde, som giftede sig med en dansk mand, erhvervede ved ægteskabet uden videre dansk indfødsret. Hvis omvendt en dansk kvinde giftede sig med en

8. Indfødsret

Personlige forhold

fremmed mand og derved blev statsborger i hans land, mistede hun sin danske indfødsret, medmindre hun forblev boende her i riget. Disse forhold blev ændret ved *indfødsretsloven*, lov nr. 252 af 27. maj 1950, nu lovbkg. nr. 155 af 6.4.1978 om dansk indfødsret, der ikke indeholder særlige regler om kvinders erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret som følge af ægteskab. En fremmed kvinde, der gifter sig med en dansk mand, bliver altså nu ikke automatisk dansk statsborger, men hun må søge om *naturalisation*, d.v.s. om ved lov at få tillagt dansk indfødsret. Det afhænger af lovgivningsmagtens frie skøn i hvert enkelt tilfælde, om naturalisation skal finde sted. I praksis opstilles dog visse retningslinjer med hensyn til varigheden af den pågældendes ophold her i landet, nemlig normalt uafbrudt 7 år, for statsborgere i et andet nordisk land dog 2 år, og for ansøgere, der er gift med en dansk statsborger, 4 år. For udenlandske kvinder, der før den 1.7.1983 indgik ægteskab med en dansk mand, er kravene dog indtil 1985 lempeligere. En dansk kvinde fortaber heller ikke sin danske indfødsret ved indgåelse af ægteskab med en udlænding.

Forskellige lovbestemmelser giver dog fremmede kvinder, der er eller har været gift med danske mænd og som bor her, samme stilling som danske statsborgere. Som eksempel herpå kan nævnes bistandslovens § 2 om ret til bistand i form af vedvarende hjælp til forsørgelse fra det offentlige.

§ 13 Underholdspligten

Fra ægteskabets indgåelse og *indtil separation eller skilsmisse* måtte blive meddelt, har hver ægtefælle *privatretligt* pligt til at *underholde* (eller forsørge) den anden ægtefælle. De nærmere regler om denne underholdspligt findes i ÆRL §§ 2-10. Der kan blive tale om en vis begrænsning af denne gensidige pligt ved samlivsophævelser, som den ene ægtefælle væsentligt bærer skylden for, ÆRL § 6 og nærmere nedenfor § 15.IX.

Efter separation og skilsmisse er der ingen gensidig privatretlig underholdspligt mellem ægtefællerne, men der vil i forbindelse med separationen eller skilsmissen blive taget stilling til, om den ene part i en periode eller stedsevarende skal yde noget til den anden parts forsørgelse. I bekræftende fald sker dette i form af fastsættelse af pligt til at betale *bidrag*, d.v.s. pengebeløb, til den anden part.

Ægtefæller har også gensidigt en pligt til *over for det offentlige* at forsørge hinanden, se især §§ 6 og 8 i bistandsloven, lovbebg. nr. 356 af 22.7.1983.

I dette afsnit behandles de regler, der gælder for ægtefællers gensidige privatretlige og offentligretlige forsørgelsespligt, indtil samlivsophævelse foreligger, eller til separation eller skilsmisse er meddelt. Reglerne om pligten til at forsørge børnene omtales nedenfor i §§ 16-18, reglerne om bidragspligt m.v. efter separation eller skilsmisse nedenfor i § 15.III.5.d., IV.3.c. og V.1.b og efter samlivsophævelse nedenfor i § 15.IX.

Ægteskab medfører et vidtrækkende fællesskab, som gør sig gældende med hensyn til fremskaffelse af familiens indtægter og med hensyn til fælles forbrug af de forhånden værende midler. Det er derfor naturligt, at der påhviler ægtefællerne indbyrdes en pligt til at bidrage til hinandens og familiens underhold. Medens manden tidligere havde en vis overvejende forsørgelsesbyrde, hvad der stod i forbindelse med hans daværende almindelige rådighed over fællesboet, er ægtefællerne nu også på dette område stillet lige.

Ifølge ÆRL § 2 påhviler det nu mand og hustru, hver efter sin evne, at bidrage til at skaffe familien det underhold, som efter ægtefællernes livsvilkår må anses for passende, altså ikke blot det strengt nødtørftige. Til dette underhold regnes, hvad der udkræves til husholdningen og børnenes opdragelse såvel

1. Oversigt

2. Den privatretlige

omfanget

Underholdspligten

som til fyldestgørelse af hver ægtefælles særlige behov. Det vil sige bolig, opvarmning og andet energiforbrug, transport, forsikringer, fødevarer, rengøring, klæder, foreningskontingenter, ferie, lomme penge, o.s.v. Pligten kan opfyldes ikke blot ved betaling af penge, men også gennem virksomhed i hjemmet, således navnlig ved arbejde i huset eller på anden måde, f.eks. ved medhjælp i den andens forretning eller landbrugsvirksomhed.

formen

Kan udgifterne til en ægtefælles særlige behov og ved de hverv, som han eller hun efter skik og brug og ægtefællernes forhold har at varetage for familiens underhold, ikke dækkes af det bidrag, ægtefællen selv skal yde, er den anden ægtefælle, som det er fastslået i lovens § 3, pligtig at overlade de fornødne pengemidler i, efter ægtefællernes forhold, passende beløb ad gangen. Dette gælder dog ikke, hvis en anden ordning er påkrævet, fordi ægtefællen har vist sig uskikket til at forvalte penge, eller der foreligger andre særlige grunde, f.eks. sygdom eller lignende forhold hos ægtefællen.

fordelingen

Reglen i § 2 fastsætter, at ægtefællerne har gensidig forsørgelsespligt, og er den eneste regel, der siger noget om *fordelingen*: »hver efter evne«. Det vil imidlertid ses, at den for det første er yderst tilbageholdende med at regulere den samlede gensidige forsørgelses omfang (niveauet = efter livsvilkår passende), idet den udover et eller andet mindstemål reelt overlader til ægtefællerne at blive enige om, på hvilket forbrugsniveau de nærmere ønsker at indrette deres tilværelse. Endvidere overlader bestemmelsen det til ægtefællerne at afgøre, om begge – såfremt de har mulighed derfor – skal være udearbejdende. Er begge udearbejdende, er dernæst også den nøjere *fordeling af forsørgelsesbyrden* overladt til ægtefællernes egen afgørelse. Er kun den ene udearbejdende, medens den anden bidrager til familiens underhold ved arbejde i hjemmet, fremgår det af § 2, at den udearbejdende må yde af sin indtægt – f.eks. ved indkøb – til forsørgelsen. § 3 fastslår alene, hvilken form en nettoforsørgelsespligt efter § 2 for den ene ægtefælle skal have, nemlig et pengebidrag, der skal falde med passende beløb ad gangen. Den kvantitative regel i § 2 angiver således alene et princip og en meget vid ramme, der må udfyldes af ægtefællerne selv.

bidrags-
fastsættelse

Forsømmer en ægtefælle at opfylde sin underholdspligt efter § 2, bliver der ifølge § 5 på begæring at pålægge den forsømmelige ægtefælle at yde den anden ægtefælle et *pengebidrag* i det omfang, hvori det efter omstændighederne må anses for rimeligt. Dette vil, så længe ægtefællerne lever sammen, ikke have

stor umiddelbar praktisk betydning, men kan måske tænkes at virke indirekte som en trussel over for en modvillig ægtefælle.

Selvom reaktionen mod fortsat krænkelse af § 2 praktisk set vil være en ophævelse af samlivet, er § 2 dog afgjort ikke uden interesse under samlivet. En fordeling af underholdspligten mellem ægtefællerne inden for de meget vide rammer, bestemmelsen angiver, skal nemlig dels respekteres af deres kreditorer, dels af dem selv også i en senere bodelingssituation.¹ To ægtefæller med fuldstændigt særeje kan f.eks. gyldigt aftale, at hele mandens indtægt skal gå til forbrug, medens hele konens indtægt skal spares op.

Spørgsmålet om underholdsbidrag efter § 5 afgøres ifølge § 8 af statsamtet med rekurs til familieretsdirektoratet. Disse myndigheder kan dog efter § 8, stk. 1 til enhver tid på en af ægtefællernes begæring *ændre bestemmelsen*, når forholdene *væsentligt har forandret sig*. Selv en *aftale*, som ægtefællerne måtte have truffet indbyrdes, kan fraviges, enten hvis forholdene *væsentligt har forandret sig*, eller hvis aftalen skønnes *åbenbart ubillig*, § 9.

Om inddrivelse af underholdsbidrag gælder de nærmere regler i inddrivelsesloven, lovbekendtgørelse nr. 567 af 16.11.1978, der indeholder de almindelige regler om inddrivelse af underholdsbidrag til børn og ægtefæller. Loven hjemler særligt hurtige og effektive inddrivelsesmidler, nemlig *udpantningsret*, der giver direkte adgang til *udlæg*, (d.v.s. uden forudgående sagsanlæg og dom), § 4, eller *løntilbageholdelse*, d.v.s. et pålæg om forbud mod udbetaling af løn og andet arbejdsvederlag, derunder provision, tantieme, gratiale og feriegodtgørelse, § 5, samt *afsoning* efter de nærmere regler i §§ 10 ff.

Bidrag kan forlanges udredet *forud* for vedkommende bidragsperiode. De kan imidlertid – for at de ikke skal summe sig for meget op – kun, når særlige grunde taler derfor, pålægges for en tid, der ligger mere end et år forud for begæringen, § 8, stk. 3.

Endelig pålægger ÆL § 10 ægtefællerne en pligt til at give hinanden de *oplysninger* om deres økonomiske forhold, som kræves til bedømmelse af deres underholdspligt, særligt altså om størrelsen af deres indtægter.

Bistandslovens § 6, stk. 1, bestemmer, at enhver mand og kvinde over for det offentlige er forpligtet til at forsørge sig selv,

ændring

inddrivelse

forskudsvis
betaling

oplysningspligt

**3. Den
offentligretlige**

1. Se f.eks. dommene i UfR 1952.396 V, UfR 1965.225 H og UfR 1970.167 H.

Underholdspligten

sin ægtefælle og sine børn under 18 år. Denne pligt er lige for begge ægtefæller og gælder også, selv om de ikke lever sammen, og det uanset om den ene ægtefælle måtte have forladt den anden. Den ophører først ved separation eller skilsmisse, § 6, stk. 2.

fælles
trangs-
bedømmelse

Pligten viser sig *under samlivet* indirekte. Når den ene ægtefælle søger om bistand efter regler, der betinger ydelse af bistand af, at ansøgeren er i trang, anses ansøgeren kun for at være i trang, hvis såvel ansøgeren som dennes ægtefælle mangler de fornødne midler til underholdet. Efter bistandslovens §§ 38, 39 og 44 må begge ægtefællers indtægtsforhold, formue og arbejdsmuligheder nemlig inddrages i en fælles trangsbedømmelse.

indtrædelsesret

Efter samlivsophævelse gælder intet krav om fælles trangsbedømmelse, men nu viser ægtefællens offentligretlige forsørgelsespligt sig ved, at det offentlige, der har ydet bistand til den ene ægtefælle, for et beløb svarende til den ydede hjælp, *indtræder* i denne ægtefælles ret til at få bidrag af den anden ægtefælle, og dette gælder uanset om bidragspligten er fastsat af statsamtet eller er aftalt, bistandslovens § 8, stk. 1.

Er privatretlige bidrag *ikke* pålagt, og er der ikke taget skridt til at få sådanne pålagt, indtræder det offentlige i retten til at *kræve bidrag fastsat* og tillige i retten til eventuelt at kræve et fastsat *bidrag forhøjet*, § 8, stk. 2. For at gøre denne regel så effektiv som muligt bestemmes det videre, at vedkommende myndighed ved fastsættelsen kan tilsidesætte en aftale om bidrag, der måtte anses indgået med det formål at hindre det offentlige i at indtræde i retten til bidrag. Efter højesterets dom, UfR 1984.97, gælder reglen alene tilfælde, i hvilke der trods en bestående bidragspligt er givet afkald på fastsættelse af bidrag eller på at kræve bidraget forhøjet.

Det offentlige kan derimod ikke efter samlivsophævelse på anden måde end ved indtrædelse m.v. efter § 8 stk. 1 og 2, hævde den i bistandsloven § 6 fastsatte gensidige forsørgelsespligt for ægtefæller over for det offentlige.

inddrivelse

Om bidragenes opkrævning og inddrivelse gælder de privatretlige regler, d.v.s. der kan anvendes direkte udlæg, løntilbageholdelse og afsoning.

Selv om den gensidige forsørgelsespligt mellem ægtefæller ophører ved separation og skilsmisse, gælder indtrædelsesretten efter § 8 dog også i disse tilfælde, jfr. nedenfor § 15.

§ 14 Formueforholdet mellem ægtefæller

Formueforholdet mellem ægtefæller er fastlagt på meget forskellig måde i de enkelte lande. Dog er ordningerne i de nordiske lande, der hviler på et fællesnordisk kommissionsarbejde fra dette århundredes første årtier, i væsentlige hovedtræk ens. Selv om den danske ordning, der skal gennemgås nærmere i det følgende, måtte forekomme nogen at være temmelig kompliceret, er den dog langt enklere end f.eks. ordningerne i Tyskland, Frankrig eller Schweiz, for slet ikke at tale om ordningerne i visse af enkeltstaterne i USA.

Formueordningen i et givet land kan være en *ren særejeordning*. Herved forstås, at ægtefællerne i formueretlig henseende har status, som om de ikke var gift. Hver ejer sit og råder helt frit over dette, hæfter over for kreditorerne med dette, og udtager dette i tilfælde af opløsning af ægteskabet m.v.

En formueordning kan imidlertid i stedet bestå i, at der *fuldt ud er formuefællesskab* af en eller anden slags mellem ægtefællerne. I så fald indgår det, hver af ægtefællerne ved ægteskabets indgåelse ejede eller senere erhverver, under dette formuefællesskab. I den rene tænelige form, som ikke kendes i noget land, kunne man forestille sig, at alle aktiverne kom i samveje mellem ægtefællerne eller på anden måde ejedes fuldt ud af dem i fællesskab, at kun begge i forening kunne råde over aktiverne, at der hæftedes med hele formuen for alle ægtefællernes gældsforpligtelser, og at formuen altid deltes lige ved skifte i anledning af ægteskabets opløsning m.v.

Endelig kan ordningen i et land være *enstregen* og f.eks. bestå i en særejeordning, eller den kan være *flerstrengt*, således at ægtefællerne kan vælge mellem flere forskellige nærmere ordninger og f.eks. bestemme sig for, at de vil have særeje eller for formuefællesskab af en eller anden art eller for en blandet særeje-fællesejeordning.

Den gældende danske ordning er flerstrengt. *Normalordningen er dog formuefællesskab* af en nærmere i loven bestemt type, idet ægtefællerne *automatisk* får dette formuefællesskab, hvis der ikke er truffet eller træffes bestemmelse om særeje, navnlig ved at ægtefællerne selv ved ægteskabets indgåelse eller senere opretter *ægtepagt* om, at der skal være særeje. Ved sådan ægtepagt kan det iøvrigt bestemmes, at der skal være

I. Indledning.

1.

Begreber

ren særejeordning

rent formuefællesskab

en- og flerstrengede ordninger

hovedprincipperne

ægtepagt

Formueforholdet

delvist særeje, f.eks. at nærmere bestemte aktiver skal være særeje, eller at kun det, hver ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, skal være særeje; resten af ægtefællernes ejendele indgår da under lovens almindelige formuefællesskab.

grundregler

Det *formuefællesskab* – også kaldet fælleseje eller fællesbo –, der ved ÆRL er fastsat som lovens almindelige formueordning, er ingenlunde nogen vidtgående fællesskabsordning. Så længe ægteskabet består, og fællesboet ikke skiftes, og der tænkes på ægtefællernes dispositioner i levende live og gældshæftelse, er ordningen endog temmelig nær en særejeordning.

bodelen

Hver ægtefælle har en *bodel*, som består af det, ægtefællen indbragte ved ægteskabets indgåelse og senere har erhvervet, uanset erhvervelsesmåden. Over sin bodel råder en ægtefælle som udgangspunkt alene, *principperne om særråden*.

særråden

Modifikationer heri er det, at fast ejendom og indbo m.v., der hører til en ægtefælles bodel, i visse tilfælde ikke kan sælges eller pantsættes m.m. uden samtykke fra den anden ægtefælle. Hver ægtefælle hæfter endvidere med sin bodel over for sine kreditorer, der ikke kan holde sig til den anden ægtefælles bodel for gæld,

særhæften

der alene påhviler den ene ægtefælle, *principperne om særhæften*. Formuefællesskabet viser sig derfor først for alvor i tilfælde af skifte, idet reglen her – med visse undtagelser – er, at der skal ske en *ligedeling*, gennemført på den måde, at hver ægtefælle afgiver halvdelen af sin nettobodel til den anden ægtefælle eller dennes arvinger.

ligedeling

Den lod – normalt halvdelen af fællesboet –, der herefter tilfalder en ægtefælle eller dennes arvinger på skifte, kaldes for ægtefælles *boslod*. Det er endvidere *boslodden* og ikke *bodelen*, der danner grundlag for, hvor stor en del af boet en ægtefælle i kvantitativ henseende kan råde over ved *testamente*.

boslodden

særejets

grundregler

Derimod er det særeje, der kan stiftes ved ægtepagt eller ved tredjemands bestemmelse i gavebrev eller testamente, efter ÆRL en temmelig ren særejeordning. Der er *særråden* og *særhæften*, og *særejet* udtages af vedkommende ægtefælle i opløsningstilfælde. Der findes dog modifikationer heri, hvoraf den praktisk vigtigste er reglen i ÆL § 56 om, at der i forbindelse med separation eller skilsmisse ved dom kan tilkendes den ene ægtefælle et beløb fra den anden ægtefælles særeje for at sikre, at den ene ægtefælle efter separationen eller skilsmissen ikke stilles urimeligt ringe.

Allerede *landskabslovene* fra begyndelsen af det 13. århundrede kendte et vist formuefællesskab mellem ægtefæller. Der gjaldt dog navnlig den væsentlige begrænsning, at al jord på landet, som en ægtefælle medbragte i ægteskabet eller senere arvede, behandledes som dennes særeje; hensynet til at bevare jorden for slægten havde ført til at udelukke den anden ægtefælle og dennes arvinger fra at få nogen andel deri.

Ved Danske Lov fra 1683 skete der den ændring, at al jord behandledes efter samme regler som løsøre, således at det fuldstændige formuefællesskab blev gjort til den normale ordning, skønt der ganske vist stadig i loven fandtes bestemmelser, der forudsatte en delvis særejeordning. Denne *udvikling mod formuefællesskab* som den almindelige ordning fortsatte senere, idet loven af 7. april 1899 om Formueforholdet mellem Ægtefæller i § 1 ligefrem krævede en særlig vedtagelse fra ægtefællernes side i form af ægtepagt for at gøre afvigelse fra »det ellers stedfindende almindelige Formuefællesskab mellem Ægtefæller«.

Formuefællesskabet havde imidlertid hos os efterhånden antaget den form, at manden var *enerådig* over hele det fælles bo, medens hustruen, i modsætning til ugifte kvinder, behandledes som ganske umyndig og urådig. I sidste halvdel af det 19. århundrede trængte tanken om individernes *lighed og selvstændighed* sig imidlertid kraftigere frem, med et deraf følgende krav bl.a. om en indgribende ændring af hustruens formueretlige stilling.

Ved en lov om *Gifte Kvinders Selverhverv* fra 1880 fik den gifte kvinde således rådighed over sit selverhverv, uden at det blev gjort til særeje, og herved var såvel særrådighedsprincippet som særhæftelsesprincippet blevet lanceret ud fra ligestillingstanker, hvilket fik væsentlig betydning for den følgende retsudvikling. Ved 1899-loven fik den gifte kvinde med visse modifikationer formueretlig myndighed, men manden bevarede fremdeles sin rådighed over fællesboet, bortset fra hustruens selverhverv.

Om fuld ligestilling af ægtefællerne behøver at føre til en forkastelse af den ordning, at ægtefællerne *ejer alt i forening*, er nok tvivlsomt. I virkeligheden er vel en sådan ordning, der svarer til det faktiske samliv, som plejer at finde sted mellem ægtefæller, gennemgående stadig i 1980'erne til fordel for hustruen; hun vil nemlig trods alle ligestillingsbestræbelser endnu i mange år sjældnere udøve en større selvstændig erhvervsvirksomhed, end tilfældet er for mandens vedkommende, og hen-

2. Baggrunden landskabslovene

Danske Lov

mandens
enerådighed

ligestillingstanker

Formueforholdet

des lønindtægt m.v. vil også bortset derfra gennemsnitligt være lavere. Hvis der ikke er fælleseje, vil hun lettere gå glip af den andel i familiens opsparing, som med rimelighed bør tilkomme hende, da den ofte lige så vel skyldes hendes arbejde og sparsommelighed som mandens indtægter. I hvert fald førte de nu nævnte hensyn til, at man allerede i 1925 fastholdt, at der ved formuefællesskab skulle være en regel om lighedeling på skifte.

ÆRL fra 1925

Men bestræbelserne for at forbedre kvindens retsstilling skulle komme til at betyde et brud med den ordning, at ægtefællerne fuldt ud reelt ejede alt i forening, idet 1925-lovens regler om rådighed og gældshæftelse var påvirket af ligestillings-tankerne. Det ved lovene om Gifte Kvinders Selverhverv fra 1880 og om Formueforholdet mellem Ægtefæller fra 1899 på et begrænset felt indførte særrådigheds- og særhæftelsesprincip blev af ligestillingshensyn båret frem, så det skulle komme til at slå bredt igennem. Tanken var enkel: man kunne bryde mandens enerådighed ved at lade den nu myndige hustru råde over og hæfte med det, hun selv havde indført i boet eller senere indførte. Derved imødekom man ligestillingskravene, samtidig med at manden under ægteskabet typisk bevarede den største indflydelse. Ved ÆRL af 18. marts 1925 blev dette skridt taget fuldt ud. Den ophævede for det første den indskrænkning, som den tidligere lov endnu gjorde i hustruens myndighed, så hun i denne retning blev ganske ligestillet med manden. Også med hensyn til rådigheden over fælleseje stilledes hun lige med manden, idet hver ægtefælle nu som regel selv skal råde over, hvad ægtefællen selv har indført i boet, og hvor der undtagelsesvis dertil kræves samtykke af den anden ægtefælle, gælder dette i samme grad for manden som for hustruen. Samtidig med at loven således indførte *særråden*, gennemførtes også som hovedregel *særhæften*. Uanset dette opretholdt loven imidlertid af de tidligere nævnte grunde reglerne om *lighedeling* ved skifte, og lovens system må herefter mest træffende kaldes formuefællesskab med *særråden* og *særhæften*.

3. Oversigt

I det følgende behandles først grundreglerne om formuefællesskab, hvad der indgår under dette, og hvordan bodelene afgrænses, derefter reglerne om stiftelse af særeje. Efter afsnit om rådighed og gældshæftelse ses der på reglerne om ægtefællers indbyrdes retshandler, navnlig gaver, hvorefter der sluttes af med reglerne om bosondring og vederlagskrav.

Disse regler om formueforholdet mellem ægtefæller, som i alt væsentligt har stået fast siden 1925, har fornylig været un-

derkastet grundige overvejelser af ægteskabsudvalget. Resultatet af en række forskellige undersøgelser viste imidlertid klart, at den danske befolkning i det store og hele er tilfreds med de regler, der gælder om formueforholdet mellem ægtefæller her i landet. Ægteskabsudvalget har derfor i sine betænkninger ikke foreslået gennemførelse af mere fundamentale ændringer i formueordningen, men alene en række forskellige justeringer, hvoraf nogle vil blive kort omtalt i det følgende.

Formuefællesskab eller fællesbo *opstår* ved indgåelse af ægteskab, idet ÆRL § 15, stk. 1 bestemmer, at »Alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke særligt er gjort til særeje, jfr. § 21«. Der stiftes altså formuefællesskab i medfør af loven (ex lege), *medmindre* ægtefællerne eller tredjemand har truffet bestemmelse om særeje, jfr. nedenfor under 2.

Formuefællesskabet *fortsætter* indtil *bosondringsdekret* afsiges efter § 38, eller ægtefællerne *separeres*, eller ægteskabet opløses ved *skilsmisse* eller *omstødelse*. Ved en ægtefælles *død* kan den anden ægtefælle under visse betingelser overtage fællesboet til hensiddende i uskiftet bo efter de nærmere regler i arvelovens kapital 3, og i så fald føres formuefællesskabet i princippet videre, indtil det uskiftede bo skiftes. Men ellers ophører formuefællesskabet også ved den ene ægtefælles død.

Formuefællesskab kan efter omstændighederne også *stiftes eller ophøre ved ægtepagt*. Har ægtefællerne ved ægteskabets indgåelse oprettet en ægtepagt om fuldstændigt særeje, eller har bosondring været gennemført, vil formuefællesskab opstå, såfremt ægtefællerne ved en ægtepagt ophæver særejeægtepagten – såkaldt særejeophævelsesægtepagt –, ÆRL § 28, eller det ved bosondringen opståede særeje.¹ Omvendt kan et bestående formuefællesskab ophæves ved en ægtepagt efter § 28 om, at der skal være fuldstændigt særeje.

Som nævnt kan reglerne om formuefællesskab – det være sig delingsregler ved skifte, som regler der regulerer forholdet under ægteskabet – fraviges, ved at ægtefællernes ejendele gøres til særeje enten ved gyldig ægtepagt eller ved tredjemands bestemmelse i gavebrev eller testamente, eller ved at bosondring

II. Formuefællesskab

1. Stiftelse.

Ophør

2. Fravigelse af reglerne særeje

1. Se tillige om separation, der bortfalder, nedenfor III.4.

gennemføres. Den nærmere afgrænsning mellem særeje og fælleseje, hvor ægtefællerne har blandet formuefællesskab/særeje, omtales nedenfor under III.3.b.

§ 15, stk. 2
rettigheder

Efter § 15, stk. 2 får reglerne om formuefællesskab endvidere kun anvendelse på rettigheder, som er uoverdragelige eller iøvrigt af personlig art, i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler. Bestemmelsen i § 15, stk. 2, er af lovgiveren fastsat som en blankethenvisning og som en censurregel, idet der rent faktisk findes eller ved retsudviklingen opstår forskellige typer af rettigheder, der er således knyttet til en bestemt person, at de ikke – eller ikke fuldt ud – bør indpasses under alle de almindelige regler om formuefællesskab, især ikke under ligedelingsreglen ved skifte i ægtefællernes levende live. Disse rettigheder er på den anden side ikke særeje, medmindre de da særligt måtte være gjort dertil i medfør af de almindelige regler derom. For sådanne § 15, stk. 2 rettigheder kan en fravigelse af f.eks. skiftelighedelingsreglen nu først følge af fortolkningen af en anden lovbestemmelse eller af en bestemmelse i en forvaltningsakt eller evt. i en privat viljeserklæring. Men derudover viser retspraksis, at domstolene med støtte i § 15, stk. 2 ved en lidt friere retsdannelse kan fravige den almindelige ligedelingsnorm, hvor rettighedernes uoverdragelige eller personlige karakter med tilstrækkelig styrke taler derfor, også selv om der ikke i en speciallov findes nogen gyldig hjemmel for en sådan fravigelse. En gennemgang af de forskellige § 15, stk. 2 rettigheder, hvis betydning især viser sig på skifte, følger nedenfor i afsnittet om bodeling, § 15.VI.B.5.

øvrige
fravigelser

Man kan nu spørge, om ægtefællerne ikke gyldigt kan bestemme, at de vil fravige ÆRL's regler om formuefællesskab på anden måde end ved hel eller delvis oprettelse af særeje og f.eks. i stedet bestemme, at de vil have tidsbegrænset særeje eller formuefællesskab med en forud fastsat skævdeling i tilfælde af skifte, eller at deres indbyrdes gaver skal være gyldige uden ægtepagt, eller at de vil vælge en hel anden type af formueordning end de typer, dansk ægteskabslovgivning hjemler adgang til? Svaret er, at det kan ægtefællerne ikke gyldigt bestemme; grundreglerne om formueordningen er *præceptive*, dvs. ufravigelige ved aftale. En aftale om tidsbegrænset særeje er derfor blevet tilsidesat af domstolene,² og en forudgående

hovedregel
præceptivitet

2. UfR 1978.220 V.

aftale om skævdeling, f.eks. i forholdet 1:4, vil også blive tilsidesat af domstolene.

Derimod kan ægtefællerne, når f.eks. en skiftesituation er blevet *aktuel*, gyldigt træffe aftale om deling af boet og herunder også om en skævdeling. Det er muligt, at en sådan aftale senere vil kunne blive tilsidesat som ugyldig, navnlig efter reglen i ÆL § 58, men formueordningens præceptivitet fører ikke til aftalens ugyldighed, hvilket iøvrigt netop – som det ses – er forudsat i ÆL § 58. Af denne bestemmelse kan det også udledes, at aftaler om bodeling (skævdeling) som den almindelige regel er gyldige, når de træffes *med henblik på en forestående separation eller skilsmisse*. Forestående vil separation eller skilsmisse i denne forstand være, når ægtefællerne på aftaletidspunktet på grund af en uoverensstemmelse må anse separation eller skilsmisse som en realistisk mulighed, og separationen eller skilsmissen derefter faktisk følger i kontinuitet af uoverensstemmelsen. Videre er det anerkendt, at en ægtefælle kan meddele et (delvist) forhåndsafkald på boslod i tilfælde af den *anden ægtefælles død*, når afkaldet er rimeligt begrundet i ønsket om tilvejebringelse af en samlet økonomisk ordning af ægtefællernes og arvingernes stilling, når den, der giver afkaldet, selv stilles på rimelig måde ved ordningen, f.eks. fordi der er tale om gensidighed med hensyn til afkaldet, og når den, der giver afkaldet, på afkaldstidspunktet vil kunne overskue konsekvenserne af afkaldet.³

undtagelser

Uden for dette skema falder en landsretsafgørelse fra 1971,⁴ der angik en hustru betingede forhåndsafkald på ved fremtidige skifter med ægtefællen at få en bestemt ejendom, der ved dommen statueredes alene at tilhøre mandens bodel, udlagt, altså en kvalitativ – og ikke kvantitativ – bodelingsaftale. Hustruen havde *nægtet* at gå med til en ægtepagt om, at ejendommen skulle være mandens særeje. Landsretten fastslog først, at aftalen ikke krævede ægtepagt. Dette er, for så vidt som det ved aftalen tilsigtede resultat – nemlig en bindende forhåndsafkald *alene* om en ren kvalitativ bodeling – slet ikke ville kunne opnås ved oprettelse af ægtepagt, en selvfølgelighed. Dernæst antog landsretten, at aftalen var gyldig ved oprettelsen, men lod den være uforbindende ud fra synspunktet bristende forudsætninger, idet ægtefællerne efter aftalens indgåelse havde fået to fællesbørn. Ved afgørelsen blev ejendommen derefter udlagt manden efter reglen i § 70 a, stk. 2. Det er næppe rigtigt, at reglerne i § 70 a, der forudsætter udøvelse af et skøn over ægtefællernes interesser på skiftetidspunktet, skal kunne suspenderes ved et gyldigt forhåndsafkald, selvom visse uheldige konsekvenser ved sådanne »aftaler« om suspension til dels ville kunne afbødes ved hjælp af ugyldigheds- eller forudsætningsregler.

3. Se UfR 1944.166 Ø og UfR 1957.435 Ø.

4. UfR 1972.202 Ø.

På tilsvarende måde kan en ægtefælle ikke gyldigt give et generelt forhåndsafkald på den beskyttelse, der ligger i reglerne i ÆRL §§ 17-19, hvorimod f.eks. samtykke til bortsalg af en § 18-ejendom kan meddeles, når et salg af denne er aktuelt.

Andre af reglerne i ÆRL kan ægtefællerne heller ikke *efterfølgende* fravige ved aftale. Dette gælder f.eks. aftaler om, at gaver mellem ægtefællerne udover lovens undtagelse derom i § 30, stk. 2 og § 31 skal være gyldige uden ægtepagt.

3. Opdelingen

i bodele

a. Oversigt

Efter ÆRL § 16, stk. 1 har hver ægtefælle i levende live rådigheden over »*alt, hvad han har indført i fællesboet*«, og det fremgår af § 25, at ægtefællerne hver for sig *hæfter* over for deres respektive kreditorer med den del af fællesboet, som de hver for sig har rådighed over. Det grundlæggende kriterium for, om et aktiv hører til en ægtefælles bodel, er således, om ægtefællen har »*indført*« aktivet i fællesboet. Men dernæst kan ægtefællerne indbyrdes med visse begrænsninger gyldigt *overføre* aktiver sig imellem ved gensidigt bebyrdende aftaler, ÆRL § 29, ved gaver, § 30, ved overskudsdeling, § 31, eller efter et forsørgelsesprincip, § 4. Disse erhvervs- og overførselsprincipper suppleres dernæst af et *surrogationsprincip*, hvorefter det, der træder i stedet for et aktiv, får samme status som det erstattede aktiv.

Endelig kan et aktiv være anskaffet af begge i forening, således at det er i *sameje* mellem ægtefællerne, dvs. hører til begges bodele f.eks. med en halv anpart til hver bodel.

b. Indført i fællesboet

Hvor et aktiv var erhvervet af en af ægtefællerne *før ægteskabets indgåelse*, indføres det i formuefællesskabet af ejerægtefællen ved vielsen og hører derefter til denne ægtefælles bodel.

Ved større aktiver, der f.eks. tidligere har figureret på den pågældendes selvangivelse, vil der sjældent *bevismæssigt* kunne være tvivl om ejerforholdet. Spørgsmålet kan opstå under en *fogedsag*, hvor en kreditor ønsker at gøre udlæg i aktivet, eller i tilfælde af en ægtefælles *konkurs*, hvor konkursboet ønsker at inddrage aktivet under konkursmassen, eller under en sag mod ægtefællen om udlevering, eller mod tredjemand om vindikation, når den ene ægtefælle har solgt aktivet til tredjemand, eller ved *skifte* i anledning af separation, skilsmisse, en ægtefælles død eller bosondring, hvor en ægtefælle ønsker aktivet udlagt på skifte, eller hvor ejerforholdet bortset fra ud-

lægsreglerne har betydning, fordi den ene ægtefælles bodel er insolvent, og selve bodelingens kvantitative resultat derfor påvirkes af, om aktivet hører til den ene eller til den anden ægtefælles bodel.

Er aktivet først erhvervet *efter ægteskabets indgåelse*, hører det til bodelen for den ægtefælle, som har *erhvervet* aktivet, uanset erhvervelsesmåden. Ved arv eller gave vil *bevis* for ejerholdet, når aktivet fremdeles er i behold, kun sjældent være vanskeligt at føre.

Drejer det sig om *bryllupsgaver*, er det afgørende, om giveren har tilsigtet, at de skal tilfalde den ene ægtefælle eller begge ægtefæller i forening, således at gaven kommer i sameje, se f.eks. UfR 1937.817 V. Kan intet oplyses om giverens hensigt, antages gaver fra den ene ægtefælles slægt og venner at høre til vedkommende ægtefælles bodel, UfR 1967.319 H. Er gaven fra fælles venner, vil den i mangel af særlige holdepunkter for andet være i sameje.

Det er endvidere klart, at en ægtefælle bliver ejer af sin arbejdsindkomst – løn eller overskud ved selvstændig erhvervsvirksomhed –, af pension, sygepenge og dagpenge m.v. Det samme gælder et aktiv, ægtefællen selv har frembragt, f.eks. et manuskript til en bog eller et kunstnerisk værk eller af en erstatningssum, der er tilfaldet ægtefællen for personskade. Ægtefællen bliver endvidere ejer af indtægt eller værdistigning, der falder på ægtefællens formueaktiver, det være sig lejeindtægter, renteindtægter eller kursgevinster.

Efter ÆRL § 29 kan ægtefæller gyldigt indgå *aftaler* med hinanden. Har således hustruen mod fuldt vederlag solgt sin bil til manden, hører bilen nu til hans bodel. Ved *gaver*, der går ud over det sædvanlige m.v., kræves efter § 30 ægtepagt, ellers er gaven ugyldig og tilhører stadig giverens bodel, se også ÆRL § 33 om en særlig beskyttelse af kreditorerne. En ægtefælle kan dog gyldigt overføre indtil halvdelen af sit *overskud* i et kalenderår vederlagsfrit til den anden ægtefælle uden ægtepagt, § 31, en regel der reelt stiller ægtefællerne temmelig frit ved deres valg af, hvem af dem deres formue fremtidigt skal tilhøre.

Efter § 4 i ÆRL betragtes *det*, som den ene ægtefælle i henhold til §§ 2 og 3 har *overladt den anden ægtefælle* til fyldestgørelse af dennes særlige behov, som indført i fællesboet af modtagerægtefællen. Herefter hører påklædningspenge og andre lomme penge, der er opsparat, til modtagerægtefællens bodel. Efter bestemmelsens motiver skal reglen ikke angå opspa-

c. Overførsler

rede husholdningspenge. Dette begrundedes med faren for, at hustruen skulle »knibe manden på kosten«. Spørgsmålet har siden været diskuteret i et omfang, der næppe står i et rimeligt forhold til problemets nutidige praktiske betydning. Ved mindre beløb må man nok bl.a. af bevismæssige årsager, hvis problemet skulle dukke op, f.eks. under en fogedsag, behandle hele beløbet som påklædnings- og lomme penge. Skulle der være sparet meget store beløb op, bør det nok afgøres efter et konkret skøn, om hovedårsagen er sparsommelighed og dygtighed med hensyn til husførelsen eller om opsparingerne især skyldes for rigelige beløb, og såfremt ægtefællerne ikke kan antages at have aftalt en fælles opsparingsplan, dele beløbet efter et skøn.

d. Surrogation

Derudover gælder der som nævnt en forudsat *surrogationsregel*, hvorefter et aktiv, der træder i stedet for et andet, f.eks. obligationer, der købes for penge, eller en bil, der er taget i bytte for en anden bil, eller en erstatnings- eller forsikringssum, der udbetales for beskadigelse af en ting, får samme status, og det vil i denne forbindelse sige hører til samme bodel, som det erstattede aktiv. Hvor et aktiv er *købt* af ægtefællerne, er det derfor principielt afgørende, fra hvis bodel *modydelsen* er erlagt.

Har f.eks. hustruen købt og betalt et sommerhus kontant af bodelsmidler, hun netop har arvet, er der ingen tvivl: sommerhuset hører til hendes bodel. Dette vil allerede gælde i tiden efter en eventuel overtagelse af ejendommen, men før tinglysning af skødet måtte være sket, men naturligvis også senere, efter at skødet er tinglyst med hustruen som adkomsthaver.

Vil hustruen, der er selvstændig damefrisør og forudser visse økonomiske vanskeligheder, søge at sikre arven mod sine kreditorer, kan det tænkes, at hun vælger i stedet at lade skødet på sommerhuset tinglyse i mandens navn. Til bodel hører sommerhuset da? Det hører stadig til hustruens bodel. Enten er tinglysningen i mandens navn foretaget alene for at forhindre hustruens kreditorer i at kunne retsforfølge aktivet, uden at ægtefællerne har regnet med, at huset skulle tilhøre manden; der foreligger derfor en proformaretshandel, og en sådan skal ikke respekteres af tredjemand. Eller også har det virkelig været meningen, at manden ved tinglysningen skulle blive ejer af sommerhuset; men i så fald foreligger der en gave. En sådan gave mellem ægtefæller er ugyldig i enhver henseende, idet der netop ikke blev oprettet en gaveægtepagt, jfr. nærmere derom nedenfor VI.2. om gaver mellem ægtefæller.

Eksemplet viser også, at tingbogens udvisende ikke i sig selv er afgørende; det er derimod i *virkeligheden det bagvedliggende materielle surrogationsforhold*, når dette vel at mærke kan afklares i bevismæssigt henseende.

En afgørelse på linie hermed fra retspraksis findes i UfR 1958.438 Ø, hvor udbetalingen til køb af en ejendom var tilvejebragt ved et rente- og afdragsfrit lån fra hustruens fader. Hustruen ejede intet. Manden fik efter hustruens an-

modning skøde på huset »for ikke at krænke manden«. Efter separationen krævede hustruens fader lånet tilbagebetalt af manden! Men det var hustruen, der havde ønsket huset. Det blev statueret, at det tilhørte hendes bodel, således at hun kunne få det udlagt på skiftet.

Noget andet er, at adkomsten i tingbogen eller tilsvarende angivelser i andre offentlige registre i sig selv vil være et moment, navnlig udadtil, der skaber en stærk *bevismæssig* formodning for ejerforholdet. Ved fast ejendom vil en ejendom jo normalt også tilhøre den, der ifølge tingbogen er adkomsthaver.

Når en ejendom er købt ved betaling med lånte midler, f.eks. således at en udbetaling på 50.000 kr. for et hus til 500.000 kr. er fremskaffet ved optagelse af et banklån, anses udbetalingen for fremskaffet af den ægtefælle, der har optaget lånet og hæfter for det. Dette vil i hvert fald gælde, hvis en evt. sikkerhedsstillelse for banklånet også stammede fra låntagerægtesfællens bodel, og såfremt låntagerægtesfællen rent faktisk også tilbagebetalte lånet med egne midler. I UfR 1966.19 Ø havde manden således lånt pengene til udbetalingen på et hus og tilbagebetalt lånet, medens hustruens indtægter var brugt til husholdningen. Antaget, at ejendommen hørte til mandens bodel.

Oftest vil ejerforholdene imidlertid ikke være slet så klart indicerede som i de foran til illustration gennemgåede eksempler: Begge ægtefæller ejer noget, begge har haft indtægter, og det kan ofte ikke ses, hvilken ægtefælles midler der er anvendt til anskaffelsen. Forholdene kompliceres dernæst yderligere af, at ægtefæller gyldigt kan låne hinanden midler, og at sådanne låneaftaler hyppigt vil blive indgået stiltiende, f.eks. hvor begge ægtefæller investerer i udbetalingen til et hus, og samtidig forudsætter, at kun den ene af dem skal være ejer.⁵ Endvidere kan et beløb, som er ydet af den ægtefælle, der ikke står som ejer af aktivet, i vidt omfang betragtes som ydet som led i forsørgelsen af den anden ægtefælle og/eller børnene.⁶ Hvor ægtefællerne selv er gået ganske formløst frem og måske slet ikke har gjort sig nærmere tanker om forholdet, er der i retspraksis en klar tendens i retning af at anse ydede beløb, såvel til anskaffelse som til drift eller afbetaling på aktivet, for forsørgelse og ikke for lån. Om det er lån eller bidrag til forsørgelse har imidlertid størst interesse i ægteskaber, hvor der er særeje. Ved formuefællesskab bliver der dog, i hvert fald teoretisk den realitet tilbage, at långiverens kreditorer har mulighed for at gøre udlæg i lånefordringen hos dennes kreditor.

Undertiden kan det være helt afgørende, hvad ægtefællerne selv har *tilsigtet*. Tjener begge lige meget, og indgår det på samme bankkonto, men bestemmer ægtefællerne, at mandens indtægt skal gå til forbrug, medens hustruens skal spares op, vil et opsparat beløb på kontoen inden for de rammer, deres indtægter angiver, høre til hustruens bodel.

Også ved andre aktiver end fast ejendom har retspraksis tillagt en offentlig registrering bevismæssig betydning. I UfR 1964.454 Ø havde ægtefællerne i fællesskab foretaget større anskaffelser. En bil var blevet registreret i hustruens navn. Manden forlod hjemmet og medtog bilen, men dømtes til at *udlevere* den til hustruen.

I ældre retspraksis har der vistnok i fogedsager været en tendens til at pålægge ægtefællerne en vis *bevisbyrde* for, at et aktiv hørte til den anden ægtefælles bodel, når den ene ægtefælles kreditorer søgte udlæg i aktivet. Lykkedes bevi-

5. Se UfR 1955.937 H og UfR 1961.269 Ø, der angår det tilsvarende problem i ægteskaber med fuldstændigt særeje.

6. Se f.eks. UfR 1952.396 V, UfR 1972.202 Ø og UfR 1974.433 Ø.

Formuefællesskab

set ikke, blev udlæg tilladt.⁷ Denne praksis må nok anses for noget modereret ved dommen UfR 1971.335 V, der drejede sig om udlæg i møbler. Begge ægtefæller havde haft indtægter. Der fandtes ikke at bestå nogen formodning for, at indbo anskaffet under ægteskabet var indkøbt for mandens midler. Hans forklaring om, at møblerne var indkøbt af hustruen, bl.a. for at undgå hans egne kreditorer, blev uden andet bevis lagt til grund, og udlæg efter begæring af en af hans kreditorer blev derefter nægtet.

Efter ÆRL § 22 kan ægtefællerne oprette en *fortegnelse* over, hvilke aktiver der hører til deres respektive bodele og sær-eje. Retten afgør efter samtlige foreliggende omstændigheder, hvilken beviskraft der i givet fald bør tillægges fortegnelsen. Det er ikke blevet almindeligt, at ægtefæller opretter sådanne fortegelser.

Derimod kan der fremover komme et bevismæssigt moment af en vis styrke ind i sagerne via de nye regler om *ægtefællebeskatning* gennemført fra 1.1.83. Ægtefællernes arbejdsindkomster er efter de gældende skatteretlige regler særbeskattede, hvorimod ægtefællernes formueindtægter og -fradrag er sambeskattede. Sambeskatningsreglen for formueindtægter og -fradrag medførte tidligere, at disse indtægter og fradrag og de formueaktiver, de refererede sig til, i det væsentlige samledes på mandens selvangivelse. I ligestillingsøjemed går den skatteretlige regel fra 1983 imidlertid nu ud på, at *aktiverne skal fordeles på ægtefællernes selvangivelser efter ejerforholdet*. Men den grundlæggende regel om sambeskatning af formueindtægter og fradrag er ved en række komplicerede tekniske regler opretholdt sådan, at beskatningen eller fradragsretten sker efter forholdene hos den ægtefælle, der har den højeste arbejdsindkomst. For fremtiden vil man imidlertid i betydeligt omfang af selvangivelserne kunne se, hvordan ægtefællerne selv har opfattet ejerforholdene.

e. Sameje

Ægtefæller, der har formuefællesskab, køber en fast ejendom, således at de hver især skal eje f.eks. en halv anpart af ejendommen; denne vil derefter komme i lige *sameje* imellem dem, når de hver betaler halvdelen af købesummen, hæfter lige for evt. prioritetsgæld, og skødet udformes sådan, at sælgeren skøder ejendommen med en halv anpart til hver af dem. Ved et sådant *sameje* (eller særdeles sameje) ejer hver ægtefælle en anpart, i eksemplet på 1/2, i ejendommen: de har hver en *ideel*

7. Se UfR 1969.459 V om penge i mandens besiddelse og UfR 1952.226 Ø om møbler, der hævdedes at være købt for midler indvundet ved salg af hustruens ting.

anpart i ejendommen på en halv, og denne anpart hører til deres respektive bodele. Hver af ægtefællerne har derfor rådighed over anparten og hæfter med anparten over for sine kreditorer.

Her skal ses på, hvordan et sådant sameje kan opstå.

Hvor ægtefællerne som i eksemplet ovenfor fra begyndelsen *aftaler*, at en fast ejendom skal være i sameje, vil denne aftale være gyldig, såfremt de foran under b-d gennemgåede betingelser for erhvervelse af ejendomsret er opfyldt. Det samme vil gælde for erhvervelse af andre aktiver, herunder løsøre.

Tredjemand kan ved *gavebrev* eller *testamente* bestemme, at et aktiv skal tilfalde ægtefællerne i sameje. En bestemmelse herom kan være udtrykkelig, eller den kan være forudsat, som tilfældet efter omstændighederne kan være ved bryllupsgaver fra fælles venner, jfr. foran under b.

Ægtefællerne kan ved aftale *overføre* en andel af et aktiv fra den enes bodel til den andens, således at aktivet kommer i sameje. Om fornødent må ægtepagtsreglerne m.v., hvor vederlag ikke ydes, være iagttaget.

Endelig kan et aktiv tænkes at komme i sameje mellem ægtefællerne, uden de har tilsigtet dette, fordi de begge har *udredet anskaffelsesvederlaget eller senere investeret* i aktivet. Dansk ret viser imidlertid en klar tilbageholdende linje med hensyn til at statuere, at sameje stiftes på denne måde. Det ses dog af og til anerkendt ved anskaffelse af løsøre. Ved fast ejendom vil den ene af ægtefællerne i de her nævnte tilfælde være tinglyst enejer. En lang række afgørelser viser, at domstolene i sådanne tilfælde normalt vil betragte oprindelige indskud og senere indbetalinger på prioritetsgæld m.v. som lån og/eller som bidrag til underhold. I en enkelt afgørelse, UfR 1967.13 H, er sameje dog blevet stueret i en sag, hvor der var formuefællesskab.

Her var udbetalingen på 800 kr. til et enfamiliehus blevet frafaldet af sælgeren, imod at ægtefællerne selv tapetserede og malede m.v. Dette arbejde udførte de i fællesskab, ligesom de årlige ydelser derefter var blevet betalt af deres fælles indtægter. De havde derefter i fællesskab, men med hustruen som oprindelig initiativtager, drevet en overskudsgivende virksomhed i hjemmet. Manden stod som skødehaver. I en strid om udlægsretten til ejendommen efter deres separation stuerede højesteret, at det ikke kunne fastslås, at ejendommen »hørte til den ene ægtefælles bodel fremfor til den andens«.

De forannævnte principper finder tilsvarende anvendelse i ægteskaber med *særeje*, hvor der i en enkelt afgørelse, UfR 1961.283 Ø, er stueret sameje på grundlag af fælles investe-

Særeje

ringer. Dog er der i særejeægteskaber klart en tendens til i sager, hvor »boet« skal deles, at markere ejerforholdene skarpe, navnlig ved at anerkende lånekonstruktioner eller vederlagskrav, jfr. ÆRL § 23, stk. 2.

Der er naturligvis intet til hinder for, at anpartsforholdene ved sameje mellem ægtefællerne er anderledes end i forholdet 1/2:1/2, selvom sådanne lige samejer nok er langt de almindeligste. I tvivlstilfælde, hvor skønsmæssige momenter indgår i ejervurderingerne, er der imidlertid også en tendens til at falde tilbage på forholdet 1/2:1/2.

f. Interessentskab

Hvor to ægtefæller med formuefællesskab indskyder aktiver i et fælles foretagende, der kendetegnes ved et driftsfællesskab til opnåelse af et økonomisk resultat, f.eks. i en detailforretning, uden der oprettes et anparts- eller aktieselskab m.v., og uden at der er tale om, at den ene ægtefælle blot er ansat eller medhjælpende hos den anden, foreligger interessentskab, jfr. Indledning til formueretten § 38 om ansvarlige interessentskaber.

Her hører hver ægtefælles anpart i interessentskabet til ægtefællens bodel.

III. Særeje

1. Oversigt

Hos os er formuefællesskab den almindelige legale ordning, der indtræder hvor særlige skridt til stiftelse af særeje ikke tages enten af ægtefællerne selv eller af tredjemand i gavebrev eller testamente. De måder, særeje kan stiftes på, gennemgås nærmere nedenfor under 2.

Kun i de færreste ægteskaber er der særeje; i godt 2% af de ægteskaber, hvor en ægtefælle dør, er der helt eller delvist særeje, medens der i ægteskaber, hvor der meddeles separation eller skilsmisse, er helt eller delvist særeje i ca. 7%, fordelt på godt 4% med fuldstændigt særeje og knapt 3% med delvist særeje.

delings- og arveregler

Hovedforskellen mellem formuefællesskab og særeje kommer frem ved separation og skilsmisse eller ved en ægtefælles død. Er der særeje, udtager hver ægtefælle på ægtefælleskifterne sit særeje alene med mulighed for ydelse af en vis kompensation efter reglen i ÆL § 56, når den ene ægtefælle ellers ville blive stillet urimeligt ringe i økonomisk henseende.⁸ Ved død

8. Jfr. nærmere nedenfor § 15.III.5.f og IV.3.e.

udtager den længstlevende ægtefælle sit særeje, medens førstafdødes særeje falder i arv uden mulighed for, at længstlevende kan sidde i uskiftet bo med dette.

Fordele ved særeje kan således navnlig være, at en ægtefælle ved separation eller skilsmisse kan beholde den formue, ægtefællen selv havde oparbejdet eller arvet. Ved dødsfald kan det endvidere undgås, at den længstlevende ægtefælle, der måske ejer hele formuen eller den væsentligste del af denne, må afstå op til halvdelen til førstafdødes kreditorer og/eller arvinger. En ren særejeordning fremhæver på den anden side den ulighed mellem mænd og kvinder, der hos os følger af, at mænd rent faktisk har en gennemsnitligt højere indtjening end kvinder og ejer betragteligt større dele af samfundets privatformuer. Endvidere stilles den længstlevende ægtefælle i mange tilfælde ringe ved den førstafdødes død, fordi 2/3 af førstafdødes formue legalt skal tilfalde førstafdødes livsarvinger som arv. Ved særeje har den længstlevende ægtefælle heller ingen *udløsningsret* overfor førstafdødes arvinger, men alene en *udlægsret*, dvs. en ret til inden for sin arvelods størrelse at få udlæg efter vurdering i fast ejendom eller løsøre, SL § 62 c.

Endelig er der ingen begrænsninger i en ægtefælles adgang til at *råde inter vivos* over sit særeje, sml. herved ÆRL §§ 17, 23 og 38, nr. 1, om misbrug af adgangen til at råde over egen bodel, om vederlagskrav og om bosondring, og §§ 18 og 19 om ægtefællesamtykke til visse retshandler over fast ejendom, der er familiens bolig m.v., og løsøre, der er indbo i det fælles hjem m.v., når disse aktiver hører til formuefællesskabet, herom nærmere nedenfor under IV.B.2.

Reglerne i ÆRL, § 11 indkøbsfuldmagt, § 13 negotiorum gestio og § 14 eksstinktiv erhvervelse af løsøre, gælder uanset om der er formuefællesskab eller særeje i et ægteskab.

Der er ingen forskelle mellem formuefællesskab og særeje i hæftelsen over for ægtefællernes kreditorer; ved begge typer af formueordning gælder et særhæftelsesprincip.

Reglerne om særeje er *præceptive* på samme måde som reglerne om formuefællesskab, jfr. foran II.2. Ægtefæller med fuldstændigt særeje kan således ikke gyldigt aftale, at f.eks. reglerne i ÆRL §§ 17-19 skal gælde. Derimod kan de tinglyse en servitut på ejerægtefælles ejendom om, at den ikke kan sælges uden den anden ægtefælles samtykke. En forhåndsaf-tale om lighedeling af særeje ved separation eller skilsmisse er ugyldig; men i en skiftesituation er en aftale om »deling« af særeje ikke ugyldig, jfr. ÆL § 56.

fordele

ulemper

rådighed

fællesregler

gældshæftelse

præceptivitet

2. Stiftelse

Særeje kan stiftes ved ægtefællernes aftale, *ægtepagt*, ved *tredjemands bestemmelse* i gavebrev eller i testamente m.v., ved *surrogation* og ved *bosondring*. Endvidere ophæves formuefællesskabet ved *separation*.

a. Ægtepagt

Efter ÆRL § 21, stk. 1, nr. 1, er særeje »hvad der ved ægtepagt er gjort til særeje«, og efter § 28 kan »parterne ved ægtepagt, oprettet før eller under ægteskabet, aftale, at ejendele som tilhører eller tilfalder en af dem og ellers ville være fælleseje, skal tilhøre ham som særeje.«

formkrav

En ægtepagt bliver først gyldig, når forskellige *formkrav* er opfyldt. Den må være *skriftlig* og *underskrevet* af parterne. Dernæst skal visse ægtepagter *godkendes* af familieretsdirektoratet eller af statsamtet efter familieretsdirektoratets bemyndigelse. Dette krav gælder efter ÆRL § 36 for ægtepagter, der oprettes *under ægteskabet*, dvs. som ikke er underskrevet før vielsen, og hvorved ejendele *vederlagsfrit overdrages* fra den ene ægtefælle til den anden. Man har altid opfattet denne regel sådan, at »vederlagsfri overdragelse« også skal omfatte forskydninger af delingsnormen i tilfælde af skifte, jfr. UfR 1942.1149 Ø, hvor bodelene ved en postnuptial ægtepagt blev gjort til særeje, og det var udokumenteret for retten, at bodelene var lige store, hvorfor godkendelse var nødvendig. Godkendelse er herefter uforuden, *når* en særejeægtepagt oprettes *før* ægteskabet, antenuptial ægtepagt, *eller* alene angår *fremtidige erhvervelser, eller når* det undtagelsesvist kan dokumenteres, at *bodelene*, der ved ægtepagten gøres til særeje, er *lige store*. Endvidere er godkendelse uforuden, hvor *fraseparerede ægtefæller*, hvis formuefællesskab er bortfaldet ved skifte efter separationen, derefter ved ægtepagt bestemmer, at der skal være særeje i anledning af, at de nu vil genoptage samlivet. Ved samlivets genoptagelse bortfalder separationens virkninger for fremtiden, og der ville derfor ellers påny opstå formuefællesskab, således at det, de hver for sig ejede under separationen, ville blive deres bodele; ved særejeægtepagten opretholdes således status quo.

Endelig skal en ægtepagt *tinglyses* for at blive gyldig.

Da de nævnte formkrav i væsentlige træk er fælles såvel for særeje- og særejeophævelsesægtepagter efter § 28 som for gaveægtepagter efter § 30, omtales nogle tekniske enkeltheder ved formkravene samt godkendelsespraksis samlet nedenfor VI.2.C.

Det fremgår af § 28, at ægtefæller kan vælge at have *rent*

formuefællesskab, rent særeje eller *blandet formuefællesskab-særeje* i deres ægteskab.

Derimod kan det ikke gyldigt ved ægtepagt bestemmes, at særejet *kun skal gælde* i tilfælde af separation eller skilsmisse, men ikke i tilfælde af død,⁹ eller så længe ægtefællerne er barnløse osv.

Der har været rejst spørgsmål om, hvorvidt der fra begyndelsen kan indsættes en *ren tidsbegrænsning* i en særejeægtepagt.

betinget
særeje

tidsbegrænset
særeje

Flere forfattere samt ægteskabsudvalgets flertal har udtalt sig til fordel for en sådan regel, nok især fordi en hel del ægtefæller ellers må have ulejlighed med at ophæve særejet ved en særejeophævelsesægtepagt, når det har vist sig, at deres ægteskab går godt og/eller de har fået børn. Det er dog måske tvivlsomt, om der, alt taget i betragtning, vindes noget ved en sådan regel, bl.a. fordi det fra begyndelsen ikke vil være muligt at overskue de forskellige hensyn, der senere vil tælle med i overvejelserne, og fordi man formentlig med en sådan regel sikkert også blev nødt til at acceptere bestemmelser om aftrapning af særeje, f.eks. med 10% om året.

Ifølge motiverne til de nugældende regler har det ikke været tilset, at tidsbegrænsninger gyldigt skulle kunne aftales, og Vestre Landsret har ved dommen UfR 1978.220 nægtet at tinglyse en bestemmelse i en ægtepagt om tidsbegrænsning.

I sagen UfR 1971.194 Ø havde ægtefællerne oprettet en kombineret gave-/særejeægtepagt, hvorved fællesboet overførtes til hustruens særeje. Årsagen hertil var, at manden indlod sig på nogle risikobetonede forretninger. Ægtepagten var godkendt, men blev ikke sendt til tinglysning, fordi der i mellemtiden var opstået ægteskabelige problemer. Uden at disse var løst, blev ægtepagten dog nogen tid efter tinglyst, men sådan at ægtefællerne efter råd fra deres advokat ved et særskilt dokument aftalte, at *deling af boet skulle ske uden hensyntagen* til ægtepagten, såfremt den eksisterende ægteskabelige krise førte til ægteskabets forlis. Det gjorde den, hvorefter hustruen påberåbte sig ægtepagten og gjorde gældende, at forbeholdsdokumentet var ugyldigt. Hustruen fik medhold udfra den grundlæggende betragtning, at ægtepagten ubestrideligt var gyldig over for tredjemand, herunder mandens kreditorer, der iøvrigt nu havde krav for 1/2 million kr., og at ægtefællerne ikke samtidig gyldigt kunne fastsætte andre retsvirkninger i deres indbyrdes forhold.

forbehold

Såfremt forbeholdet havde været optaget i ægtepagten, måtte det forventes, at den var blevet nægtet godkendelse og afvist fra tinglysning. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at landsretten, ved generelt at fokusere på spørgsmålet om gyldigheden af et begrænsende forbehold, i virkeligheden nægtede at godkende en konkret bodelingsaftale, indgået *efter* at uoverensstemmelsen mellem ægtefællerne var opstået med den virkning, at mandens kreditorer derefter slet ingenting fik.

9. En sådan regel om »skilsmissesæreje« er nu foreslået indført af ægteskabsudvalget.

Særeje

hovedtyper

I praksis oprettes ca. 60% af *særejeægtepakterne* før ægteskabets indgåelse. Det kan dreje sig om ægtepagter om *fuldstændigt særeje* eller om såkaldte *forbeholdsægtepakter*, hvorved alene det, ægtefællerne ejer ved ægteskabs indgåelse, skal være særeje, medens fremtidige erhvervelser skal være fælleseje. En del ægtepagter bestemmer endvidere, at det, ægtefællerne erhverver ved *arveller gave*, skal være særeje. Ved de to sidstnævnte ægtepagtstyper bliver indtægterne af særejet fælleseje, medmindre en særskilt bestemmelse i modsat retning er optaget i ægtepagten.

b. Tredjemands bestemmelse

Reglen i § 21, stk. 1, nr. 2 fastsætter, at særeje kan stiftes ved »gave, som er givet en ægtefælle af tredjemand med det vilkår, at den skal være særeje, eller arv, selvom den er arvingens tvangslod, for så vidt arveladeren ved testamente har truffet sådan bestemmelse«.

gaver

Gave må her forstås som en vederlagsfri overdragelse af en formuefordel, således at ydelsen erlægges på giverens bekostning og med gavehensigt, idet den ikke sker til opfyldelse af en retspligt, f.eks. underholdspligt, eller dog en såkaldt »naturlig« forpligtelse,¹⁰ f.eks. et forældet gældskrav.¹¹ Hvor delvist vederlag ydes – f.eks. hvor halvdelen af udbetalingen på en fast ejendom, 50.000 kr., er en gave – foreligger en blandet retshandel bestående af en gensidigt bebyrdende del og en gavedel; genstanden for retsgyldig bestemmelse af særeje efter § 21, stk. 1, nr. 2 er da gavedelen og kun den.¹² Ydelsen må komme fra *tredjemands formue* og ikke fra den anden ægtefælles, idet særeje i så fald kun kan stiftes efter ægtepagtsreglerne, jfr. §§ 28 og 30. Der må kunne føres *bevis* for, at tredjemand traf bestemmelse om særeje. I UfR 1967.249 H har højesteret stillet strenge krav i denne henseende, således at der praktisk set næsten altid må kræves en skriftlig tilkendegivelse.

arveforskud

Hvor en vederlagsfri overdragelse er ydet som *arveforskud*, må reglen i § 21, stk. 1, nr. 1, om særeje stiftet ved gave, være iagttaget; det er ikke tilstrækkeligt, at der er truffet bestemmelse i et testamente om, at arven – som der ydes forskud på – skal være særeje, UfR 1975.473 Ø.

10. Se bind 1, § 21.

11. Noget krav om egentlig gavmildhed kan ikke stilles her.

12. Se om identifikation af særejet og om evt. notering af særejet i tingbogen nedenfor 3.b.

Bestemmelse om særeje ved ydelse af gave eller arveforskud må træffes *senest samtidig* med gavens fuldbyrdelse eller arveforskudets ydelse.

Ved *testamente* kan arveladeren bestemme, at såvel friarv som tvangsarv skal være særeje for arvingen. Særejet opstår i så fald ved arvefaldet. Det er tilstrækkeligt, at der foreligger en formløs testamentarisk bestemmelse, såfremt der ikke bliver protesteret mod denne af nogen dertil kompetent. Det afhænger af testamentsfortolkningsreglerne, hvor langt en særejebestemmelse i et testamente vil kunne strækkes.

testamente

I Ufr 1980.232 V gik landsretten vidt: Arveladeren havde bestemt, at hans døtres arv skulle være særeje, og troede efter vejledning fra sin advokat, at denne bestemmelse efter den ene datters død også ville få virkning for arven til den afdøde datters børn. Statueret, at en subjektiv fortolkning af testamentet herefter medførte, at børnebørnenes arv ved arveudlægget til dem var blevet særeje.

Forsikringstageren kan bestemme, at der i en livsforsikringspolice skal indsættes en begunstiget, FAL § 102, enten som genkaldeligt eller uigenkaldeligt begunstiget. Bestemmelse om, at forsikringssummen skal være særeje for den begunstigede kan også træffes. Efter en analogi af ÆRL § 21, stk. 1, nr. 2, må det kræves, at formreglerne i FAL § 103 er iagttaget. Efter disse kan indsættelse af en begunstiget ske enten ved meddelelse til selskabet eller ved påtegning på policen.

livsforsikring

Arvelovens § 62, stk. 3, indeholder en udfyldningsregel, som anvendes hvor der ikke i testamentet er taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt en båndlagt arv skal være særeje for arvingen: »*Båndlagt arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamente. Dette gælder, selvom bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesættes i medfør af arvelovens § 59.*«

båndlagt arv

En testamentarisk forskrift om båndlæggelse kan imidlertid udover de i § 62, stk. 3, nævnte tilfælde blive uden virkning for arvingen i forskellige andre tilfælde: efter arvelovens § 63, idet den frigives, når det er en velfærdssag for arvingen; efter arvelovens § 58, stk. 2, når justitsministeriet bestemmer, at der skal fritages for båndlæggelse, fordi arven er af ringe værdi (for tiden omkring 50.000 kr.); eller fordi en tidstermin for båndlæggelsen er ophørt ved arvens udlodning eller ophører senere; endelig er båndlæggelser i sjældne tilfælde efter administrativ praksis nu blevet tilsidesat efter arvelovens § 69, hvor forholdene har forandret sig, og hensynet til arvingens tarv taler for en tilsidesættelse.

Særeje

Motiverne til arvelovens § 62, stk. 3¹³ udtaler følgende: »Det vil normalt være arveladerens ønske, at båndlagt arv skal være særeje, og findes der ingen bestemmelse herom i testamentet, vil det sikkert ofte skyldes en forglemmelse. Selvom båndlæggelsen tilsidesættes i medfør af § 59, bør arven være særeje. Det samme gælder selvsagt også, såfremt der senere sker udbetaling af den båndlagte arv i medfør af § 63.«

Selv om en væsentlig årsag til indførelsen af reglen i § 62, stk. 3 var ønsket om at undgå udlæg af dele af båndlagte kapitaler med respekt af båndet ved ægtefælleskifter, er den rigtigste fortolkning efter motivudtalelsen formentlig herefter at antage, *at den frigivne arv i alle de ovenfor nævnte tilfælde bliver særeje*, især fordi arveladeren ellers meget muligt ville have truffet særskilt bestemmelse derom, men afholdt sig derfra på grund af reglen i § 62, stk. 3, men også for at opnå en nogenlunde enkel retstilstand.¹⁴

Reglen om, at båndlagt arv er særeje, gælder ikke, hvor arveladeren i testamentet har truffet bestemmelse om fælleseje.

båndlagt gave

Reglen er den modsatte, hvor båndlæggelse sker ved bestemmelse i et *gavebrev*, jfr. Rpl. § 514; i disse tilfælde afgøres det efter reglerne i ÆRL § 21, stk. 1, nr. 2, om gaven bliver modtagerens særeje, og dette sker derfor kun, såfremt det udtrykkeligt er foreskrevet.

betinget særeje

Hvor tredjemand træffer bestemmelse om særeje – altså i gave- og arvetilfældene – antages det, at bestemmelsen kan gøres betinget, f.eks. tidsbegrænset eller således, at den kun skal gælde for modtagerens allerede bestående ægteskab, men domstolene har ikke taget stilling til, om sådanne betingelser er gyldige.

c. *Surrogation*

Hvad der træder i stedet for særeje ifølge ægtepagt eller særeje ifølge tredjemands bestemmelse, er efter ÆRL § 21, stk. 1, nr. 3 også særeje, medmindre andet gyldigt er bestemt. En anden bestemmelse kan altså gyldigt træffes, men dette ses (næsten) aldrig i praksis. Surrogationsreglen i § 21, stk. 1, nr. 3 vil derfor i praksis i en del tilfælde føre til særeje, hvor indtægtsreglen i § 21, stk. 2, jfr. nedenfor under d, vil føre til fælleseje, hvor-

13. Betænkning nr. 291/1961 s. 120.

14. Resultatet er imidlertid behæftet med tvivl, og de forskellige forslag til fortolkning har i tidens løb været fremsat, se oversigten hos Danielsen: *Kommenteret arvelov*, 3. udg. 1982, s. 323 f.

for det har væsentlig praktisk betydning at adskille surrogater fra indtægter.

Surrogation foreligger, hvor et aktiv *erstatte et andet*, ved køb, salg, bytte eller som nævnt i motiverne ved ekspropriationssummer, brandforsikringssummer og indfrielsesummer for pantebreve. Rente, lejebeløb og leasingafgift er derimod *indtægt*. Hvor et aktie- eller anpartsselskab i et regnskabsår har haft et betydeligt overskud og udbetaler en del i udbytte, men oplægger resten ved henlæggelser, således at den indre værdi i selskabet stiger, vil udbyttet i relation til § 21 være indtægt for aktionæren eller anpartshaveren, medens dette ikke vil gælde for en kursstigning på aktierne eller anparterne. *Værdistigninger*, f.eks. kursstigning på værdipapirer eller værdistigning på fast ejendom eller løsøre er ikke indtægt. Beløb indvundet ved *salg af tegningsret* til aktie og udstedelse af *friaktie* henregnes efter praksis¹⁵ til kapital og ikke indtægt, jfr. at der er tale om »forbrug« af substans.

surrogat
contra
indtægt

Efter omstændighederne kan et valg af udnyttelsesform være af afgørende betydning. Drives på en fast ejendom en virksomhed bestående i grusgravning, vil overskuddet – herunder også den del, der refererer sig til forbrug af substans – blive betragtet som indtægt. Men hvis ægtefællen, uden at der før havde været gravet grus på ejendommen, i stedet én gang for alle solgte grusgravningsretten til tredjemand, ville salgssummen herfor ikke blive anset for indtægt efter § 21.

Det er tvivlsomt, hvordan man skal forholde sig til *lotterigevinster* i vid forstand. Meget taler for over en bred front at opfatte dem som indtægt.¹⁶ Sætningen gælder i almindelighed nok også gevinst på præmieobligationer, der i hvert fald delvist ækvivalerer rentetab.

Stk. 2 i § 21 bestemmer, at: »Indtægt af særeje er fælleseje, medmindre andet gyldigt er bestemt.«

d. Indtægt

Indtægtsbegrebet er afgrænset ovenfor under c. Har ægtefællerne ægtepagt om *fuldstændigt særeje*, anses¹⁷ bestemmelse om, at indtægt skal være særeje, for indeholdt deri. I andre tilfælde kræves en udtrykkelig bestemmelse i særejeægtepagten, gavebrevet eller testamentet, idet indtægt af særejet ellers bliver fælleseje. Dette gælder også for bestemmelser om båndlæggelse, jfr. arvelovens § 62, stk. 3, og ovenfor b.

15. UfR 1912.516 H.

16. Således Kommenteret Retsvirkningslov 199 og Ernst Andersen, Familieret 3. udg. s. 94.

17. UfR 1930.1109 Ø.

Særeje

e. Bosondring

Når kendelse om bosondring afsiges af skifteretten efter reglerne i §§ 38-40 i ÆRL, deles fællesboet mellem ægtefællerne på en ægtefælles begæring ved et privat eller offentligt skifte, § 40, og det, der udlægges en ægtefælle på skifte eller tilfalder ham, efter indgivelse til skifteretten af begæring om, at bosondring skal ske, bliver ægtefællens særeje. Der er således *fuldstændigt særeje* mellem ægtefællerne. Begæring om bosondring skal tinglyses, men ændringen fra fælleseje til særeje sker først ved skiftets slutning, ÆRL § 42.

f. Separation

Ved separation ophører formuefællesskabet. Hvad der tilfalder en ægtefælle efter skæringsdagen for skiftet – der kan være privat eller offentligt – og hvad der udlægges ægtefællen på separationsskiftet, får status som særeje. Ægtefællerne kan dog ikke ved ægtepagt bestemme, at der skal være formuefællesskab, uden at de genoptager samlivet, således at separationen bortfalder. Om bortfald af separation se nedenfor 4.

3. Afgrænsning

a. Mellem

ægtefællerne

Herom gælder samme regler som de, der afgør, om et aktiv skal tilhøre den ene eller den anden ægtefælles bodel, jfr. ovenfor II.3. – se især om låneoptagelse ved note 5 og om sameje under II.3.e.

Dog gælder reglerne i ÆRL § 4 om de opsparede påklædnings- og lomme penge formelt alene for fælleseje, jfr. ordlyden i § 4, men man vil formentlig nå til tilsvarende resultater i ægteskaber med fuldstændigt særeje, også for så vidt angår opsparede husholdningspenge.

I særejeægteskaber forekommer det, at f.eks. *opsparede beløb på fælleskonti* under ægteskabet er blevet anvendt til investering i aktiver. Hvor ejerforholdet til et sådant aktiv er markeret ved en *offentlig registrering*, f.eks. tinglysning ved fast ejendom, er der udtalt tendens til ved senere bodelinger at antage, at det, den ikke ejernoterede ægtefælle materielt må antages at have ydet eller indskudt, var lån eller – navnlig ved mindre beløb eller ved efterfølgende afdragsbetalinger m.v. – forsøgelse. Ved *ikke ejernoteret løsøre* fordeles aktiverne på skifte efter forholdet mellem indskuddene så vidt muligt sådan, at man undgår konstruktionen særdeles sameje om særeje. Foreligger der opsparede *beløb* på fælleskonti ved bodelingen – hvad der kun sjældent er tilfældet – har man i tvivlstilfælde gennemført en skønsmæssig ansat deling. Sådanne skønsmæssige delinger kan naturligvis være ligedeling, men bliver det i praksis sjældent, når sagerne oplyses grundigt.

Beviset for en ægtefælles særeje kan undertiden være lettere at føre end beviset for, at et aktiv hører til ægtefællens bodel, fordi der kan være identitet eller dog en dokumenterbar forbindelse til en optegnelse i en ægtepagt om et aktiv. Endvidere er ejerforholdene trukket væsentligt skarpere op mellem parterne i en del særejeægteskaber.

bevis

Det er de foran under 2 a-f gennemgåede regler om stiftelse af særeje, der materielt afgør, om særeje er stiftet. I ægteskaber med blandet særeje/formuefællesskab må den ægtefælle, der på et skifte vil hævde, at et aktiv er særeje, og derfor ønsker aktivet udlagt, om fornødent føre bevis for, at aktivet materielt er særeje; det vil imidlertid ganske afhænge af de konkrete omstændigheder, hvor meget der i så henseende skal kræves.

b. Mellem særeje og fælleseje

bevisbyrde

I praksis har der i en del tilfælde i de senere år været betydelig tvivl, hvor der beviseligt er investeret delvist af fællesejemidler i et aktiv.

En fast ejendom er f.eks. overtaget af den ene ægtefælle, således at en del af købesummen er berigtiget på normal måde ved overtagelse af gæld og ved kontant betaling med fællesbomidler, medens resten af »købesummen« ifølge skødet er berigtiget som en gave fra »sælgeren« med bestemmelse om, at hele ejendommen skal være modtagerens særeje. I tinglysningspraksis har det længe været antaget, at særeje på begæring ved tinglysningen af skødet skal noteres i adkomstrubrikken, når det dokumenteres, at ejendommen er erhvervet som særeje. Domstolene synes endvidere at have tillagt det betydning i delgavetilfældene, om gavementet ved særejetilkendegivelsen var mere eller mindre væsentligt i forhold til ejendommens samlede (fri)værdi og har i forskellige afgørelser noteret særeje for hele ejendommen,¹⁸ medens sådan notering vistnok i stigende grad er nægtet i en række andre afgørelser.¹⁹ Selvom der ved notering af særeje i forbindelse med tinglysning af adkomst ikke kan eller skal tages nogen endelig materiel stilling til, om ejendommen er særeje eller fælleseje, kan den eksisterende noteringspraksis tænkes at få faktisk effekt i relation til ÆRL § 18 eller til, om et vederlagskrav efter ÆRL § 23, stk. 2, eller SL § 61 a eller § 69 b bevismæssigt skal anerkendes eller ikke, eller til, om ejendommen eller dens værdi på et skifte skal antages at være fælleseje eller særeje. I de foreliggende sager synes valgmulighederne imidlertid at have været begrænset til, enten at hele ejendommen blev særeje eller til, at hele ejendommen blev fælleseje, og det er da også i en enkelt fremstilling²⁰ antaget, at et bestemt formuegode, der fuldtud ejes af den ene ægtefælle, ikke kan have en særejeandpart og en fællesboandpart. Denne opfattelse er formentlig urigtig. Hvis H's forældre i 1980 har foræret M og H en fast ejendom i lige sameje, således at H's andpart skal

18. Se f.eks. UfR 1979.644 V og UfR 1980.913 V.

19. Se f.eks. UfR 1973.1104 V, UfR 1979.491 H, UfR 1981.596 Ø og UfR 1982.715 Ø.

20. Gravarsen m.fl.: Familieret 390.

Særeje

være særeje og M's formuefællesskab, og H derefter i 1983 køber M's andel kontant for fællesbomidler – f.eks. for at optage et lavt forrentet ejerskiftelån – tilhører den ene halvdel af ejendommen H som særeje, og den anden halvdel H som formuefællesskab. Det er vel rigtigt, at man, hvor en udbetaling f.eks. fuldt ud er erlagt af den ene ægtefælles særemidler, og en prioritet derefter senere indfris af ægtefællen med fællesbomidler, ofte har løst konflikten ved at anerkende et vederlagskrav efter ÆRL § 23, stk. 2²¹ og ladet hele ejendommen beholde sin status som særeje, men ægtefællerne måtte vel være i deres gode ret til at ordne forholdet sådan, at de lod pladsen efter den indfrie prioritet blive en fællesboanpart i ejendommen med deraf flydende ret til at tage andel i fremtidig konjunkturgevinst. En klar tilkendegivelse derom vil være gyldig uden oprettelse af ægtepagt alene i kraft af surrogationsreglen. Såfremt man overhovedet vil fortsætte med en særejenoteringspraksis, må notering af delvist særeje derfor være en rigtigere løsning i tilfældene med delvis gave.²²

anpartssæreje

4. Ophør af særeje ægtepagt

Ægtefællerne kan efter ÆRL § 28, 2. pkt. ophæve et særeje ved en *særejeophævelsesægtepagt*, medmindre dette strider mod arveladers eller givers bestemmelse. Ensidig ophævelse kan ikke ske. Godkendelse kræves efter ÆRL § 36, medmindre det undtagelsesvist kan dokumenteres, at særejerne, der ophæves, er lige store, UFR 1959.224 V. Ophævelse af særejet kan ske delvist. Reglen gælder ubetinget for særeje stiftet ved ægtepagt eller ved bosondring.

begrænsninger

Har tredjemand oprindeligt stiftet særejet ved gavebrev eller ved testamente, kan ophævelse ved ægtepagt efter § 28, 2. pkt. som nævnt dog kun ske, såfremt dette ikke *strider mod tredjemands bestemmelse*. Dette betyder, at tredjemand enten *positivt skal have bestemt i gavebrevet eller i testamentet*, at ophævelse kan ske ved ægtepagt, eller at tredjemand eller nogen anden af tredjemand dertil bemyndiget – f.eks. hans efterlevende ægtefælle – *nu godkender ophævelsen*. De anførte regler må trods ordlyden af § 28, 2. pkt. antages også at gælde tilsvarende, hvor særejet er stiftet på grundlag af reglen i arvelovens § 62, stk. 3 ved en testamentarisk bestemmelse om båndlæggelse.

forbrug m.v.

Særejet kan iøvrigt bortfalde ved *forbrug* eller ved, at ægtefællen *forærer* aktivet bort til tredjemand. Derimod kan ægtefællerne ikke unddrage sig tredjemands bestemmelse om særeje ved, at ejerægtefællen forærer særejet til den anden ægtefælle ved ægtepagt eller på anden måde. En sådan overdragelse må antages at være ugyldig, og godkendelse af en ægtepagt derom afslås efter fast praksis.

21. Eller omvendt et krav efter SL § 69 b eller § 61 a.

22. Se Bodil Olesen, UFR 1983 B 117 ff.

En *separations* retsvirkninger bortfalder uden videre for fremtiden, når de separerede ægtefæller genoptager samlivet, ÆL § 31. Dette gælder bl.a. også den ved separation gennemførte ophævelse af formuefællesskabet, der altså genopstår. Det ægtefællerne hver for sig ejede efter separationsskiftets slutning og senere under separationen havde erhvervet, bliver fra bortfaldsøjeblikket deres respektive nye bodele. Dog træder en tidligere ægtepagt om helt eller delvist særeje eller tredjemands bestemmelse i gavebrev eller testamente derom atter i kraft fra separationens bortfald,²³ se UfR 1965.348 V om en ægtepagt om delvist særeje for hustruen.

Ikke sjældent ønsker separerede, der før skiftet havde fællesje og som nu vil genoptage samlivet, at oprette ægtepagt om særeje. Godkendelse af en sådan ægtepagt er som nævnt foran 2.a. efter praksis ikke nødvendig, hvis der uden overførsler fra den ene ægtefælle til den anden træffes bestemmelse om fuldstændigt særeje; men derimod nok, hvis f.eks. kun den ene ægtefælles ejendele skal være særeje.

Hver ægtefælle råder *inter vivos frit over sit særeje*. Dog kan en ægtefælle ikke uden oprettelse af ægtepagt gyldigt forære hverken sit særeje eller sin bodel til den anden ægtefælle eller gøre sit særeje til fællesje. Derimod gælder de neden for gennemgåede regler i ÆRL §§ 17-20 om begrænsninger for en ægtefælle for i adgangen til at råde over sin *egen bodel* ikke for særeje. En ægtefælle kan uden samtykke fra den anden ægtefælle således f.eks. gyldigt sælge det hus, familien bor i, eller møblerne i hjemmet, såfremt aktiverne hører til ægtefællens eget særeje.²⁴ Selvom en ægtefælle bortgiver gaver til tredjeemand af sit særeje, kan dette ikke begrunde nogen retlig reaktion fra den anden ægtefælles side i form af krav om omstødelse eller vederlag.

§ 16, stk. 1 bestemmer som et hovedprincip ved formuefællesskab: »Hver ægtefælle har i levende live rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesboet, dog med de indskrænkninger, der følger af reglerne i §§ 17-20.« Dette betyder, at hver ægtefælle over sin bodel udøver en rådighed i levende live, der

bortfald af
separation

IV. Rådigheden

A. Særeje

B. Fællesje

1.

Hovedprincippet

23. Reglen gælder ikke for parter, der efter skilsmisse gifter sig igen, UfR 1962.733 Ø.

24. Ægteskabsudvalget har i *betænkning 3*, nr. 716/1974 foreslået beskyttelsen af bolig og bohavet udvidet til også at gælde for særeje.

Rådigheden

i mange henseender minder om en ugift ejers, men som dog ikke er så fri som rådigheden over særeje. Endvidere ligger der i § 16, stk. 1, at den ene ægtefælle som *hovedregel* ikke kan råde over aktiver, der hører til den anden ægtefælles bodel, eller ved sin råden pådrage den anden ægtefælle forpligtelser.

Ægtefællerne er i disse henseender nu ganske *ligestillede*; ethvert retligt spor af mandens overvejende rådighed over fællesboet er fjernet. En anden sag er, at manden, bl.a. på grund af traditionen her i landet endnu i nutiden, gennemsnitligt vil være ejer af flere aktiver end hustruen og derfor rent faktisk vil få det meste at råde over. Det er forøvrigt ligegyldigt for rådighedsadgangen, om en ægtefælle har medbragt vedkommende formuegenstande i ægteskabet eller først har erhvervet dem under dette, og om det da er sket ved ægtefællens indtjening eller ved arv eller gave.

Det sagte gælder kun rådigheden i levende live. Ægtefællens adgang til at råde kvantitativt ved testamente bestemmes derimod af bosloddens størrelse.

2. *Begrænsningerne i rådigheden*

Der gøres dog af hensyn til den anden ægtefælle visse *indskrænkninger* i den fri rådighed over *en ægtefælles egen bodel*.

En ægtefælle er naturligvis interesseret i, hvorledes den anden ægtefælle udøver rådigheden over sin bodel. Denne skal ikke blot danne grundlag for det fælles underhold i vid forstand – hvad jo også særejet skal – men bodelen er, som lige berørt, også bestemmende for, hvor stor en formue, der bliver til hver af ægtefællerne eller til deres respektive arvinger til sin tid ved en deling af fællesboet. Hver ægtefælle kan derfor til en vis grad siges at udøve sin rådighed over sin bodel tillige på den anden ægtefælles vegne.

a. § 17. Pligt til at råde forsvarligt

Ud fra en sådan tankegang bestemmer loven i § 17, at »en ægtefælle er pligtig til at udøve sin rådighed over fælleseje, således at det ikke *utilbørligt* udsættes for at *fornings* til skade for den anden ægtefælle.« Efter motiverne »bør en ægtefælle ikke blot afholde sig fra en urimelig ødslen med midlerne, men han bør, når der er tale om at bruge eller risikere betydelige værdier, rådføre sig med sin ægtefælle, for så vidt ikke forretningsmæssige eller andre hensyn er til hinder derfor.« Som det vil ses, fastsættes der ikke i § 17 nogen sanktion for overtrædelser. Men reglen er alligevel ikke usanktioneret. Efter ÆRL § 23 kan nemlig den anden ægtefælle eller dennes arvinger reagere ved at forlange vederlag på skifte, når ægtefællen ved vanrøgt af

sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller ved anden uforsvarlig adfærd i væsentlig grad har *formindsket* sin bodel, og efter ÆRL § 38, nr. 1 kan under samme betingelse samt i tilfælde af, at der er fremkaldt *fare* for en sådan forringelse, den anden ægtefælle forlange bosondring. Det virkelige indhold af reglen i § 17 kommer derfor først frem, når praksis med hensyn til at indrømme vederlagskrav eller meddele bosondring studeres nøjere, jfr. herom nedenfor under VII. Det kan dog mere sammenfattende fastslås, at en ægtefælle efter reglerne ikke er forpligtet til at arbejde for en forøgelse af sin formue, at de typiske misbrugsområder er betydelige gaver til tredjemand, overdrevent personligt forbrug, påtagelse af store gældsforpligtelser (især kautionsforpligtelser), spekulation og spil, samt visse vanrøgtstiltfælde, f.eks. e.o. undladelse af at betale skat. Det er endvidere tydeligt markeret i retspraksis, at der skal (meget) mindre til, for at »misbrug« foreligger, når ægteskabet er ved at strande, således at en skiftesituation er aktualiseret.

De nævnte misbrugssituationer er ikke i loven sanktioneret i forholdet over for tredjemand.

Reglerne gælder ikke for særeje, uanset særejet også danner grundlag for familiens økonomiske stilling, og uanset at der kan blive tale om en vis deling af særeje efter ÆL § 56.²⁵

Om dispositioner over *den anden ægtefælles bodel eller særeje* se nedenfor under 3.

Det økonomiske fællesskab kunne måske synes at gøre det naturligt at kræve ægtefællernes enighed til enhver rådighed over formuen. Dette har man dog ikke ment at kunne lade gælde som en almindelig regel, dels af praktiske grunde, dels af hensyn til den frihed, der bør tilkomme ægtefællerne i deres virksomhed. Visse dispositioner har man imidlertid anset for så vigtige for familiens hele velfærd, at den anden ægtefælles *samtykke* er nødvendigt. Herom indeholdes de nærmere regler i lovens §§ 18-20.

Efter ÆRL § 18 kræves således samtykke fra den anden ægtefælle, når en ægtefælle foretager visse dispositioner over visse faste ejendomme, der hører til den disponerende ægtefælles egen bodel: »En ægtefælle må ikke uden den anden ægtefælles samtykke afhænde eller pantsætte fast ejendom, der er fælleseje, såfremt ejendommen tjener til familiens bolig, eller hvis ægte-

b. Ægtefællesamtykke

1° Fast ejendom

§ 18, stk. 1 + 2

25. Ægteskabsudvalget har i *betænkning 3 716/1974* foreslået en udvidelse af vederlagsreglen til også at gælde særeje.

fællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet til den. Sådan ejendom må heller ikke uden samtykke af den anden ægtefælle bortlejes eller bortforpagtes, såfremt dette vil medføre, at den ikke længere kan tjene til fælles bolig eller som grundlag for erhvervsvirksomheden.«

hvilke
ejendomme

Reglen gælder for faste ejendomme, der tjener til *familiens bolig*. Efter praksis er det ikke nok, at ejendommen er indkøbt til dette formål, når den endnu ikke er taget i brug som bolig. Parcelhuse, ejerlejligheder og landbrugsejendomme er hovedområdet. Også sommerhuse er beskyttede, såfremt de af og til benyttes af familien, selvom de ellers lejes ud, se UfR 1957.432 Ø og UfR 1967.458 H. Omfattet er også tofamiliehuse og udlejningsejendomme, når familien bor i huset. Udenfor falder ubebyggede grunde og udlejningsejendomme, hvor familien ikke bor.

§ 18 omfatter endvidere en ejendom, som tjener til ægtefællernes eller den anden ægtefælles *erhvervsvirksomhed*. Dette vil være tilfældet, hvor en ægtefælle driver en virksomhed, f.eks. servicestation, reparatørværksted eller kro i en ejendom, den anden ægtefælle har skøde på, men ikke hvor virksomheden alene drives af ejerægtefællen. Deltager begge ægtefæller væsentligt i driften, er ejendommen beskyttet.

Det udelukker ikke anvendelsen af § 18, at ægtefællen har ejendommen i sameje med tredjemand, UfR 1952.265 H.

hvilke
dispositioner

De dispositioner, som kræver ægtefællesamtykke ved en § 18 ejendom, er dels salg og pantsætning, dels – men betinget af, at dispositionen hindrer beboelsen eller udøvelse af erhvervsvirksomheden – bortleje eller bortforpagtning.

Ved frasalg af en fast ejendoms arealer er det efter praksis afgørende, om det for parcelhuse drejer sig om en væsentlig del af haven, UfR 1939.267 H, eller ved landbrug, om frasalget medfører en væsentlig forringelse af ejendommens erhvervsgrundlag, UfR 1931.194 Ø, VLT 1955.61 og VLT 1945.117.

Ved pantsætning kræves samtykke, hvor der sker en egentlig »nypantsætning«, ikke ved omprioriteringer, der ikke medfører en reel forøgelse af vægten af pantegælden. Hvor et ejer-pantebrev korrekt er tinglyst med samtykke fra ægtefællen, kan det efter praksis senere gyldigt håndpantsettes uden samtykke. Endelig er samtykke uforment ved pantsætning i forbindelse med køb af en ejendom, der endnu ikke er taget i brug som bolig eller som grundlag for erhvervsvirksomheden.

§ 18 er ikke til hinder for foretagelse af *kreditorforfølgning* eller for *servitutpålæg*.

Det er endeligt ligegyldig, om samlivet er blevet ophævet; i praksis ligger reglens faktiske beskyttelse især i de situationer, hvor ægtefællerne er gået eller er ved at gå fra hinanden. Beskyttelsen ophører først, når der efter separation eller skilsmisse på skiftet er taget stilling til, hvem der skal have udlagt en § 18 ejendom. Se f.eks. UfR 1967.597 Ø.

Samtykke meddeles i praksis, selvom loven ikke kræver skriftlighed, af bevismæssige grunde ved påtegning på slutseddel, skøde, pantebreve, lejekontrakter osv. Er ægtefællen umyndig, skal samtykket meddeles af værgeren, § 18, stk. 1, 3. pkt.

Har ægtefællen indgået en aftale uden fornødent samtykke, er aftalen ikke nogen nullitet, men anfægtelig, og den anden ægtefælle kan ifølge § 18, stk. 2 få den *omstødt ved dom*, hvis ægtefællen kan godtgøre, at medkontrahenten var i ond tro. Om ond tro her skal forstås som kun omfattende viden og grov uagtsomhed, eller om også simpel uagtsomhed er ond tro, er omtvistet. For at skabe ond tro bruges i et vist omfang at lade vielsesattesten tinglyse som rådighedsindskrækning efter § 18; i så fald er tredjemand i ond tro, også selvom han ikke har efterset tingbogen. Sag om omstødelse må – uanset om vielsesattest er tinglyst – anlægges inden visse frister.

Virkingen af en omstødelse er, at aftalen er ugyldig, således at f.eks. en salgsaftale anses for ikke indgået, og tredjemand heller ikke kan kræve opfyldelsesinteresse af den rådende ægtefælle, medmindre denne særligt måtte have garanteret, at samtykke forelå, eller særligt måtte have givet tredjemand føje til at tro, at ejendommen ikke var omfattet af § 18. Ved pantsætning bortfalder sikkerheden, hvorimod lånet naturligvis fremdeles består og må tilbagebetales; da lånet yderligere efter almindelige regler vil forfalde, når pantesikkerheden bortfalder, kan det være en betænkelig sag for en ægtefælle at hævde § 18 i pantsætningstilfælde.

Den ved § 18 gennemførte beskyttelse af fællesboliger m.v., der er ejerboliger, er ved forskellige bestemmelser i lejeloven gjort tilsvarende anvendelig for lejeboliger. Efter lejelovens § 81, stk. 2 må lejerens således ikke uden sin ægtefælles samtykke *opsige* lejemål om familiens bolig eller om lokaler, hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles virksomhed er knyttet. Og efter lejelovens § 72 må lejerens ikke uden sin ægtefælles

samlivsophævel

omstødelse

omstødelens
virkninger

2° Lejligheden

opsigelse

fremleje

samtykke foretage *fremleje*, såfremt dette vil medføre, at det lejede ikke længere kan tjene til fælles bolig eller som grundlag for ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed. Reglerne er ufravigelige.

I tilfælde af opsigelse eller fremleje i strid med disse regler, finder reglerne i ÆRL § 18, stk. 2 om omstødelse tilsvarende anvendelse. Har udlejer genudlejet lejligheden til en tredje mand i god tro, vinder denne dog efter den almindelige opfattelse ret over for ægtefællens krav om omstødelse.

Lejelovens nævnte regler i §§ 72 og 81, stk. 2, antages at måtte finde analog anvendelse ved *andelslejligheder, boliginteressentskaber og boligaktieselskaber*.

Det bemærkes herved, at disse regler om lejeboliger gælder også ved særeje, f.eks. hvor et indskud eller en andel er præstet af særejemedler.

3° Løsøre
§ 19, stk. 1

Også visse løsøregenstande kan have en væsentlig betydning for familiens eksistens. Det forbydes derfor ved § 19, stk. 1 en ægtefælle uden »den anden ægtefælles samtykke at afhænde eller pantsætte *løsøre*, der er fælleseje, for så vidt det hører til indboet i det fælles hjem eller til den anden ægtefælles fornødne arbejdsredskaber eller tjener til børnenes personlige brug«. Uden en sådan bestemmelse ville f.eks. en mand kunne sælge alle hjemmets møbler, for så vidt de hørte til hans bodel.

hvilket
løsøre

Som ved § 18 gælder reglen for *fælleseje*, der hører til den rådende ægtefælles *bodel*. Reglen omfatter indbo i videre forstand, dvs. møbler, herunder radio, fjernsyn og stereoanlæg, sengetøj, linned og køkkenmaskiner, men ikke egentlige samlinger f.eks. en større malerisamling eller en vinsamling. Biler falder udenfor, medmindre de i væsentligt omfang bruges i den anden ægtefælles erhverv. Ting, der er overladt til ægtefælles personlige brug, f.eks. en bil, falder udenfor. Ting, der ejes af børnene, skal bedømmes efter myndighedslovens regler.

hvilke
dispositioner

Afhændelse er også bortgivelse = gave; pantsætning er både håndpantsætning og underpantsætning. Reglen beskytter ikke mod kreditorforfølgning, men se herved den lidt mere begrænsede beskyttelse, der ved retsplejelovens § 509 om transgbeneficiet gælder til fordel for, hvad der hører til et beskudet hjem.

samlivsofhævelse

Reglen i § 19 gælder også efter samlivsofhævelse, se herved også bestemmelsen i ÆRL § 7, stk. 2, der gennemgås nedenfor under 15.IX., og må som § 18 antages at gælde, indtil der på skifte efter separation eller skilsmisse er sket udlæg af det pågældende løsøre efter SL § 70 a, stk. 2, se særligt nr. 4-5, eller der eventuelt er truffet bestemmelse om salg af løsøret.

Har en ægtefælle indgået en sådan retshandel uden fornødent samtykke, kan den anden ægtefælle få den *omstødt* ved dom, medmindre erhververen eller panthaveren beviser, at han var i god tro, § 19, stk. 2. Men sag derom må anlægges inden visse frister. Det er ved formuleringen, »medmindre erhververen eller panthaveren beviser . . .« tilkendegivet, at *bevisbyrden for god tro ligger hos tredjemand* og ikke som ved § 18 hos den anden ægtefælle.

omstødelse

I UfR 1939.23 H havde en møbelhandler købt en lang række indbogenstande m.v., der stod på bopælen. Manden havde skriftligt på tro og love oplyst, at han havde ret til at sælge for sin ægtefælle, som var afgået ved døden. Møbelhandleren forklarede i retten, at sælgeren havde forklaret, at hans kone var død, hvorfor han ikke kunne udholde at være mere i lejligheden, samt at han nu skulle være politibetjent i en anden by. En mandlig bekendt til manden havde udtalt, »du har vel nok tabt dig, siden din kone døde«. Sælgeren viste møbelhandleren billedet af en dame og sagde grædende, at det var hans afdøde kone. *Landsretten* fandt, at møbelhandleren, der ikke havde søgt at skaffe sig bevis for rigtigheden af mandens blotte erklæring om konens død eller at sikre sig, at han i tilfælde af hendes død var berettiget til at disponere over samtlige de på bopælen værende indbogenstande, havde gjort sig skyldig i en sådan uforsigtighed, at han *ikke* kunne anses for at være i den i § 19, stk. 2 krævede gode tro. Hustruen fandtes derefter berettiget til at få salget omstødt. Dette gjaldt, selvom hustruen efter en barnefødsel ikke havde genoptaget samlivet med manden og havde antaget advokat med henblik på at opnå skilsmisse. *Højesteret* tiltrådte dette resultat med tilføjelse af, at manden allerede i medfør af § 16 var uberettiget til at sælge den del af løsøret, som hustruen havde indført i fællesboet.

Praksis må herefter siges at tage strengt på bevisbyrden i § 19.

Hvis løsøret er videresolgt af den første erhverver til en ny køber, erhverver denne ret i forhold til den tilsidesatte ægtefælle, hvis den ny køber var i god tro m.h.t. den første erhververs adkomst. I så fald har den tilsidesatte ægtefælle mulighed for enten at forlange vederlag af den rådende ægtefælle, hvor tab kan bevises, f.eks. fordi der var tale om en gave, eller for at forlange erstatning af tabet hos den første erhverver, hvis denne var i ond tro. Derimod vil det ikke hindre gennemførelse af en omstødsessag, at den første erhververs kreditor har gjort udlæg i løsøret.

videresalg

udlæg

Nægter den anden ægtefælle at give samtykke til en disposition, der er omfattet af §§ 18 eller 19, kan familieretsdirektoratet eller statsamtet efter familieretsdirektoratets bemyndigelse *tillade* retshandelen, hvis der ikke findes at være »skellig grund« til nægtelsen, § 20. Ansøgning kan indgives af den rådende æg-

særlig
tilladelse

tefælle, men vistnok ikke af tredjemand, der dog e.o. kan få ægtefællen dømt til at indgive ansøgning.

3. Udvidelser

hovedreglen

En ægtefælle kan som *hovedregel* ikke råde med virkning for den anden ægtefælle, hverken således at der gyldigt kan disponeres over aktiver tilhørende den anden ægtefælles bodel eller særeje, eller således, at den anden ægtefælle pådrages gældsforpligtelser; en ægtefælle forpligter ved sine dispositioner som hovedregel alene sig selv.

Disponerer en ægtefælle uden fuldmagt dertil over fast ejendom eller løsøre, der hører til den *anden ægtefælles bodel eller særeje*, foreligger *vanhjemmel*, og ejerægtefællen kan som udgangspunkt *vindicere* aktivet også fra en godtroende tredjemand efter grundsætningerne i DL 6-17-5, 5-8-1 og 5-7-4, selv om tredjemand ved løsøre har fået dette overgivet. Herfra gælder dog naturligvis undtagelser i kraft af de *særlige eksstinktionsregler* f.eks. vedrørende penge (pengereglen), negotiable fordringer (gældslovens § 14) og vekslere og checks. Ved videresalg af løsøre kan ægtefællen efter omstændighederne også *vindicere* fra den nye erhverver, selvom denne er i god tro.

De nævnte *vindikationsregler* vil gælde, hvor der er tale om et *groft forhold*, der evt. tillige kan pådrage den rådende ægtefælle strafansvar for tyveri. Har ejerægtefællen handlet særligt uforsigtigt ved overgivelse af løsøret til ægtefællen eller givet den rådende ægtefælle skin af at være befuldmægtiget, kan vindikation dog ikke ske fra en godtroende tredjemand. I stedet for vindikation kan ejerægtefællen naturligvis vælge at forlange *erstatning* for tabet hos den rådende ægtefælle, ÆRL § 29.

undtagelser

Fra den anførte *hovedregel*, om at en ægtefælle ikke kan råde med virkning for den anden ægtefælle, gives imidlertid forskellige undtagelser; som nævnt dels nogle tilfælde, hvor den ene ægtefælle har adgang til at stifte forpligtelser, som medfører ansvar for den anden ægtefælle, dels regler om adgang til at disponere med virkning for den anden ægtefælle over bestemte genstande, som hører til dennes rådighedsområde.

a. Almindelige fuldmagsregler

De almindelige formueretlige *fuldmagsregler* i aftalelovens kap. 2²⁶ gælder også for ægtefæller, således at den ene kan virke som fuldmægtig for den anden, ÆRL § 29. Fuldmagten kan være med særlig tilværelse, f.eks. hvor den ene ægtefælle er ansat som bestyrer i den anden ægtefælles virksomhed, eller, hvad der er mere almindeligt, en simpel § 18 fuldmagt. Den

26. Se herom bind 1, § 9, I-III A.

kan gives *udtrykkeligt* eller *stiltiende*; endvidere kan efterfølgende *passivitet* over for tredjemands berettigede forventning om at få et krav mod navnlig en ejerægtefælle efter omstændighederne forpligte denne, såkaldt *quasiaftale*, hvad der undertiden har praktisk betydning for ægtefæller, se JD 1943.271. Ved almindelige fuldmagtsforhold forpligter fuldmægtigen normalt alene fuldmagtsgiveren og ikke sig selv, idet der handles i fuldmagtsgiverens navn. Men overskrides fuldmagten, er fuldmægtigen ansvarlig over for en medkontrahent efter reglen i aftalelovens § 25.

På grund af det nære interessefællesskab mellem ægtefæller kan det imidlertid tænkes, at domstolene tillemper de almindelige regler og statuerer hæftelse for begge ægtefæller i visse tilfælde. Dette er forekommet, hvor den handlende ægtefælle dels fandtes at have disponeret også i sin egen interesse, men tillige fandtes at have handlet efter en stiltiende fuldmagt fra ægtefællen og forholdet havde taget karakter af, at ægtefællerne brugte en ubemidlet ægtefælle som »stråmand« for den anden, se f.eks. UfR 1950.796 V. Se også om tilfælde, hvor ægtefællerne i fællesskab drev en forretning, f.eks. UfR 1946.301 H og UfR 1953.161 V.

Ved kontokort skabes en *legitimation* til at disponere for ihændehaveren af kortet for kontohaverens regning. Overlader manden således hustruen sit kontokort til en ham oprettet konto, hæfter han for *alle* indkøb, hustruen derefter foretager med brug af kontokortet. Hustruen vil derimod kun selv hæfte i det omfang, de nedenfor nævnte regler i § 11 medfører, at aftalen anses for indgået på begges ansvar. Var kontoen derimod oprettet af ægtefællerne i forening, ville de hæfte solidarisk for alt køb med brug af kontokortet.

Begrundelsen for den særlige regel i ÆRL § 11, der nu skal omtales, var oprindelig især et ønske om at styrke hustruens kreditværdighed og selvstændighed, se herved endnu § 12 om, at retten efter § 11 kun kan fratages hustruen i misbrugstilfælde og kun med myndighedernes sanktion.

§ 11 giver hver af ægtefællerne en *vis legal legitimation* til uden nogen bemyndigelse i det enkelte tilfælde at forpligte den anden ægtefælle ved indkøb til husholdningen og til børnenes fornødenheder; hustruen kan derudover tillige selv indkøbe til sine særlige behov med forpligtende virkning for manden. Den adgang til at forpligte den anden ægtefælle, som § 11 hjemler, er derfor ikke ganske kongruent for mand og hustru, hvilket yderligere understreges af, at krav mod hustruen forældes efter

kontokort

b. ÆRL § 11.
Indkøbsfuldmagt

en særlig et-årig forældelsesregel, ÆRL § 26.²⁷ § 11 gælder, hvad enten der er formuefællesskab eller særeje. Den angår ikke det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne, der reguleres af lovens §§ 2-3, men alene forholdet udadtil mod tredjemand.

husholdningen

Der kan efter § 11, stk. 1 for det første af hver af ægtefællerne på begges ansvar indgås »sådanne retshandler til *fyldestgørelse af den daglige husholdnings fornødenheder*, som *sædvanligt* foretages i dette øjemed.« Denne regel omfatter løbende udgifter til indkøb til husholdningen af mad, drikkevarer, rengøringsmidler, køkkenredskaber m.v. Husleje er efter motiverne ikke omfattet, hvilket retspraksis har godkendt, og heller ikke udgifter til varme, der betales som et led i huslejen, UfR 1942.440 Ø. Derimod er udgifter til gas, telefon, licens og varme iøvrigt omfattet, hvilket sikkert også gælder almindelige husstandsforsikringer og vistnok også reparation af indbo, samt benzinkonti vedr. privatkørsel, medens istandsættelse af lejlighed falder udenfor, UfR 1972.1042 V. Engangsanskaffelser som køb af varige forbrugsgoder falder udenfor, når det drejer sig om større anskaffelser. Det antages imidlertid nu overvejende, at køb af mindre kostbare ting, der jævnligen bruges i husholdningen, som f.eks. elektrisk strygejern, brødrister, røremaskine, støvsuger og normale indkøb af porcelæn, knive og gafler m.v. er omfattet af § 11, for så vidt familiens sociale og økonomiske stilling gør sådanne anskaffelser naturlige og rimelige. Optagelse af pengelån falder udenfor, selvom midlerne er blevet benyttet til kontantkøb af ting, som er omfattet af § 11. Efter praksis falder retshandler vedrørende ydelse af undervisning udenfor, se nærmere nedenfor.

børnenes
fornødenheder

Den næste del af § 11, der angår »retshandler til *fyldestgørelse af børnenes fornødenheder*, som *sædvanligt* foretages i dette øjemed«, omfatter således indkøb af tøj, legetøj, endvidere skolepenge, læge- og tandlægeregninger samt kontingenter. Ved »børn« forstås fællesbørn, herunder adoptivbørn, stedbørn og plejebørn, når børnene er under 18 år og forsørges i hjemmet.

hustruens
særlige behov

§ 11, stk. 1 bestemmer endvidere i 2. pkt.: »Samme ret har hustruen med hensyn til *sædvanlige retshandler til fyldestgørelse af sit særlige behov*«. Denne regel skal forstås sådan, at der alene kan indkøbes til hustruens særlige behov på begges ansvar af hustruen. Hustruen hæfter ikke for gaver købt til hende

27. Reglerne i § 11 foreslås af ægteskabsudvalget opretholdt og gjort kongruente for ægtefællerne.

på kredit af manden. Reglen omfatter udgifter til beklædning, kosmetik, tobak, sædvanlige lægeregninger og tandlægeregninger, udgifter til damefrisør og reparation af smykker, men ikke til undervisning, UfR 1974.773 U (hjemmesykursus) og JD 1956.283 (tilskærerkursus).

Indkøb til mandens særlige behov er ikke omfattet af § 11.

Såvel ved indkøb til husholdningen som til børnene og hustruens særlige behov må der ved afgrænsningen tages hensyn til, hvad der er *sædvanligt* for en familie med tilsvarende social og økonomisk stilling. Køb af en pels til 25.000 kr. vil formentlig altid falde udenfor. Køb af en skindforet frakke til 4.000 kr. vil falde udenfor, hvis familiens levevilkår er meget beskedne, men næppe hvor ægtefællerne er særdeles velhavende.

sædvanlige
retshandler

Hvor en retshandel falder indenfor, hvad der er sædvanligt efter familiens sociale stilling, er den bindende over for tredjemand, hvis den er konkret rimelig, idet der ikke pådrages den anden ægtefælle en større forpligtelse end denne skulle bære efter lovens § 2. Det samme gælder, hvis den ikke er konkret rimelig, men tredjemand hverken indså eller burde indse dette. Hver ægtefælle er med andre ord *legitimeret* over for omverdenen til at optræde også på den andens vegne, selvom ægtefællen derved overskrider, hvad den over for den anden virkelig var beføjet til at gøre. Har hustruen f.eks. købt 20 hatte i 20 forskellige forretninger, hæfter manden. Har hun derimod købt dem i den samme forretning, hæfter han ikke, UfR 1932.593 Ø. Ved JD 1957.163 var familiens økonomi blevet svækket ved hustruens uhæmmede indkøb på kredit, hvilket manden forinden havde gjort den handlende bekendt med. Der forelå derfor et misbrug, og manden blev frifundet. Tilsvarende vurderinger må anlægges, hvor det indkøbte er brugt til et andet formål, end bestemmelsen forudsætter, og f.eks. er gået »i gale munde«. Har forretningen da været berettiget til at gå ud fra, at det tjente til fyldestgørelse af den daglige husholdning m.v.?

god tro
overskridelse
af rimelighed

En vis modvægt mod misbrug af beføjelsen efter § 11 fra en ægtefælles side ligger yderligere deri, at ægtefællen også selv bliver forpligtet, jfr. ordene »på begge ansvar«.

Der opstilles endvidere i loven en formodning om, at disse § 11-retshandler er indgået på begge ægtefællers ansvar, og dette gælder, selvom den rådende ægtefælle er *mindreårig*, hvad der kun er praktisk for hustruens vedkommende. I så fald, og det vil sige, når manden forpligtes ved den mindreårige hustrus disposition efter § 11, bindes altså også den mindreårige selv,

mindreårighed

- hvad der er en vis undtagelse fra hovedreglen om virkningen af umyndighed i myndighedslovens § 34. Derimod forpligtes naturligvis såvel en mindreårig som en umyndiggjort ægtefælle ved den myndige ægtefælles påtagelse af § 11-forpligtelser.
- samlivsophævelse Efter § 11 gælder legitimationsreglen kun »*under samlivet*«. Grænsen går ved samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse. Men domstolene har udvidet reglen til at omfatte indkøb foretaget hos handlende, hvor ægtefællerne plejede at købe på kredit, i tiden efter samlivsophævelse og indtil den handlende har fået meddelelse derom eller burde være bekendt dermed, se f.eks. JD 1958.246. Udvidelsen vil på tilsvarende måde også kunne gælde i tiden efter separation eller skilsmisse.
- fratagelse Beføjelse efter § 11 for en ægtefælle til at optræde på begge vegne kan ikke vilkårligt tilbagekaldes af den anden. Derimod åbner lovens § 12, når en ægtefælle misbruger sin ret, en adgang for statsamtet til på den anden ægtefælles begæring at *fratage* ægtefællen retten. Sådant afgørelse af statsamtet kan dog ikke gøres gældende mod en tredjemand, der er i god tro, medmindre den tinglyses efter reglerne for ægtepagter.
- forældelse For at lette det ansvar, § 11 hjemler for hustruen, som den sædvanligt økonomisk svagere part, der derfor oftest ifølge lovens § 2 ikke over for manden ville være forpligtet til at tilsvare gælden, indføjedes § 26 i ÆRL. Herefter *forældes* sådanne krav i forhold til hustruen, når tillige manden hæfter for gælden, i løbet af 1 år. Denne 1-årige forældelse undergives dog i øvrigt de almindelige regler i forældelsesloven af 22. december 1908, således at fristen løber fra forfaldstid, afbrydes ved sagsanlæg, og således, at tilvejebringelse af et særligt retsgrundlag, f.eks. et gælds-brev, vil afbryde forældelsen og bringe kravet ind under den i DL 5-14-4 hjemlede 20-årige forældelse. Den korte forældelse udelukkes ved § 27 også altid, når hustruen særligt har påtaget sig et videregående ansvar, f.eks. ved accept af veksler, kautions for manden, underskrift af frivilligt forlig eller udtrykkeligt afkald på den korte frist i § 26.²⁸
- c. Sygdom
Fravær Når en ægtefælle, medens samlivet består, ved *fraværelse eller sygdom* bliver *forhindret* i at varetage sine anliggender, tillægges der ved lovens § 13 den anden ægtefælle en videregående beføjelse til at handle på den forhindredes vegne. Der er for så vidt her tale om en speciel og udvidet anvendelse af reglerne om uanmodet forretningsførelse »*negotiorum gestio*«. Den an-

28. Den særlige forældelsesregel for hustruen er tiden løbet fra. Den foreslås også ophævet af ægteskabsudvalget.

den ægtefælle skal, for så vidt ingen anden har bemyndigelse dertil – den forhindrede kan jo have givet fuldmagt til en anden person, f.eks. en advokat – kunne foretage alt, hvad der ikke uden ulempe kan opsættes, derunder oppebære indtægter, og hvor det for familiens underhold er uomgængeligt nødvendigt, foretage afhændelser eller pantsætninger, både af ting der hører til fællesejet og til den forhindrede ægtefælles særeje. Betingelsen »uomgængeligt nødvendigt« gælder dog naturligvis ikke ved ting, der netop er bestemt til hurtigt at sælges videre, såsom varer i en forretning eller andre produkter af en virksomhed, til hvis drift salget netop hører. Fast ejendom kan i intet tilfælde afhændes eller pantsættes uden statsamtets samtykke.

Reglen ser ved første øjekast temmelig vidtgående ud. Det har imidlertid i praksis vist sig, at beviset for de forskellige betingelsers tilstedeværelse er vanskeligt at føre for den ægtefælle, der f.eks. ønsker at afhænde værdipapirer, der henligger i et depot i et pengeinstitut. Det skal nemlig i så fald dokumenteres over for pengeinstituttet, *at* samlivet ikke er ophævet på grund af uoverensstemmelse, *at* den anden ægtefælle er forhindret på grund af sygdom eller bortrejse – hvilket indebærer, at der ikke kan telefoneres eller telegraferes eller i løbet af nogle dage fås samtykke fra den hospitalsindlagte eller fængslede – *at* ingen anden har bemyndigelse, og *at* det er nødvendigt at disponere nu. Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation har for nogle år siden udtalt, at bestemmelsen »aldrig eller kun sjældent« påberåbes i pengeinstitutternes praksis, og at en udokumenteret henvisning til bestemmelsen ikke vil blive godtaget. Tilbage bliver måske i praksis visse tilfælde af pludselig, alvorlig, ikke kortvarig sygdom.

En anden og praktisk langt mere anvendelig mulighed består i at få beskikket en værge ad hoc efter myndighedslovens § 59. Dette kan eventuelt være den ikke forhindrede ægtefælle selv.

Efter ÆRL § 14 gælder der endvidere en særlig eksstinktionsregel til fordel for tredjemand, der i god tro indlader sig i retshandler med en ægtefælle om løsørengstande, der er undergivet den ene ægtefælles råden, men som med dennes samtykke er inddraget i en erhvervsvirksomhed, der drives af den anden ægtefælle. Som eksempel kan nævnes, at manden på sin landejendom benytter maskiner, der tilhører hustruens bodel eller særeje. § 14, der i modsætning til §§ 11-13 gælder, uanset om samlivet mellem ægtefællerne er ophævet, tillægger ægtefællens besiddelse af sådanne ting en virkning som legitimation til at råde derover, som er rimelig, da den ene ægtefælle

bevisproblemer

ad hoc værge

d. Eksstinktionsreglen i § 14

Rådigheden

ved at overlade den anden ægtefælle sine ejendele til anvendelse i dennes næringsvirksomhed, selv har givet den anden ægtefælle skinnen af at være dispositionsberettiget. Derfor bliver retshandler, ægtefællen foretager vedrørende sådant løsøre, bindende for ejerægtefællen, medmindre tredjemand indså eller – ved anvendelse af almindelig agtpågivenhed – burde indse, at den rådende ægtefælle var uberettiget til at indgå retshandelen. Retshandelen bliver bindende for ejerægtefællen, selvom tredjemand ikke får løsøret overgivet. Reglen gælder kun til fordel for dem, der får tingen overdraget til ejendom eller pant, altså omsætningserhververe, men ikke til fordel for ægtefællens kreditorer, som søger fyldestgørelse deri; der kan således ikke gøres udlæg i disse genstande af kreditorerne til den ægtefælle, der ikke ejer tingene, og de kan ikke inddrages i denne ægtefælles konkursbo.

Den ægtefælle, der i medfør af § 14 ulovligt har berøvet den anden værdier, kan dog selvfølgelig blive gjort ansvarlig efter den almindelige erstatningsregel, jfr. lovens § 29.

e. Samråden
efter ÆRL § 52

Endelig må i denne sammenhæng også lovens § 52 nævnes. Ifølge denne skal det i tilfælde af en ægtefælles *umyndiggørelse*, i ægteskaber hvor der er *formuefællesskab*, tilkomme den anden ægtefælle, hvis denne er myndig, i forbindelse med værge at bestyre den del af fællesboet, hvorover den umyndiggjorte har haft rådighed. Reglen gælder, uanset om ægtefællen er umyndiggjort ved ægteskabets indgåelse, men forudsætter, at en anden end den umyndiggjortes ægtefælle er beskikket som værge.

V. Gælds-
ansvaret

særhæften

En naturlig konsekvens af den retligt adskilte økonomi, der får udtryk gennem hver ægtefælles særråden over, hvad denne indfører i fællesboet, er også den regel om ægtefællernes gældsansvar, der er opstillet i lovens § 25. Herefter hæfter enhver af ægtefællerne med den del af fællesboet, hvorover han råder – og også kun med denne del – foruden selvfølgelig med sit sær-eje, for de ham påhvilende forpligtelser, hvad enten de er opstået før eller under ægteskabet, og ligegyldigt om de skyldes en kontrakt, ægtefællen har indgået, eller erstatningsansvar pådraget f.eks. ved culpøse handlinger.

Om den adgang, den ene ægtefælle i et vist omfang har til at pådrage den anden forpligtelser, er der talt ovenfor.

Undertiden hæfter begge ægtefæller for en forpligtelse. Dette vil normalt blive tilfældet efter ÆRL § 11, men også hvor den ene ægtefælle har kautioneret for den anden, eller hvor æg-

tefællerne, der f.eks. har en fast ejendom i sameje, har påtaget sig begge at hæfte for hele pantegælden.

I skatteretlig henseende hæfter ægtefællerne efter sambeskatningens begrænsning nu som hovedregel hver for den indkomstskat, der er pålignet vedkommende ægtefælle. En væsentlig undtagelse herfra er det dog stadig, at en ægtefælle i medfør af kildeskattelovens § 72, stk. 2, under samlivet hæfter for den skat, der forgæves er søgt inddrevet hos den anden ægtefælle.

Hvor kun den ene ægtefælle hæfter for en gældsforpligtelse, vil der under en fogedsag kunne opstå bevisproblemer med hensyn til, hvilke aktiver der tilhører den forpligtede ægtefælles bodel eller særeje. Det tilsvarende vil gælde ved den ene ægtefælles konkurs. Disse spørgsmål er omtalt ovenfor under II.3.

Hvor en fast ejendom er i *sameje* mellem ægtefællerne, er genstanden for eksekution en ægtefælles ideelle andel i ejendommen. I den kan der gøres udlæg, og det er den, der inddrages i ægtefælless konkursbo. Den ideelle andel kan derefter sælges ved tvangsauktion. Køberen af andelen må i så fald forlange samejet opløst og eventuelt opnå dom derfor. Om nødvendigt må hele ejendommen derefter sælges ved en offentlig auktion, der ikke er nogen tvangsauktion.

Ved løsøre er der i retspraksis en tydelig tendens til at tillade udlæg i hele den genstand, der er i sameje, med påfølgende auktion over hele genstanden, se UfR 1942.1154 Ø. Resultatet er, når der bortses fra de bevismæssige spørgsmål om, hvorvidt samejet overhovedet behøver at anerkendes, praktisk, men vanskeligt at begrunde teoretisk.

Reglen er, at ægtefæller kan indgå *retshandler* med hinanden om ejendele, som nogen af dem råder over, og pådrage sig forpligtelser over for hinanden, jfr. § 29. De kan således med juridisk gyldighed bytte deres ejendele med hinanden, købe hinandens ting eller pantsætte dem til hinanden, og de kan også med hinanden indgå bindende arbejdskontrakter, lejekontrakter, optage lån hos hinanden eller påtage sig kaution for den andens forpligtelser over for tredjemand.

Ægtefællerne kan endvidere pådrage sig *erstatningsansvar* over for hinanden for skadevoldende handlinger uden for kontraktsforhold, hvilket det kan være af særlig interesse at notere sig, såfremt skaden er dækket af en forsikring, f.eks. en familieansvarsforsikring eller en automobilansvarsforsikring.

bevisspørgsmål

sameje
fast ejendom

løsøre

**VI. Retshandler
m.v. mellem
ægtefæller**

**I.
Hovedprincippet**

Efter forsikringsaftaleloven er det lovligt at forsikre sådanne skadekrav mellem ægtefæller, men det vil i praksis komme an på indholdet af den enkelte forsikringspolice, om den aktuelt foreliggende forsikring dækker sådanne skader. I de almindeligt brugte policer vedrørende lovpligtig ansvarsforsikring for motorkøretøjer er der f.eks. ikke gjort undtagelse for skader, der påføres en ægtefælle, der er passager i den anden ægtefælles bil.

2. Gaver mellem ægtefæller

Imidlertid bevirker det nære interessefællesskab, der som regel består mellem ægtefæller, at der må opstilles visse krav og begrænsninger i ægtefællernes adgang til at give hinanden gaver. Hvis adgangen hertil var helt fri, ville en ægtefælle kunne skade sine kreditorer ved at overdrage sine aktiver til den anden ægtefælle, således at de blev unddraget kreditorernes fyldestgørelse, samtidig med at den ene ægtefælle stadig kunne nyde godt af værdierne. Endvidere antages der traditionelt at være et vist behov for at beskytte en svagere ægtefælle over for den anden ægtefælle.

a. Ægtepagtskravene

Som værn herimod kræver loven derfor i en række tilfælde, hvor der kan være særlig fare ved sådanne transaktioner, at retshandelen indgås på særlig måde og i en vis form, den såkaldte ægtepagt.

§ 28 ægtepagter

Dette gælder således, som allerede nævnt foran under III.2.a., ifølge ÆRL § 28 aftaler, hvad enten de indgås før eller under ægteskabet, om at ejendele, som tilhører eller tilfalder en af dem og ellers ville være *fælleseje*, skal tilhøre den pågældende som *særeje*, eller omvendt, at *særeje* skal være *fælleseje*. Dette sidste kan i øvrigt kun aftales, for så vidt det ikke strider mod en arveladers eller givers bestemmelse, jfr. § 21, stk. 1, nr. 2.

gaveægtepagter

Endvidere må *gaver*, hvad enten de gives mellem forlovede, således at de skal tilfalde modtageren ved ægteskabets indgåelse, eller mellem *ægtefæller*, for at være gyldige, ifølge ÆRL § 30, stk. 1, ske ved ægtepagt. Gavebegrebet kan her bestemmes på samme måde som ved ÆRL § 21, stk. 1, nr. 2, se foran III.2.b. Også ved gaver mellem *separerede*, der ikke har karakter af at være bodeling, må ægtepagt kræves efter § 30. Gaver mellem *forlovede*, der fuldbyrdes inden ægteskabets indgåelse, og gaver mellem *fraskilte* falder udenfor.

Skal gaven være modtagerens *særeje*, og er der ikke i forvejen ægtepagt om *særeje*, der vil omfatte gaven, må bestemmelse

se tillige træffes efter § 28, hvilket kan ske i den samme ægtepagt.

Er ægtepagtskravet ikke iagttaget, er gaven ugyldig såvel over for tredjemand, navnlig ægtefællens kreditorer, som mellem ægtefællerne selv eller deres arvinger. Kreditorerne kan gøre udlæg i gaven eller i surrugater for denne, UfR 1955.294 Ø. I en ægtefælles dødsbo kan dennes arvinger således også kræve gaven tilbage. Det, der må tilbageleveres, er selve det modtagne, hvor dette er i behold, og ellers værdien, sml nedenfor 2.b. om ÆRL § 33. Ugyldigheden kan dog ikke gøres gældende over for den omsætningserhverver, der i god tro har erhvervet godet fra modtagerægtefællen; men i sådanne tilfælde hæfter modtagerægtefællen eller dennes bo stadig for værdien over for giverægtefællen, dennes kreditorer eller arvinger. Selve ugyldigheden er tidsubegrænset, medens tilbagesøgningskravet vil forældes efter de almindelige regler.

Kravet om ægtepagt gælder dog ifølge § 30 *ikke sædvanlige gaver*, hvis værdi ikke står i misforhold til giverens kår, og heller ikke gaver, som består i *livsforsikring*, *overlevelserente* eller *lignende forsørgelse*, der sikres den anden ægtefælle. Reglen om sædvanlige gaver omfatter, hvad der inden for rimelige økonomiske rammer i det foreliggende miljø er tradition for i årets løb i anledning af jul, bryllupsdag, fødselsdag m.v. Der bliver, som det fremgår af bestemmelsen, tale om et vist hensyn til ægtefællernes økonomi, og hvis giverægtefællen er insolvent, skærpes kravene efter praksis betydeligt.

Undtagelsen om livsforsikring, overlevelserente og lignende forsørgelse antages også at omfatte livrenter, men har kun betydning, når der foreligger en gave. Dette er ikke tilfældet ved genkaldelige begunstigelser i forsikringspolicer, idet sådanne begunstigelser *frit* kan tilbagekaldes. Gøres derimod begunstigelsen uigenkaldelig eller overdrages policen, er der teknisk set tale om en gave, der altså ofte ikke kræver ægtepagt.

Man har endvidere fundet, at det ville stemme bedst med ægtefællernes interesser, at en ægtefælle uden alt for megen formalisme kan få del i det overskud, den anden ægtefælle har arbejdet i løbet af et kalenderår. Som yderligere undtagelse fra kravet om ægtepagt som gyldighedsbetingelse for gaver mellem ægtefæller findes derfor den såkaldte *overskudsregel* eller *»tantiemeregel«* i ÆRL § 31. Efter den kan en ægtefælle, hvis indtægter i løbet af et kalenderår har givet overskud, inden udløbet af det følgende år uden oprettelse af ægtepagt vederlags-

ugyldigheden

sædvanlige gaver

livsforsikring m.v.

overskudsreglen

frit overdrage den anden ægtefælle indtil halvdelen af overskuddet. Overdragelsen har dog kun *gyldighed* mod overdragerens kreditorer, for så vidt ægtefællen i et af ham underskrevet dokument har angivet overskuddets størrelse, og såfremt han tillige har beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler tilbage til at dække sine forpligtelser, se om ugyldigheden foran ad § 30.

overskud

Bestemmelsen definerer ikke begrebet *overskud*. Ifølge motiverne skulle den regnskabsmæssige statusfremgang, der beror på værdistigning af formuegenstande, ikke medtages, og loven behøvede ikke at fastslå begrebet indtægt med større skarphed, idet dette kunne overlades til parterne. På den anden side var det klart, at udgifter til *leveomkostninger*, herunder til betaling af skatter og afgifter, skulle fradrages. Det følger af motivudtalelsen, at *ikke realiseret kursgevinst* eller *værdistigning* ikke kan medregnes, og formentlig også at det samme skulle gælde for den realiserede gevinst. Da på den anden side ingen kan forhindre ægtefællerne i at lade den realiserede værdistigning eller kursgevinst gå til forbrug, således at der opstår et overskud svarende dertil, og da grænsedragningen mellem indtægt og kursgevinst ofte er hårfin, bør resultatet nok blive, at ægtefællerne *kan* medtage den realiserede kursgevinst. Hensynet til kreditorerne varetages gennem reglen om oprettelsen af et dokument og af solvensbetingelsen.

Denne overskudsregel har dog indtil for nylig ikke været meget brugt i praksis. Oprettelse af et dokument er kun en betingelse for overførselsens gyldighed i forhold til overdragerens kreditorer. Mellem ægtefællerne og deres arvinger opretholdes overdragelsen som gyldig uden ægtepagt, selvom der ikke er oprettet noget dokument. Dette kan særlig få betydning, hvor der f.eks. foreligger en ugyldig gaveægtepagt i et bo, idet modtagerægtefællen eller dennes arvinger da alligevel kan fastholde gaven, såfremt den lå inden for det halve overskud i det foregående kalenderår.

bevisbyrdereglen

Til sikring af kreditorernes stilling tjener også bestemmelsen i § 32, hvorefter ægtefællerne, når de uden ægtepagt har truffet aftale om overdragelse af ejendele fra den ene til den anden, selv har *bevisbyrden* for, at der ikke til aftalens gyldighed krævedes ægtepagt, f.eks. fordi det ikke var en gave, men en disposition mod sædvanligt vederlag.

fremtidige
erhvervelser

Efter § 30, stk. 2 kan det ikke gennem ægtepagt eller på anden måde gyldigt vedtages, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden ægtefælle. Forbudet, der skal sikre kreditorerne og også ægtefællen

selv, der måske vanskeligt kan overskue rækkevidden af en sådan aftale, gælder også løfter om at ville overdrage fremtidige erhvervelser. Det har været diskuteret, om en bestemmelse i en ægtepagt om, at det, som ægtefællerne fremtidigt erhverver af indbogenstande, skal tilhøre den ene ægtefælle, typisk hustruen, som særeje, er gyldig efter § 30, stk. 2. Sådanne bestemmelser i ægtepagter godkendes efter fast praksis ikke længere. Selvom der muligt måtte være behov for en sådan regel, kan den næppe antages at være gældende ret i strid med § 30, stk. 2, uden at der tilvejebringes en ny særlig hjemmel derfor.

Derimod kan den ene ægtefælle ifølge § 34 uden ægtepagt overdrage *bestyrelsen* af, hvad han råder over, til den anden ægtefælle, og denne er da berettiget til i passende omfang at anvende indtægterne til familiens underhold uden at skyldes særligt regnskab herfor. En sådan bemyndigelse kan dog til enhver tid tilbagekaldes af vedkommende ægtefælle.

Der skal ved gaver mellem samlevende ægtefæller svares fuld *gaveafgift*, hvis gaven går fra særeje til særeje. Går den fra den enes bodel til den andens særeje, skal der svares 1/2 afgift. Gave fra bodel eller særeje til bodel er afgiftsfri, arveafgiftslovens § 44.

Ægtefællernes kreditorer har udover ægtepagtsreglerne en yderligere sikring i reglerne i ÆRL § 33 og konkurslovens § 64.

Efter § 33 kan en giverægtefælles kreditorer, der ikke nu kan opnå dækning hos giverægtefællen, holde sig til modtagerægtefællen for gavens værdi, når den pågældende kreditors krav eksisterede, dvs. var stiftet, ved gavens givelse, medmindre det af ægtefællerne bevises, at giverægtefællen beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Reglen gælder dog ikke sædvanlige gaver eller gaver som består i livsforsikring, overlevelsensrente eller lignende forsørgelse og heller ikke overskud overført efter § 31. Dens område bliver derfor gaver, der er givet ved gyldig ægtepagt. Analog anvendelse kan ske til gaver mellem forlovede, der skal tilfalde modtageren ved ægteskabets indgåelse, og reglen gælder direkte for gaver mellem separerede. Derimod kræves det efter § 33 ikke, at giverægtefællen er erklæret konkurs. Der kan også foretages individualforfølgning mod modtagerægtefællen for værdien af det overførte, efter at forgæves dækning er søgt hos giverægtefællen, og modtagerægtefællen hæfter personligt for et beløb svarende til det overførte. Der kan derimod ikke gøres udlæg i selve det overdragne på grundlag af en dom over giverægtefællen, men der må om fornødent anlægges sag og opnås dom over

administrationsfuldmagt

gaveafgift

b. Yderligere sikring af kreditorerne ÆRL § 33

værdien

Ægtepagter

modtagerægtefællen. Er det modtagne gået tabt uden nogen skyld hos modtagerægtefællen, er denne frigjort, se § 33, stk. 1, 3. pkt. Det er vistnok værdien ved sagens afgørelse, der iøvrigt skal regnes med, således at der tages hensyn til senere værdistigning eller værdifald, jfr. konkurslovens § 75. Er det modtagne afhændet eller forbrugt, er det værdien på afhændelsestidspunktet eller i forbrugsøjeblikket, der skal regnes med. Det antages ikke, at der kan regnes med rentetillæg. Men fra et eventuelt sagsanlæg skal der svares normal procesrente.

omstødelse efter
konkursloven

Efter konkurslovens § 64 kan giverægtefællens konkursbo ved dom få omstødt gaver til ægtefællen, fuldbyrdet senere end to år før frisdagen, medmindre modtagerægtefællen beviser, at giveren forblev fuldt solvent ved gavens givelse. Og er gaven fuldbyrdet inden for 6 måneder før frisdagen, kan omstødelse ske uden hensyn til, om giveren forblev solvent ved gavens givelse. Det, der skal føres tilbage til boet, er i så fald den i behold værende berigelse, jfr. konkurslovens § 75.

I mere grove gavetilfælde, hvor giveren var insolvent, og dette kan bevises af konkursboet, og hvor modtageren var i ond tro med hensyn til solvensen, og dette også kan bevises af konkursboet, kan omstødelse ske efter konkurslovens § 74. I så fald er det, der kan fås tilbage, boets tab.

c. Formkravene
ved ægtepagter

Til oprettelsen af en ægtepagt – det være sig efter § 28 eller efter § 30 – kræves som allerede berørt iagttagelse af visse former. Disse tjener til at indskærpe ægtefællerne selv betydningen af de dispositioner, de foretager, og er betingelser for at tillægge ægtepagten nogensomhelst gyldighed.

antenuptiale
ægtepagter

Ved ægtepagter, der indgås *før* ægteskabet, såkaldte *antenuptiale ægtepagter*, indskrænker dog selve oprettelsesformen sig ifølge ÆRL § 35 til, at de skal oprettes skriftligt og underskrives af parterne. Det kræves ikke, at det sker for notarius, eller at vidner underskriver til vitterlighed. Er en part umyndig, skal ikke blot værgeren men også den umyndige selv underskrive; dette beror på den indgribende betydning en sådan ægtepagt vil kunne have for ægtefællens hele stilling. Ægtepagterne skal ikke godkendes, men derimod *tinglyses*. Ægtepagten kan være ugyldig på grund af tvang, svig, udnyttelse, vildfarelse m.v., jfr. aftalelovens §§ 28 ff, eller fordi den ene ægtefælle ved oprettelsen manglede evnen til at handle fornuftmæssigt, jfr. myndighedslovens § 65.

postnuptiale
ægtepagter

Med hensyn til ægtepagter, som oprettes *under* ægteskabet, såkaldte *postnuptiale ægtepagter*, og hvorved ejendele vederlagsfrit overdrages fra den ene ægtefælle til den anden, gælder

det ifølge § 36 *yderligere*, at de kun bliver gyldige, når de *godkendes* af familieretsdirektoratet eller af statsamtet ifølge familieretsdirektoratets bemyndigelse. Dette er en betingelse for ægtepagtens gyldighed ikke blot over for tredjemand, men også i forholdet mellem ægtefællerne indbyrdes og deres arvinger, idet meningen dermed netop navnlig har været at værne en ægtefælle mod det pres, den pågældende ellers ville kunne blive genstand for fra den anden ægtefælles side, så af f.eks. hustruen lod sig bevæge til at forære næsten alt, hvad hun ejede, til manden, som måske bagefter forlod hende. Alle postnuptiale ægtepagter skal tinglyses.

Godkendelse nægtes, hvis ægtepagtens indhold er uforeneligt med ÆRL's regler, hvis de formelle betingelser ved oprettelsen ikke er opfyldt, hvis parterne ikke (længere) er enige om at ønske godkendelsen, hvis en af dem dør, før afgørelsen foreligger, eller hvis de ejendele, ægtepagten angår, ikke er behørigt specificerede. Endvidere tages der ved afgørelsen om godkendelse hensyn til, om hustruen er blevet forfordelt. Er dette sket i grovere omfang, og uden at nogen rimelig begrundelse derfor foreligger, nægtes godkendelse. Derimod tages der aldrig hensyn til mandens eller til arvingernes²⁹ interesser; og som alt overvejende regel heller ikke til kreditorerne, idet disse anses for beskyttede ved § 33 m.v. Ved overførsel af behæftede aktiver kræves dog samtykke fra kreditor, og ved inventar m.v., der overføres fra en erhvervsdrivende ægtefælles erhvervsvirksomhed, nægtes godkendelse efter omstændighederne. Dette kan også forekomme ved overførsler fra en ægtefælle, der er økonomisk belastet med store bidragsforpligtelser.

Tinglysning af ægtepagter er – i strid med den almindelige regel om betydningen af tinglysning – ikke blot nødvendig af hensyn til gyldigheden over for ægtefællernes kreditorer, men også en betingelse for ægtepagternes *gyldighed* mellem ægtefællerne indbyrdes og deres arvinger. Hvis der i et dødsbo findes en utinglyst ægtepagt, kan denne derfor ikke lægges til grund for skiftet. Men enhver af ægtefællerne kan iøvrigt gyldigt under ægteskabet på egen hånd indlevere en i ellers korrekte former oprettet og om nødvendigt godkendt ægtepagt til tinglysning.

godkendelses-
praksis

tinglysning
betydningen

29. Familieretsdirektoratet har dog i juni 1984 nægtet at godkende en ægtepagt, som gjorde hele formuen til den ene ægtefælles særeje, og som på grund af den anden ægtefælles alvorlige sygdom reelt ville have betydning som et testamente, idet den anden ægtefælle havde et arveberettiget særbarn (sag 1984-420-108).

Bosondring

Om selve *fremgangsmåden* gælder de regler, som tinglysningsloven, lovebekendtgørelse nr. 464 af 14.9.1976 (TL) i 7. kapital indeholder om tinglysning vedrørende løsøre og formue i almindelighed. Herefter skal en ægtepagt, når den anmeldes til tinglysning, indføres i dagbogen og derpå i personbogen.

Den anses for tinglyst, når den er indført i personbogen, men tinglysningens retsvirkninger regnes tilbage fra den dag, da ægtepagten blev anmeldt til tinglysning. For så vidt ægtepagten tillige angår faste ejendomme og er en § 30 ægtepagt, følger det af den almindelige regel i TL § 1, at den også skal tinglyses på den faste ejendoms blad i tingbogen for den pågældende retskreds.

Den tinglyste ægtepagt *offentliggøres* i Statstidende. Oplysning om, hvorvidt ægtepagt er oprettet, og i så fald hvor og hvornår den er tinglyst, kan fås ved henvendelse til Kontoret for registrering af ægtepagter i København, der er et *fællesregister for ægtepagter*.

Ægteskabsudvalget foreslår godkendelsesordningen afløst af et vejledningssystem.

VII. Bosondring og vederlagskrav

A. Bosondring

a. Grundene

1. Vanrøgt m.v.

Et udslag af det fælleseje, der trods den delte råden over formuen består mellem ægtefællerne, er den adgang for hver af dem til at forlange *bosondring*, som hjemles ved ÆRL kap. V, §§ 38-43.

Bosondring kan en ægtefælle efter § 38 forlange:

Når den anden ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller ved anden uforsvarlig adfærd i væsentlig grad har formindsket den del af fællesboet, hvorover han råder, eller har fremkaldt *fare* for sådan formindskelse.

Som eksempler på sådanne forhold kan nævnes, at ægtefællen tilsidesætter sin pligt efter § 17 ved at indlade sig i højst let-sindige spekulationer eller spil, eller ved at forære urimelige gaver bort eller ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender. Ved vanrøgt forstås, at ægtefællen passer anliggenderne meget dårligt, og reglen gælder efter praksis også, selv om der ikke kan lægges den pågældende noget til last, f.eks. fordi denne er sindssyg. I JD 1954.130 gav Østre landsret bosondring i et tilfælde, hvor manden, formentlig af kvævulantiske motiver, havde undladt at betale en terminsydelse, således at gården nu var blevet stillet til tvangsauktion. I sagen UfR 1937.847 Ø

havde manden efter en samlivsophævelse givet store gaver til en husbestyrerinde, og bosondring blev givet. At bedømmelsen skærpes, når en skiftesituation aktualiseres, illustreres ved afgørelsen UfR 1971.516 V. Her gav retten bosondring i et tilfælde, hvor en enkeltmandsvirksomhed – som det syntes – på normal forretningsmæssige måde skulle omdannes til et aktieselskab. men med den »bivirkning«, at indskuddene i dette ville stille hustruen ringere på et forestående skifte.

Når den anden ægtefælles bo er kommet under konkursbehandling.

Den anden ægtefælles bodel vil i dette tilfælde være negativ, og resultatet af bosondringen vil derfor i første omgang kun blive, at den solvente ægtefæller kommer til at aflevere det halve af sin nettobodel til den andens konkursbo. Når der trods dette alligevel i konkurstillfælde kan være ræson i at søge bosondring, beror det på, at det, som den solvente part senere erhverver, f.eks. ved arv, bliver særeje og derfor ikke ved skifte skal deles. Reglen spiller dog ingen væsentlig rolle i praksis, velsagtens fordi problemerne ofte kan ordnes bedre ved en sær-ejægtepagt.

Når den anden ægtefælle ulovligt ophæver samlivet, og begæring om bosondring indgives inden 1 år efter samlivets ophævelse.

I praksis er denne regel anvendt i tilfælde, hvor en ægtefælle har begået ægteskabsbrud eller på anden måde alvorligt har krænket de ægteskabelige pligter, og *den anden ægtefælle* som følge deraf har set sig nødsaget til at forlade hjemmet, se UfR 1940.831 V, der gav den fraflyttede ægtefælle adgang til bosondring.

Når den anden ægtefælle ved indgåelse af ægteskabet uden ægtefællens vidende havde et arveberettiget barn uden for ægteskab eller senere har fået et sådant barn.

Beslutningen om bosondringen tages ved kendelse afsagt af skifteretten; om fremgangsmåden indeholder §§ 39 og 40 nærmere regler.

Når begæringen om bosondring er taget til følge, deles fællesboet på begæring mellem ægtefællerne efter reglerne i skifteovens kapitel 6 om skifte i ægtefællernes levende live, jfr. ÆRL § 41. Skiftet kan enten foregå privat eller offentligt ved skifteretten. Der gælder ved denne ophævelse af formuefælleskabet under ægteskabets beståen samme regler som ved skifte

2. Konkurs

3. Ulovlig samlivsophævelse

4. Børn uden for ægteskab

b. Myndighederne

c. Retsvirkninger

i tilfælde af skilsmisse eller separation. Ved dette skifte bliver således også hver ægtefælles bodel at opgøre for sig, og der tilfalder hver af ægtefællerne halvdelen af, hvad der, efter at gælden er fradraget, bliver tilovers af bodelene.

Hvad der udlægges en ægtefælle på skiftet eller tilfalder ham efter indgivelsen af bosondrings**begæringen**, *bliver hans sær-eje*, jfr. § 42. For at advare tredjemand skal den indkomne begæring om bosondring ifølge § 43 ved skifterettens foranstaltning tinglyses efter reglerne om ægtepagter.

B. Vederlagskrav

formue-
formindskelse

Har en ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller ved anden ufor-svarlig adfærd i væsentlig grad *formindsket* den del af fællesboet, hvorover han råder, kan den anden ægtefælle eller den-arvinger ifølge § 23 forlange vederlag herfor af det beholdne fællesbo, eller i fornødent fald for halvdelen af det manglende beløb af den førstnævnte ægtefælles sær-eje.

Reglen i § 23, stk. 1 angår kun råden over *egen bodel*. Overdrevent personligt forbrug, f.eks. til rejser eller til restaurationsbesøg, kan bevirke sådant vederlagskrav, UfR 1964.174 V, hvor ca. 14.000 kr. af en samlet nettobodel på ca. 35.000 kr. var brugt inden for ca. 15 måneder før et skifte. Pådragelse af uforholdsmæssige store gældsforpligtelser, påtagelse af kautionsforpligtelser, tab ved spekulation og ved spil, og i høj grad letsindig forretningsførelse, der er tabgivende, kan begrunde vederlagskrav. Gaver til tredjemand vil være misbrug, hvis ægtefællen krænkes som følge af gavens størrelse, sammenholdt med motivet, se UfR 1938.869 Ø om betydelige gaver til en husholderske. Arveforskud til børn vil, i hvert fald når de ikke ydes i en aktuel eller nært forestående skiftesituation, ikke kunne begrunde vederlagskrav. Køb af livrente på eget liv vil ret let og navnlig i tiden før et skifte være misbrug. Vanrøgt i form af undladelse vil kunne bevirke vederlagskrav, f.eks. i grovere tilfælde ved utilbørlig opbevaring, manglende forsikring eller manglende pasning af egen virksomhed. Efter praksis gælder dette, selv om der ikke kan bebrejdes ægtefællen noget, fordi denne er mentalt afvigende, se f.eks. JD 1954.130.

Gennemførelsen af et vederlagskrav forudsætter imidlertid, at bodelen er blevet *forringet*, ikke blot at der er fremkaldt en fare derfor, sml. ÆRL § 38, nr. 1 om bosondring. Endvidere er det en forudsætning, at der findes noget at få vederlag af på skiftet. Er dette ikke tilfældet, er der ikke – og heller ikke som nogen subsidiær mulighed – i loven hjemlet nogen adgang til

omstødelse over for tredjemand, når forholdet ikke er omfattet af ÆRL §§ 18-19.

Det bør dog antages, at domstolene ud fra almindelige erstatningsretlige grundsætninger kan give den krænkede ægtefælle et krav mod en ondtrøende tredjemand, hvor ægtefællen har foræret hele sin formue eller det meste af den væk, og samlivet enten var ophævet eller kunne forudses at ville blive ophævet. Er således en betydelig gave fra bodelen givet med det formål at unddrage den anden ægtefælle værdierne på skiftet, og har modtageren indset eller haft nærliggende grund til mistanke derom, bør den anden ægtefælle eller dennes arvinger, der ikke kan få dækning for et vederlagskrav, kunne få erstatning hos tredjemand eller kunne vindicere det overdragne (omstødelse), hvor det er i behold.³⁰

erstatning

En ret til vederlag tilkommer efter § 23, stk. 2 ligeledes en ægtefælle eller dennes arvinger, hvis den anden ægtefælle har anvendt midler af fællesboet til erhvervelse eller forbedring af sit særeje eller § 15, stk. 2 rettigheder, f.eks. til køb af en livrente til sig selv. Den uforsvarlige tegning af en livrente vil være omfattet af § 23, *stk. 1*.

overførsel
til særeje

I disse tilfælde behøver der ikke at være noget at bebrejde ægtefællen; det vil f.eks. kunne være såre rimeligt, at en ægtefælle anvender de penge, han har ved hånden, til at betale med i stedet for at overtrække andre konti eller måske lade sine vekslere protestere eller sin skat udpante, eller at han anvender sine indtægter til en grundig forbedring eller isolering af en fast ejendom, der er hans særeje, i stedet for at sætte sig i ekstraudgifter ved at måtte rejse penge på anden måde. Men da ægtefællen dog herved i en skiftesituation vinder en økonomisk fordel på den andens bekostning, taler rimelighed og dertil almindelige formueretlige regler om forbedring eller tilvækst for at lade en udligning finde sted. Der behøver ikke som ved reglen i § 23, stk. 1 at være anvendt væsentlige midler.

Har omvendt en ægtefælle anvendt midler af sit særeje til bedste for fællesboet, har ægtefællen eller dens arvinger også ret til vederlag for dette, men kun af bodelen, skiftelovens §§ 61a og 69 b.

overførsel
fra særeje

Vederlagskrav efter ÆRL § 23, der indtil fornylig kun relativt sjældent påberåbtes i retspraksis, kan ifølge ÆRL § 24 først gøres gældende, når fællesboet skiftes, og de bevirker her

30. I UfR 1932.1127 Ø havde det forsikringsselskab, som en betydelig livrente var tegnet i, frivilligt samtykket i, at den kunne købes tilbage eller deles.

Vederlagskrav

rent teknisk et vist brud på den sædvanlige ligedeling, selvom de jo reelt er udtryk for, at netop en ligedeling søges gennemført. De forældes ikke. På den anden side finder man det på grund af disse kravs særlige karakter også rimeligt, at de kun påvirker selve skiftet, men ikke medfører nogen personlig hæftelse for den anden ægtefælle. Opnås der ikke under skiftet fuld dækning for et vederlagskrav, kan der derfor ikke senere gøres noget krav gældende for det manglende.

§ 15

Separation og skilsmisse

Ved separation meddelt ved *bevilling* fra statsamtet eller ved *dom* afsagt af retten suspenderes de fleste af ægteskabets retsvirkninger.

Separation kan, når en af de i loven angivne separationsgrunde foreligger, meddeles, såfremt en af ægtefællerne eller begge ægtefæller, der ikke ønsker at fortsætte det ægteskabelige samliv, fremsætter begæring derom. Ved separation forudsættes det, at det ægteskabelige samliv ophører. Fællesboet skiftes, arveretten bortfalder, forældremyndigheden over eventuelle fællesbørn tillægges en af ægtefællerne, det afgøres, hvem der skal have retten til en eventuel lejlighed, og om den ene af ægtefællerne skal betale bidrag til den anden ægtefælles underhold. Men ægteskabet består stadig. Ægtefællerne kan ikke gifte sig med andre, og de har gensidigt troskabspligt, idet et seksuelt forhold til en anden end ægtefællen under separationen betragtes som utroskab eller med lovens ord »ægteskabsbrud«, der giver adgang til skilsmisse straks, efter forlangende fra den anden ægtefælle. Separation benyttes i praksis dels af ægtefæller, som ønsker skilsmisse, men ikke kan få denne umiddelbart, fordi ingen af lovens skilsmissegrunde foreligger, dels af ægtefæller, som ikke nu ønsker at tage skridtet skilsmisse fuldt ud, men foretrækker først at se tingene an under den adskillelse, separationstiden giver, inden de eventuelt lader sig skille. Enhver af ægtefællerne kan få skilsmisse, når ægtefællerne har levet separerede i et år; men de må selv tage initiativet til at få en sådan skilsmisse efter separation. En separation bortfalder iøvrigt uden noget myndighedsdekret definitivt ved, at de separerede ægtefæller genoptager samlivet. Derimod bortfalder den ikke af tidsmæssige grunde og kan altså komme til at bestå, indtil en af ægtefællerne afgår ved døden.

I modsætning til separation bringer *skilsmisse* ægteskabet til ophør. Skilsmisse kan kun meddeles, når en af de i loven nærmere fastsatte skilsmissegrunde foreligger, og når en ægtefælle tager initiativ til skilsmissen. Hvis skilsmisse meddeles på grundlag af en forudgående separation, kommer separationsvilkårene praktisk set altid til at gælde også for skilsmissen. Ellers må der ved en skilsmisse tages stilling til de samme spørgs-

I. Indledning

1. Grundbegreber

separation

skilsmisse

mål om bodeling, fordeling af forældremyndighed, fastsættelse af ægtefællebidrag o.s.v. som ved en separation, samt eventuelt tillige til spørgsmålet om bevaring af enkepensionsret. Skilsmissen bortfalder ikke, fordi de tidligere ægtefæller lever sammen igen, men de kan naturligvis gifte sig med hinanden igen.

omstødelse

Endelig findes der et tredje retsinstitut: *omstødelse*, der dog efterhånden så godt som ingen praktisk rolle spiller i dansk ret. Også ved omstødelse opløses ægteskabet. Omstødelse kan ske, når visse fundamentale ægteskabsbetingelser ikke var opfyldt ved ægteskabets indgåelse, eller når visse andre kvalificerede forudsætninger for ægteskabet ikke var tilstede. Ved omstødelse gælder der særlige – til dels ret komplicerede – regler om formuedelingen m.v. Instituttet vil på grund af dets ringe praktiske betydning kun blive mere kortfattet omtalt.

oversigt

I det følgende omtales først nogle grundlæggende træk, dels i udviklingen i ægteskabets opløselighed (2), dels af det nugældende danske system (3). Derefter gennemgås under *II. separations- og skilsmissegrundene*. I afsnit III, *bevillingsvejen*, og i afsnit IV, *domstolsvejen*, vil der særligt blive set på, hvordan de *vilkår*, der kommer til at gælde for separationen eller skilsmissen, fastsættes, medens de øvrige retsvirkninger omtales i afsnit V, og *bodelingen* i afsnit VI. De særlige regler om *ændring af vilkår* og *bodeling* er samlet i afsnit VII. *Omstødesinstituttet* gennemgås i afsnit VIII, og under IX gennemgås endelig forskellige regler om mulige retsvirkninger af *samlivsophævelse*.

Reglerne om formuedelingen ved ægteskabets opløsning på grund af en ægtefælles *død* omtales neden for i afsnittet om arveretten, især i §§ 21 og 25 II E.

2. Den praktiske betydning udgangspunktet

Medens ægteskabet i den *katolske tid* praktisk set var *uopløseligt*, fandt der *fra reformationen* i 1536 og *til ægteskabsloven (ÆL) af 1922* gradvist en udvikling sted, som åbnede visse muligheder for opløsning af ægteskaber.

ÆL af 1922

Var ægtefællerne *efter 1922-loven enige* derom, kunne de blive separeret og derefter skilt efter 1½ års separation. Hvis de *ikke var enige* om at søge ægteskabet opløst, afhang mulighederne i høj grad af, om den anden ægtefælle havde begået et forhold, i praksis navnlig ægteskabsbrud, som gav ægtefællen umiddelbar adgang til skilsmisse efter en af lovens regler derom. Var dette ikke tilfældet, og kunne ægtefællen, som den der hovedsagelig var årsag til forholdets ødelæggelse, heller ik-

ke få separation, kunne denne først komme *ensidigt* ud af ægteskabet efter tidligst 5 års forløb, og var der mindreårige børn i ægteskabet, først efter mange års forløb.

Denne retstilstand stod på papiret uændret indtil lovændringen af ÆL i 1969, men reelt var ægteskaberne – i hvert fald fra 1950ernes slutning – i det praktiske retsliv blevet langt lettere opløselige, fordi *domstolene* fortolkede betingelserne i en af lovens separationsregler meget mildt, således at en ægtefælle i langt de fleste tilfælde kunne få separation mod den anden ægtefælles protest, og derefter havde ret til skilsmisse efter 2½ års forløb, på trods af den anden ægtefælles protest.

Ved *lovændringen i 1969* mildnedes betingelserne i nogle af lovens skilsmissegrunde, medens disse i øvrigt blev opretholdt. Den praktisk helt dominerende mildnelse var, at en ægtefælle ikke længere behøver at vente i 1½ år (enighed) eller 2½ år (ensidigt) efter meddelt separation, men nu i alle tilfælde kan få skilsmisse efter blot 1 års separation. Dette – sammenholdt med domspraksis om separationsreglerne – er ensbetydende med, at en ægtefælle som regel kan komme ensidigt ud af et ægteskab efter forløbet af den tid, en separations sag ved domstolene varer med tillæg af 1 års separationstid.

Ægteskabsudvalget har overvejet, om separations- og skilsmissebetingelserne bør lempes yderligere. Den overvejende opfattelse i udvalget er, at ægtefæller straks bør kunne blive skilt, hvis de er *enige* om det, og at en ægtefælle *ensidigt* bør have en i loven fastlagt ret til betingelsesløs separation med derefter følgende ret til ensidig skilsmisse efter en kortere separations tids forløb.

Den foran skitserede kraftige udvikling i reglerne om ægteskabets opløselighed, som reelt har givet selve ægteskabsbegrebet et ret så ændret indhold, er ingenlunde speciel for dansk ret. I lande som Sverige og Australien, og i visse enkeltstater i USA, der har haft stort set samme udgangspunkt som vi, er der allerede gennemført lovændringer, der i det væsentlige svarer til ægteskabsudvalgets forannævnte forslag, dog med andre tekniske udformninger. Og i tilsvarende lande som Norge, Finland, England, Tyskland og Canada samt en række enkeltstater i USA er en udvikling i samme retning langt fremme. Selv i katolsk dominerede lande som Italien og Spanien kan en begyndende udvikling i samme retning nu tydeligt registreres.

Målt med internationale alen er Danmark i øvrigt et af de lande i verden, der har de højeste skilsmisseprocenter. I årene 1961-65 var *antallet af årlige skilsmisser* herhjemme pr. 1.000

ÆL af 1969

ægteskabs-
udvalgets
overvejelserudviklingen i
andre landeskilsmisse-
frekvenserne

Separation og skilsmisse

bestående ægteskaber gennemsnitligt 5,5. Tallet steg til 6,4 for årene 1966-70 og til 10,8 i 1971. I 1977 var det ligeledes 10,8. Af de ægteskaber, som blev indgået i 1955, var ca. 10% opløst ti år senere, hvorimod det kun tog 5 år at opnå samme frekvens for de ægteskaber, der blev indgået i 1970. Det totale antal af skilsmisser lå i perioden 1955-65 på ca. 6.000 årligt. Det steg til ca. 13.000 årligt i 1970'erne, men var i 1982 14.000. Til dette tal af skilsmisser må imidlertid nu lægges et ukendt antal af opløste samlivsforhold uden ægteskab.

3. *Tostrengt system*

Vilkår
bevilling eller
dom

Som noget særligt for dansk ret kan separation og skilsmisse enten meddeles ved *bevilling fra statsamtet* eller ved *dom afsagt af retten*; i andre lande skal det altid ske ved dom. Der er dog ikke hos os fuldt ud tale om valgfrihed for ægtefællerne. Efter ÆL § 42, stk. 2 kan separation og skilsmisse kun gives ved bevilling, såfremt ægtefællerne er enige om at ønske separation eller skilsmisse ved bevilling og enige om de i flg. §§ nævnte *vilkår*: § 46, om fordelingen af forældremyndigheden over eventuelle fællesbørn, § 49, om der skal svares underholdsbidrag til ægtefællen, og i bekræftende fald om varigheden af ægtefællebidraget, men ikke om bidragets størrelse, § 54, om retten til bevarelse af en eventuel enkepension (hvilket dog kun er aktuelt ved skilsmisse, ikke ved separation), § 55, om retten til at fortsætte lejemålet i en eventuel lejlighed, og § 56, om ydelse af et beløb fra en ægtefælles særeje eller § 15, stk. 2 rettighed.

de øvrige
spørgsmål

Derimod skal eventuelle *spørgsmål* om samkvemsret, om børnebidrag, om størrelsen af ægtefællebidrag og om delingen af ægtefællernes fællesbo ikke afgøres ved selve separationen eller skilsmissen, hvorfor der ikke som betingelse for at benytte bevillingsvejen kræves enighed om disse spørgsmål. Men der er dog intet i vejen for, at ægtefællerne indgår aftale om disse spørgsmål straks.

Er der ikke en sådan *enighed* tilstede om alle de punkter, hvor dette kræves, kan separation og skilsmisse ikke meddeles ved bevilling. Selvom en sådan enighed er tilstede, kan statsamtet i øvrigt efter § 42, stk. 2 nægte bevilling, hvis det findes betænkeligt at meddele denne. De nærmere regler herom gennemgås nedenfor under III.

Fordelene ved bevillingsvejen er, at den er hurtigere, billigere, mere udramatisk og mere diskret. Men der kan ikke løses tvister om, hvorvidt separation eller skilsmisse *kan* meddeles, eller om *indholdet* af de oven for nævnte vilkår for separation

eller skilsmisse. Bevillingsvejen bruges i praksis i det store flertal af sagerne. Når bevilling ikke kan meddeles, må en ægtefælle, der ønsker separation eller skilsmisse, anlægge *ægteskabs-sag ved byretten*. Retten afgør herefter ved dom, om separation eller skilsmisse kan meddeles, og i bekræftende fald fastsættes det tillige ved dommen, hvilke *vilkår* der skal gælde for separationen eller skilsmissen, idet dog ægtefællernes aftaler om et eller flere vilkår lægges til grund for dommen. Der udøves alene en vis censur med hensyn til aftaler om forældremyndighedsspørgsmålet.

De eventuelle *spørgsmål* om samkvemsret, om børnebidrag, om ægtefællebidragets størrelse og om deling af fællesboet kan ikke afgøres under en domssag. De afgøres som i bevillingstilfælde først senere, hvis der som følge af, at parterne ikke kan aftale sig til rette, bliver behov derfor; for bodelingens vedkommende af *skifteretten*, for de øvrige spørgsmåls vedkommende af *statsamtet*. Disse spørgsmål er derfor hverken under en bevillingssag eller under en domssag egentlige »vilkår« for separationen eller skilsmissen.

Noget karakteristisk ved denne kompetencefordeling¹ er, at de ukomplicerede tilfælde hos os søges samlet hos én myndighed, statsamtet, der ikke er særlig indrettet til at løse tvister, men til gengæld vil kunne præstere en relativ hurtig service og ekspedition af sagerne. Er der derimod tale om en tvist, som skal løses, går sagen til vedkommende *byret*, der på grundlag af en efter omstændighederne mere dybtgående og grundig sagsbehandling med indenretlig bevisførelse afgør sagen ved dom med den yderligere retsgaranti, der ligger i, at byrettens dom kan appelleres til landsretten, og i sjældnere tilfælde af lovfortolkning, praksisændring m.v. efter indhentet tredjeinstansbevilling fra justitsministeriet videre fra landsretten til højesteret.

I forbindelse med overvejelserne om at nedlægge statsamtene har ægteskabsudvalget særligt behandlet spørgsmålet om oprettelse af en *fælles myndighed* til behandling af de familieretlige sager, f.eks. særlige ægteskabsretter. Enighed har hidtil ikke kunnet opnås om at ændre den bestående ordning.

ægteskabs-
udvalget

1. Reglen i § 42, stk. 1, 2. pkt., jfr. § 37, stk. 2, anvendes i praksis ikke.

II.

Separations- og skilsmissegrunde

1. Separationsgrunde

Separation kan kun meddeles, når en af lovens separationsgrunde foreligger.

a. Fælles ønske

Efter ÆL § 29 har ægtefællerne ret til separation, når de mener ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation. I praksis efterforskes begrundelsen for andragendet ikke af myndighederne. Dog kan separation ikke trods parternes ønske meddeles, hvis det fremgår, at de vil opretholde samlivet. Enigheden må foreligge, lige indtil bevilling er meddelt, eller dom er afsagt.

b. Pligtkrænkelse

Reglen har stor praktisk betydning.

§ 30, stk. 1, 1. pkt. giver en ægtefælle *énsidigt* krav på separation, hvis den anden ægtefælle groft har forsømt familiens underhold eller groft *har krænket andre pligter* over for ægtefællen eller børnene. I medfør af denne bestemmelse kan separation navnlig meddeles, når den anden ægtefælle uden fyldestgørende grund har forladt hjemmet, eller vilkårligt har unddraget sig det seksuelle samkvem med ægtefællen eller har gjort sig skyldig i grov eller gentagen voldsudøvelse over for ægtefællen eller børnene.

Har ægtefællen selv ved sin optræden givet anledning til den anden ægtefælles forsømmelse eller forseelse, indgår dette efter retspraksis i vurderingen af, om der overhovedet foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret pligtkrænkelse fra den anden ægtefælles side.

Reglen spiller på grund af fortolkningen af den følgende bestemmelse i § 30, stk. 1, 2. pkt. kun en ganske minimal rolle i praksis.

c. Forholdets ødelæggelse

2. punktum i § 30, stk. 1, giver en ægtefælle krav på separation, hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for *ødelagt*, medmindre ødelæggelsen hovedsageligt beror på ægtefællens eget forhold.

Denne regel, der allerede fandtes i 1922-loven, har siden fået en stadig stigende betydning i praksis. Det er nu meget sjældent, at separation nægtes med den begrundelse, at forholdet *ikke er ødelagt*. Den egentlige baggrund herfor er erkendelsen af det urealistiske i – i hvert fald i længere tid – at søge at tvinge to mennesker til at leve sammen, når den ene af dem – for alvor – ikke ønsker dette længere. Hvor den ene part har et bestemt fastholdt ønske om at komme ud af ægteskabet, har man derfor i praksis anset dette for ødelagt, uanset om den anden part

i og for sig ønsker ægteskabet opretholdt. Tilbage bliver derfor alene tilfælde, hvor ønsket om separation efter alt foreliggende forekommer forhastet, men langt de fleste af disse tilfælde vil falde væk, inden de kommer til prøvelse ved en domstol. Medens forbeholdet om, at ødelæggelsen ikke hovedsageligt *må bero på den sagsøgende ægtefælles eget forhold*, fra først blev taget mere bogstaveligt af domstolene, blev disses praksis efterhånden mildere, og fra omkring 1960 havde nægtelse af separation med begrundelse i denne betingelse fået karakter af at være en undtagelse, der i hvert fald ved de fleste byretter kun sjældent anvendtes. Vore domstole synes i stigende grad at have fået uvilje imod at søge at placere »skylden« for ægteskabets forlis på grund af det urealistiske ved at forsøge at udfinde, hvad der dybest set er årsag til, at en ægtefælle ønsker ægteskabet bragt til ophør. Er f.eks. seksuelle problemer i forholdet til ægtefællen en følge af et ægteskabsbrud, eller er omvendt ægteskabsbruddet en følge af de seksuelle problemer, og hvad er da årsagen til de seksuelle problemer? Det vanskelige eller umulige ved at besvare sådanne og andre tilsvarende spørgsmål korrekt i konkrete sager tager iøvrigt i meget høj grad brodden af ægteskabsrettens »skyldbegreb«, der stadig flourerer i visse andre lande, f.eks. i Vesttyskland.

Udviklingen er i 1970'erne fortsat, således at det i praksis hyppigt ses, at en ægtefælle nu får separation, alene fordi denne ægtefælle har fundet en anden, som ægtefællen nu har seriøse ønsker om at leve sammen med. Praksis er muligt blevet understøttet af ægteskabsudvalgets undersøgelser og overvejelser, der har resulteret i et næsten enstemmigt forslag til en regel, der udtrykkeligt fastslår en ægtefælles ubetingede adgang til ensidig separation indført.

Efter § 30, stk. 2, har en ægtefælle endvidere ret til separation, hvis der foreligger omstændigheder, som ville give ægtefællen ret til at få skilsmisse.

d. Skilsmissegrund foreligger

En separations virkninger bortfalder for fremtiden efter ÆL § 31, hvis ægtefællerne, der er blevet separeret, genoptager samlevet. Dertil kræves en egentlig *samlivsgenoptagelse*, ved at ægtefællerne flytter sammen. At ægtefællerne blot har holdt ferie sammen, betragtes normalt alene som et forsøg på at genetablere forholdet, der ikke i sig selv bevirker separationens bortfald. Det samme gælder et *forsøg*, der har givet sig udslag i en kortere tids samlivsgenoptagelse på en fælles bopæl. Enkelte seksuelle forhold i separationstiden er efter praksis ikke genop-

2. Bortfald af separation
samlivsgenoptagelse

tagelse af samlivet; men har ægtefællerne gennem en længere periode regelmæssigt haft samleje, skal der ikke så meget mere til, for at separationen anses for bortfaldet. Man vil bl.a. se på, hvad årsagen var til, at de blev separerede, og afgørelserne får en meget konkret karakter. Har de tillige haft nøglen til hinandens lejlighed og af og til spist eller overnattet sammen, vil separationen ofte blive anset for bortfaldet, UfR 1947.243 H. Endelig vil en alvorligt ment aftale om at genoptage samlivet normalt bevirke, at separationen er bortfaldet, hvilket f.eks. kan få arveretlig betydning, hvis en ægtefælle dør, før flytningen har nået at finde sted. Endvidere kan ægtefællerne gyldigt aftale, at separationen skal bortfalde. De kan derimod ikke gyldigt aftale, at en samlivsgenoptagelse ikke skal bevirke, at separationen bortfalder.

samlivsophævelse
ikke sket

Tvivelssomme tilfælde opstår i praksis ret ofte, når den ægtefælle, der enten ikke har fået lejligheden tilkendt eller ikke har overtaget ejerboligen, bliver boende i den tidligere fælles bolig. Opretholdes den fælles husførelse fuldt ud, vil separationen være bortfaldet. Forsøges en opdeling af boligen midlertidigt, og har forholdet ikke strakt sig over særlig lang tid (1-3 mdr.) og ikke længere end den tid, der har været nødvendig for at finde en ny bolig, er der i praksis en udtalt tilbøjelighed til at anse separationen for opretholdt. Spørgsmålet har særlig praktisk betydning, når en af ægtefællerne efter et års forløb forlanger skilsmisse efter § 32.

Når separationen bortfalder, genindtræder ægteskabets retsvirkninger.

3. *Skilsmissegrunde*

Den detaljerede opregning af skilsmissegrunde, som stadig findes i ægteskabsloven, og som i tidligere tider gav anledning til vanskelige afgrænsningsproblemer, dybsindige teoretiske udrædninger og pinlige afhøringer i retterne, har nu næsten helt tabt betydningen. Dette skyldes først og fremmest, at presset er gået af skilsmissegrundene, fordi det er blevet så let i praksis at opnå separation med påfølgende relativ hurtig, énsidig ret til skilsmisse. I stedet for at indlade sig i årelange processer, hvor måske også ægtefællernes advokater gensidigt klæder modpartens mandant af til skindet, foretrækker parterne her i landet, når de er blevet rådgivet af deres advokater, oftest at gå separationsvejen. Undtagelsen herfra er dog de talrige – men som regel ganske elementære og for det helt overvejende flertals vedkommende udramatiske – direkte skilsmisser efter § 37 om »ægteskabsbrud«. Når ægtefællerne ønsker skilsmisse straks,

og de har et »ægteskabsbrud ved hånden«, er § 37 nemlig mest praktisk for dem. Bevillingsvejen kan også anvendes her. Op imod halvdelen af skilsmisserne meddeles efter § 37.

De enkelte skilsmissegrunde er angivet i §§ 32-41.

Enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når de *efter* opnået *separation* har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet, § 32. Se om dette sidste ovenfor under II. 2.

Enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når deres *samliv på grund af uoverensstemmelse* har været *ophævet* i de sidste 3 år, § 33. Reglen bruges i sjældne tilfælde. Der skal være tale om 3 års uafbrudt samlivsofhævelse.

Ret til at forlange ægteskabet opløst har også en ægtefælle, når der foreligger en ensidig ophævelse af samlivet, den såkaldte »svigagtige *rømning*« (desertio malitiosa) fra den andens side, idet denne i 2 år mod ægtefællens vilje og uden fyldestgørende grund har unddraget sig samlivet, § 34. Dette kan f.eks. ikke siges om en sømand, der har været på langfart, eller om en ægtefælle, der på grund af sygdom har været på sanatorium. Også den ægtefælle, der ved mishandling eller andet utilladeligt forhold gør samlivet uudholdeligt, vil kunne rammes af bestemmelsen, selv om det er den anden der flytter bort. Reglen bruges i minimalt omfang.

Endvidere kan en ægtefælle få skilsmisse, når den anden ægtefælle er forsvundet, og 3 år er hengået fra den sidste efterretning om, at den pågældende var i live, såkaldt »*borteblivelse*«, § 35. Herved må dog mærkes de nedenfor i § 23 gennemgåede regler i lov nr. 397 af 12. juli 1946 om borteblevne, hvorefter der i visse tilfælde er adgang til at få en såkaldt dødsformodningsdom, hvorved ægtefællen opnår ret til at indgå nyt ægteskab uden, som ved skilsmisse, at miste sin legale arveret som ægtefælle. Reglen bruges i minimalt omfang.

Ret til skilsmisse har en ægtefælle også, når den anden ægtefælle har *indgået nyt ægteskab* i strid med reglen i ÆL § 9, selv om det er sket i fuldkommen god tro, § 36. Det nye bigamiske ægteskab vil som oftest blive omstødt efter den nedenfor under VIII. 1 omtalte bestemmelse i lovens § 23.

Når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i »ægteskabsbrud eller andet usædeligt forhold«, der kan sidestilles hermed, f.eks. homoseksuelt eller lesbisk forhold eller sodomi, kan den »krænkede« ægtefælle få skilsmisse, § 37. Kønlige handlinger, der ikke har en samlejelignende karakter, falder uden for reglen. En forudsætning er det videre, at forholdet er begået med *forsæt*, hvad der f.eks. ikke er tilfældet, hvis hustruen er blevet

a. *Skilsmisse efter separation*

b. *Samlivsofhævelse*

c. *Rømning (desertio)*

d. *Borteblivelse*

e. *Bigami*

f. *Utroskab »ægteskabsbrud«*

voldtaget. Endelig må forholdet *bevises*; i så henseende vil ægtefællens egen »tilståelse« ikke ubetinget kunne tages som tilstrækkeligt bevis; ellers ville der nemlig for let kunne ske en omgåelse af lovens skilsmissebetingelser, idet, som det allerede siges i DL 3-16-15-1, »man tit befinder, at mange lyve paa sig selv, paa det den ene kan blive af med den anden«. Selvom presset i praksis nu også i nogen grad er gået af § 37, vil den person, utroskabsforholdet er begået med, dog som regel blive indkaldt til bekræftelse af dette.

Undtagelse fra adgangen for en ægtefælle til at opnå skilsmisse trods den andens utroskab gøres der dog, når ægtefællen selv frivilligt har *medvirket* til handlingen, f.eks. ved »rufferi« eller »alfonseri«, eller har *samtykket* i den, f.eks. ved en aftale om ophævelse af troskabspligten, der dog altid kan opsiges af ægtefællen, eller på anden måde må anses for at have *frafaldet* sin ret til skilsmisse. Dette sidste kan efter praksis ikke blot ske ved et udtrykkeligt afkald, men efter omstændighederne også ved en stiltiende *tilgivelse*, navnlig på den måde, at ægtefællen til trods for sin viden om den andens utroskab fortsætter samlivet, som om intet var passeret. Et afkald kan også foreligge ved, at ægtefællen med kendskab til den anden ægtefælles utroskab vælger at nøjes med at søge separation.

At der foreligger utroskab fra begge sider udelukker ikke adgangen til skilsmisse.

Fra hovedreglen gælder efter 1969-ændringen af ÆL efter § 37, stk. 2, på papiret den undtagelse, at der, hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor, i stedet for skilsmisse kan gives separation. Reglen anvendes imidlertid ikke i praksis.

Afgørelse efter stk. 2 kan i øvrigt kun træffes ved dom, § 42, mens parterne i andre tilfælde, som det tidligere er omtalt, kan vælge at få bevilling, hvis de er enige om, at de vil skilles, enige om at ønske bevillingsvejen, og enige om vilkårene.

g. Kønssygdom

Efter § 38 kan en ægtefælle dernæst forlange skilsmisse, når den anden ægtefælle med kundskab eller formodning om at lide af *kønssygdom*, som endnu frembyder smittefare, ved samleje har udsat ægtefællen for smitte, medmindre ægtefællen med kundskab om smittefaren frivilligt lod sig udsætte for den.

h. Sindssygdom

Når den anden ægtefælle lider af sådan *sindssygdom*, at fortsættelsen af ægteskabet ikke bør fordres, og sygdommen under ægteskabet har varet i de sidste 3 år, § 41. Såfremt særlige grunde taler derfor, kan skilsmisse dog gives, selvom sygdommen har varet i kortere tid end 3 år.

Når en ægtefælle har stræbt den anden efter livet eller har gjort sig skyldig i *mishandling* af denne eller børnene, kan skilsmisse forlanges af den anden, § 39.

Endelig er der ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle er idømt *straf* af fængsel i 2 år eller derover eller dømt til anbringelse i forvaring, jfr. straffelovens § 70, medmindre ægtefællen frivilligt har medvirket til den strafbare handling eller har samtykket i den, § 40. Derimod er adgangen til skilsmisse ikke udelukket, fordi ægtefællen selv måtte have gjort sig skyldig i en anden forbrydelse.

Bigami og de under g-j omtalte skilsmissegrunde er nu uden reel praktisk betydning. Som det vil ses, er derfor de to væsentligste regler § 32 om skilsmisse efter separation, ca. 50%, og § 37 om utroskab, knap 50%; dertil må føjes, at skilsmissegrundene, samlivsophævelse, rømning og borteblivelse tilsammen anvendes i henvend et par % af sagerne.

Ved visse af lovens skilsmissegrunde er der fastsat frister for rejsning af skilsmissesag.

Bevilling til separation eller skilsmisse meddeles af *statsamtet* i henhold til en stående bemyndigelse fra justitsministeriet (familieretsdirektoratet), se *ÆL* § 42, stk. 2 in fine. Statsamtets afgørelse kan påklages til familieretsdirektoratet.

Godt 90% af alle separationer og skilsmisser meddeles ved bevilling.

Betingelserne for at *opnå bevilling* er:

At der foreligger en separations- eller skilsmissegrund, jfr. foran II, 1.a-d og II.3.a-j;

At en eventuel frist for at påberåbe sig denne ikke er udløbet;

At parterne er enige om, at de vil separeres eller skilles;

At parterne er enige om, at separation eller skilsmisse skal ske ved bevilling;

At parterne er enige om de i *ÆL* §§ 46, 49, 54, 55 og 56 nævnte vilkår, jfr. foran I. 3, og nærmere nedenfor 5.b.-g.;

At enigheden, efter at en af parterne har rejst sag for statsamtet, fastholdes, indtil bevilling er udstedt;

At statsamtet ikke efter kontrol af, om en separations- eller skilsmissegrund foreligger, eller efter censur af de af parterne aftalte vilkår finder det betænkeligt at meddele bevilling, jfr. § 42, stk. 3, og derfor nægter bevilling, jfr. nærmere neden for 5;

i. Mishandling m.v.

j. Straf

III. Bevillingsvejen

1. Betingelserne

Separation og skilsmisse

At reglerne om mægling er overholdt, jfr. nærmere neden for 2;

At parterne møder til vilkårsforhandling for statsamtet, jfr. nærmere nedenfor 3.

2. *Fremgangsmåden*

Sag kan rejses ved personlig eller skriftlig henvendelse til statsamtet. Parterne behøver ikke at anvende advokater, men er heller ikke afskåret derfra; de kan dog ikke få udgiften dertil betalt efter reglerne om fri proces. Parterne må altid møde personligt. Statsamtet indkalder til et møde, hvor mægling kan foregå, hvor vilkårsforhandling skal foregå, og hvor vejledning finder sted. Kan det på mødet konstateres, at betingelserne for separation eller skilsmisse er opfyldt, udstedes bevilling. Denne er gratis. Kan bevilling ikke meddeles, henvises parterne til at gå domsvejen, og eventuel ansøgning om fri proces optages.

3. *Mægling*

Såvel i tilfælde af bevillingssag som af retssag skal der efter ÆL § 43 forsøges *mægling* mellem ægtefællerne personligt om fortsættelse af ægteskabet. Denne foretages af præsten eller, hvis begge parter ønsker det eller ikke hører til samme trossamfund, af statsamtet, der dog kan bemyndige politimesteren dertil. Møder en part ikke, eller er vedkommende syg eller forsvunden, eller har en part ikke ophold her i landet, bortfalder mæglingen for denne part, og for begge parter, hvis begge er således forhindrede, jfr. § 43, stk. 2-3. Mægling skal have fundet sted inden for de sidste 6 mdr. før meddelelse af bevilling eller før evt. sagsanlæg, § 43, stk. 1.

4. *Vilkårs- handling*

Ægtefællerne indkaldes til *vilkårsforhandling* i statsamtet, hvor mægling tillige kan foretages. Møder en ægtefælle ikke personligt, kan sagen ikke fremmes. Har ægtefællen ophold i udlandet, gælder dog særlige regler.² Ægtefællerne kan medtage deres eventuelle advokater til mødet.

Under vilkårsforhandlingen påses det, at betingelserne for bevilling til separation er tilstede, de enkelte vilkår gennemgås og fastlægges i fornødent omfang, der ydes vejledning om disse og om retsvirkningerne af separationen eller skilsmissen.

---

2. Se herom bekendtgørelse nr. 560 af 1969 om ægteskabets opløsning § 19.

Statsamtet kontrollerer, at de *materielle betingelser* for at opnå separation eller skilsmisse er tilstede. Dette må i fornødent omfang dokumenteres, f.eks. hvor skilsmisse ønskes efter 1 års separation, ved at bevillingen eller dommen til separation fremlægges, og ved at ægtefællerne afgiver samstemmende erklæring om, at samlivet ikke har været genoptaget. I sager om utroskab må den tredje person, der er tale om, give møde personligt på statsamtet og afgive erklæring, (dog normalt bortset fra tilfælde, hvor den »utro« nu ligefrem bor fast sammen med vedkommende). Efter § 37, stk. 2 skal der i stedet for skilsmisse i utroskabstilfælde meddeles separation, hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor; i så fald må den separation, der i stedet for skilsmisse skal påtvinges ægtefællen, ske ad domsvejen, se § 42, stk. 1, 2. pkt. Disse regler, der blev indført i 1969, er dog helt uden praktisk betydning.

Ægtefællerne skal ikke blot være enige om at *ønske bevillingsvejen*, men også om at *ønske selve separationen eller skilsmissen*. Dette kan ikke ses af lovtæksten i § 42, stk. 2, men fremgår af motiverne.

Det kræves, at ægtefællerne er enige om, hvem af dem, der skal have *forældremyndigheden* over fællesbørn under 18 år. Spørgsmålet kan ikke henskydes til senere afgørelse. Kan de ikke blive enige, kan bevilling ikke opnås.

Parterne har endvidere ikke fuld aftalefrihed. Efter § 42, stk. 3 kan bevilling trods enighed nægtes, hvis statsamtet finder, at den trufne aftale strider mod børnenes tarv, jfr. § 47 og ML § 24, stk. 1. I praksis er sådan nægtelse af og til sket ved de såkaldte »*deponeringsaftaler*«, der går ud på, at den ene af forældrene skal have forældremyndigheden, medens barnet skal opholde sig hos den anden, eller at barnet i en vis årrække skal være hos den ene af forældrene og derefter »overflyttes« til den anden af forældrene.

Efter nugældende ret kan der ikke gives separation eller skilsmisse ved bevilling på grundlag af en aftale om, at forældremyndigheden skal forblive hos forældrene i forening, såkaldt »*fælles forældremyndighed*«. ³ Om midlertidige afgørelser om forældremyndighed, se nedenfor IV. 3. b.

Der skal ikke være enighed om *samkvemsretsspørgsmål*, se

5. Kontrol og censur
a. Separations- eller skilsmissegrund

b. Enighed

c. Forældremyndighed

3. Et forslag derom er nu fremsat i *betænkning 985/1983 om forældremyndighed og samværret* og må ventes at give anledning til et lovgivningsinitiativ.

Separation og skilsmisse

myndighedslovens § 27. Eventuelle tvister afgøres efterfølgende af statsamtet, jfr. nedenfor V. 1. e.

d. Ægtefællebidrag

Derimod må der være truffet aftale om den *indbyrdes underholdspligt* mellem ægtefællerne, og aftalen skal omfatte såvel spørgsmålet om, hvorvidt bidrag skal svares, som spørgsmålet om den periode, der i bekræftende fald skal svares bidrag i. Aftalen kan tillige angå bidragets størrelse, men dette spørgsmål kan og bliver i praksis ofte henskudt til statsamtets senere afgørelse. Parterne har aftalefrihed, men bliver vejledt.

Der skal under vilkårsforhandlingen tilvejebringes klarhed over, hvorvidt spørgsmålet om bidragets størrelse er afgjort ved aftale, eller om det er henskudt, og dette skal tillige fremgå af bevillingen. Betingelserne for fastsættelse af senere ændringer i bidragets størrelse er nemlig forskellige ved aftalte og fastsatte »bidragsstørrelser«, jfr. §§ 52 og 53, stk. 2.

e. Lejligheden

Ægtefællerne må være enige om hvem af dem, retten til at fortsætte lejemålet af den tidligere *fælles lejlighed* efter separationen eller skilsmissen skal tilkomme, § 55, stk. 1.

Lå lejligheden i en ejendom, som indeholder flere beboelseslejligheder, og som ejes af en af ægtefællerne, og udtages den af den ene ægtefælle, må ægtefællerne i tilfælde af, at den anden ægtefælle skal overtage den tidligere fælles lejlighed, være enige om vilkårene derfor, se § 55, stk. 2, jfr. § 42, stk. 2. Parterne har inden for lejelovgivningens rammer aftalefrihed.

f. Beløb efter § 56

Efter § 56 kan det i visse tilfælde ved dom i forbindelse med separation eller skilsmisse pålægges en ægtefælle at yde den anden ægtefælle et beløb for at sikre, at denne ikke stilles *urimeligt ringe* i økonomisk henseende efter separationen eller skilsmissen. Reglen finder anvendelse, hvor ægtefællerne har helt eller delvist særeje eller eventuelt § 15, stk. 2 rettigheder. Det er bemærkelsesværdigt, at reglen i § 56 er gjort til en vilkårsregel, uanset at »bodelingen« ofte først kan finde sted efterfølgende. I bevillingssager må der i konsekvens deraf være enighed, dels om hvorvidt der skal ydes et beløb, dels om dettes størrelse, jfr. § 42, stk. 2. Parterne har aftalefrihed.

g. Enkepension

separation

Efter lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse berøres retten til *enkepension ikke* af, at *separation* mellem ægtefællerne har fundet sted, se lovens § 1, stk. 2.

skilsmisse

Er enkepensionsretten *kollektiv*, dvs. knyttet til *hovedpensionsordningen* på en sådan måde, at pensionsbidragenes størrelse er uafhængige af, om den pågældende er gift eller ugift, *be-*

varer hustruen sin ret til enkepension i tilfælde af *skilsmisse*. Der er dog yderligere betingelser derfor, dels at ægteskabet har bestået i 5 år, dels at der efter skilsmissen påhviler manden *pligt til at yde bidrag* til hustruens underhold, § 2, stk. 1. Er bidragspligten tidsbegrænset, begrænses enkepensionsretten til bidragsperioden, lovens § 2, stk. 2. Om eventuel fordeling mellem flere fraskilte hustruer, se lovens § 2, stk. 3 og stk. 6.

Enkepensionsretten *bortfalder* definitivt, når den fraskilte hustru indgår nyt ægteskab, § 2, stk. 4.

Reglerne finder tilsvarende anvendelse på *tjenestemandsenkepension* og antages også at gælde for *arbejdsmarkedets tilægspension*. Derimod gælder reglerne kun for enker – *ikke* for enkemænd.

Efter reglerne i enkepensionsloven indtræder disse virkninger, som det ses, *ex lege*. Parterne kan gyldigt *aftale*, at hustruen ikke skal have ret til en enkepension i medfør af loven. Derimod kan man ikke omvendt aftale, at hustruen eller en enke-mand skal have ret til en »enkepension«, som ikke er hjemlet ved enkepensionsloven.

Spørgsmålet skal drøftes under vilkårsforhandlingen, og såfremt hustruen *frafalder* sin ret, skal bemærkning derom optages i skilsmissebevillingen.

Efter ÆL § 45, 1. pkt. gælder de vilkår, der er *fastsat ved en dom til separation*, afsagt her i landet, også for tiden efter en skilsmisse, opnået *på grundlag af separationen*. Hvor denne regel skal anvendes, kræves der ikke enighed om vilkårene for en skilsmisse, fordi det allerede er *fastsat* i forvejen, hvad vilkårene går ud på.

Reglen i § 45, 1. pkt. finder ikke anvendelse i følgende tilfældegrupper:

- 1° Separationsdom er afsagt *før 1. januar 1970*;
- 2° Dommen er *ikke* afsagt her i landet;
- 3° Skilsmissen meddeles *ikke på grundlag af* den ved dommen etablerede separation (men f.eks. på grund af utroskab i separationstiden);
- 4° Vilkårene er undtagelsesvis ikke fastsat ved dommen, men bindende *aftalt* af parterne, f.eks. inden sag blev anlagt, og derfor optaget som »aftalte« i dommen;
- 5° Parterne har senere ændret det eller de *fastsatte* vilkår ved en gyldig *aftale* (det nye vilkår er da *aftalt*);
- 6° Retten har bestemt i dommen, at afgørelsen om *bidragspligt* ikke skal gælde efter separationen, se § 45, 2. pkt.;

6. Særlig om skilsmisse efter separation

fastsatte vilkår

Separation og skilsmisse

7° Der foreligger spørgsmål om bevarelse af *enkepensionsret*, som jo ikke kan afgøres ved separationen.

aftalte vilkår

Er vilkår ikke fastsat ved en separationsdom, men *aftalt*, hvilket jo altid vil være tilfældet, hvor separationen er meddelt ved bevilling, afhænger det af aftalens indhold, om den skal angå tiden også efter en skilsmisse. Statsamtet skal ved separationsbevillingens forberedelse drage omsorg for, at det i bevillingen præciseres, om en aftale skal gælde også for tiden efter skilsmisse. Dette sidste er i praksis det almindeligste.

7. Ugyldighed

En bevilling til separation eller skilsmisse, der er en forvaltningsakt, kan være *ugyldig*. Ugyldigheden vil kunne fastslås af familieretsdirektoratet eller af domstolene.

ingen »grund«

Dette antages nu først at måtte blive tilfældet, hvor bevilling er meddelt, uden at nogen *gyldig skilsmisse- eller separationsgrund* forelå, f.eks. hvor parterne svigagtigt har fortiet, at de efter meddelt separation havde genoptaget samlivet, således at separationen var bortfaldet, og derefter har fået meddelt skilsmissebevilling *på grundlag* af separationen, eller hvor der har været afgivet falske erklæringer om utroskab. Sådant ugyldighed er dog aldrig blevet statueret.

§ 65 tilstand

I sagen UfR 1963.809 H havde hustruen ved afslutningen af en aftale om separation og under vilkårsforhandlingen været *sindssyg og ude af stand til at handle fornuftmæssigt*, hvorfor bevillingen blev erklæret ugyldig.

tvang, svig m.v.

Ugyldighed vil også kunne forekomme ved *tvang, svig, udnyttelse eller vildfarelse*.

Sagen UfR 1982.233 Ø angik et tilfælde, hvor manden efter nogle års separation under vilkårsforhandlingen i en af hustruen rejst sag om bevilling til skilsmisse, svigagtigt forklarede, at hans pensionsordning ikke indbefattede en enkepension. Bevilling til skilsmisse meddeltes derefter uden at hustrubidrag blev fastsat. Få dage efter døde manden. Antaget under dissens, at bevillingen var ugyldig.⁴

IV. Domstols- vejen

Dom til separation eller skilsmisse afsiges af byretten. Som nævnt benyttes domstolsvejen i henved 10% af det samlede antal separations- og skilsmissesager. I en mindre del af disse er parterne ikke enige om skilsmisse eller separation, og sagen

4. Sagen blev imidlertid procederet sådan, at landsretten anså sig afskåret fra alene at erklære vilkårene om bidrag og enkepension for ugyldige.

drejer sig derfor primært om, hvorvidt sagsøgerægtefællen overhovedet kan få medhold i, at der foreligger en *separations- eller skilsmissegrund*. I en del af sagerne er ægtefællerne uenige om et eller flere *vilkår*. Såfremt separations- eller skilsmisse-dom derfor skal afsiges, fastsætter retten ved dom, hvad indholdet af det eller de omtvistede vilkår skal være.

I en hel del sager viser det sig, at ægtefællerne trods valget af domstolsvejen alligevel ikke er uenige, hverken om separationen eller skilsmissen eller om vilkårene for denne. Dette kan skyldes, at sagen blev anlagt på grund af en ægtefælles *udeblivelse* fra vilkårsrådet ved statsamtet m.m.; eller parterne var ved vilkårsforhandlingen ved amtet, eller ved en forhandling med deres advokater, uenige, men er i mellemtiden blevet enige, navnlig under indtryk af deres *advokaters rådgivning*, eller *under* sagens behandling ved retten, hvor *dommeren* inden domsforhandlingens slutning mægler forlig. I så fald afsiges dom på grundlag af de vilkår, der nu er enighed om, og disse optages i dommen. I hvert fald hvor vilkårene er blevet til under behandlingen ved retten, anses de i praksis for *fastsatte vilkår*.

Reglerne herom, der er gennemgået foran under III. 3., gælder også i domssager, hvor udenretlig mægling altså skal have fundet sted inden domsforhandlingen i ægteskabssagen, UfR 1949, 1012 Ø.

Ægteskabssag ved retten anlægges ved udtagelse af *stævning*. Som regel har parterne *fri proces*, således at de får betalt deres udgifter til *advokat*. *Vilkårsforhandlingen* foregår i forbindelse med rettens forligsmægling. Dommeren kan pålægge parterne at afgive forklaring, og kan til brug ved afgørelsen af forældremyndighedsspørgsmålet træffe bestemmelse om bevisførelse ved vidneforklaring og udtalelser fra sagkyndige.

Ved dommen fastsættes det enten, at sagsøgte *frifindes* for påstanden om separation eller skilsmisse, eller at parterne *separeres* eller *skilles*. Retten er ikke bundet af parternes aftale om, at en skilsmissegrund foreligger, og kan altså i princippet frifinde sagsøgte, hvis det efter bevisførelsen ikke findes, at der foreligger nogen skilsmissegrund, f.eks. utroskab.

Hvor separation eller skilsmisse gives, skal der i dommen tages stilling til vilkårene.

1. Mægling

2. Fremgangsmåden

3. Dommen

a. Separation og skilsmisse

b. Forældre-
myndigheden

Retten fastsætter ved dommen, hvem forældremyndigheden over børnene skal tilkomme, § 46. Hermed menes fællesbørn, herunder fælles adoptivbørn.

enighed

Er forældrene *enige* om, hvem forældremyndigheden skal tilkomme, træffes afgørelsen af retten i overensstemmelse med deres ønske, medmindre dette strider mod børnenes tarv, § 47, 1. pkt. Tilsidesættelse af forældrenes aftaler forekommer sjældent, men kan f.eks. være aktuell ved de såkaldte »deponeringsaftaler«, se herom foran III.3.c.

ikke enighed

Er forældre *ikke enige*, eller tilsidesættes deres aftale, afgøres spørgsmålet af retten efter, hvad der findes »rimeligt under særligt hensyn til børnenes tarv«, § 47, 2. pkt. Med denne formulering er det tilkendegivet, at det primære hensyn skal være, hvor barnet får de bedste opvækstbetingelser, men at der tillige kan tages et vist hensyn til forældrene. Afgørelsen træffes efter et samlet skøn over alle de oplysninger, der kan være af betydning, herunder eventuelt udtalelser fra specialister i børnepsykiatri, der om fornødent bliver tilvejebragt.

egnede

I princippet vil retten først konstatere, om forældrene begge er *egnede*. Er den ene f.eks. svært belastet narkoman, professionel kriminel, ganske afsindig eller stærkt drikfældig, medens forholdene hos den anden er ganske betryggende, vil resultatet være oplagt.

Hvor begge principielt er egnede, søges det først efter et slags opportunitetsprincip afklaret, hvor barnet må antages at ville »få det bedst«. Ved denne afgørelse vil en lang række vejledende momenter blive vurderet; disse *kan være*:

- Har den pågældende af forældrene *praktiske muligheder* for at varetage omsorgen for barnet?
- Er der meget *stor aldersforskel* mellem barnet og den ene af forældrene?
- Er de økonomiske og bolig-mæssige forhold rimelige?
- Har barnet *særlig tilknytning* til en af forældrene?
- Taler børnenes køn og alder stærkt for en placering hos den ene af forældrene?
- Hvordan tilgodeses barnets behov for kontinuitet i udviklingen bedst?
- Har barnet særlig tilknytning til en eller flere af sine søskende?

Peger en afvejning af disse og andre muligt relevante hensyn *bestemt på en vis fordeling* af forældremyndigheden, vil denne blive fastslået ved dommen.

rimelighed

Først når en sådan nogenlunde sikker fordeling ikke tegner

sig efter bevisførelsen, kommer forældrenes interesser ind på den måde, at der også kan tages et vist hensyn til dem, idet en fordeling mellem forældrene af forældremyndigheden over flere børn da vil blive overvejet.

Retten afgørelse om forældremyndigheden kan, når eksekutionsfristen i dommen er udløbet, jfr. nedenfor 4., om fornødent tvangsfuldbyrdes af fogedretten ved brug af tvangsbøder eller i ekstreme tilfælde ved magtanvendelse.

Når sag om separation eller skilsmisse er anlagt, kan retten efter *ÆL § 57* på begæring af en af ægtefællerne træffe *midlertidig bestemmelse* om, hvem forældremyndigheden over børnene skal tilkomme. At afgørelsen er midlertidig betyder navnlig, at den ikke er bindende for den endelige afgørelse i sagen, se dog tillige *§ 57, stk. 2*, jfr. *ML § 24, stk. 3*. Midlertidige afgørelser skal træffes ved kendelse, hvilket tilgodeser, at afgørelsen kan træffes hurtigst muligt og straks vil være eksigibel, jfr. *Rpl. § 481*. Der kan således straks efter at kendelsen er afsagt udfærdiges samkvemsretsresolution af statsamtet for den anden af forældrene. Retten skal efter *§ 57, stk. 1, 2. pkt.* anvende fordelingshensynene i *§ 47* på tilsvarende måde ved midlertidige afgørelser efter *§ 57*. I praksis tilstræbes imidlertid, som naturligt er, først og fremmest, at der kan *bringes ro om barnets forhold*, hvilket meget ofte vil føre til, at barnet skal blive hos den af forældrene, hvor det hidtil har opholdt sig. Kun i mere usædvanlige situationer ændres »status quo« ved midlertidige afgørelser, se som et eks. derpå *UfR 1978.320 H*. Midlertidige afgørelser efter *§ 57* er i praksis blevet relativt hyppige.

I tilfælde af *samlivsophævelse* kan midlertidige afgørelser om forældremyndighedsspørgsmålet, hvorved den ene af forældrene får forældremyndigheden, træffes af statsamtet, jfr. *ML § 24, stk. 1*, men så snart retssag om separation eller skilsmisse er anlagt, er retten som hovedregel enekompetent; undtagelse derfra gælder dog efter *ML § 24, stk. 3*, hvis det på grund af særlige omstændigheder ville stride mod børnenes tarv at afvente rettens afgørelse. Dermed sigtes især til de i praksis forekommende situationer, hvor der er nærliggende fare for, at den ene af forældrene vil føre barnet ud af landet. I så fald træffes midlertidige afgørelser af og til efter telefonisk forelæggelse for familieretsdirektoratet.

Retten kan ikke tage stilling til samkvemsretsspørgsmål.

Indgår ægtefællerne ikke aftale om, hvorvidt der skal påhvile den ene pligt til at yde bidrag til den andens underhold, afgør retten spørgsmålet, dvs. om bidragspligt skal pålægges, og i be-

midlertidige
afgørelser

c.
*Underholdsbidrag
til ægtefælle*

kræftende fald varigheden for bidragspligten. Derimod kan retten ikke træffe afgørelse om bidragets størrelse; dette sker efterfølgende, og afgørelser derom træffes af statsamtet, §§ 49 og 50, stk. 1.

bidragspligt

§ 50, stk. 2 nævner fire hensyn, som skal tages i betragtning ved afgørelser om bidragspligt:

Om den bidrags søgende selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold (*behovet*);

Om den anden part efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder formår at udrede bidrag (*evnen*);

Ægteskabets *varighed*;

Om den bidrags søgende har behov for støtte til *uddannelse eller lignende*.

Indtil 1970 foreskrev loven tillige, at der ikke kunne tillægges noget bidrag til den, som *skylden* for separationen eller skilsmissen væsentligt påhvilede, medmindre ganske særlige grunde talte derfor. Dette er nu udgået af lovteksten. Efter motiverne til ÆL af 1969 kan der dog ved afgørelsen tages et vist hensyn til de oplysninger, der foreligger om årsagen til separationen eller skilsmissen. Dette sker nu kun i sjældnere tilfælde i praksis, se som eks. UfR 1977.136 H.

Endelig sker det i praksis af og til, at bidrag tilkendes en hustru, for at hun kan *bevare retten til enkepension*, se f.eks. UfR 1976.1026 H.

Ved bedømmelsen af *behovet* ses der på den pågældendes bruttoindtægt, mulighed for at erhverve arbejdsindtægt, alder, helbredstilstand, formueforhold, og om den pågældende har forældremyndigheden over små børn.

Evnen bedømmes især udfra bruttoindtægt og andre forsørgerpligter, men også formueforhold og mulighed for at erhverve en indtægt – eller en højere indtægt – kan spille ind.

I tidligere praksis spillede ægteskabets *varighed* nok den betydeligste rolle for afgørelsen, med tilbøjelighed til at nægte bidrag når ægteskabet havde været under ca. 2 år, og udtalt tilbøjelighed til at tilkende bidrag, når ægteskabet havde været 5-8 år eller mere. Ved bedømmelsen af ægteskabets *varighed* har praksis givet tillæg for førægteskabeligt samliv og fradrag for en samlivsophævelsesperiode. Under indtryk af ligestillings- og selvstændighedsbevægelserne i 1970'erne er det antydede skema imidlertid ikke længere afgørende. Det har højst en vis vejledende betydning for afgørelserne, der nu mere træffes efter et konkret skøn. Reglen om tilkendelse af »*igangsætningsbidrag*« til uddannelse for en kortere periode, der blev

indført fra 1970, bruges ikke særligt hyppigt i praksis, men har bidraget til at nuancere billedet af en retstilstand, der for tiden ikke er ganske fast.

Når retten tidligere fastsatte *varigheden* af bidragspligten, var der en klar tendens til at fastsætte bidragsperioden til ca. det halve af ægteskabets varighed, indtil varigheden af ægteskabet var omkring 10 år, idet der så fastsattes tidsubegrænsede bidrag. Nu er afgørelser om tidsubegrænsede bidrag blevet mindre hyppige, idet der i mange sager ikke går udover en 10-årig periode, selvom ægteskabet har været langvarigt. Endvidere tilkendes af og til igangsætningsbidrag, særligt til yngre ægtefæller, hvor perioden for bidragspligten knyttes til den forventede varighed af en uddannelse. Men ellers yder det ældre skema nok stadig en vis vejledning, dog med tydelig tendens til at konkretisere afgørelserne, blandt andet med en vis hensyntagen til kvindens alder. Der kan i afgørelserne tillige spores en tilbøjelighed til at lægge øget vægt på, om den bidragssøgende udnytter bestående muligheder for at opnå arbejde eller supplerende uddannelse.

Der er nu i sjældne tilfælde tilkendt bidrag til mænd, se som eks. UfR 1981.1048 V.

Statsamternes fastsættelse af ægtefællebidragets størrelse omtales nedenfor V. 1. b.

Ved rettens fastsættelse af bidragspligt og varigheden for denne må det erindres, at en *positiv* afgørelse i princippet får betydning for hele bidragsperioden. Selvom de forhold, der afgør bidragets størrelse, på domstidspunktet fører til, at statsamtet vil fastsætte bidraget til kr. 0, kan det alligevel i særlige tilfælde være meningsfyldt at foreskrive bidragspligt, hvor forholdene kan ventes at ændre sig, således at statsamtet eventuelt senere vil træffe bestemmelse om bidrag af en vis størrelse. Træffer retten derimod en *negativ* afgørelse om bidragspligten, vil denne praktisk set være umulig at få ændret, jfr. § 53, stk. 1, der sammen med de øvrige regler om ændring af aftaler og afgørelser om bidragspligt omtales nedenfor under VII.

Efter ÆL § 55, stk. 1, jfr. lejelovens § 77, afgør retten om fornødent, dvs. hvor ægtefællerne ikke selv har truffet aftale derom, hvilken af ægtefællerne der skal have ret til at fortsætte lejemålet om den lejlighed, ægtefællerne beboede i fællesskab. Den ægtefælle, hvis erhvervsvirksomhed er knyttet til et forretningslokale, har efter loven fortrinsret til dette og den dertil hørende beboelse. Ved afgørelser om lejemål til beboelse, lægges der efter retspraksis vægt på ægtefællernes behov for at

varighed

d. Lejligheden

Separation og skilsmisse

kunne råde over lejemålet med særlig hensyntagen til, om de har fået forældremyndigheden over eventuelle børn, til parternes helbredstilstand og alder samt økonomiske forhold. Ved kortvarigere ægteskaber, hvor de nævnte hensyn ikke peger afgørende på den ene ægtefælle, tages i praksis tillige hensyn til, hvem der før ægteskabets indgåelse havde kontrakt om lejligheden og boede i denne.

Reglerne anvendes tilsvarende på *andelslejligheder*, *aktielejligheder* og *boliginteressentskabslejligheder*, medens afgørelser om ejerboliger træffes som led i bodelingen.

Efter ÆL § 55, stk. 2 kan retten, såfremt en lejlighed i en ejendom, der hører til den ene ægtefælles bodel eller særeje, og som indeholder flere beboelseslejligheder, hidtil har tjent til familiens bolig, pålægge ejerægtefællen at udleje lejligheden til den anden ægtefælle og fastsætte vilkårene for dette lejemål.

e. *Beløb efter § 56*

Hvor en ægtefælle har haft *særeje*, kan det, hvis ægtefællernes formueforhold, ægteskabets varighed og omstændighederne iøvrigt i særlig grad taler derfor, efter påstand af den anden ægtefælle i forbindelse med dom til separation eller skilsmisse bestemmes, at den ene ægtefælle skal yde den anden et beløb for at sikre, at denne ikke stilles *urimeligt ringe* i økonomisk henseende efter separationen eller skilsmissen. Tilsvarende regler finder anvendelse, hvis en ægtefælle har haft § 15, stk. 2 rettigheder, f.eks. betydelige forfatter- eller andre kunstnerrettigheder.

formueforholdene

Reglen kan anvendes, selvom begge ægtefæller har særeje, og selvom der er blandet fælleseje/særeje, blot der er væsentlig forskel på de beløb, hver ægtefælle kan holde uden for bodelingen, jfr. betingelsen: »urimeligt ringe«.

Deraf følger også, at reglen er uanvendelig, hvor ægtefællen f.eks. gennem delingen af fællesbomidler, allerede er stillet tilstrækkeligt godt i økonomisk henseende.

øvrige hensyn

I retspraksis er der endvidere lagt vægt på ægteskabets varighed incl. forudgående samlivsperiode, parternes indtægtsforhold, deres alder, evt. sygdom, uddannelsesniveau, om der er hjemmeværende børn, om ægtefællen har behov for etableringshjælp, særligt vedrørende ny bolig og nyt indbo, og om ægtefællen har medvirket til at skabe den formue, der nu udtages af ejerægtefællen.

udmåling

Udmålingen af beløb efter § 56 sker efter et skøn. Domstolene har været ret tilbøjelige til at bringe § 56 i anvendelse, omend med relativt beskedne beløbsudmålinger. Ved afgørelserne synes det at have været et ledende synspunkt, at der ikke skal

blive et unødigt stort spring i ægtefællens sociale stilling, når dette kan opnås, uden at den formuende ægtefælle skal afstå en alt for betydelig formueandel. Der tilkendes – når § 56 bruges i domssager – oftest beløb mellem 25.000 og 200.000 kr. Det hidtil ved dom højest fastsatte beløb er 2 mill. kr.⁵

Se herom foran under III. 5. g. Kun såfremt hustruen frafalder sin ret, skal der optages bemærkning derom i dommen.

Dommen i en separations- eller skilsmisssag kan *ankes* til landsretten. Ankefristen er 8 uger, Rpl. § 454, stk. 1. Fra denne frist kan der ikke dispenseres, hvis dommen går ud på separation eller skilsmisse, medmindre anken i medfør af Rpl. § 454, stk. 2 begrænses til alene at angå vilkårene, Rpl. § 454, stk. 1, 3. pkt.

Efter Rpl. § 480, stk. 1, 2. pkt. er *fuldbyrdsfristen*, der regnes fra dommens afsigelse, 14 dage. Ankes der inden for denne frist, suspenderes dommens retsvirkninger. Ankes der derimod først efter fuldbyrdsfristens udløb, er dommens retsvirkninger indtrådt og kan om fornødent eksekveres ved fogedrettens bistand, f.eks. ved udlevering af børn eller ved udsættelse af en lejlighed.

Landsrettens anke dom i en ægteskabssag kan kun ankes videre til højesteret, hvis der forinden er meddelt en *tredeinstansbevilling* dertil af justitsministeriet.

Som nævnt ovenfor under I. 1, suspenderes en række af ægteskabets retsvirkninger ved separation. Ægtefællerne er dog stadig gift, idet indgåelse af nyt ægteskab vil være bigami, jfr. straffelovens § 208, og de har troskabspligt over for hinanden i den forstand, at et kønsligt forhold til en anden end ægtefællen giver den anden ægtefælle ret til umiddelbar skilsmisse efter ÆL § 37. Ovenfor under III og IV er det gennemgået, hvordan spørgsmålene om fordelingen af *forældremyndigheden*, om pligt til at svare *underholdsbidrag til ægtefælle*, om retten til *lejligheden* og om ydelse af et *beløb efter ÆL § 56* løses ved separationer, der meddeles enten ved bevilling eller ved dom.

Tilbage er følgende retsvirkninger af separation:

Efter arvelovens § 38, stk. 1 bortfalder ægtefællernes indbyrdes *legale arveret* ved separation.

Det afgøres ud fra forudsætningssynspunkter, om indsættel-

f.
Enkepensjonsret

4. *Appel*
anke

fuldbyrdelse

V.
Retsvirkningerne
1. *Separation*

a. *Arveretten*

5. Nettoformuen var ca. 45 mill. kr. Dommen er afsagt af en byret og anke er frafaldet.

ser til at arve i *testamente* skal anses for bortfaldet ved separationen, jfr. ex tuto arvelovens § 49, stk. 1. På tilsvarende måde behandles indsættelser i en *livsforsikringspolice* som begunstiget. Oftest vil forudsætningspunktet i disse tilfælde være relevant.

b. Størrelsen af ægtefællebidrag

Hvor ægtefællebidrag skal svares, og dettes størrelse ikke måtte være aftalt, jfr. foran III 5.d. og IV 3.c., fastsætter statsamtet efter ÆL § 50, stk. 1 in fine, *bidragets størrelse*. Efter § 50, stk. 2 skal der ved afgørelser herom tages hensyn til de samme momenter som ved afgørelser om pålæggelse af selve bidragspligten, jfr. foran IV 3.c. I praksis udøves statsamtets skøn under hensyntagen til to vejledende skønregler: *fjerdedelsreglen* og *tredjedelsreglen*. Efter fjerdedelsreglen udmåles bidraget til en fjerdedel af forskellen mellem den bidragspligtiges regulerede månedlige bruttoindtægt og den bidragsberettigedes månedlige bruttoindtægt. Den bidragspligtiges bruttoindtægt reguleres forinden ved, at underholdsforpligtelser over for børn – hjemmевærende som andre – fradrages. Tredjedelsreglen bruges til at korrigere visse resultater efter fjerdedelsreglen, idet den bidragsforpligtiges samlede bidragsforpligtelser over for ægtefælle og børn ikke må overstige en tredjedel af bruttoindtægten. Reglerne anvendes kun på mellemindtægter, ca. 75.000 kr. – ca. 300.000 kr.; uden for dette område udmåles ægtefællebidraget lavere. Der opereres tillige med en vejledende overgrænse på omkring 200.000 kr. for den bidragsberettigedes samlede indtægt.

Efter en årrække på mindst 10 år aftrappes bidrag, der er fastsat for en længere periode.

Bidragene kan *indrives* efter reglerne i inddrivelsesloven ved udpantning eller ved løntilbageholdelse, eller der kan træffes bestemmelse om afsoning.

Den *offentligretlige*, gensidige forsørgelsespligt mellem ægtefæller bortfalder ved separation. Dog bevares retten efter bibrandslovens § 8 til indtrædelse m.v. i retten efter et privatretligt bidrag, jfr. foran § 13.3.

c. Underholdspligt over for børn

ÆL indeholder ingen regler om de fraseparerede ægtefællers pligt til at underholde deres børn, og der skal ikke ved separationen tages stilling til spørgsmålet om bidragspligt. Dette hænger sammen med, at forældrene hver for sig allerede i medfør af børneloven har fuld forsørgelsespligt over for deres børn, og at der i medfør af denne lov kan fastsættes bidrag i alle tilfælde, hvor en af forældrene ikke opfylder sin forsørgelsespligt, jfr. nærmere nedenfor § 16.

Hvis forældrene har mindreårige børn, over hvilke deres forældremyndighed er ophørt, fordi børnene (døtrene) har indgået ægteskab, kan det i medfør af myndighedslovens § 6, stk. 3 bestemmes, at den ene af forældrene indtil videre skal være værge alene.

Ellers følger værgemålet forældremyndigheden, ML § 6, stk. 2.

Efter ML § 27 har den af forældrene, som ikke har forældremyndigheden over et ægtebarn, ret til samkvem med barnet. Reglerne om statsamtets udfærdigelse af samkvemsretsresolution gennemgås nedenfor i § 16.

De fraseparerede ægtefællers *fællesbo* ophører fra separationen. Boet skal derfor skiftes: reglerne gennemgås samlet nedenfor under VI.

En separation *bortfalder* automatisk, hvis samlivet aldrig ophæves, eller hvis det senere genoptages, ÆL § 31; praksis herom er gennemgået foran II 2. Ved separationens bortfald indtræder ægteskabets retsvirkninger f.eks. om arveret eller om fælles forældremyndighed igen.

Ved skilsmisse ophører ægteskabet, og dermed ophører definitivt alle de retsvirkninger, der er knyttet til, at et ægteskab består. Parterne har således fri adgang til at gifte sig igen. De øvrige foran under 1 omtalte retsvirkninger af en indtrådt separation gælder tilsvarende ved skilsmisse.

Derudover er reglerne om bevarelse af *enkepension* ved skilsmisse omtalt foran under III, 4. g. og IV, 3. f.

Ægtefællen bevarer ved skilsmissen retten til et antaget *gifte-navn* og kan videregive dette efternavn til senere fødte børn med andre, men ikke til en ny ægtefælle, navnelovens § 1, stk. 2, og foran § 12.7.

Ved *separation* og umiddelbar *skilsmisse* ophører formuefællesskabet mellem ægtefællerne (parterne), og *fællesboet* skal derfor deles. Efter de materielle regler om dette ægtefælleskifte efter SL kap. VI foregår dette nu sådan, at det først opgøres, hvilke *aktiver* der på *skæringstidspunktet* hører til hver ægtefælles bodel, og som er *genstand for deling* (nedenfor B), hvorefter det udfindes, hvilke *passiver* ægtefællerne på skæringstidspunktet hver for sig skal bære (nedenfor C). Derefter fradrages passiverne i aktiverne, og de *beholdne nettobodeler* fremkommer. Disse skal som udgangspunkt *ligedeles kvantita-*

d. *Værgemålet*

e. *Samkvemsret*

f. *Bodeling*

2. *Bortfald*

3. *Skilsmisse*

efternavn

VI. *Bodelingen*
A. *Oversigt*

tivt, men der gælder fra denne hovedregel forskellige undtagelser om forlods ret til udtagelse og om skævdeling. Endvidere findes der regler, der regulerer den *kvalitative fordeling* af aktiverne, d.v.s. afgør hvem af ægtefællerne, der har ret til at få *udlagt* et aktiv på sit boslodskrav eller, såfremt værdien af aktivet overstiger boslodskravet, kan få aktivet udlagt mod at betale det overskydende beløb i penge, *udløsningsret* (nedenfor D).

privat
skifte

Som nævnt foran under I.3 jfr. III.1, er det ikke nogen betingelse for at benytte bevillingsvejen, at ægtefællerne er enige om bodelingen, og hvor domstolsvejen benyttes, kan retten ikke tage stilling til deling af fællesboet. Bodelingen *kan* således altid komme til at foregå efterfølgende. I langt de fleste tilfælde bliver parterne før eller efter bevillingen eller dommen til separation eller skilsmisse enige om bodelingen uden skifterettens mellemkomst, ofte efter at deres advokater – eller deres fælles advokat – har ydet dem rådgivning. I så fald er en sådan *aftale* om bodelingen bindende, og fællesboet er ved denne skiftet *privat*; aftalens indhold vil normalt blive optaget i en »*bodelingsoverenskomst*«. En del bodelingsaftaler afsluttes i praksis allerede på tidspunktet for bevilling til separation eller skilsmisse. Det skal anføres i bevillingen eller dommen, om fællesboet er delt.

En aftale om bodeling kan eventuelt senere anfægtes, jfr. nedenfor VII. 5. om ÆL § 58 m.v.

offentligt
skifte

Bliver ægtefællerne ikke enige om delingen af fællesboet, kan denne gennemføres under et *offentligt skifte* ved skifteretten efter de nærmere regler i skiftelovens kap. VI. En ægtefælle kan ved at indgive *begæring* om offentligt skifte til skifteretten om fornødent påtvinge den anden ægtefælle en deling af boet. Under det offentlige skifte beholder ægtefællerne normalt *rådigheden* over deres bodele, SL § 66, 1. pkt.; kun hvor der er særlig grund til at befrygte, at en ægtefælle vil forrykke sin bodels stilling, kan skifteretten fratage ægtefællen rådigheden over bodelen helt eller delvist, SL § 66, 2. pkt. Iøvrigt foregår det offentlige skifte ved, at skifteretten *registrerer* og *vurderer* de *aktiver*, der hører til hver ægtefælles bodel. Registrering af aktiverne foregår normalt på grundlag af ægtefællernes opgivelser. Ægtefællerne må også opgive, hvilke *passiver* de ønsker taget i betragtning. Tvister om, hvorvidt et aktiv hører til bodelen, eller om, hvorvidt en gældspost påhviler en ægtefælle og er »*bodelsgæld*«, afgøres om fornødent af skifteretten ved dom. Derefter opgøres ægtefællernes bodele som grundlag for

den materielle deling af fællesboet. Særeje inddrages kun, hvor det er nødvendigt til fyldestgørelse af verderlagskrav efter ÆRL § 23, stk. 1, jfr. SL § 65, stk. 1. Indgår parterne ikke *forlig* om bodelingen under skiftet, udarbejdes et *udkast til boopgørelse* af skifteretten eller af dennes medhjælper. Skiftet sluttes i så fald ved, at skifteretten fremlægger udkast til boopgørelse, som derefter enten tiltrædes af parterne eller, efter en vis tids fremlæggelse, stadfæstes af skifteretten. Den stadfæstede opgørelse kan inden for en ankefrist af 4 uger *ankes* til landsretten, men derfra kun med justitsministeriel tredjeinstansbevilling til højesteret. Når appelmulighederne er udtømt, kan skifteretten dog ved kendelse tillade, at skiftebehandlingen *genoptages*, navnlig hvor der dukker nye aktiver eller passiver op, eller disse har været ansat forkert.

For et offentligt skifte skal der udover udgift til eventuel medhjælper for skifteretten og advokatbistand for parterne navnlig også svares en skifteafgift. Disse *omkostninger*, der kan være ret betydelige, bliver kun delvist dækket af det offentlige, hvor parterne har fri proces.

udgifter

Reglerne i SL kap. VI om skifte af fællesbo i tilfælde af separation eller umiddelbar skilsmisse finder tilsvarende anvendelse ved skifte efter *bosondring*, SL § 64.

Bodelingen af fællesbo ved en ægtefælles *død* foregår efter SL kap. V f.s.v. angår den længstlevendes bodel, medens afdødes bodel og særeje skiftes efter de almindelige regler om dødsboskifte. Reglerne omtales i arveretten.

Nogle særregler ved skifte efter *omstødelse* af ægteskab behandles særskilt nedenfor under VIII.

Under skiftet inddrages de *aktiver*, der på *skæringstidspunktet* tilhører en af ægtefællerne som fælleseje, og som er *genstand for deling* ved ægtefælleskiftet.

B. Aktiverne

Tidspunktet for *udfærdigelse* af bevilling til separation eller umiddelbar skilsmisse eller for separations- eller skilsmisdommens *afsigelse* – ikke for dennes forkyndelse eller for appel- eller eksekutionsfristens udløb – er ifølge praksis afgørende for, hvornår formuefællesskabet ophører, jfr. SL § 65, stk. 2, og dermed for, hvilke aktiver der på skiftet skal medtages som tilhørende en ægtefælles bodel. Løn for personligt arbejde *udført* efter skæringstidspunktet inddrages således *ikke* under skiftet.

1. Skærings-
tidspunktet

Hvor en dom til separation eller skilsmisse appelleres til landsretten og stadfæstes, er det efter almindelig opfattelse

tidspunktet for *afsigelsen* af byrettens afgørelse, der er afgørende, uanset om anken alene angår vilkårene, eller dette ikke er tilfældet.

2. Værdiansættelse

Aktiverne skal optages med den *værdi*, de har ved skiftets slutning og ikke med værdien på skæringstidspunktet. Værdien kan, hvor det er nødvendigt, fastslås ved vurdering og eventuelt ved omvurdering. Er f.eks. parcelhuset under skiftet steget i værdi, lægges værdien ved boets slutning til grund; men den ægtefælle, der efter skæringstidspunktet har betalt de løbende udgifter, får godskrevet disse, ligesom den ægtefælle, der efter skæringstidspunktet har beboet huset, må tilsvare et ansat leje-beløb derfor.

3. Afkast

Indtægt og udbytte mellem skæringstidspunktet og boets slutning af aktiver, der omfattes af skiftet, skal medtages under bodelingen. Dette vil f.eks. gælde for renter på bankbøger og for lejeindtægter af en erhvervsjendom, SL § 66 a. Aktivet må optages med fradrag af mulig indkomstskat.

I praksis synes dette princip også overvejende at være anvendt på *overskud af selvstændig erhvervsvirksomhed*, f.eks. af en forretning eller af en fabrik, selvom et sådant overskud også væsentligt kan være fremkaldt ved indehaverens personlige arbejde. Der kan dog af skifteretten kompenseres derfor ved skønsmæssig fastsættelse af et beløb som driftsherreløn.

Ved *liberale erhverv*, f.eks. en lægepraksis, behandles overskud mellem skæringstidspunktet og skiftets slutning dog normalt som løn og holdes uden for skiftet.

4. Tilhører ægtefællerne

Kun aktiver, der *tilhører* ægtefællerne, medtages på skiftet. Beløb indsat på en børneopsparingsbog skal således f.eks. holdes udenfor, da beløbet tilhører barnet.

5. § 15, stk. 2 rettigheder

De såkaldte § 15, stk. 2 rettigheder er kort omtalt foran i § 14.II.2. Det er rettigheder, som er uoverdragelige eller iøvrigt af personlig art, således at reglerne om formuefællesskab kun anvendes på dem i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler. I det følgende omtales en række forskellige typer af rettigheder, for hvilke der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt de skal medtages under en *bodeling* ved skifte i ægtefællernes *levende live*.

Disse rettigheders stilling på skifte efter en ægtefælles *død* omtales nærmere i arveretten. Tilhører § 15, stk. 2 rettigheden den længstlevende ægtefælle, bliver hovedreglen, at den længstlevende udtager rettigheden som på et ægtefælleskifte. Tilhørte § 15, stk. 2 rettigheden den afdøde, vil rettigheden

normalt enten bortfalde (eks. pensionsret), eller indgå blandt dødsboets aktiver (eks. personskadeerstatning).

En forfatter har efter ophavsretsloven *ophavsret* til sit værk, d.v.s. bl.a. eneret til at bestemme, om han vil eller ikke vil *publicere et manuskript* eller udgive det trykte manuskript påny i uændret skikkelse. Er der formuefællesskab i forfatterens ægteskab, hører ophavsretten til hans bodel. Hans kreditorer kan ikke bestemme, at manuskriptet skal udgives, ophavsretslovens § 31. I konsekvens heraf antages forfatterens ægtefælle i tilfælde af skifte efter separation eller skilsmisse ikke at kunne gennemføre et krav om, at der under forfatterens bodel skal optages et aktiv svarende til den anslåede salgsværdi. Derimod skal der naturligvis ved skiftet tages hensyn til tilgodehavender, forfatteren har opnået for et allerede på skæringstidspunktet for skiftet stedfundet salg af manuskriptet, og til beløb, der er udbetalt til forfatteren og i behold.

På tilsvarende måde forholdes der med ophavsmandens ret til *kunstneriske værker* såsom malerier, skulpturer og kompositioner. Afgørende bliver, om værket er udbudt til salg, udstillet med henblik på salg, eller på anden måde godkendt til offentliggørelse.

Patent-, mønster- og varemærkerettigheder indgår som almindelige formuerettigheder under bodelingen.

Good-will er værdien af en virksomheds kundekreds. I det omfang, denne værdi er uafhængig af indehaverens person, skal værdien medtages under bodelingen, se f.eks. UfR 1948.961 Ø om en skrædderforretning, hvor halvdelen af værdien ansås for personlig. Er værdien helt eller delvis et modstykke til, at indehaveren i tilfælde af afståelse må påtage sig en konkurrenceklausul, d.v.s. vederlag for en indskrænkning i adgangen til erhvervsudøvelse, kan den holdes uden for skiftet. Udenfor falder tillige *good-will* i virksomheder, der drives på grundlag af en bevilling til indehaveren.

Efter § 18, stk. 3, i lov nr. 228 af 23.5.1984 om erstatningsansvar indgår *erstatning* og *godtgørelse* for *personskade* samt erstatning for *tab af forsørger* ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af separation, skilsmisse eller bosondring. Det er såvel krav på erstatning eller godtgørelse som udbetalte beløb, der holdes udenfor, men ved udbetalte beløb, der ikke er forbrugt, må det kunne bevises, at beløbet er i behold, helt eller delvis, f.eks. ved at det er indsat på en særskilt konto. Også surrogater, f.eks. værdipapirer eller en

a. *Ophavsrettigheder*

b. *Good-will*

c. *Personskadeerstatning m.v.*

Separation og skilsmisse

fast ejendom, der er købt for midlerne, er uden for delingsreglerne for formuefællesskab. Derimod omfatter § 18, stk. 3 ikke renter og andet udbytte. Reglerne gælder for erstatningsansvar for skader, der indtræder efter den 1. oktober 1984. Den hidtidige retstilstand var ikke ganske afklaret for udbetalte invaliditetserstatninger, der er holdt adskilt fra modtagerens øvrige formue, se UfR 1976.560 H og UfR 1979.1086 Ø.

d. Ferie- godtgørelse

Feriegodtgørelse efter ferielovens § 12, der *optjenes* i et kalenderår og udbetales, når ferien i det følgende år skal holdes, er lønmodtageres »løn«, idet denne godtgørelse på 12½% af lønnen udbetales i stedet for løn i ferieperioden. Feriegodtgørelsen kan derfor holdes uden for en bodeling, hvis skæringstidspunkt ligger efter optjeningen men før udbetalingen.

e. Båndlagte kapitaller

Når en kapital er *båndlagt*, kan ejeren ikke råde over den, og hans kreditorer kan ikke søge fyldestgørelse i den, hvorimod kapitalejeren får udbetalt renten. Sådanne kapitaller medtages altid, når de ikke tillige er gjort til særeje, ved opgørelsen af kapitalejerens bodel, men bør eventuelt ansættes til en lavere værdi på grund af båndet. Kan skiftet nu gennemføres på den måde, at kapitalejeren får udlagt den båndlagte kapital for sit boslodskrav helt eller delvist, forholdes der sådan. I andre tilfælde udlægges en del af kapitalen til den anden ægtefælle, men med respekt af båndet; hele rentebeløbet udbetales derfor stadig til kontohaveren, UfR 1954.990 H, men ved båndlæggelsens ophør – f.eks. ved død – udbetales den til ægtefællen udlagte del af kapitalen til denne eller dennes arvinger.

f. Arv i uskiftet bo

Arv i uskiftet bo med livsarvinger, etableret på grundlag af dødsfald *før den 1.4.1964*, er faldet og dermed indgået som et brøkkativ i arvingens formue. Arven kommer imidlertid først til udlodning, når det uskiftede bo skiftes. Ligger skæringstidspunktet for arvingens separations- eller skilsmissebo nu mellem arvefaldet og den begivenhed, der udløser skiftet af det uskiftede bo, skal aktivet principielt medtages i arvingens bodel, medmindre arven var gjort til særeje. Aktivet kan imidlertid ikke ansættes til nogen værdi og må derfor i givet fald udlægges som en post, der alene repræsenterer en forventning. Af praktiske grunde har domstolene forlængst fastslået, at disse aktiver *alene medtages og udlægges ved bodelingen, hvis der tages forbehold derom af arvingens ægtefælle ved ægtefælleskiftet*, se UfR 1944.163 Ø.

g. *Etableringskonti. Investerings- fondskonti m.v.*

Efter lovbekendtgørelse nr. 85 af 28. februar 1980 kan en lønmodtager, der ikke er fyldt 40 år, inden for visse rammer foretage indskud på en *etableringskonto*, således at beløbet bindes med henblik på senere investering i erhvervsaktiver. For

allerede etablerede selvstændige erhvervsdrivende kan der inden for visse rammer ske binding ved hensættelse på en *investeringsfondskonto*, jfr. lovbekendtgørelse nr. 84 af 28. februar 1980. Princippet i disse ordninger er, at der opnås skattefradrag straks ved hensættelsen, begrundet i en forlods afskrivning på de senere for midlerne anskaffede erhvervsaktiver.

Ved en kontohavers separations- eller skilsmissekifte skal midler hensat på sådanne konti *ikke* holdes uden for bodelingen, men kan optages på bodelen med en vis reduktion i værdien, dels på grund af båndet, dels fordi det senere afskrivningsgrundlag er reduceret. Udlæg af midlerne må imidlertid på skiftet ske til den ægtefælle, der er kontohaver.

Tilsvarende løsninger skal anvendes ved bunden opsparing, indefrosne dyrtidsportioner, og indeståender i grundejernes investeringsfond m.v.

Er en *kapitalforsikring* tegnet på *eget liv* uden indsættelse af nogen begunstiget eller med indsættelse af en *genkaldeligt (simpel) begunstiget*, skal forsikringens tilbagekøbsværdi, der i disse tilfælde er opnåelig for forsikringstageren, optages på dennes bodel ved kap. VI skifter. Det gør herved ingen forskel, om det er forsikringstagerens ægtefælle, der er indsat som genkaldeligt begunstiget, og der skal i så fald ikke optages noget aktiv på den genkaldeligt begunstigede ægtefælles bodel. Anderledes, hvor der er indsat en *uigenkaldeligt begunstiget*. Her skal tilbagekøbsværdien ikke optages på forsikringstagerens bodel. Er det den anden ægtefælle, der er indsat som uigenkaldeligt begunstiget, og bortfalder begunstigelsen ikke ud fra forudsætningspunktet, skal der formentlig heller ikke optages nogen værdi ved opgørelsen af den uigenkaldeligt begunstigede ægtefælles bodel, fordi dennes ret er betinget, af at den begunstigede ægtefælle overlever forsikringstagerægtefællen.

Da kontohaveren til enhver tid kan hæve en *indekskontrakt* efter lovbekendtgørelse nr. 16 af 12. januar 1972 om pristalsreguleret alderdomsopsparing og få et kontantbeløb udbetalt efter beskatning, må et sådant nettobeløb optages på kontohaverens bodel.

Livrenter antages at skulle udtages forlods af den berettigede, idet der normalt ikke kan blive tale om nogen genkøbsværdi. I praksis forekommer det imidlertid, at ægtefællerne med selskabets tilslutning aftaler en deling af policen i forbindelse med skiftet, således at vilkårene i forsikringstagerens police (hovedpolicen) tillige er afgørende for den udstykkede police.

h. Livsforsikring

i. Indeks-kontrakter

j. Livrenter

*k. Selvpensioneringskonti.
Kapitalpension.
Rateforsikringer*

Værdien af sådanne *pensionsordninger* skal medtages på skiftet, UfR 1961.23 H. Der kan blive tale om en opspaltning.

1. Pensioner

Er en pensionsordning *kollektiv*, jfr. foran III.5.g, udtages egenpensionen af manden, og en eventuel enkepension af hustruen efter de særlige regler i enkepensionsloven, der også gælder for *tjenestemandspension* og *ATP*.

Ved *andre pensionsordninger*, der tilsikrer den berettigede en livsvarig periodisk ydelse fra pensionsalderens indtræden, men som *ikke hjemler enkepension eller enkemandspension*, udtages retten forlods af den berettigede. Dette gælder også retten til folkepension og førtidspension (invalidepension).

Er der til en pensionsordning, der *ikke er omfattet af enkepensionslovens* regler, knyttet en *enke- eller enkemandspension*, beror det på ordningens nærmere indhold, om denne ret bortfalder ved separation eller skilsmisse.

6. Særeje

En ægtefælles særeje inddrages som nævnt alene i ægtefælleskiftet, såfremt det er nødvendigt af hensyn til fyldestgørelse af vederlagskrav efter ÆRL § 23.

C. Passiverne

1. Skærings- tidspunktet

Tidspunktet for formuefællesskabets ophør er som ved aktiverne, jfr. foran B.1., afgørende for, hvilke passiver en ægtefælle kan forlange taget i betragtning ved opgørelsen af sin bodel, SL § 65, stk. 2. Gæld stiftet efter dette *skærings-
tidspunkt* holdes ude fra bodelingen. Fra denne regel undtages dog gæld, der vedrører aktiver, der i boopgørelsen optages til vurdering pr. skiftets slutning, eksempelvis ejendomsskatter og rente på lån i et parcelhus eller driftsudgifter på en erhvervsjendom, jfr. foran B.2.

2. Værdien

Forfalden gæld kan kræves optaget til *pari*. Ved uforfalden uopsigelig gæld bør en kursansættelse i hvert fald komme på tale, hvor forrentningsvilkårene afviger væsentligt fra markedsrenten for tilsvarende gæld. Sådant kursansættelse af gæld sker nu i praksis bl.a. i et vist omfang ved opgørelse af den kontante friværdi af fast ejendom.

3. »Særgæld«

Gæld, der alene vedrører en ægtefælles særeje, medtages ikke ved opgørelsen, SL § 65, stk. 2, 1. pkt. Om fornødent må skifteretten, når en ægtefælle har blandet formuefællesskab/særeje, afgøre ved dom, hvor en gældspost skal placeres. Overstiger »særgælden« særejets værdi, er den overskydende del dog passiv på bodelen.

Hvor ene *ægtefælle* alene hæfter for en gældspost, medtages denne ikke i opgørelsen af den anden ægtefælles bodel, selvom den førstnævnte ægtefælles bodel er insolvent.

Hæfter ægtefællerne *solidarisk* for gæld, placeres gælden efter SL § 65 a hos den af ægtefællerne, der efter det indbyrdes forhold *endeligt skal bære denne*; ved kaution f.eks. således, at den kautionerende ægtefælles bodel helt friholdes for forpligtelsen. Denne interne fordeling har ingen retsvirkninger over for kreditorerne, SL § 67.

I almindelighed optages krav *mellem ægtefællerne* som aktiv i kreditorægtefællens bodel og som passiv i debitorægtefællens bodel, men disse posteringer får kun betydning for selve delingen af boet, hvor den ene ægtefælles bodel er insolvent, medens den anden ægtefælles bodel er solvent.

Efter SL § 65, stk. 3, skal der dog ved opgørelsen af bodele helt bortses fra krav efter *ÆL § 56*. Krav på forfaldne *underholdsbidrag* skal ikke optages som aktiv i den bidragsberettigedes bodel, men nok som passiv i den forpligtedes bodel, idet det ellers kunne blive gratis for den forpligtede at oparbejde en bidragsrestance, når begge bodele var solvente. Se SL § 67 a om dækningsmulighederne for den berettigede ægtefælle.

Efter *ÆRL § 16, stk. 2* og SL § 68, stk. 1 er hovedreglen, at fællesboet *skal ligedeles kvantitativt*. Er begge nettobodele positive, skal ægtefællerne således ved delingen hver tildeles halvdelen af fællesboets samlede nettoformue. Er den ene nettobodel negativ, den anden positiv, ligedeles imidlertid kun den positive nettobodel, SL § 68, stk. 1, medens den negative bodel ikke deles, idet den insolvente ægtefælle beholder hele sin tidligere gæld, også i det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne. Dette sidste gælder tilsvarende, hvor begge nettobodele er negative.

At der således ikke kan foretages en *indbyrdes fordeling* mellem ægtefællerne af gæld, som kun den ene ægtefælle hæfter for, er urimeligt, hvis gælden er stiftet (også) i den anden ægtefælles interesse. Reglen foreslås nu også ændret af ægteskabsudvalget i *betænkning 9* (nr. 989/1983), side 109 f.

Vederlagskrav efter *ÆRL § 23, stk. 1* for forringelse af egen bodel eller efter § 23, stk. 2 for overførelse af midler fra egen bodel til eget særeje kan kræves opfyldt af det *beholdne fællesbo*, d.v.s. af begge bodele.

Har f.eks. manden »ulovligt« formindsket sin bodel med 130.000 kr., således at denne bodel nu er på ÷ 30.000 kr., medens hustruens nettobodel er opgjort

4. »Egen gæld«

5.

Indbyrdes krav

D. Delingsregler

1. Kvantitative regler

a. Hovedreglen

b. Vederlagskrav m.v.

Separation og skilsmisse

til 200.000 kr., bevirker vederlagskravet på 100.000 kr. (ikke 130.000 kr.), at hustruen ved delingen får 150.000 kr., fra sin egen bodel og manden 50.000 kr. fra hustruens bodel.

Disse vederlagskrav kan om fornødent tillige opfyldes af den forpligtede ægtefælles særeje, men de kan ikke gøres gældende på anden måde end på skiftet.

Efter SL § 69 b kan den ægtefælle, der har anvendt midler af sit særeje til bedste for sin bodel, forlods udtage vederlag herfor – såkaldt *særejebeskyttelseskrav* –, men kun af sin egen bodel.

c. Forlodsregler

Efter SL § 68 a, stk. 1 kan hver af ægtefællerne forlods udtage genstande, som udelukkende tjener til hans *personlige brug*, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Aktivet behøver ikke nødvendigvis at høre til den udtagendes egen bodel. Reglen omfatter ikke egentlige arbejdsredskaber. Hobbyudstyr og smykker er omfattet, for så vidt værdinormen ikke må anses for overskredet.

En tilsvarende regel gælder efter SL § 68 a, stk. 2 for genstande, der uden at tilhøre børnene, er erhvervet til *børnenes brug*, idet disse kan udtages af den ægtefælle, der har forældremyndigheden over børnene.

d. Skævdelingsregler

En vigtig regel om *fravigelse af lighedingsnormen* indeholdes i SL § 69 a for fællesboer, hvor den ene ægtefælle *har indbragt* den væsentligste del af fællesboet ved ægteskabets indgåelse eller ved senere erhvervelse gennem arv eller gave eller ved overførelse til fællesboet af midler fra sit særeje. I sådanne boer kan det efter begæring bestemmes, at boet ikke skal deles lige, hvis en lighedling vil være *åbenbart urimelig*, navnlig fordi ægteskabet har været *kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning*.

Ydergrænsen for fravigelse af lighedingsnormen er, at hver ægtefælle forlods udtager så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han har indbragt på de angivne måder. Det er værdien på skiftetidspunktet af indbragte aktiver, der er afgørende. Er der sket forbrug, så den fælles formue ikke strækker til dækning af forlodskravet, skal der ske forholdsvis afkortning, SL § 69 a, jfr. § 69. Fra denne ydergrænse og til en deling efter de almindelige regler kan skifteretten graduere en skævdeling under hensyntagen til de i bestemmelsen nævnte momenter. Efter motiverne må en skævdeling i almindelighed være udelukket, når ægteskabet har varet op imod 5 år og derover, se UfR 1975. 849 U (5 år 9 mdr, landbrugsejendom, ikke væsentligt økonomisk fællesskab – skævdeling). Der kan ved afgørelsen tages

hensyn til værdiforskellen mellem, hvad ægtefællerne har indbragt, til aktivernes art, og til, om den ene ægtefælle groft har krænket den anden.

Endvidere kan skævdeling følge af reglen i SL § 70 om *mindre boer*: »Kan en ægtefælle ikke inden for den del af boet, som tilfalder ham, udtage bohavet og andet løsøre, der er nødvendigt til opretholdelse af hjemmet, og har han ikke udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne, kan det efter begæring bestemmes, at en større del af boet skal tilfalde ham.«

Om forlods udtagelse af genstande til personligt brug m.v., se foran 1.c.

Ved bodelingen er hver ægtefælle berettiget til at kræve boets ejendele *udlagt efter vurdering*, SL § 70 a, stk. 1. Ønsker ingen af ægtefællerne udlæg efter vurdering, afhændes ejendelene ved en offentlig auktion eller efter omstændighederne på anden måde, SL § 70 a, stk. 3.

Kræver ægtefællerne begge *udlæg efter vurdering* i den samme ejendel, har den ægtefælle, til hvis *bodel* aktivet hører, som hovedregel fortrinsret uanset aktivets art. Reglen er uanvendelig, hvor aktivet er i sameje mellem ægtefællerne.

Ved 5 grupper af aktiver kan skifteretten på begæring bestemme, at den anden ægtefælle skal have udlagt et eller flere aktiver, uagtet ejerægtefællen selv ønsker disse udlagt, såkaldt *krydsende udtagelsesret*, jfr. § 70 a, stk. 2:

Nr. 1. *Fast ejendom*, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til *familiens bolig*, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til hjemmets opretholdelse. Der må foretages en sammenligning af ægtefællernes interesser – praktiske som ideelle – i at få ejendommen udlagt og en vurdering af deres økonomiske muligheder for at kunne afholde ejendommens udgifter.

Nr. 2. *Fast ejendom*, der har tjent til *sommerbolig* for familien, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt sommerboligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne.

Nr. 3. *Erhvervsvirksomhed* kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt virksomheden udelukkende eller dog i det væsentlige er blevet drevet af denne. Reglen antages også at finde anvendelse, hvor virksomheden drives som aktie- eller anparts-selskab, idet aktierne eller anparterne i så fald kan kræves udlagt.

Nr. 4. Arbejdsredskaber og andet *erhvervsløsøre* kan udlæg-

2. Kvalitative regler

udlæg efter vurdering

hovedreglen

undtagelserne

ges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelse af erhvervet.

Nr. 5. *Bohave* og andet *løsøre*, der har *hørt til det fælles hjem*, kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til opretholdelsen af hjemmet, eller i øvrigt fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.

Reglerne om krydsende udlægsret i § 70 a, stk. 2, bør e.o. anvendes på genstande i *sameje*, hvilket også er antaget i skifteretspraksis.

udløsningsret

Udlæg efter vurdering – også den krydsende – kan finde sted, selvom værdien af det udlagte overstiger ægtefællens lod i boet, såkaldt *udløsningsret*, SL § 70b. De overskydende beløb må principielt betales kontant til den anden ægtefælle, men skifteretten kan dog fastsætte en afdragsordning mod sikkerhed og forrentning. Efter skifteretspraksis kursreguleres afdragsbeløbet, når de konkrete forhold taler derfor.

3. Kreditorernes stilling

Over for kreditorerne hæfter hver ægtefælle under og efter skiftet som før skiftet af fællesboet.

VII. Ændring af vilkår og bodeling m.v.

Afgørelser og aftaler om vilkår m.v. for separation og skilsmisse bør som udgangspunkt være uforanderlige, således at der bringes ro over forholdene, og parterne kan indrette sig i tillid dertil. Men vilkårene m.v. skal naturligvis ikke stå fast for enhver pris. Fastsættelsen kan være sket under hensyntagen til forhold, der senere viser sig at have foreligget urigtigt oplyst, eller forholdene kan efterfølgende ændre sig på en sådan måde, at det udfra en afvejning af de modstående hensyn bør føre til en revision, når dette ønskes. Der findes derfor også forskellige regler om ændring af separations- og skilsmissevilkår m.v., herunder såvel fastsatte som aftalte, og om tilsidesættelse af bodelingsaftaler.

1. Forældremyndigheden

Efter ÆL § 48 kan *aftale eller afgørelse om forældremyndighed* ændres ved dom, såfremt det på grund af *væsentligt forandrede forhold* findes påkrævet af hensyn til børnenes tarv. Hensynet til børnene fører dog i almindelighed først og fremmest til, at de vokser op i ro. Der skal derfor, som det også ses af bestemmelsens ordlyd, stærke grunde til for at gennemføre en ændring.

Klare tilfælde foreligger, hvor der har været tale om *grov forsømmelse* af barnets pasning, hvor den, der har forældre-

myndigheden, er blevet *sindssyg, alkoholist* eller *stofmisbruger* i sværere grad, er blevet idømt en længerevarende *frihedsstraf* eller af andre grunde ikke *varetager* forældremyndigheds-sorgen på forsvarlig måde. Også hvor barnet i længere tid har *opholdt sig* hos den anden af forældrene, har retterne i en del sager skredet til ændring, alt dog under forudsætning af, at der kan ventes at blive tale om betryggende forhold for barnet hos den anden af forældrene. Der kan tillægges *ønsker hos større børn* en betydelig vægt. Endelig kan det tages med i det samlede skøn, om forældremyndighedens indehaver har saboteret *samkvemsretten*. I en del overførelsessager har barnet været anbragt uden for hjemmet ved de sociale myndigheders foranstaltning eller ved frivillig anbringelse i privat familiepleje med plejetilladelse.

Er parterne enige om en ændring, erindres om reglen i ML § 30, hvorefter en *aftale* om overførelse af forældremyndigheden mellem forældrene kun bliver gyldig, når den godkendes af statsamtet.

Såfremt den af forældrene, som ikke har forældremyndigheden, men har *samkvemsret* med barnet efter ML § 27, misbruger retten og skaber vanskeligheder med hensyn til barnets opdragelse, kan statsamtet på begæring ophæve samkvemsretten, ML § 27, stk. 3. Der tillægges e.o. barnets *ønsker* betydelig vægt. Ophævelse kan også ske, hvis den af forældrene, der har forældremyndigheden, vil udvandre med barnet.

Bidragspligten over for ægtefællen bortfalder, når en af de tidligere ægtefæller *dør*, eller når den bidragsberettigede *indgår nyt ægteskab*, jfr. AEL § 51, der direkte angår fastsatte bidrag, men tillige anvendes som udfyldningsregel ved aftalte bidrag, hvor aftalen ikke giver særlige holdepunkter for andet, f.eks. for en kapitalisering af bidraget.

At den bidragsberettigede *samlever med tredjemand* medfører efter praksis, at et *fastsat* bidrag bortfalder derved, at bidragets størrelse af statsamtet på begæring sættes til et 0. Ophører samlivet med tredjemand, kan der træffes bestemmelse om, at bidrag påny skal svares. For *aftalte* bidrag er det den nedenfor omtalte regel i § 52, som er anvendelig. Udgangspunktet bliver derfor, at aftalen står fast, selvom den bidragsberettigede indleder et samlivsforhold med tredjemand, sml. UfR 1974.601 V (fra den tidligere retstilstand).

I ændringssager afhænger retstilstanden af, om bidraget er

2. *Samkvemsretten*

3. *Ægtefællebidrag* a. *Bortfald*

b. *Ændring*

Separation og skilsmisse

aftalt eller *fastsat*. I bevillingssager er bidraget altid aftalt. I domssager er bidraget fastsat, medmindre parterne på forhånd og uden rettens medvirken måtte have indgået en aftale, som de derefter tilkendegiver, at de ønsker respekteret. Er et fastsat bidrag senere ændret ved en aftale mellem parterne, er det nye bidrag aftalt.

aftalte bidrag

Efter ÆL § 58 kan en *aftale* om separations- eller skilsmissevilkår, derunder også om ægtefællebidrag, – og såvel om selve *bidragspligten* som om *bidragets størrelse* – ved dom ændres eller helt erklæres for uforbindende, såfremt aftalen er indgået med henblik på separation eller skilsmisse og skønnes åbenbart urimelig for den ene ægtefælle på tidspunktet for dens indgåelse. Sag må anlægges inden 1 år efter endelig dom til separation eller skilsmisse eller udfærdigelse af bevilling. Se om fortolkningen og om samspillet med aftaleloven § 36 nedenfor 5.

oprindelige
omstændigheder

bristende
forudsætninger

Drejer det sig i stedet om *ændrede forhold* for en *aftale* indgået efter ikrafttrædelsen af 1969-ændringerne i ægteskabsloven, bestemmer ÆL § 52, at aftalen om bidragspligten eller selve bidragets størrelse kan ændres ved dom, såfremt det på grund af *væsentligt forandrede forhold* vil være *åbenbart urimeligt* at opretholde aftalen.⁶ Som eksempel kan nævnes, at hustruen kort efter aftalens indgåelse arver en meget betydelig formue, og at manden samtidig hermed mister sit arbejde på grund af en stedsevarende sygdom. Der kendes ikke eksempler på, at domstolene omvendt har udvidet en bidragspligt.

fastsatte bidrag

Efter ÆL § 53, stk. 1 kan en ved dom truffet *afgørelse* om selve *bidragspligten* ændres ved en ny dom, såfremt *væsentligt forandrede forhold* og særlige grunde i øvrigt taler herfor. Arver hustruen f.eks. kort tid efter skilsmissen en meget stor formue, vil manden som regel kunne regne med at blive fritaget. Er forholdet omvendt det, at hustruen f.eks. 7 år efter skilsmissen kommer til skade og mister sit arbejde, skal hun ikke regne med, at manden, der ikke tidligere har måttet betale bidrag, nu pålægges en pligt dertil.

Ved fastsatte bidrag vil statsamtet i praksis have truffet afgørelse om *bidragets størrelse*. Sådan afgørelse kan efter § 53, stk. 2, altid ændres af statsamtet, såfremt *omstændighederne taler derfor*. Det gør omstændighederne ofte, og sager om ændring af bidragsstørrelsen hører til den daglige rutine i statsamtterne.

6. Se også aftalelovens § 36, stk. 1 og 2 og nedenfor 5.

Efter børnelovens §§ 16 og 17 kan statsamtet ændre børnebidrag; såfremt bidraget er aftalt, dog kun når aftalen findes *åbenbart ubillig*, eller forholdene *væsentligt* har forandret sig, eller aftalen *strider mod barnets tarv*.

4. Børnebidrag

Den foran under 3 nævnte regel i ÆL § 58 finder tilsvarende anvendelse på andre økonomiske vilkår, herunder især på *aftaler om formuedelingen*. Kun aftaler indgået inden en *aktuelt mulig* separation eller skilsmisse *med henblik på denne*, f.eks. et boslodsafkald, er omfattet. Aftalen skal være *åbenbart urimelig* på *tidspunktet for dens indgåelse*. Sag må efter § 58, stk. 1 være anlagt inden *1 år* efter endelig dom til separation eller skilsmisse eller efter udfærdigelse af bevilling. Ved skilsmisse efter 1 års separation (med gennemgående aftaler om bodelingen) regnes 1 års-fristen fra separationen.

5.

Formuedelingen

Efter § 58, stk. 3 kan en aftale om bodeling m.v. efter omstændighederne anfægtes i kraft af almindelige formueretlige regler, f.eks. efter aftalelovens regler om tvang, §§ 28-29, eller om svig, § 30. Et særligt spørgsmål er, om reglen i aftalelovens § 36 måtte have fortrængt § 58 ved nyformuleringen af § 36 i 1975, hvor betingelserne i § 36 blev slækket væsentligt, således at ugyldighed er hjemlet, blot det vil være *urimeligt* eller i strid med redelig handle måde at gøre aftalen gældende.⁷ Formentlig er urimelighedskriteriet i § 58 blevet påvirket af den almindelige udvikling på området, medens det endnu nok er uafklaret, om den direkte fristbestemmelse i § 58, stk. 2 skal gå forud for den generelle henvisning til § 36 i § 58, stk. 3, sml. UfR 1982.700 V.

Ved efterfølgende ændring af forholdene er aftalelovens § 36, jfr. dennes stk. 2 derimod fuldt ud anvendelig – uden frist –, se UfR 1983.841 Ø.

Skifterettens *afgørelser* om bodelingen i tilfælde af, at der har været offentligt skifte, kan kun ændres ved appel iværksat inden for retsplejelovens appelfrister eller efter omstændighederne ved en genoptagelse af skiftet, jfr. foran VI A.

Omstødelse af ægteskab, der altid må ske ved dom, forekommer nu gennemsnitligt kun i få tilfælde årligt her i landet.

VIII. Omstødelse

7. Spørgsmålet kan ikke anses for afgjort i forarbejderne til 1975 ændringen af § 36.

**1. Omstødelser-
grunde**

**a. Absolutte
blodskam
bigami**

Der er tilfælde, hvor ægteskabets omstødelse kan indtræde ikke blot efter parternes ønske, men også efter *det offentliges begæring*; man taler her om »*absolutte*« omstødelsetilfælde. Derimod taler man om »*relative*« omstødelsetilfælde, hvor omstødelsen alene kan ske på en af *ægtefællernes begæring*.

Det første gælder ifølge § 23, hvor der ved ægteskabets indgåelse er begået *blodskam* eller tvegifte – når der foreligger ond tro ofte betegnet som *bigami*. Selv om parterne derved måtte have været i god tro, idet de ikke har kendt slægtskabet – hvad der dog ikke let vil kunne tænkes, når slægtskabet er ægte – eller har antaget den tidligere ægtefælle for død, skal omstødelse ske. Ved tvegifte kan det nye ægteskab dog ikke omstødes, når det tidligere ægteskab allerede er opløst, inden sag er anlagt, § 23, stk. 2. Ellers bør det nye ægteskab normalt ikke blive bestående i disse tilfælde. Sag til dets omstødelse anlægges af det offentlige. I ekstraordinære tilfælde kan sagsanlæg dog undlades, f.eks. hvor ægteskabet er indgået mellem personer, der først efter langvarigt ægteskab er klar over, at de er uægteskabelige halvsøskende. I tvegiftetilfælde kan justitsministeriet bestemme, at omstødelssag udsættes, navnlig når der er grund til at antage, at det første ægteskab inden kortere tid vil blive opløst ved skilsmisse. Der kan også anlægges sag af en af ægtefællerne, og i tilfælde af tvegifte tillige af ægtefællen i det tidligere ægteskab. Derimod kan andre, f.eks. arvinger eller kreditorer, der måtte føle sig interesserede deri, ikke rejse sagen.

b. Relative

Tilfælde af *relativ* omstødelse, hvor omstødelse aldrig kan finde sted efter begæring af det offentlige, foreligger, hvor der er sådanne *mangler ved selve den erklæring*, en ægtefælle har afgivet, eller hvor så *væsentlige forudsætninger* for dens afgivelse har vist sig *urigtige*, at der bør være adgang for vedkommende ægtefælle til at komme ud af ægteskabet straks. Dette kan efter påstand af den ene ægtefælle ifølge lovens § 24 kun ske i følgende tilfælde:

§ 65-tilstand

Når vedkommende ægtefælle ved ægteskabets indgåelse be-
fandt sig i en tilstand, som *udelukker evnen til at handle for-
nuftsmæssigt*, f.eks. stærk beruselse og måske dyb hypnose.

tvang

Når ægtefællen er blevet *tvunget* til at indgå ægteskabet, selvom tvangen måtte være anvendt af tredjemand uden den anden ægtefælles vidende. Det må forudsættes, at tvangen har haft en alvorligere karakter.

fejltagelse

Når en ægtefælle af en *fejltagelse* har ladet sig vie til en anden end sin forlovede eller *uden at ville* indgå ægteskab. Sådanne tilfælde vil kun meget sjældent kunne forekomme.

Når der foreligger visse tilfælde af *svig*, idet en ægtefælle er blevet forledt til at indgå ægteskab ved, at han af den anden ægtefælle gennem falske oplysninger eller svigagtig fortielse af sandheden er *vildledt om, hvem den anden er*, således efter lovens motiver med hensyn til vedkommendes »sociale identitet« og hans familie og stilling i samfundet; derimod kan rent personlige egenskaber og navnlig partens formueforhold næppe komme i betragtning. Ægteskabet vil endvidere kunne forlanges omstødt af en ægtefælle, når denne på tilsvarende måde er *vildledt* angående sådanne omstændigheder ved den andens tidligere liv, som med fuld føje måtte have *afholdt ham/hende fra* at indgå ægteskabet, og som endnu må tillægges en sådan betydning for forholdet mellem ægtefællerne, at ægteskabet *ikke med rimelighed kan fordres* opretholdt. Som grunde, der måske vil kunne blive tillagt sådan betydning, kan nævnes, at den anden ægtefælle har været straffet, eller at kvinden har levet som prostitueret.

svig m.m.

Ved omstødelse gælder som hovedregel samme regler som i skilsmissetilfælde, nemlig at ægteskabet *først fra dommen* at regne betragtes som ophævet, men indtil da afføder et gyldigt ægteskabs retsvirkninger, jfr. § 25. Dette viser sig således f.eks. i, at børnene i et sådant ægteskab altid anses for ægtebørn, jfr. børnelovens § 1.

Fra denne almindelige regel gøres der dog visse undtagelser, navnlig med hensyn til ordningen af det økonomiske mellemværende mellem ægtefællerne.

Reglen i SL § 69 skal anvendes på *formuedelingen*. Herefter udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han/hun har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave; endvidere det, som den ene ægtefælle har overført til fællesboet fra sit særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkortning.

I de tilfælde, hvor omstødelsen skyldes et retsbrud fra den ene ægtefælles side mod den anden, idet den ene ægtefælle har kendt omstødelsesgrunden, men denne var den anden ægtefælle ubekendt, har man fundet det rimeligt at give sidstnævnte adgang til at rejse krav om *godtgørelse*, § 26. Retten kan derfor ved dommen tilkende en *godtgørelse*, hvis størrelse fastsættes under hensyn til begge økonomiske kår og de øvrige omstændigheder.

2.

Retsvirkningerne
a. Fælles regler

b. *Formuedelingen*

c. *Godtgørelse*

d. *Dødsfald*

Når en af parterne i et omstødeligt ægteskab *dør*, bliver om-

stødelsen derved forhindret. Men ved lovens § 27 er der åbnet en vis adgang for den længstlevende ægtefælle og for førstaf-dødes arvinger til at gøre de økonomiske følger efter lovens § 26 og SL § 69 gældende; dog kan arvingerne aldrig rejse godtgørelseskravet efter § 26. Hvis en ægtefælle således rejser formuekrav efter den andens død, bortfalder til gengæld ægtefællens legale arveret efter den anden, jfr. § 38, stk. 2, i arveloven. Derimod bortfalder ægtefællens arveret ikke, når det er arvingerne, der fordrer reglen i SL § 69 anvendt.

IX. Faktisk samlivsophævelse begrebet

En *samlivsophævelse* mellem ægtefæller foreligger, hvor ægtefællerne eller en af dem *afbryder fællesskabet om husholdning og bolig* samt det *seksuelle samkvem*. Selvom enkelte af de tidligere samlivsfunktioner lejlighedsvist måtte forekomme, kan samlivet meget vel ud fra en helhedsbedømmelse anses for ophævet. Oftest vil der ligge en *uoverensstemmelse* bag samlivsophævelsen. I mange tilfælde vil den faktiske samlivsophævelse efter kortere eller længere tid blive afløst af en separation eller skilsmisse, men det kan også forekomme, at den faktiske samlivsophævelse aldrig bliver efterfulgt af noget retligt dekret.

I dette afsnit skal der ses på forskellige mulige *retsvirkninger*, som *kan* udløses af en samlivsophævelse uden separation eller skilsmisse. Disse retsvirkninger indtræder ikke samlet, men kræver hver for sig enten en begæring til vedkommende myndighed fra en af ægtefællerne, med en påfølgende *afgørelse* fra myndigheden, eller at ægtefællerne indgår en *aftale*. Fordeling af forældremyndighed og værgemål kan dog ikke gennemføres gyldigt alene ved en aftale mellem parterne.

forældre- myndigheden

Når samlivet mellem forældrene er ophævet, træffer »overøvrigheden«, d.v.s. statsamtet med rekurs til familieretsdirektoratet, når en af forældrene begærer det, afgørelse om, hvem af forældrene der for fremtiden *alene* skal have *forældremyndigheden* over børnene, ML § 24, stk. 1. De hensyn, der efter § 24, stk. 1, 2. pkt. skal tages ved en sådan afgørelse, er de samme, som retten efter ÆL § 47 skal anvende, hvor forældremyndighedsspørgsmålet under en sag om separation eller skilsmisse skal afgøres ved dom, jfr. herom foran IV.3.b. Forældremyndighedsafgørelser efter § 24, stk. 1 bortfalder, hvis samlivet genoptages, og ny afgørelse må om fornødent træffes, hvis samlivet derefter igen hæves. § 24 afgørelser kan efter ML § 32, stk. 2 ændres af statsamtet, såfremt det på grund af væ-

sentligt forandrede forhold findes påkrævet af hensyn til børnenes tarv.

Afgørelser efter § 24, stk. 1 er ikke bindende under en eventuel senere separations- eller skilsmisssag, hvor en ny selvstændig afgørelse må træffes.

§ 24, stk. 1 kan ikke anvendes, hvor sag om separation eller skilsmisse er anlagt ved retten, idet kompetencen da ligger hos retten, jfr. ÆL § 57, stk. 1. De ved kendelse truffne afgørelser efter § 57, stk. 1, er alene *midlertidige*, medmindre retssagen bortfalder uden dom, og samlivet da stadig er ophævet mellem ægtefællerne, jfr. § 57, stk. 2.

Under en retssag til separation eller skilsmisse *kan* midlertidig afgørelse om forældremyndigheden dog undtagelsesvis træffes af »overørigheden« – i praksis normalt familieretsdirektoratet – når der foreligger såkaldt *periculum in mora*, d.v.s. behov for en hurtig afgørelse, § 24, stk. 3, 2. pkt.

Når den ene af forældrene har fået tillagt forældremyndigheden, er den pågældende tillige alene født *væрге*, ML § 6, stk. 2.

Den af forældrene, som ikke har forældremyndigheden, har efter ML § 27 ret til *personligt samkvem* med barnet. Så snart afgørelse efter ML § 24 eller midlertidig afgørelse efter § 57 foreligger, kan statsamtet derfor på begæring udfærdige samkvemsretsresolution efter ML § 27, stk. 3.

samkvemsret

Når samlivet mellem ægtefællerne er ophævet på grund af uoverensstemmelse, kan den ene ægtefælle altid forlange, at det tilskud, som ægtefællen af den anden ægtefælle skal have til sit eget og de hos denne værende børns⁸ underhold, *fastsættes* til et pengebidrag, jfr. ÆRL § 6. En ægtefælle, som væsentligt bærer skylden for samlivets ophævelse, har dog efter denne bestemmelse ikke krav på bidrag til sit eget underhold, medmindre ganske særlige grunde taler derfor, f.eks. hvis ægtefællen på grund af sygdom er helt ude af stand til at forsørge sig selv. Reglen i § 6 er i praksis udfyldt sådan, at den vejledende norm er det bidrag, der ville kunne fastsættes efter ÆL § 50 i tilfælde af separation eller skilsmisse, se derom nærmere foran IV.3.c. og V.1.b.

ægtefællebidrag

Bidrag efter § 6 fastsættes altid kun indtil videre, men efter § 8, stk. 1 kan *afgørelsen* senere ændres, når *forholdene har ændret sig*, og selve tidsforløbet kan herved være et moment af

8. Bidrag til børnene er nu reguleret af reglerne i børnelovens §§ 13-18.

Samlivsophævelse

selvstændig betydning. Etablerer den bidragsberettigede et samlivsforhold til tredjemand, sættes bidraget på begæring til 0 kr.

Aftaler truffet af ægtefællerne kan fraviges, efter ÆRL § 9, hvis aftalen skønnes *åbenbart ubillig*, eller hvis forholdene *væsentligt har forandret sig*.

Inddrivelse af bidraget kan ske efter de almindelige regler.

brug af løsøre

Hvor ægtefællerne på grund af uoverensstemmelse ikke lever sammen, kan det endvidere i det omfang, det efter ægtefællernes livsvilkår og de øvrige omstændigheder må anses for passende, på begæring pålægges den ene ægtefælle at overlade den anden ægtefælle *brugen af løsøre*, som ved samlivets ophør hørte til det fælles bohav eller til den anden ægtefælles arbejdsredskaber, ÆRL § 7. Dette gælder, uanset om genstandene hører til den ene ægtefælles bodel eller til dennes særeje. Gennemtvungelse af en udlevering til den brugsberettigede kan om fornødent finde sted ved en umiddelbar fogedforretning, ÆRL § 7, stk. 3. Hører tingene til den anden ægtefælles egen bodel eller eget særeje, kan udlevering forlanges og gennemtvunges efter de almindelige regler.

Brugsretten over ting, der efter § 7, stk. 1, er udleveret den anden ægtefælle til benyttelse, kan ikke gøres illusorisk ved aftale, navnlig en senere overdragelse mellem ejerægtefællen og tredjemand. Der er derimod ingen beskyttelse mod, at ejerægtefællens kreditorer søger fyldestgørelse i tingene. Hvor erhvervsløsøre er udleveret efter § 7, stk. 1, til den anden ægtefælle og er i dennes besiddelse, må eksstinktionsreglen i ÆRL § 14, der er omtalt foran § 14. IV.B.3, vistnok finde analog anvendelse til fordel for en godtroende tredjemand.

børnebidrag

Underholdspligten over for *børnene* er reguleret i børnelovens §§ 13-18, jfr. nedenfor § 16. Reglerne gælder også ved samlivsophævelse.

Om anvendelse af ÆRL § 6 på *stedbørn* se nedenfor § 16.V.

Samlivsophævelse har ingen indflydelse på ægtefællernes *offentligretlige forsørgelsespligt* over for hinanden eller over for deres børn, se foran § 13.3, og § 16.

formue-
fællesskabet

Ved samlivsophævelse er der mulighed for at få formuefællesskabet ophævet ved *bosondring*, såfremt betingelserne derfor efter ÆRL § 38 foreligger, se herved særlig § 38, nr. 3, om den anden ægtefælles ulovlige ophævelse af samlivet og fortolkningen af denne regel foran § 14.VII.A.a.3.

lejligheden

Efter samlivsophævelse er den ægtefælle, der er blevet boende i *lejligheden*, stadig beskyttet imod, at den anden ægtefælle

uden ægtefællesamtykke opsiger lejligheden eller fremlejer denne, LL §§ 81, stk. 2 og 72. Endvidere har den ægtefælle, der er blevet i lejligheden, efter LL § 78 samme ret til at fortsætte lejemålet, som en efterlevende ægtefælle har efter LL § 75, stk. 1.

Reglerne om *indkøbsfuldmagt* i *ÆRL § 11* ophører med at gælde, når samlivet mellem ægtefællerne hæves på grund af uoverensstemmelse; se dog foran § 14.IV.B.3.b om nødvendigheden af at give tredjemand meddelelse i særlige tilfælde.

ÆRL § 11

Endelig gælder den praktisk mindre betydningsfulde *negotiorum gestio* regel i *ÆRL § 13* heller ikke for tiden efter en opløsning af samlivet.

ÆRL § 13

§ 16 Børn

I. Indledning

Tidligere fandtes reglerne om børn i to forskellige love, en om ægtebørn og en om børn uden for ægteskab. Dette gjaldt således for en lovgivning fra 1908, og grunden var, at reglerne var væsentligt forskellige for de to kategorier af børn. Også børnelovgivningen af 7. maj 1937 bestod, skønt den i princippet ligestillede alle børn, af to love. I stedet for disse love er nu trådt én lov om *børns retsstilling*, nr. 200 af 18. maj 1960, (BL), der trådte i kraft den 1. januar 1961.

om ligestilling

Bestræbelserne for at ligestille ægtebørn og børn uden for ægteskab har endnu ikke ført til nogen fuldstændig *retlig* ligestilling mellem disse to grupper af børn.

De *retlige* forskelle mellem ægtebørn og børn uden for ægteskab har tildels været traditionelt betingede, men har også været bibeholdt som en følge af, at de *faktiske forhold* typisk var anderledes for børn uden for ægteskab end for ægtebørn.

Indtil de arvebiologiske bevismidler blev fuldt udviklede, var det således ret ofte ikke muligt at fastslå med rimelig sikkerhed, hvem der var biologisk fader til et barn uden for ægteskab, og det *retlige faderskab*¹ måtte derfor ikke sjældent undværes. Disse forhold er nu ændrede, således at det med brug af de nu eksisterende arvebiologiske bevismidler er blevet praktisk muligt at fastslå det retlige faderskab for langt de fleste børn født uden for ægteskab.

Men dernæst vokser ægtebørn, når forældrene lever sammen, op i ægtefællernes hjem og har dermed *tilknytning* til faderen. Forældremyndighed og værgemål er derfor fælles. Ved børn uden for ægteskab havde barnet tidligere typisk ingen eller kun beskedne forbindelse med faderen, idet barnet normalt voksede op hos moderen, som i konsekvens deraf hidtil har haft forældremyndigheden og værgemålet alene. Også denne rent *faktiske forskel* er i de senere år blevet formindsket, dels fordi der nu fødes et betydeligt antal børn uden for ægteskab af kvinder, der lever i faste samlivsforhold, dels fordi antallet af børn født uden for ægteskab af enlige mødre er faldende.

I de seneste år har bestræbelserne for at ligestille børn født uden for ægteskab og ægtebørn retligt – trods de nævnte fakti-

---

1. Se om dette begreb straks nedenfor.

ske forskelle – især givet sig udslag på to felter. I betænkning nr. 985/1983 om forældremyndighed og samværsret er der nu fremsat *forslag* om, at forældre, der ikke er gift med hinanden, med statsamtets godkendelse kan aftale, at de skal have fælles forældremyndighed og dermed tillige fælles værgemål over deres fælles børn; forslaget har endnu ikke ført til lovgivning. Endvidere blev børn uden for ægteskab og ægtebørn *retligt* ligestillede i henseende til erhvervelse af efternavn ved navneloven af 1981.

Efter gældende ret er der herefter navnlig *retlige forskelle* mellem børn født uden for ægteskab og ægtebørn i følgende henseender:

eksisterende
retlige
forskelle

Reglerne om *konstatering af faderskabet*. Ægtebørn er efter § 1 børn af forældre, som på avlingstiden levede i eller senere har indgået ægteskab. Som det nærmere uddybes nedenfor, bliver faderskabet i de allerfleste tilfælde placeret hos ægtemanden alene i kraft af, at han er gift med moderen, og altså uden at faderskabssag rejses. Er barnet derimod født uden for ægteskab, skal faderskabet søges fastslået ved anerkendelse eller ved dom efter andre betingelser i lovens § 6 m.fl., eller der kan ikke fastslås noget faderskab. Denne retlige forskel kan ikke fjernes uden indførelse af regler om, at også en gift mand skal »anerkende« de børn, hans ægtefælle føder.

Efter myndighedslovens § 28, stk. 1 og § 7 har moderen alene *forældremyndigheden* og *værgemålet* over et barn født uden for ægteskab, medens disse to funktioner for ægtebørn normalt udøves af forældrene i forening, se myndighedslovens §§ 21 og 6, stk. 1 og om reformforslaget ovenfor.

Ved separation eller skilsmisse *skal* der – og ved samlivsophævelse *kan* der efter begæring – tages stilling til, hvem af forældrene til et ægtebarn der skal have *forældremyndigheden* og dermed *værgemålet* tillagt. Forældrene er her ligestillede, ML § 24, stk. 1 og ÆL § 47 samt ML § 6, stk. 2. Ved børn uden for ægteskab kan faderen kun i undtagelsestilfælde få forældremyndigheden og værgemålet, ML § 28, stk. 2-4 og § 7.

Den af forældrene til et ægtebarn, der ved separation eller skilsmisse ikke får forældremyndigheden over barnet, har ret til *personligt samkvem* med barnet, ML § 27, stk. 1. En tilsvarende legal samkvemsret tilkommer ikke faderen til et barn uden for ægteskab, ML § 27, stk. 2. Se om reformforslaget i betænkning 985/1983 til retlig ligestilling nærmere nedenfor § 18.V.

Børn

Ved *bortadoption* af børn kræves ved ægtebørn samtykke fra begge forældre, medmindre en af forældrene er uden del i forældremyndigheden, ADL § 7, stk. 1 og 2, sml. ADL §§ 9-10. Faderen til et barn uden for ægteskab, der ikke undtagelsesvist har forældremyndigheden efter ML § 28, stk. 2 eller stk. 4, skal ikke samtykke, men normalt afgive en erklæring, jfr. ADL § 13, sml. herved ML § 28, stk. 3.

retlig
ligestilling

På følgende områder er der derimod nu gennemført *retlig ligestilling* for ægtebørn og børn uden for ægteskab:

Børnelovens kapitel 2 giver fælles regler for forældrenes pligt til at *forsørge* deres børn, hvad enten det er ægtebørn eller børn uden for ægteskab. Dette gælder, uanset om barnet opfostres hos forældrene eller ikke. Forsørgelsespligtens reelle indhold bliver dog i mange tilfælde mere begrænset ved børn uden for ægteskab, hvor faderen alene sættes i bidrag, der i de fleste tilfælde er et såkaldt »normalbidrag« af relativt beskeden størrelse.

Siden den 1. januar 1938 har der været retlig ligestilling i *arveretlig* henseende og siden 1981 i henseende til *efternavn*.

om faderskab

Selvom der ved forbytning på fødeklinikker eller ved »tyveri« af børn i meget sjældne situationer kan rejses tvivl om, hvem der er *moder* til et barn, er det ikke nødvendigt at fastsætte særlige regler til løsning af sådanne tilfælde.

biologisk
faderskab

Ganske anderledes stiller spørgsmålet om, hvem der er barnets *fader*, sig. Biologisk set kan der kun være én mand, der er faderen, nemlig ham fra hvem den sædcelle stammer, der har forenet sig med den ægcelle, barnet er udviklet fra. Før man nåede frem til at kunne anvende sådanne arvebiologiske bevismidler, som der rådes over idag, var det i almindelighed slet ikke muligt at fastslå med nogen højere grad af sandsynlighed, at en bestemt mand var den *biologiske* fader. Da der imidlertid fra gammel tid har været knyttet helt afgørende sociale konsekvenser til slægtskab imellem en mand og hans barn, d.v.s. til *juridisk faderskab*, kom man tidligt ind på at opstille regler for, hvornår en mand kunne *anses* for at være fader til et barn, således at dette blev respekteret af omverdenen. Reglerne i børnelovens kapitel 1 og nogle regler i retsplejeloven om behandling af faderskabssager angiver, hvordan og under hvilke betingelser faderskab til et barn i dag fastslås. Når sådant juridisk faderskab er endeligt fastslået, indtræder de retsvirkninger, vor retsorden knytter til faderskab, f.eks. arveret uan-

juridisk
faderskab

set om man i og for sig fik fat i den biologiske fader: Slægtskabet mellem manden og barnet er bindende fastslået.

Reglerne om børn gennemgås nu således, at der først ses på faderskab til ægtebørn og de regler, der er særlige for ægtebørn om forældremyndighed, samkvemsret og indfødsret, nedenfor II. A-C. Dernæst behandles reglerne om faderskab til børn uden for ægteskab samt forældremyndighed, samkvemsret og indfødsret for disse børn, nedenfor III A-D. I afsnit IV-VI gennemgås de fælles regler om forsørgelsespligt, forsørgsforanstaltninger og navn og i afsnit VII enkelte regler om stedbørn. Reglerne om adoptivbørn omtales samlet i § 17.

Retsevne, habilitet og værgemål for mindreårige er allerede omtalt foran i §§ 1-9.

Børnelovens § 1 definerer ægtebørn som børn af forældre, der på avlingstiden levede i eller senere har indgået ægteskab.

Denne definition omfatter i princippet tre forskellige slags ægtebørn: Pater est børn efter lovens § 2, ægtebørn efter passivitetsreglen i § 3, og legitimationsbørn efter § 4.

Pater est reglen i BL § 2, stk. 1, omfatter børn, der *kan* være avlet under moderens ægteskab. Heri ligger for det første, at reglen gælder, selvom det kan være tvivlsomt, om barnet er avlet under ægteskab. Kun hvis det er udelukket, at barnet er avlet under ægteskab, finder pater est reglen ikke anvendelse; men i så fald anvendes, hvis barnet fødes efter at moderen har indgået ægteskab, i stedet den nedenfor under 3 omtalte passivitetsregel i § 3 i børneloven. For det andet er det ligegyldigt, om moderens ægteskab senere er opløst; blot barnet kan være avlet under ægteskabet, er det pater est reglen i § 2, stk. 1, der skal bruges til afgørelse af barnets status. For det tredje gælder der efter § 2, stk. 2, kun en modifieret pater est regel, hvis ægtefællerne på konceptionstidspunktet levede separeret eller på grund af uoverensstemmelse levede faktisk adskilt. Disse samlivsophævelsestilfælde omtales nedenfor under 2.

Den normale funktion af pater est reglen er, at barnet automatisk bliver ægtebarn. Moderen behøver blot at anmelde til ministerialbogen, at hun har fået et barn. Hun skal intet oplyse om sine samlejeforhold og har ingen pligt til at gøre opmærksom på, at der kan være tvivl om ægtemandens faderskab. Ægtemanden anses derefter som fader.

Bliver faderskabssag derimod anlagt, og kommer forholdene til prøvelse, spiller det ind, hvad det nærmere indhold af pater

oversigt

II. Ægtebørn

A. Faderskabet

1. Pater est reglen a. Reglens område

b. Reglens indhold

est reglen er: Dette er, at der opstilles to formodninger, en *samlejeformodning* og en *faderskabsformodning*.

samleje-
formodning
faderskabs-
formodning

Samlejeformodningen betyder, at det, medmindre andet bevises, lægges til grund, at hustruen har haft samleje med ægtemanden i avlingstiden. Faderskabsformodningen betyder, at det, medmindre andet bevises, lægges til grund, at barnet er frugt af et samleje med ægtemanden.

Det vil ses, at muligheden for, at ægtemanden kan gå fri, opstår i de situationer, hvor det enten kan bevises, at ægtemanden ikke kan have haft samleje med hustruen i avlingstiden, eller hvor det kan bevises, at barnet ikke kan være avlet af ægtemanden. Det nærmere indhold af pater est reglen bestemmes derfor i virkeligheden af de krav, der stilles til bevisets styrke, såvel hvad angår modbevis mod samlejeformodningen som modbevis mod faderskabsformodningen.

c. *Bevis mod samlejeformodningen avlingstiden*

Bevis mod samlejeformodningen forudsætter kendskab til, hvad loven kalder *avlingstiden*, d.v.s. den periode, barnet biologisk set kan være avlet i.

På grundlag af statistiske undersøgelser går man ud fra, at svangerskabsperioden for et fuldbåret barn er 270 dage. Man går derfor ved beregningen af avlingstiden først 270 dage tilbage fra fødslen og har så den teoretiske konceptionsdag. Fra denne regnes derefter en måned både tilbage og frem, og man får derved den normale avlingstid, der altså spænder over to måneder. Grundlaget for afgørelsen af, om barnet er fuldbåret, findes i fødselspapirene, hvor oplysninger om vægt, vækst, manglende negle o.s.v. er angivet. Er vægten $3\frac{1}{2}$ kilo, barnets længde 50-51 cm, og er der ingen særlige oplysninger, f.eks. om manglende negle m.v., antages barnet at være fuldbåret. Ved afvigelser fra disse mål, kan der på grundlag af tabeller foretages korrektioner og nås frem til den sandsynlige avlingstid. Ved beregningen af avlingstiden gås der i øvrigt ud fra, at der er tale om en periode på mere end 2 måneder, når barnet var undervægtigt, d.v.s. ved fødslen vejede under 2.800 g. Datoer angives aldrig skarpt i erklæringerne.

Før de arvebiologiske bevismidler, blodtypebevis m.v., efter ca. 1930 gjorde det muligt at føre effektivt bevis *mod faderskabsformodningen*, bestod en ægtemands mulighed for at undgå faderskab i at føre *bevis mod samlejeformodningen*.

Dette forhold er nu, især på grund af de biologiske bevismidlers udvikling i de seneste årtier, totalt ændret, ja ændret i en sådan grad, at spørgsmålet om bevis mod samlejeformodningen *er* trådt ganske i baggrunden.

Beviset kan føres på den måde, at det godtgøres, at ægtefællerne ikke kan have haft samleje på grund af *fysisk adskillelse*, som bortrejse, fængselsophold, hospitalsophold o.s.v.

fysisk adskillelse

Bevis mod samlejeformodningen kan også føres som et bevis for *impotens*, d.v.s. avleudygtighed på grund af manglende evne til samleje hos manden. Det er imidlertid normalt meget vanskeligt at bevise, at en mand er impotent på undersøgelsestidspunktet. Hertil kommer, at det bliver endnu sværere at fastslå, at det samme med den fornødne sikkerhed gjaldt i avlingstiden, hvor manden i de praktiske tilfælde ikke blev undersøgt. Der fremkom dog af og til tidligere lægeerklæringer om impotens, som retterne tillagde en vis betydning ved den samlede vurdering af sagens beviser.

impotens

Endelig består der en vis mulighed for bevis mod samlejeformodningen i, hvad man har kaldt det *psykologiske bevis*: Forholdet mellem ægtefællerne har i hele avlingstiden været sådan, at det må anses for udelukket, at de har haft samleje. Domstolene har anerkendt dette bevis længe før pater est reglen blev lovfæstet i 1937. Ved børneloven i 1960 indsatte man i overensstemmelse med, hvad der da var fastslået i praksis, bestemmelsen i lovens § 2, stk. 2: »Levede ægtefællerne på avlingstidspunktet separerede, eller var samlivet mellem dem ophævet på grund af uoverensstemmelse, gælder reglen i stk. 1 kun, såfremt det godtgøres, at de inden for avlingstiden har haft samleje med hinanden.« Reglen undtager kun egentlig *samlivsophævelse*, hvorved forstås, at man flytter fra hinanden, fra samlejeformodningen, i § 2, stk. 1; og der undtages kun to tilfælde, nemlig at samlivsophævelsen hviler på en separation, og at den hviler på en uoverensstemmelse. Bor konen blot alene i en periode, fordi manden arbejder i nabobyen, er samlivet nok ophævet, men ikke på grund af uoverensstemmelse; den fulde pater est regel gælder derfor. De tilfælde, der herefter bliver tilbage til psykologisk modbevis mod samlejeformodningen efter § 2, stk. 1, vil praktisk angå tilfælde, hvor ægtefællerne bor sammen. Beviset er svært at føre. Har de delt soveværelse, er det nok umuligt. Se iøvrigt til illustration UfR 1978.258 Ø.

psykologisk bevis

Bevis mod *faderskabsformodningen* vil kunne føres ved sterilitetsbevis, d.v.s. bevis for at manden er ufrugtbar. Det er vanskeligt at føre. Et eksempel på, at det lykkedes, haves i sagen UfR 1970.825 H.

d. Bevis mod faderskabsformodningen sterilitetsbevis arbeviologisk bevis

Fra slutningen af 1920'erne begyndte man herhjemme at anvende *blodtypebevis* som bevis i faderskabssager, og efterhånden kunne dette bevis benyttes rutinemæssigt. Senere toges og-

negativt

så andet arvebiologisk bevis – såkaldte antropologiske målinger – i brug. Navnlig blodtypebeviset blev længe anvendt som et bevis, der kunne *udelukke* en bestemt mands faderskab, men efterhånden som Retsmedicinsk Institut, hvor undersøgelserne herhjemme foretages, har fået et større erfaringsmateriale, og en række forskningsresultater om forskellige nyopdagede blodtypers forekomst i befolkningen m.v. har understøttet instituttets arbejde, er det tillige blevet muligt at angive et positivt tal for sandsynligheden af en bestemt mands faderskab i næsten alle sager. Denne udvikling, der først rigtigt er gennemløbet i de senere årtier, har ret beset medført en revolution i bevisproblematikken i faderskabssager.

positivt

Forholdene inden for *MN-systemet* kan bruges til illustration. Systemet opdeler mennesker i tre blodtyper: type M, type N og type MN. Personer af type M har modtaget et arveanlæg af type M såvel fra deres moder som fra deres fader. Deres genotype er derfor MM. De vil derfor altid videregive et M-anlæg til deres børn. Det ganske tilsvarende gælder for personer af type N. Personer af type MN har modtaget et M-anlæg fra den ene af forældrene og et N-anlæg fra den anden. Deres genotype er derfor MN. De vil videregive enten et M- eller et N-anlæg til deres børn, og det vil være tilfældigt hvilket.

Får en moder af type M et barn af type MN, må barnet have modtaget et N-anlæg fra sin fader. Mænd af type M kan derfor *udelukkes* som fædre til barnet.

Får en moder af type MN et barn af type M, må barnet have modtaget et M-anlæg såvel fra moderen som fra faderen. Mænd af type N kan derfor *udelukkes*.

Får en moder af type MN et barn af type MN, vil det være uvist, om barnet har modtaget et M-anlæg eller et N-anlæg fra sin fader, og der kan derfor *ikke ske nogen udelukkelse* af potentielle fædre efter MN-systemet.

Det eksisterende erfaringsmateriale tillader for tiden arvebiologerne at foretage *udelukkelse* efter MN-systemet med en sandsynlighedsgrad, der efter korrektion for risiko for mutation og stumme arveanlæg er på 99,99%.

Tilsvarende forhold gør sig gældende inden for de øvrige blodtypesystemer.

rutinemæssig
blodtype-
bestemmelse

Den ret, der behandler en faderskabssag, og som skal bruge arvebiologisk bevis, vil i første omgang normalt blot bede Retsmedicinsk Institut om en rutinemæssig blodtypebestemmelse. Udover MN-systemet arbejdes der i øjeblikket ved rutinemæs-

sige blodtypebestemmelser på instituttet med fire andre blodtypesystemer og to serumtypesystemer.

Instituttet kan tillige foretage *udvidede blodtypebestemmelser*, der omfatter en række yderligere systemer.

udvidede
blodtype-
bestemmelser

Instituttet kan endelig efter særlig anmodning i vanskelige sager foretage *udvidede arvebiologiske undersøgelser*, Disse omfatter bl.a. typebestemmelse efter HLA-vævstypesystemet og fluorescensmikroskopisk kromosomundersøgelse.

udvidede
arvebiologiske
undersøgelser

Arvebiologiske undersøgelser, der føres til bunds, vil i dag med meget høje sandsynlighedsgrader *udelukke* mere end 99% af de undersøgte mænd, der ikke er biologiske fædre.

Imidlertid har de arvebiologiske fremskridt så at sige givet en dimension mere i de bevismæssige muligheder i faderskabssager, nemlig muligheden for positivt at angive, at en bestemt mand er fader til et barn med en sandsynlighedsgrad, der ofte er omkring 99,9% i forhold til en *ukendt faderskabsmulighed* af dansk afstamning. Disse beregninger har fået navn af blodtypestatistiske vurderinger. Princippet bag dem er i og for sig enkelt nok. Hvis man ved, at en bestemt, sjældnere egenskab findes både hos barnet og hos den mand, der er undersøgt, er der større sandsynlighed for, at den undersøgte mand er faderen, end en hvilken som helst tilfældig mand. Sådanne vurderinger kan foretages inden for hvert af de anvendte typesystemer, og da typeegenskaber, hørende til forskellige typesystemer, nedarves uafhængigt af hinanden, vil resultaterne herefter kunne sammenregnes ved multiplikation.

positivt bevis

blodtype-
statistiske
vurderinger

Den ved multiplikation fundne sandsynlighedsgrad for en undersøgt mand kan f.eks. være på 99,5% for og 0,5% imod i forhold til en ukendt faderskabsmulighed i den danske befolkning. Tallet 99,5% kaldes den pågældende mands faderskabsindex. Index kan på tilsvarende måde beregnes i forholdet mellem flere undersøgte mænd og kan f.eks. angive, at der er 99,9% sandsynlighed for A's faderskab og 0,1% sandsynlighed for B's faderskab.

faderskabsindex

Hvor meget skal der nu i en ægtebarnssag kræves, for at arvebiologisk bevis mod faderskabsformodningen er tilstrækkeligt?

lovens beviskrav

Lægges det ved rettens påkendelse af sagen bevismæssigt til grund, at hustruen i avlingstiden har haft samleje med en tredjemand (eller flere), er beviskravene formentlig ikke helt så strenge, jfr. ordene i BL § 2, stk. 1: »må antages at barnet er

samleje med
tredjemand

avlet af denne«. Kommissionsbetænkningen fra 1955 nævner bl.a. som et tilstrækkeligt bevis, at udelukkelse sker efter et af de stærkere blodtypesystemer, f.eks. MN-systemet (d.v.s. med en sikkerhedsgrad over 99,9%) eller efter et svagere blodtypesystem af en vis vægt, der er understøttet af de øvrige oplysninger i sagen. Praksis er i overensstemmelse dermed.

ikke samleje
med tredjemand

Er der ikke ført bevis for, at hustruen har haft samleje med en anden end ægtemanden, er beviskravene strengere. Dette fremgår også af ordlyden i sidste led i § 2, stk. 1: »*Anses som sikkert, at ægtemanden ikke er barnets fader*«. Kommissionsbetænkningen nævner, at faderskabet skal være udelukket efter flere af blodtypesystemerne, heriblandt et af de stærke, og at erklæringen fra Retsmedicinsk Institut skal være uden forbehold. I så fald vil man ikke udelukke en frifindelse af ægtemanden alene på grundlag af det arvebiologiske bevis. Har hustruens forklaring om, at hun ikke har stået i forhold til andre, virket aldeles overbevisende, kan retten dog selv i så fald fastholde ægtemandens faderskab.

**2. Separation og
samlivsophævelse**
ingen samleje-
formodning

Levede ægtefællerne separeret eller var samlivet ophævet på grund af uoverensstemmelse i hele avlingstiden, gælder der efter BL § 2, stk. 2, ingen samlejeformodning. Føres der bevis for samleje, gælder faderskabsformodningen efter § 2, stk. 1.

**3. Passivitets-
reglen**

Efter BL § 3 anses et barn, som fødes efter at moderen har indgået ægteskab, men som *må være avlet forinden*, som barn af ægtemanden. Reglen bygger på den gennemsnitsbetragtning, at ægtemanden ofte vil være faderen, men den gælder, selv om dette åbenbart ikke kan være tilfældet. Den omfatter også tilfælde, hvor ægteskabet er blevet opløst før barnets fødsel.

Barnet får efter § 3 automatisk status som ægtebarn, men denne status er langt lettere at angribe end ægtebarnsstatus efter § 2. Anlægges der faderskabssag, gælder hverken pater est reglens samlejeformodning eller faderskabsformodning, men sagen skal afgøres efter de nedenfor under III.B.d. omtalte regler i § 6 om faderskab til børn uden for ægteskab.

4. Legitimation

Efter § 4 bliver barnet ægtebarn, hvis moderen gifter sig med den mand, hvis faderskab er fastslået efter reglerne om børn uden for ægteskab. Afgørende er selve indgåelsen af ægteskabet, d.v.s. vielsen, samt at faderskabet er fastslået, det være sig ved dom eller ved anerkendelse efter § 11.

Situationen forekommer nu ofte, hvor papirløst samlevende senere gifter sig.

Ikke enhver kan rejse faderskabssag og anfægte et barns status efter pater est reglen i § 2 eller passivitetsreglen i § 3. Efter § 5, stk. 1, kan dette alene gøres af ægtemanden, moderen, barnet eller en for barnet beskikket værge.

Der gælder efter § 5, stk. 2 nu en *frist* på 3 år, der regnes fra barnets fødsel, for sagsanlæg, hvor sagen anlægges af ægtemanden, moderen eller en for barnet beskikket værge. Landsretten kan dog efter § 5, stk. 3 dispensere fra fristen, men betingelserne derfor er meget strenge.

I retspraksis har det længe før børneloven været antaget, at ægtemanden kan afskære sig fra at anfægte barnets status ved at *anerkende* barnet som sit. Den af retspraksis opstillede regel hindrer ægtemanden i at anfægte barnets status, såvel når den hviler på § 2, som når den hviler på § 3. Afgørende er, om han anerkender barnet som sit med kendskab til, at der kan være tvivl om, at barnet er hans, navnlig fordi moderen har haft samleje med tredjemand. Anerkendelse kan ske ved, at han udgiver barnet som sit eller stiltiende ved, at han behandler det som sit. Reglen er et supplement til fristreglerne i § 5, stk. 2 og 3 og kan altså anvendes, hvor fristerne ikke er udløbet.

Anerkendelseslæren kan også i særlige tilfælde anvendes mod moderen, når hun har behandlet barnet som ægtemandens barn. I så fald kan hun ikke anfægte barnets status, f.eks. fordi manden ved separation eller skilsmisse ellers kan få forældremyndigheden over barnet. I sagen UfR 1984.162 H anfægtede moderen ægtemandens faderskab i forbindelse med en samtidig separationssag om forældremyndigheden. Der forelå stærke grunde for, at forældremyndigheden blev tillagt faderen. 3-års fristen var ikke udløbet. Højesteret afskar moderen fra at anfægte faderskabet efter anerkendelseslæren.

Insemination eller kunstig befrugtning af en *gift* kvinde kan foregå som *homolog insemination* (ægtefællen er donor) eller som *heterolog insemination* (en anden end ægtemanden er donor). Insemination forudsætter normalt, at ægtefællerne er enige, og det forlanges ved heterolog insemination, at ægtemanden afgiver erklæring om, at han vil betragte barnet som sit. Ved fødslen bliver barnet ægtebarn i medfør af BL § 2. Da der ikke findes lovregler om insemination her i landet, kan bl.a. ægtemanden trods erklæringen ikke hindres i at anlægge faderskabssag. Var inseminationen heterolog, hvorfor han ikke er biologisk fader, vil dog *anerkendelseslæren* og *fristreglerne* sætte grænser for mulighederne for anfægtelse af barnets status.

5. Anfægtelse af ægtebarnsstatus

hvem kan rejse sag?

frist for sagsanlæg

anerkendelse ægtemanden

moderen

6. Insemination

Børn

En *ugift* kvinde kan normalt kun opnå insemination, hvis hun lever i et fast samlivsforhold. Hendes samlever vil da blive udlagt som fader, hvis inseminationen enten var homolog, eller hvis han eventuelt anerkender faderskabet udenretligt, sml. herved reglerne nedenfor under III. B.

B. Forældre- myndighed. Samkvemsret. 1. Forældre- myndighed a. Indhold

Forældremyndighed medfører efter myndighedslovens § 19 både pligt til at sørge for barnets person og beføjelse til at træffe bestemmelse om dets personlige forhold. Pligten går for det første ud på at sørge for barnets *materielle underhold*, altså at skaffe barnet den fornødne ernæring, pleje i sygdomstilfælde, husly, varme og klæder; denne pligt påhviler den eller de, der har forældremyndigheden, ganske uafhængigt af, om de også har den egentlige forsørgelsespligt og altså endeligt skal bекoste udgifterne. Pligten opfyldes naturligvis normalt derved, at børnene lever i forældrenes hjem og får, hvad de har brug for.

Udover det materielle underhold skal der vises barnet en omsorg af mere *ideel art* ved, at der sørges for, at barnet får den fornødne opdragelse, udvikling, undervisning og videre uddannelse.

Til disse pligter svarer en udstrakt myndighed over barnets person. Forældre kan således bestemme, hvor børnene skal være, i hjemmet eller f.eks. på en kostskole, og ligeledes hvad de skal være; selv om forældrene måtte træffe bestemmelser i så henseende, der ikke svarer til barnets ønsker, er der ikke for barnet noget at gøre ved det. Løber børnene bort, kan de bringes tilbage ved politiets hjælp, og hvis andre ulovligt har taget dem til sig, kan forældrene ved fogedrettens hjælp få dem udleveret ved en umiddelbar fogedforretning efter Rpl. § 609.

Se dog om tilfælde, hvor forholdene fører til en indgriben fra forsorgsmyndighederne, eventuelt med anbringelse uden for hjemmet, nedenfor V.

Til håndhævelse af deres myndighed antages forældrene at have en vis, omend efterhånden stærkt begrænset, adgang til at »revse« børnene, herunder også til at »straffe« dem korporligt, men de må ikke begå egentlig vold, endsige mishandle dem.²

Endelig træffer forældremyndighedens indehaver de aftaler

---

2. Revselsretten er nu helt ophævet i Sverige og overvejes også ophævet her i landet. Begrænsningerne af den korporlige revselsret over for børn kan her i landet læses af retspraksis om straf for vold efter straffelovens § 244, stk. 4, idet forældre nu lettere end førhen vil blive dømt for vold, fordi revselsretten anses for overskredet.

om personligt arbejde, som mindreårige under 18 år er udelukkede fra at indgå på egen hånd.³

Forældremyndigheden vedvarer ifølge ML § 18 til børnenes fyldte 18. år, medmindre de forinden indgår ægteskab. Det sidste har kun praktisk betydning for kvinder, der opnår dispensation til at gifte sig før den sædvanlige ægteskabsalder. Efter den tid har forældrene ikke længere nogen retlig myndighed over børnene.

Forældremyndigheden over ægtebørn tilkommer *forældrene i forening*, ML § 21. Forældrene er stillet lige. Kan forældrene ikke blive enige om udøvelse af forældremyndigheden, giver loven ingen løsning; nogen adgang til at indbringe spørgsmålet for statsamtet til afgørelse, som der for værgemåls vedkommende findes i ML § 52, er ikke optaget i loven.

Er den ene af forældrene *midlertidigt forhindret* i at deltage i bestemmelser angående barnets anliggender, udøves bestemmelsesretten af den anden, som dog ikke må træffe nogen afgørelse af indgribende betydning for barnets fremtid, medmindre dets tarv utvivlsomt kræver det. Er den ene af forældrene i *længere tid forhindret* i at deltage i forældremyndighedens udøvelse, kan statsamtet bestemme, at forældremyndigheden indtil videre skal tilkomme den anden alene, ML § 22.

Når den ene af forældrene gør sig skyldig i *groft misbrug eller grov forsømmelse* ved udøvelsen af forældremyndigheden, er drikfædlig eller fører et lastefuldt liv, kan statsamtet bestemme, at forældremyndigheden skal tilkomme den anden alene, ML § 23.

Er *samlivet* mellem forældrene *hævet*, således at der foreligger »faktisk adskillelse«, træffer statsamtet, når en af forældrene begærer det, bestemmelse om, hvem af forældrene forældremyndigheden skal tilkomme, eventuelt hvorledes børnene skal fordeles imellem dem, jfr. herved ML § 24 og foran § 15, IX.

Ved *separation* og *skilsmisse* skal bestemmelse om børnenes fordeling altid træffes, jfr. ÆL §§ 46 og 47 og foran § 15.⁴

3. Se ovenfor § 3.2.

4. I betænkning 985/1983 foreslås indført, at det ved separation og skilsmisse mellem forældrene skal kunne aftales, at de fortsat skal have *fælles forældremyndighed*. Aftalen skal godkendes af retten eller af statsamtet.

b. *Varighed*

c.
*Hvem har
forældre-
myndigheden?*

Børn

Dør en af forældrene, forbliver forældremyndigheden hos den anden alene, ML § 25, stk. 1. Selv om den efterlevende som følge af samlivets ophævelse, separation eller skilsmisse havde mistet forældremyndigheden, skal han dog have den tillagt af statsamtet, medmindre hensynet til barnets tarv tilsiger andet, ML § 26. Er begge forældrene døde, tilkommer forældremyndigheden værgeren, ML § 25, stk. 2.

d. Overførelse ved aftale

På grund af de betænkeligheder, der har vist sig ved at tillade en fri overdragelse af forældremyndigheden til andre, træffes der ved lovens § 30 nærmere bestemmelse derom. Herefter kan en overførelse af forældremyndigheden til private kun ske ved *aftale med statsamtets godkendelse*, og en sådan må alene meddeles, når det må antages at være til barnets tarv. Ydes der vederlag derfor, skal dette i reglen helt eller delvis sikres anvendt til bedste for barnet, f.eks. ved indsættelse i en godkendt forvaltningsafdeling.

Aftaler om overførelse af forældremyndigheden, der er godkendt, kan efter § 30, stk. 1, senere *tilsidesættes* af statsamtet, men dog kun når afgørende omstændigheder, særligt hensynet til barnets tarv, kræver det, f.eks. når forældrene på grund af trykkende økonomiske kår har måttet give et barn fra sig, og deres forhold væsentligt forbedrer sig, så at det nu ubetinget vil være bedst for barnet at komme hjem.

Hvis den, til hvem forældremyndigheden er overført, *dør*, falder forældremyndigheden ikke uden videre tilbage til forældrene, men statsamtet må bestemme, hvem den skal tilfalde, § 30, stk. 2.

De forskellige afgørelser, der træffes om forældremyndigheden, vil i det hele senere *kunne forandres*, hvis væsentligt forandrede forhold kræver det, § 32, stk. 2.

2. Samkvemsret

Den af forældrene, som ikke har forældremyndigheden over et ægtebarn, har efter ML § 27, stk. 1, ret til *personligt samkvem* med barnet. Udover separations- og skilsmissetilfælde gælder reglen også, hvor der i samlivsophævelsetilfælde er truffet forældremyndighedsafgørelse efter ML § 24, stk. 1, eller stk. 3, eller efter ÆL § 57, eller hvor der er godkendt en overførelse af forældremyndigheden efter ML § 30.

Reglens primære formål er barnets ret til at bevare forbindelsen med den af forældrene, der ikke har del i forældremyndigheden. I de fleste tilfælde *aftaler* forældrene selv, hvorledes

samkvemsretten nærmere skal praktiseres, men hvis enighed ikke kan opnås, kan hver af forældrene efter § 27, stk. 3, ved henvendelse til statsamtet få udfærdiget en *samkvemsretsresolution* om det nærmere omfang og om udøvelsen. Når sådan resolution foreligger, kan der ske *tvangsfuldbyrdelse* ved fogedretten, dersom indehaveren af forældremyndigheden hindrer samkvemsretten, Rpl. § 478, stk. 1, nr. 3 og § 536, hvorefter fogedretten kan lade anvende tvangsbøder eller i sjældnere tilfælde umiddelbar magt.

Efter tidligere praksis blev samkvemsrettens *omfang* ved resolutionerne normalt fastsat til én månedlig weekend, 8-14 dage i sommerferien og nogle få dage i forbindelse med højtiderne. I løbet af de sidste to år er der imidlertid gennemført nogle væsentlige *udvidelser i praksis*. For det første er udgangspunktet nu en konkret afgørelse inden for rammen hveranden weekend til én weekend månedligt med særlig hensyntagen til barnets alder, afstanden mellem parternes bopæle, forældrenes arbejdstider, og om samkvem i henhold til en frivillig ordning har fungeret i nogen tid. For det andet vil statsamtterne være indstillet på kun under væsentligt forandrede forhold at ændre en udvidet samkvemsordning, som er aftalt i forbindelse med rettens eller statsamtets behandling af forældremyndigheds spørgsmålet, alt under den forudsætning, at parterne i sin tid blev indgående vejledet om praksis for samkvemsrettens omfang og om aftalens betydning.

Efter ML § 27, stk. 3, kan statsamtet endvidere *ophæve* samkvemsretten, såfremt hensynet til barnets tarv eller andre vægtige grunde taler derfor. Ophævelse er i praksis f.eks. sket efter lang tids adskillelse (over 5 år), på grund af den berettigedes mentale forhold eller kriminalitet (sædelighedsforbrydelser mod børn), dårlige boligforhold, eller hvor forældremyndighedens indehaver udvandrer med barnet.

Reglen i ML § 27, stk. 2, om samkvemsret med børn født uden for ægteskab omtales nedenfor under III.

Et ægtebarn får efter indfødsretsloven dansk indfødsret, hvis barnets fader eller moder er dansk. Afgørende er nationaliteten i barnets fødselsøjeblik. Fødes barnet efter faderens død, er det dog tilstrækkeligt, at faderen i dødsøjeblikket var dansk.

Et barn uden for ægteskab er et barn, der ikke er ægtebarn efter lovens § 1, jfr. §§ 2, 3 og 4.

omfanget

ophævelse

C. Indfødsret

III. Børn uden for ægteskab

A. Indledning

Børn uden for ægteskab var før loven af 1937, som følge af at deres forældre ikke var gift med hinanden, i flere retninger stillet på en væsentlig anden måde end ægtebørn. Over for deres moder indtog de i det hele stilling som ægtebørn, idet hun i det væsentlige havde en gift moders rettigheder og pligter over for dem, og de f.eks. havde fuld gensidig arveret, jfr. DL 5-2-72 og 73. Derimod gjaldt dette ingenlunde i forhold til deres fader. På grund af de vanskeligheder, der ofte ville komme frem med hensyn til beviset for, at en bestemt mand var fader til barnet, og navnlig fordi man ønskede at værne om ægteskabet ved strengt at hævde dette som den eneste lovlige kønsforbindelse, anså vor ret som de fleste fremmede lovgivninger enhver frugt af en fri forbindelse som illegitim og frakendte, bortset fra et vist krav på underhold, disse børn næsten enhver ret over for deres fader. Navnlig nægtedes der barnet den ret, som efter den bestående retsordning er et særligt udtryk for den familieretlige stilling, nemlig arveret. Barnet havde heller ikke ret til at bære faderens efternavn, medmindre han særligt gav tilladelse dertil; ja, barnet havde endda i almindelighed ikke engang nogen ret til at forlange opgivet af moderen, hvem dets fader var.

I hele denne retstilstand skete der imidlertid en indgribende ændring ved lov nr. 131 af 7. maj 1937 om Børn uden for Ægteskab og de love, der knyttede sig hertil. Ved denne lovgivning søgte man i princippet at begrænse de mulige forskelle mellem børn uden for ægteskab og ægtebørn, idet man lagde hovedvægten på, at det naturlige slægtskabsbånd, der består mellem et barn og dets forældre, kan være ganske det samme, hvad enten barnet er frugt af en kønsforbindelse uden for ægteskab eller af et ægteskabeligt forhold. Disse principper ligger også til grund for loven af 1960.

Lovgivningens almindelige grundsynspunkt er herefter, at børn uden for ægteskab har *samme retsstilling* som ægtebørn, medmindre loven udtrykkeligt fastsætter andet.

Områder, hvor dette sidste gælder, foreligger stadig med hensyn til konstatering af faderskab, forældremyndighed og værgemål.

B. Faderskabet

1937-lovene

I tiden fra 1. januar 1938 til 1. januar 1961 kunne en faderskabssag falde ud på 4 forskellige måder:

- 1° en mand udlagdes som fader,
- 2° en mand blev anset som bidragspligtig,
- 3° flere mænd ansås som bidragspligtige,

4° ingen blev anset hverken som bidragspligtig eller som fader.

Dom til bidragspligt anvendtes, når der ikke kunne ske en udelukkelse af den eller de bidragspligtiges faderskab, men der på den anden side var sådan tvivl om deres faderskab, at en af dem ikke med rimelighed kunne udlægges som fader.

Dom til bidragspligt medførte blot en pligt til at betale bidrag til barnet, men ikke faderskabets øvrige retsvirkninger og således navnlig ikke arveret.

Efter BL kan dom til bidragspligt ikke længere gives. En faderskabssag kan derfor nu falde ud på to måder:

1° en mand udlægges som fader,

2° ingen udlægges som fader.

Faderskabet til et barn uden for ægteskab skal imidlertid så vidt muligt søges fastslået, lovens § 7. Forskellige regler tilgodeser, at dette sker.

Den læge eller jordemoder, der bistår ved fødslen, skal inden 14 dage anmelde denne, efter moderens valg enten til det sociale udvalg eller til amtskommunens socialcenter; i København magistraten; på Frederiksberg det sociale udvalg.

Moderen har efter BL § 10, stk. 1, pligt til inden 1 måned efter fødslen at opgive, hvem der er eller kan være fader til barnet. Hun skal efter eget valg foretage denne anmeldelse enten over for det sociale udvalg, amtskommunens socialcenter eller statsamtet. I København er disse myndigheder magistraten eller overpræsidiets = statsamtet; på Frederiksberg det sociale udvalg eller statsamtet.

Pligten er sanktioneret med bødestraf, men der kan kun pålægges bøde én gang. Nægtelse af at opgive den mulige faders navn medfører ikke socialretlige konsekvenser, idet moderen efter børnetilskudslovens § 4, stk. 3, nr. 1, trods nægtelsen vil få udbetalt særligt børnetilskud. I øvrigt kan moderen ganske på linie med andre få støtte efter bistsandsloven.

Statsamtet kan helt fritage moderen for at opgive, hvem der kan være fader, når det ikke anses for stridende mod barnets tarv. Efter et justitsministerielt cirkulære af 28. oktober 1963 skal statsamtet i almindelighed dispensere, hvis barnet er avlet ved en kønsfrihedsforbrydelse, hvis faderen er berygtet på grund af sin livsførelse, hvis andre særlige grunde taler derfor, og det sandsynliggøres, at moderen selv på betryggende måde kan tage sig af barnet under opvæksten. Praksis er ret liberal. Lovens regel om, at faderskabet skal søges fastslået, må ses i lyset af denne praksis, men navnlig også af, at nogle mødre ikke viger tilbage for at påtage sig bøden, som manden så eventu-

1960-loven

a. Anmeldelsespligt

Børn

elt betaler. Faderskabssagen kan nemlig ikke henvises til retten, når der ikke er fremkommet oplysning om faderskabsmuligheder.

Hvor sagen er rejst ved henvendelse til de sociale myndigheder, tilvejebringes de nødvendige oplysninger af disse, hvorefter sagen sendes til statsamtet til videre behandling.

I øvrigt kan moderen allerede før fødslen rejse sagen. Hvis den eneste opgivne fader så anerkender faderskabet, kan sagen straks slutes dermed, også før barnet er født.

b. Anerkendelse for statsamtet

Når statsamtet har modtaget sagen, tager det skridt til at søge faderskabet fastslået.

Fremgår det af sagens oplysninger, at moderen i avlingstiden har haft samleje med flere mænd, eller ligger det klart, at den opgivne mand ikke ønsker at anerkende faderskabet, eller kan det i øvrigt ses, at sagen ikke kan afsluttes med en anerkendelse, vil statsamtet normalt straks sende sagen til retten.

Ellers indkaldes den opgivne fader, og hvis han er under 18 år, tillige hans værge, til personligt møde for statsamtet. Mødes der ikke, går sagen til retten. Inden eventuel anerkendelse skal manden vejledes om retsvirkningerne af anerkendelse af faderskabet, d.v.s. om forsørgelsespligt, arveret og retten til navn, samt om adgangen til at få sagen behandlet ved retten. Kan barnet være omfattet af BL § 2, stk. 2, eller af § 3, kan anerkendelse endvidere kun modtages, når moderen og i visse tilfælde tillige ægtemanden erklærer, at de ikke havde samleje i avlingstiden.

Anerkendelser indføres i en protokol og underskrives af faderen samt eventuelt tillige af værgen. Dermed er faderskabssagen sluttet.

Anerkender manden ikke faderskabet, eller finder statsamtet det tvivlsomt, om betingelserne for anerkendelse er til stede, sendes sagen til retten.

c. Faderskabssag ved retten

Faderskabssagen indledes ved retten med, at moderen og den eller de opgivne mulige fædre indkaldes til et retsmøde til afgivelse af forklaring om moderens og deres samlejeforhold i avlingstiden. Såvel moderen som de inddragne mænd er nu undergivet vidnepligt. De kan efter rettens bestemmelse afhentes af politiet, hvis de ikke vil møde, de har pligt til at udtale sig, og de kan straffes, hvis de afgiver falsk forklaring for retten.

Mange faderskabssager finder i retten deres afgørelse ved, at den opgivne fader nu anerkender faderskabet, hvorefter sagen slutes uden dom.

I de resterende sager træffer retten normalt bestemmelse om

rutinemæssig blodtypebestemmelse. Det påhviler retten at drage omsorg for, at sagen oplyses tilstrækkeligt.

I praksis sker det ikke så sjældent, at den eller de først opgivne mænd bliver udelukket ved blodtypebevis. Så må moderen afhøres påny og mere indgående om andre muligheder. Politiet bistår retten med at identificere og finde opgivne mænd. Er rutinemæssig blodtypebestemmelse ikke tilstrækkelig, bestemmer retten, at udvidede blodtypebestemmelser eller eventuelt udvidede arvebiologiske undersøgelser skal finde sted.

Det skal bevises, at den pågældende mand har haft samleje med moderen i avlingstiden, se § 6. Med samleje menes en kønsakt, der kan have befrugtet moderen.

Må det efter bevisførelsen antages, at moderen kun har haft samleje med *én mand i avlingstiden*, skal denne efter § 6, stk. 1, dømmes, medmindre der foreligger omstændigheder, som gør det lidet sandsynligt, at han er barnets fader.

Udelukkelse efter et af de rutinemæssigt anvendte »sikre« blodtypesystemer vil, bortset fra ekstreme tilfælde, medføre frifindelse, selvom retten anser moderens forklaring om, at hun ikke har haft samleje med andre for troværdig.

§ 6, stk. 2, kræver i »*flermandssager*«, at der skal være væsentlig større sandsynlighed for en af de sagsøgte.

En mand kan nu for det første ikke dømmes til fader, dersom han ville være blevet udelukket efter § 6, stk. 1, som lidet sandsynlig.

Der synes iøvrigt at være lagt en temmelig fast linie af retterne. Er der alene tale om to undersøgte faderskabsmuligheder, beregnes der nu et arvebiologisk sandsynlighedsindex for disse. Sandsynlighedsovervægt på mindre end 94-95% mod 6-5% er ikke nok, medmindre andre momenter i sagen end de arvebiologiske beviser kan tillægges betydning.

Denne grænsedragning er også retningsgivende i sagerne med flere eller mange mænd.

Efter ML § 28, stk. 1, tilkommer forældremyndigheden moderen. Efter § 28, stk. 2, kan forældremyndigheden dog nu ved dom tillægges faderen, såfremt det findes påkrævet under særligt hensyn til barnets tarv. Denne regel fortolkes nærmere nedenfor § 18.V. Er moderen *død*, kan statsamtet tillægge faderen forældremyndigheden, medmindre hensynet til barnets tarv tilsiger andet, § 28, stk. 4. Om overførelse af forældremyndigheden efter ML § 30 se foran II.B.1.d.

Faderen har i almindelighed heller ikke samkvemsret, men

d. Betingelserne for dom

1° Samleje

2°

Faderskab ikke »lidet sandsynligt«

bevisgraden

3°

Væsentlig større sandsynlighed

bevisgraden to mænd

flere mænd

C. Forældremyndighed og samkvemsret

samkvemsret

efter ML § 27, stk. 2, kan statsamtet nu, såfremt det er foreneligt med barnets tarv, og særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor, tillægge ham en sådan ret. Reglen sigter navnlig på tilfælde, hvor forældrene har levet sammen gennem længere tid uden at have været gift, se nærmere nedenfor § 18.V.

D. Indfødsret   Barn uden for ægteskab får dansk indfødsret, hvis moderen er dansk, indfødsretslovens § 1, stk. 1.

IV. Forsørgelsespligten

1. Privatretligt

bidrag

Opfyldelse af denne pligt sker ved samlevende forældre normalt ved, at barnet *forsørges i det fælles hjem*. Opfylder en af forældrene ikke forsørgerpligten over for barnet, kan det efter BL § 13, stk. 2, *pålægges* denne at udrede *bidrag* til barnets underhold. Hvis begge forældre er ubemidlede, skal bidraget i almindelighed fastsættes til det for barnets opholdssted til enhver tid gældende normalbidrag. Er barnet frugt af en ved dom fastslået voldtægt eller anden kønsfrihedsforbrydelse, skal en faders bidrag dog fastsættes således, at det dækker samtlige udgifter ved barnets underhold, § 14, stk. 1, sidste pkt.

særligt bidrag

Bidraget erlægges halvårsvis forud. *Særligt bidrag* kan *pålægges* til omkostninger ved barnets dåb og konfirmation, såvel som dets skoleundervisning og faglige uddannelse. Der kan endelig også pålægges et særligt bidrag i anledning af barnets sygdom eller begravelse inden dets fyldte 18. år. Med hensyn til bidrag til skoleundervisning eller faglig uddannelse gælder efter § 14, stk. 3, den regel, at bidrag hertil, hvis det efter barnets forhold er påkrævet, kan pålægges også efter barnets fyldte 18. år indtil dets fyldte 24. år. Denne regel er dog begrænset til at gælde for barnet selv, men den gælder ikke i relationen til det offentlige.

ændring

Statsamtet kan til enhver tid *forandre* et bidrag, når der fremkommer grundet begæring derom, § 16, stk. 1.

Det påhviler endvidere den, der er anset som fader, at bidrage til udgifterne ved moderens barselsfærd og ved hendes underhold en vis tid før og efter fødslen, § 19.

aftaler

For at forhindre, at faderen – navnlig til et barn uden for ægteskab – undtager sig sin bidragspligt ved at få moderen til at gå ind på lempeligere vilkår, er det i § 17 bestemt, at *aftaler* om afgørelse af underholdspligt ikke er til hinder for, at der træffes anden afgørelse af statsamtet, såfremt aftalen skønnes

åbenbart ubillig, eller når forholdene væsentligt har forandret sig, eller aftalen strider mod barnets tarv. Disse bestemmelser gælder enhver aftale om afgørelse af bidragspligten, selv om den ikke går ud på afgørelse ved periodiske ydelser eller ved en affindelsessum; men går aftalen ud på betaling af en affindelsessum, vil denne for at sikre, at den virkelig kommer barnet til gode, for så vidt der ikke med statsamtets tilladelse træffes anden bestemmelse, være at indbetale til en godkendt forvaltningsafdeling, § 18, stk. 1, 2. pkt.

Når en mand, der er anset som fader til et barn, *dør*, og hensigten i uskiftet bo ikke finder sted, bliver der ikke tale om underholdsbidrag for afdødes bo, men barnet tager arv efter lovgivningens almindelige regler. Hvis afdøde efterlader sig en enke, og denne i medfør af reglerne i arveloven får tilladelse til at hensidde i uskiftet bo, overtager hun efter samme lovs § 9, afdødes forsørgelsespligt over for barnet.

Alle bidrag til et barn tilkommer barnet, § 18, stk. 1, 1. pkt.

Om faderens og moderens forsørgelsespligt over for det offentlige er der fastsat regler i bistandsloven. Efter § 6 er enhver mand og kvinde over for det offentlige forpligtet til at forsørge sine børn under 18 år, d.v.s. til at refundere, hvad der udbetales barnet af det offentlige, jfr. nedenfor under 4; dog ophører forsørgelsespligten over for et barn:

1. hvis barnet selv får forsørgelsespligten over for en ægtefælle eller et barn, eller
2. hvis der må ydes en datter hjælp i forbindelse med svangerskab.

Forsørgelsespligten over for det offentlige betyder nærmere, at det sociale udvalg, når der opstår spørgsmål om at yde hjælp til et barns forsørgelse, skal se på, om forældrene har midler til at forsørge det. Hvis en af forældrene undlader at opfylde sin forsørgelsespligt, uanset at den pågældende er i stand til det, må den anden af forældrene eller den, der afholder udgifterne ved barnets forsørgelse og lovligt har barnet i pleje, rette henvendelse til statsamtet om *fastsættelse af bidrag* efter de privatretlige regler, hvis sådant bidrag ikke allerede er fastsat.

Hvis der findes en bidragsresolution, når det offentlige yder hjælp, *indtræder* det sociale udvalg i retten til bidrag fra den bidragskyldige for et beløb svarende til den hjælp, der er ydet. Hvis hjælpen til underhold er større end bidraget for samme periode, har det sociale udvalg endvidere mulighed for selv at rette henvendelse til statsamtet for at kræve bidraget efter reso-

2. Offentligt grundreglen

bidragsfastsættelse

bidragsforhøjelse

lutionen forhøjet. Findes der ingen privatretlig bidragsresolution, kan det sociale udvalg kræve bidrag *fastsat*. Ved fastsættelse eller forhøjelse af bidrag kan statsamtet endvidere *tilsidesætte* aftaler om bidrag, der er indgået med det formål at hindre det offentliges indtræden, BIL § 8, stk. 2.

3. Inddrivelse

Reglerne om inddrivelse og sikring af underholdsbidrag indeholdes i inddrivelsesloven.

udlæg

Når bidraget ikke betales, kan der for det første foretages umiddelbart udlæg for det. Der kan dernæst, når der skyldes et forfaldent bidrag, finde *tilbageholdelse* sted efter pålæg fra det sociale udvalg i skyldnerens *lønning eller andet arbejdsvederlag*, derunder provision, tantieme, gratiale og feriegodtgørelse m.m. Tilbageholdelse kan finde sted, uanset om lønnen m.v. endnu ikke er forfalden. Der gives da arbejdsgiveren et skriftligt pålæg om at tilbageholde det forfaldne bidrag af lønnen. Dog må der på den bidragspligtiges begæring overlades ham det fornødne beløb til eget og familiens underhold. Indsigelser imod et pålæg om tilbageholdelse afgøres af fogedretten.

løntilbageholdelse

afsoning

Den bidragspligtige kan dernæst kræves hensat til »*afsoning*« af det skyldige bidrag. Dette sker på den måde, at det skyldige beløb omsættes til »afsoningsdage« efter de forhold, der er angivet i lovens § 11 ff. Afsoning kan kun finde sted, såfremt politimesteren skønner, at der ikke kan fås dækning på anden måde.

Spørgsmålet om indsættelse til afsoning kan prøves af domstolene i medfør af Rpl.s. kap. 43 a.

Afsoning af bidrag medfører ikke bortfald af betalingspligten, eller af de i øvrigt hjemlede midler til bidragets inddrivelse og sikring eller af retten til at kræve det udbetalt af det offentlige.

4. Forskudsvis udbetaling m.v.

Reglerne om forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag, der er fastsat efter lovgivningen om børns retsstilling, findes i kap. 6 i lov om børnetilskud og andre familieydelse, lovbek. nr. 609 af 29.11.1978 med senere ændringer. Retten til forskudsvis udbetaling *tilkommer* den person, der er berettiget til at indkræve bidraget, og bidraget kan udbetales forskudsvis for tiden, indtil et barn er fyldt 18 år. Udbetalingen sker gennem det *socialde udvalg* (magistraten) i opholdskommunen.

Der gælder visse *betingelser* for forskudsvis udbetaling. Barnet eller en af forældrene, der har forældremyndigheden over barnet, skal have *dansk indfødsret* eller have haft bopæl her i

landet i en sammenhængende periode af 3 år. Visse udlændinge er med hensyn til udbetaling ligestillet med indfødte, således statsborgere i de nordiske lande og England samt kvinder, der er eller senest har været i ægteskab med en dansk mand.

Den, der skal have bidraget udbetalt, skal normalt have fast *bopæl* her i landet.

Endvidere kræves det, at barnet har hjemsted her i landet, ikke har indgået ægteskab og ikke forsørges af offentlige midler, og at moderen ikke samlever med faderen.

Der er også en vis adgang til at få forskudsvis udbetalt *særlige bidrag*, som i medfør af lov om børns retsstilling er pålagt i anledning af barnets døb, konfirmation, sygdom eller begravelse eller i anden særlig anledning.

Der er ikke fastsat indtægtsgrænse for forskudsvis udbetaling, men hvis barnet har *egne indtægter* af en sådan størrelse, at det kan forsørge sig selv helt eller delvis, således at det må antages, at den bidragspligtige kunne få resolutionen ophævet eller bidraget nedsat ved henvendelse til statsamtet, er det i praksis antaget, at forskudsvis udbetaling kan afslås helt eller delvis.

Bidrag kan ikke kræves forskudsvist udbetalt med højere beløb end *normalbidraget*. Faderens bidrag udgør ca. 50% mere end moderens. Bidragene reguleres efter reguleringspristallene for januar og juli måneder og bekendtgøres af sikringsstyrelsen.

Uanset bestemmelsen om normalbidrag skal det offentlige ved inddrivelse af bidraget så vidt muligt søge hele det beløb, resolutionen lyder på, inddrevet hos den bidragsskyldige for derefter at tilstille rette vedkommende det eventuelle restbeløb udover normalbidraget.

Når det offentlige således har udbetalt bidrag, søges beløbet naturligvis *afkrævet* den bidragspligtige, og betales det ikke, *inddrives* det i overensstemmelse med reglerne i inddrivelsesloven.

Hvis kun en af et barns forældre lever, eller hvis faderskabet til et barn uden for ægteskab ikke er fastslået, ydes der *særligt børnetilskud* til barnet svarende til normalbidraget for faderen efter regler i børnetilskudslovens § 4. Til forældrelose børn ydes der et tilskud svarende til summen af faderens og moderens normalbidrag. Betingelserne for at få særligt børnetilskud svarer i øvrigt i det væsentlige til betingelserne for at få forskudsvis udbetaling.

inddrivelse
af bidraget

særligt
børnetilskud

V. Forsorgsforanstaltninger for børn og unge

På grund af den store interesse, samfundet har i den opvoksne slægts sundhed og opdragelse, er der i nyere tids lovgivning indført regler om børne- og ungdomsforsorg. Reglerne herom findes nu i bistandsloven.

Forsorgen varetages af de *socialle udvalg*. De fører *tilsyn* med de forhold, børn og unge lever under, og skal eventuelt støtte forældrene med hensyn til børnenes opdragelse og pleje. Må det antages, at et barn særligt trænger til støtte, *undersøges* sagen, og hvis det skønnes påkrævet, kan der iværksættes forskellige foranstaltninger. Der kan således meddeles *henstilling* eller *pålæg* med hensyn til barnets pleje, opdragelse og uddannelse, der kan beskikkes barnet en *rådgiver* eller drages omsorg for, at det *anbringes uden for hjemmet*, § 33. Beslutning om denne sidste foranstaltning kan, hvis indehaveren af forældremyndigheden ikke samtykker, kun træffes, hvis det er absolut påkrævet, § 34, jfr. § 123, f.eks. når barnet har udvist betydelige adfærdsvanskeligheder, eller det lever under sådanne forhold, at dets sjælelige og legemlige sundhed er udsat for fare, eller forældrene ikke sørger for behandling af sjælelige eller legemlige lidelser.

Beslutninger om *anbringelse uden for hjemmet* – ved hvilke beslutninger det sociale udvalg tiltrædes af dommeren i den stedlige byretskreds og af en pædagogisk-psykologisk konsulent – kan indbringes for den sociale ankestyrelse, § 128 og følgende. Ankestyrelsens beslutninger kan indbringes for domstolene til prøvelse i overensstemmelse med reglerne i Rpl.s kap. 43 a. Sagerne behandles ved landsretten som første instans, men kan kun indankes for højesteret, når justitsministeriet undtagelsesvis tillader det. Landsretten tiltrædes under disse sagers behandling af en børneforsorgskyndig dommer og en dommer, der er kyndig i børne- og ungdomspsykiatri eller -psykologi. Et barn under 18 år kan kun med rettens tilladelse overvære retsmøderne, og retten kan i øvrigt bestemme, at disse skal foregå for lukkede døre.

VI. Navn

Efter de før 1982 gældende regler fik et ægtebarn ved fødslen automatisk faderens *efternavn*, men kunne dog anmelde, at det antog moderens »pigenavn«, medens et barn uden for ægteskab fik moderens efternavn, men kunne dog, såfremt faderskabet var fastslået, anmelde, at det antog faderens navn. Ved den nye navnelov, lov nr. 193 af 29. april 1981, der trådte i kraft den 1. april 1982, er der skabt navneretlig *ligestilling* mellem ægtebørn og børn uden for ægteskab.

Et barn får ved fødslen forældrenes efternavn, hvis *forældrene* på dette tidspunkt har samme efternavn, § 1, stk. 1.

Har forældrene *ikke samme* efternavn ved barnets fødsel, får barnet ikke noget efternavn straks ved fødslen, men den eller de, der har forældremyndigheden, kan vælge mellem forskellige efternavne til barnet. Dette kan enten være det efternavn, faderen eller moderen bar ved barnets fødsel, uanset om navnet er et giftenavn. Var navnet et giftenavn, kan i stedet det navn, den pågældende af forældrene tidligere har båret, og som ikke var et giftenavn, tillægges barnet, § 1, stk. 2. Har en eller begge forældre efter barnets fødsel erhvervet et nyt navn på anden måde end ved ægteskab, kan også dette navn tillægges barnet, § 2, nr. 2. Det valgte efternavn skal senest 6 mdr. efter barnets fødsel *anmeldes* til ministerialbogen (personregistret) eller tillægges barnet ved *dåb*.

Sker sådan anmeldelse ikke inden denne frist, får barnet det efternavn, *moderen* bar ved barnets fødsel, § 1, stk. 3.

Reglerne i § 1 gælder såvel for ægtebørn som for børn uden for ægteskab.

Ved anmeldelse til ministerialbogen kan en person få sit efternavn *ændret* til et navn, den pågældendes forældre kunne have tillagt personen, dog bortset fra forældrenes giftenavne, eller til et navn, forældrene senere har erhvervet, dog bortset fra giftenavne, eller til et efternavn, den pågældende selv tidligere har båret, dog bortset fra giftenavne, § 2, nr. 1-3. Ændringer kan ske gentagne gange. Forandringer af et barns efternavn kræver barnets samtykke, hvis det er fyldt 12 år, § 14, stk. 1.

En person kan efter de nærmere regler i §§ 5-9 af statsamtet få udfærdiget navnebevis på et nyt efternavn, dog med forskellige begrænsninger, f.eks. i almindelighed ikke på forbeholdte navne eller på fornavne, eller hvor navnet ville være upassende eller kunne vække anstød.

Et barn skal efter navnelovens § 10 tillægges et eller flere *fornavne*. Navngivningen skal senest 6 mdr. efter barnets fødsel ske ved dåb eller ved anmeldelse til ministerialbogen af barnets forældre eller den, der har forældremyndigheden.

Fornavne kan nu frit *ændres* ved anmeldelse til ministerialbogen. Dog kan et fornavn kun bortkastes, hvis den pågældende i forvejen har et andet fornavn, som beholdes, eller hvis et nyt fornavn antages. Som ellers må fornavne være et egentligt fornavn, som ikke vil kunne blive til ulempe for den pågældende.

1. Efternavn

valgmuligheder

anmeldelse
dåb

moderens navn

senere ændringer
ved anmeldelse

navnebevis

2. Fornavn

3. *Mellelnavn*

Såvel ved dåb som ved anmeldelse til ministerialbogen kan et eller flere *mellelnavne* antages. Dette kan være faderens eller moderens mellelnavn eller et navn, barnet kunne erhverve som efternavn efter §§ 1-2 og § 8, nr. 1. Navnebevis på et mellelnavn kan også udstedes af statsamtet i visse tilfælde, navnlig hvor barnet har en særlig tilknytning til navnet, § 11, stk. 1.

VII. Stedbørn

I almindelighed er der ikke tale om, at stedbørn skal være stillet som den pågældendes egne børn. De har ingen legal arveret efter deres stedforældre, medmindre de bliver adopteret af dem.

forsørgelse

I en enkelt retning har lovgivningen tidligere stillet dem på lignende måde som egne børn. Efter ÆRL § 2 har en ægtefælle forsørgelsespligt over for familien, og det antoges tidligere i justitsministeriets praksis, at denne regel gav hjemmel for, at det efter §§ 5-6 i ÆRL kunne pålægges at betale bidrag til stedbarnet, idet der indtil 1962 var tale om en offentligretlig forsørgelsespligt over for stedbørn. Nyere praksis om bidragspligt over for stedbørn foreligger imidlertid ikke.

Efter bistandsloven gælder der ikke for stedforældre nogen forsørgelsespligt i forhold til det offentlige.

Om forsørgelsen, når stedfaderen eller stedmoderen får tilladelse til at hensidde i *uskiftet bo* med stedbarnet, gælder arvelovens § 9, stk. 2, se nedenfor § 21 III.A.

efternavn

Et barns *efternavn* kan ændres til det navn, dets stedfader eller stedmoder bærer, som ikke er et giftenavn, eller til det navn, stedfaderen eller stedmoderen senest har båret, som ikke var et giftenavn. Ændringer sker ved anmeldelse til ministerialbogen, men kræver dels samtykke fra stedfaderen eller stedmoderen, navnelovens § 2, nr. 4, dels fra barnet, hvis det er fyldt 12 år, navnelovens § 14, stk. 1.

§ 17 Adoption

Fra slutningen af det 18. århundrede udvikledes der gennem den enevældige konges bevillingsmyndighed en adgang til ved kongelig bevilling at opnå adoption, der *stifter et kunstigt slægtskab mellem adoptanten og adoptivbarnet*, hvorved barnet i forhold til adoptanten får en lignende stilling som dennes ægtebarn. Det var hovedsagelig denne praksis, der blev lovfæstet ved den *første adoptionslov*, nr. 87 af 26. marts 1923. Udkastet til 1923-loven skyldtes, ligesom udkastene til myndighedsloven og ægteskabslovene, den nordiske familieretskommission. Adoptionsloven af 1923 blev fra 1. januar 1957 afløst af lov nr. 140 af 25. maj 1956, der ligeledes er et resultat af nordisk samarbejde, og denne er nu afløst af *adoptionsloven*, lov nr. 279 af 7. juni 1972 med ændringer fra 1972, 1976 og 1984.

Princippet i bevillingspraksis før 1923 og 1923-lovens ordning var det såkaldte *tofamilieprincip*. Adoptivbarnet blev i væsentlige henseender stillet som adoptantens ægtebarn, men bevarede dog samtidig forskellige relationer til sin naturlige slægt. Ved 1956-loven brød vi herhjemme afgørende med dette princip og gik næsten fuldstændigt over til *enfamilieprincippet*, også kaldet »stærk adoption« eller adoption med fuldt familieskifte: den retlige forbindelse mellem adoptivbarnet og dets virkelige slægt afbrydes fuldstændigt, og barnet stilles, som om det var adoptantens naturlige ægtebarn. Den nugældende adoptionslov fra 1972 har fastholdt dette princip.

Enfamilieprincippet er velegnet ved de såkaldte *anonyme* adoptioner, kendetegnet ved, at adoptanternes identitet holdes skjult for barnets virkelige forældre. De fleste af de mellem 1000 og 2000 adoptioner, der for tiden årligt gives bevilling til her i landet, er dog nu *åbne* adoptioner, der især omfatter stedfader- og stedmoderoptioner, andre familieoptioner – især bedsteforældreadoptioner – og plejebarnsoptioner, hvor barnet først har været anbragt i pleje hos de kommende adoptanter.

Adoptionsforhold stiftes i Danmark stadig ved bevilling; denne udfærdiges nu efter lovens § 1 af statsamtet.

I. Indledning

tofamilie-
princippet

enfamilie-
princippet

anonyme
adoptioner

II. Indgåelse

Adoption

A. Betingelser vedrørende adoptanten

til gavn

godkendelse

Hovedbetingelsen for at give bevilling er efter lovens § 2, at adoptionen kan antages at være *til gavn* for den, som skal adopteres, og at denne enten ønskes opfostret hos adoptanten eller har været opfostret hos denne, eller at der foreligger anden særlig grund til adoptionen. Der skal derfor, forinden bevilling meddeles, tilvejebringes nærmere oplysninger, og er den, som ønskes adopteret, under 18 år, må adoption som hovedregel kun bevilges, når ansøgeren er *godkendt* som adoptant af socialcentrets adoptionssamråd, § 4 a og § 25 A. Afslag på ansøgninger om godkendelse kan indbringes for adoptionsnævnet, § 25 b. Grundlaget for afgørelsen af, om godkendelse skal ske, tilvejebringes af socialcentre. Blandt de omstændigheder, som kan spille en rolle for afgørelsen om godkendelse, kan særligt fremhæves, om ansøgeren er enlig eller gift, samlivets varighed, alderen, om ansøgeren er med eller uden børn, de sociale forhold, helbredstilstanden (særlige sygdomme, den psykiske helbredstilstand), adoptionsmotivet, indstillingen til børn og unge, de familiære forhold, om ansøgeren er steril, og om den vordende adoptant tager orlov.

aldersbetingelser

Godkendelse som adoptant kræves dog ikke ved stedbarns-adoptioner og visse andre familieadoptioner m.v. jfr. adoptionsbekendtgørelsens¹ § 3.

Ifølge lovens § 4, kan den, der er fyldt 25 år – når særlige grunde taler derfor, den der er fyldt 18 år – få tilladelse til at adoptere. Der er ikke i loven fastsat nogen maksimumsalder, men efter de retningslinjer, som i 1984 er forudsat omvendt af folketingets retsudvalg, og som har fundet udtryk i de administrative regler, må adoptanten af børn i alderen 0-3 år i almindelighed højst være 40 år ældre end barnet.

eget barn

Bevilling til at adoptere eget barn – være sig, at det er ægtebarn eller barn uden for ægteskab – kan ikke meddeles, § 3. Efter den tidligere ordning kunne en mand adoptere sit barn uden for ægteskab; denne adgang bortfaldt ved loven af 1956, idet et sådant barn, når faderskabet er fastslået, nu principielt har samme retlige stilling som mandens ægtebarn. Faderen har dog normalt ikke forældremyndigheden, medmindre han gifter sig med moderen, se ML § 28.

Samadoption
m.v.

Kun *ægtefæller* – men ikke andre – kan adoptere *sammen*, § 5; endvidere kan en gift person kun adoptere sammen med sin ægtefælle, medmindre denne er forsvundet eller på grund

---

1. Nr. 325 af 15.6.1984.

af sindssygd, åndssvaghed eller lignende tilstand er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt. Dog kan en ægtefælle med den andens samtykke adoptere dennes barn eller adoptivbarn, såkaldt stedbarnsadoption.

Et adoptivbarn kunne førhen, så længe adoptanten levede, ikke påny adopteres af nogen anden end adoptantens ægtefælle, men dette gælder efter 1972-loven ikke længere; et adoptivbarn kan bortadopteret som ethvert andet barn, jfr. lovens § 22.

genadoption

Er den, som ønskes adopteret, fyldt 12 år, bør bevilling ikke meddeles uden den pågældendes samtykke, medmindre indhentelsen af samtykket skønnes at være til skade for barnet, § 6. Dette sidste kan navnlig være tilfældet, når barnet ikke ved, at det i virkeligheden kun er adoptanternes plejebarn, og det ikke findes, at tiden er inde til at gøre det bekendt med forholdet.

B.
*Samtykkeregler
og adoption
uden samtykke
fra barnet*

Hvis den, der ønskes adopteret, er under 18 år, kræves der som regel samtykke fra begge forældrene, jfr. nærmere § 7. Samtykket skal afgives skriftligt under personligt fremmøde for statsamtet eller anden dertil godkendt myndighed og kan ikke modtages før 3 måneder efter barnets fødsel, jfr. § 8. Endelig må en umyndiggjort ikke adopteres, uden at der er indhentet erklæring fra værger, § 14.

fra forældre

Ved adoption af spæde børn gives samtykket fra forældrene ofte *anonymt*, d.v.s. sådan, at barnets forældre ikke får at vide, hvem adoptanten er. Adoptanterne kan, bl.a. for at sikre, at barnet knyttes til dem alene, have det ønske, at barnets rigtige forældre ikke skal vide, hvem der har adopteret deres barn. I så fald henvender de vordende adoptanter sig enten til et amtskommunalt socialcenter (i København magistraten og på Frederiksberg det sociale udvalg) eller en myndighed, institution eller forening, som har tilladelse til at optræde som mellemmand i adoptionssager vedrørende børn under 14 år, for at finde et barn. Til sådanne kan også forældre, der ønsker deres barn bortadopteret, gå, bekendtgørelsens §§ 1-2.

fra værger

anonymt
samtykke

Hvis forældrene, inden adoptionen er givet, *tilbagekalder* deres samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, hvis tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets tarv ikke er rimeligt begrundet, lovens § 9, stk. 1. Det kan jo være, at barnet har været nogen tid hos adoptanterne og er faldet til der.

tilbagekaldelse
af samtykket

I visse tilfælde kan adoption endog meddeles *uden* forældrenes *samtykke*, nemlig hvis hensynet til barnets tarv afgørende

adoption uden
samtykke

Adoption

tilsiger dette. Det kan være tilfældet et barn, der er undergivet hjælpeforanstaltninger efter bilstandslovens kap. 18 og anbragt i et godt plejehjem, hvor man gerne vil beholde det; hvis forældrene ikke vil give samtykke, skønt de ikke har opretholdt forbindelsen med barnet, og ikke vil eller ikke kan få barnet hjem, kan bevilling meddeles uden deres samtykke, men med samtykke fra den sociale ankestyrelse, § 9, stk. 2. Sager af denne art kan efter § 11 forelægges for justitsministeren eller indbringes for domstolene i overensstemmelse med reglerne i Rpl. kap. 43 b.

Til disse regler slutter sig lovens § 10 om de såkaldte »glemte børn«. Det vil ofte være uforsvarligt at bortadoptere børn, der er undergivet hjælpeforanstaltninger efter bilstandslovens kap. 18 og anbragt på institution, uden at de først i nogen tid har været anbragt på prøve i deres vordende hjem med adoption for øje. Selvom der er større antal potentielle adoptivforældre end adoptivbørn, er interessen for institutionsanbragte ikke-spæde børn givetvis mindre. Det er således anset for ønskeligt for at tilvejebringe de fornødne »tilbud« fra egnede hjem, at der til gengæld skaffes plejeforældre rimelig tryghed for, at en adoption også vil kunne gennemføres. Efter § 10 kan statsamtet derfor give tilladelse til, at et sådant barn *senere* bortadopteret, selvom samtykke efter § 7 ikke (til sin tid) kan fås. Disse sager kan også forlanges forelagt for justitsministeren eller for retten.

- III. Retsvirkninger**
- Hvad adoptionens retsvirkninger angår, gælder det ifølge § 16 som almindelig regel, at adoptivbarnet i forhold til adoptanten får retsstilling som dennes ægtebarn.
- A. Navn* For det første får adoptivbarnet adoptantens efternavn, medmindre det i bevillingen bestemmes, at det skal beholde sit eget navn eller have begge navne i forening, jfr. adoptionslovens § 16, stk. 3, og navnelovens § 3, stk. 1.
- B. Forældremyndighed og værgemål* Ved adoptionen går forældremyndigheden og værgemålet over på adoptanten. Såfremt en ægtefælle adopterer sin ægtefælles barn eller adoptivbarn – altså sit stedbarn – får dette barn i forhold til ægtefællerne samme retsstilling, som om det var deres fælles barn, § 16, stk. 2, og ML §§ 8 og 29.
- C. Underholdspligten* Også underholdspligten påhviler fremtidigt adoptanten, som ikke har krav på at få bidrag hertil fra de virkelige forældre.

De arveretlige virkninger af adoptionen er mere vidtgående efter loven af 1972 end tidligere og særlig i forhold til retstilstanden før 1956.

D. Arveretten

Efter *loven af 1972*, jfr. arvelovens § 4, finder der nu altid et fuldstændigt »familieskifte« sted, idet *adoptivbarnet* og dets *livsarvinger* arver og arves af *adoptanten* og *dennes slægt*, som om det var adoptantens eget barn. I tilfælde af adoptantens død har barnet således f.eks. tvangsarveret efter adoptantens forældre. Samtidig bortfalder det legale arveretlige forhold mellem adoptivbarnet og dets virkelige slægt. Det gælder også barnets tvangsarveret efter dets virkelige forældre, og det gælder, hvad enten det var ægtebarn eller barn uden for ægteskab, og uanset det ved adoptionen rent faktisk mister forbindelsen med de virkelige forældre. Af det sagte følger endvidere, at to adoptivbørn, der er adopteret af de samme forældre, arver hinanden som adoptivsøskende.

1. Efter 1972-loven

Reglerne gælder for bevillinger udstedt efter 1972-loven eller for ældre bevillinger, der senere har fået påtegning om, at der skal være retsvirkninger efter 1972-loven.

Disse hovedprincipper var allerede gennemført for adoptioner efter adoptionsloven af 1956. Men indtil 1972 kunne der dog ved bevillingen gøres den undtagelse herfra, at *barnets personlige* arveret efter den virkelige slægt bevaredes – såkaldt *arveretsforbehold*. I så fald arver barnet såvel adoptanten og dennes slægt som de virkelige forældre og deres slægt, men det arves alene af adoptanten og dennes slægt. Der blev kun taget få arveretsforbehold i årene fra 1956-1972.

2. Efter 1956-loven

arveretsforbehold

Reglerne gælder for bevillinger udstedt efter 1956-loven, d.v.s. fra dennes ikrafttræden den 1.1.1957 og indtil 1972-lovens ikrafttræden den 1.10.1972, samt for ældre bevillinger, som har fået påtegning om retsvirkninger efter 1956-loven.

Efter bevillingerne i henhold til loven af 1923 – som endnu i mange år vil forekomme i dødsboer – bevaredes den indbyrdes arveret mellem adoptivbarnet og dets virkelige slægt. Men adoptivbarnet og dets livsarvinger fik arveret efter adoptanten – men ikke efter dennes slægt – som om det var adoptantens ægtebarn. Det vil sige, at det både blev legal arving og tvangsarving som adoptantens livsarving. Der kunne dog i bevillingen tages et forbehold – såkaldt *testationsforbehold* – om, at der ikke ved adoptionen skete nogen indskrænkning i adoptantens

3. Efter 1923-loven

testationsforbehold

Adoption

testationsret. Hvis det skete, hvad der i praksis var almindeligt, fik barnet kun legal arveret, men ikke tvangsarveret efter adoptanten.

tilbagefaldsret

Adoptanten arvede på den anden side ikke adoptivbarnet, der vedblivende blev arvet af sin egen slægt. Men hvis et af ægtefæller adopteret barn døde uden at efterlade sig livsarvinger, og efter at have arvet den ene af adoptanterne, havde den længstlevende ægtefælle legal arveret – men naturligvis ikke tvangsarveret – efter adoptivbarnet forud for dets egen slægt og naturligvis heller ikke med tilsidesættelse af arveretten for en mulig ægtefælle, som det måtte efterlade sig, og som arvede efter de almindelige regler. Denne arveret for den længstlevende adoptant var dog kun for så meget, som barnet havde arvet efter den afdøde adoptant, og denne arveret kaldes derfor en tilbagefaldsret. Man fandt det nemlig mere rimeligt at lade dette gå tilbage til den efterlevende af adoptanterne end at lade det komme barnets familie til gode.

Adoptivsøskende arvede ikke hinanden.

Efterlod et adoptivbarn sig slet ingen arveberettiget slægt eller ægtefælle, arvede adoptanterne det forud for staten.

4. Efter ældre bevillinger

Efter bevillinger fra tiden før loven af 1923 var de arveretlige forhold omtrent som efter loven af 1923, dog at det afgørende – da der ikke fandtes nogen lov – var indholdet af hver enkelt adoptionsbevilling. Typiske forskelle var, at adoptanterne ikke havde den foran omtalte tilbagefaldsret, og at det ofte var tvivlsomt, om adoptivbarnets børn efter dets død havde nogen arveret efter adoptanterne.

Det må endelig som allerede omtalt fremhæves, at der med særlig hjemmel i 1956-loven og i 1972-loven var og er en vis adgang til at få *tillagt ældre adoptioner* samme arveretlige retsvirkninger, som 1972-loven giver. Dette skal være gennemført ved en påtegning på bevillingen fra familieretsdirektoratet.

E. Ægteskab

Adoptant og adoptivbarn må ikke indgå *ægteskab*. Ønsker de at gøre dette, må adoptionsforholdet først ophæves, se herom nedenfor.

IV. Ophævelse

A. Grunde

Adoptionsforholdet vil i visse tilfælde kunne *ophæves*. Herom indeholdes regler i lovens §§ 18-24, der også gælder for ældre adoptioner.

enighed

En sådan ophævelse kan altid ske ved bestemmelse truffet af

familieretsdirektoratet, når adoptivbarnet er blevet myndigt, og adoptanten og barnet er enige om at ønske det, § 18, stk. 1. Er barnet mindreårigt, kan ophævelse finde sted, når adoptanten og de virkelige forældre er enige derom, og ophævelsen skønnes at være bedst stemmende med barnets tarv. Er barnet 12 år, må også det selv samtykke, § 18, stk. 2.

Er adoptanterne døde, kan direktoratet på begæring af de virkelige forældre ophæve adoptivforholdet, såfremt dette må anses for bedst stemmende med barnets tarv. Børn over 12 år skal også her samtykke, § 18, stk. 3.

Ved *dom* kan forholdet ophæves efter påstand af adoptivbarnet, når adoptanten har forset sig groft imod barnet eller har forsømt sine pligter over for det, eller det iøvrigt skønnes at være af væsentlig betydning for barnet, § 19, stk. 1.

Skønt loven ikke omtaler, hvilken indflydelse det har, at adoptionen måtte være tilvejebragt ved tvang eller lignende, eller at et fornødent samtykke ikke har foreligget, må det antages, at domstolene har en almindelig beføjelse til at ophæve adoptivforholdet, når det godtgøres, at der har foreligget sådanne omstændigheder.

Ved ophævelser bortfalder ifølge § 23 for fremtiden retsvirkningerne mellem adoptivbarnet på den ene side og adoptanten og dennes slægt på den anden side, se dog om retten til efternavn, navnelovens § 3, stk. 2.

Angående barnets forhold til dets egen slægt er hovedreglen den, at barnet ikke genindtræder i forholdet til den virkelige slægt. Forældremyndigheden falder f.eks. således ikke automatisk tilbage til de virkelige forældre, der ofte vil have mistet al forbindelse med barnet.

Undtagelser herfra gælder ifølge § 23 kun, hvis forholdet er ophævet ifølge § 18, stk. 2, og 3 efter overenskomst mellem adoptanten og de virkelige forældre, eller fordi adoptanterne er døde. I det i § 19 omtalte tilfælde kan retten ved ophævelsen endvidere i det enkelte tilfælde efter omstændighederne bestemme, at forholdet mellem barnet og dets slægt skal genopstå, § 23, stk. 3.

adoptanterne
døde

misligt forhold

tilblivelser-
mangler

B. Virkninger

§ 18. Samliv uden ægteskab

I. Indledning

Papirløse samlivsforhold¹ har i de senere år vundet betydelig udbredelse herhjemme; *antallet* af samlevende i parforhold uden ægteskab² udgør således nu her i landet over 400.000 personer eller op imod 17% af samtlige gifte og ugifte samlevende. En tilsvarende udvikling kan mere eller mindre iagttages i en del af vore nabolande, navnlig i Sverige. De retlige problemer, disse forhold giver anledning til, har derfor påkaldt sig betydelig opmærksomhed.³

Der skal i dette afsnit gives en oversigt over, hvad der må antages at være *gældende ret* for disse samlivsforhold. Området er kun sporadisk reguleret direkte ved lovgivning. Fremstillingen vil i forlængelse af den øvrige familieretlige gennemgang først og fremmest være rettet mod de privatretlige aspekter og ikke det offentlige område, hvor i øvrigt mange tvivlsomme spørgsmål opstår, og hvor løsningerne kan være stærkt varieret, navnlig ved spørgsmål om retten til at oppebære sociale ydelser af forskellig type.

begrebet
samlivsforhold

Der findes ingen regler om, hvad der skal til, for at et papirløst samlivsforhold kan anses for at være *etableret*, og der kan ikke gives nogen skarp definition, da parforholdene i virkeligheden er af meget uensartet karakter. Det kan endvidere skyldes forskelligartede motiver, at parterne har valgt ikke at indgå ægteskab. Så meget kan dog siges, at der, for at man kan tale om et papirløst samlivsforhold, hos begge parter må være vilje til at leve sammen, og at de normalt må have fælles bolig og husholdning. Endvidere har det betydning, om parterne har fælles økonomi og bidrager til denne ved pengeydelse eller per-

1. Andre betegnelser er »samliv uden ægteskab« (ægteskabsudvalgets), »faste samlivsforhold« eller det nu forældede udtryk »*concupinat*«. Udtrykket papirløst samlivsforhold går på, at der ikke foreligger et bestemt papir, nemlig vielsesattesten, men er for så vidt ikke træffende som en fornuftig ordning og sikring af parternes forhold kræver langt mere »papir« end ved ægteskab. Udtrykket har dog fået en vis international udbredelse.
2. Heri er ikke medtaget gifte eller separerede i samlivsforhold med andre.
3. Ægteskabsudvalget har afgivet tre betænkninger om papirløse samlivsforhold, *betænkning nr. 5* om samliv og ægteskab (nr. 720/1975), *betænkning nr. 8* om samliv uden ægteskab I (nr. 915/1980) og *betænkning nr. 9* om samliv uden ægteskab II forsørgelsespligt (nr. 989/1983).

sonligt arbejde. Om der har været seksuelt samliv kan også spille en rolle, men det er ikke afgørende. Yderligere kan det tillægges vægt, om parterne har børn sammen eller i fællesskab forsørger børn i hjemmet.

I det følgende tænkes der ikke på samlivsforhold mellem homoseksuelle mænd eller mellem lesbiske kvinder eller mellem personer, der ikke kan indgå ægteskab med hinanden på grund af slægtskab. Derimod vil det forhold, at den ene af parterne eller begge er gift i forvejen, uden at deres ægteskab bliver opløst, ikke være til hinder for, at et papirløst samlivsforhold anses at bestå.

I øvrigt er der ingen tvivl om, at indholdet af begrebet »samlivsforhold« er varierende i forskellige retlige relationer, således at der ved administrationen af én regel kræves visse kriterier opfyldt, ved administrationen af en anden regel visse andre. Begrebet er i det følgende forstået ret vidt, navnlig således, at der ikke kræves nogle tidsmæssige betingelser for samlivets varighed opfyldt.

Grundene til, at navnlig yngre parter ikke har fulgt tidligere tiders mere faste mønstre og giftet sig, ved man noget om fra forskellige undersøgelser: Det kan være, fordi de har ønsket en art prøveægteskab før en vielse, eller fordi de ikke har ønsket ægteskabets retsvirkninger. De kan også have haft mere direkte økonomisk betonedede motiver, f.eks. at de har ønsket at undgå at skifte et uskiftet bo, eller f.eks. at en kvinde, der bistår manden i dennes virksomhed, har ønsket de mere fordelagtige indkomstbeskatningsregler for ugifte. Parter, der har børn af tidligere forbindelser, har måske ikke ønsket gensidig arveret. Eller der kan være tale om mere ideologiske årsager. Ægteskabsudvalget antager,⁴ at kritikken af ægteskabet, og dermed for en del tilskyndelsen til at samleve uden at indgå ægteskab, ikke så meget beror på utilfredshed med selve ægteskabslovgivningen, men snarere skyldes retsregler, der uden for den egentlige ægteskabslovgivning knytter retsvirkninger til ægteskabet, særligt inden for skatte-, social- og pensionslovgivning.

Ægteskabsudvalget har for nylig⁵ givet udtryk for det grundsyn, at der ikke bør være særlige *fordele* knyttet til at samleve uden at være gift. De samlevende par bør heller ikke som følge af reformforslag stilles bedre end ægtepar, men i det *højeste li-*

reform-
overvejelser

4. I *betænkning nr. 8* side 48.

5. I *betænkning nr. 8* side 12.

Samlivsforhold

gestilles med gifte. Udvalget tager afstand fra at skabe en samlet retlig regulering af samlivsforholdene eller at skabe en fælles lovgivning for ægteskab og andre samlivsforhold. Det har i sine betænkninger foreslået forskellige mere specielle regler indført. Disse vil kort blive berørt nedenfor.

II. Samlivets retsvirkninger

A. Navn

Efter navnelovens §§ 6 og 8, nr. 5, kan en person normalt ikke få navnebevis på sin samlevers *efternavn*, når dette er beskyttet m.v. efter lovens § 6. Praksis om dispensation fra denne hovedregel efter § 8 nr. 5 går ud på, at navneforandring til samleverens navn stort set kun tillades, såfremt det må anses for praktisk udelukket, at parterne kunne indgå ægteskab med hinanden.

B. Indfødsret

Det er tidligere i § 12.8. omtalt, at en udenlandsk kvinde, der gifter sig med en dansk mand, *ikke* får dansk *indfødsret* ved ægteskabet, men ligesom andre må søge naturalisation ved lov efter indfødsretsloven. Dette gælder naturligvis tilsvarende ved samlivsforhold. Blot er *naturalisationspraksis strengere* for en ugift, der samlever med en dansk statsborger, end for en ansøger, der er gift med en dansk statsborger.

social-lovgivningen

Der findes navnlig inden for den *social lovgivning* på en række områder bestemmelser, der ligestiller ikke naturaliserede kvinder, der er eller har været gift med en dansk mand, med danske statsborgere, f.eks. reglen i bistandslovens § 2, 2. pkt. Sådanne bestemmelser finder i bred almindelighed ikke analog anvendelse på fremmede kvinder, der lever i samlivsforhold med danske mænd.

C. Lejligheden

Efter lejelovens § 26, stk. 2, kan lejeren uden udlejerens samtykke *overlade brugen* af det lejede til medlemmer af sin husholdning, herunder til en samlever.

D. Underholdspligt

Parterne i et fast samlivsforhold har ingen *legal privatretlig underholdspligt* over for hinanden og har heller ikke nogen sådan pligt i forhold til det offentlige. Underholdspligt for samlevende foreslås heller ikke indført af ægteskabsudvalget.⁶ En underholdspligt kan imidlertid bero på en *aftale* mellem parterne.

6. *Betænkning nr. 9*, side 115.

I sagen UfR 1959.427 H blev en sådan aftale opretholdt i forhold til den ene samlevers arvinger (landsrettens dom).

Derimod kan en *faktisk etableret forsørgelsessituation* afføde visse retsvirkninger. Ved dommen UfR 1978.261 Ø er der således tilkendt en efterladt samleverske erstatning for tab af forsørger.

Underholdsbidrag *fra en tidligere ægtefælle* vil normalt *falde bort*, når den bidragsberettigede etablerer sig i et papirløst samlivsforhold. Men bidragspligten falder ikke automatisk væk efter en analogi af ÆL § 51. Er bidraget *fastsat*, foreligger ændrede forhold, der praktisk vil føre til, at bidraget i medfør af ÆL § 53, stk. 2, sættes til 0 kr. Det kan i så fald *eventuelt* vågne op igen, hvis samlivsforholdet ophører. Er bidraget *aftalt*, beror forholdet på det nærmere indhold af aftalen.

Derimod falder en ret til enkepension efter enkepensionsloven ikke væk.

I formueretlig henseende er parterne som udgangspunkt stillet som ugifte, enlige personer; de ejer hver sit, råder gyldigt over deres ejendele, uden at samtykke fra den anden part er nødvendigt, og hæfter for hver sin gæld.

En anden ting er, som det kort skal berøres nedenfor, at der under længere tids samliv med fælles økonomi vil kunne opstå *sameje* med hensyn til ting, som er anskaffet i fællesskab til fælles brug. Reglerne for sådanne samejeforhold er dansk rets almindelige formueretlige regler, og der er således ikke tale om noget formuefællesskab efter ægteskabsrettens regler.

Parterne kan frit – uden ægtepagt – *indgå aftaler* med hinanden, derunder give hinanden gaver og påtage sig indbyrdes forpligtelser. De kan dog ikke gyldigt træffe en bred almindelig aftale om, at alle reglerne om formueforholdet mellem ægtefæller, herunder også regler, der har retsvirkninger over for tredjemand, f.eks. ÆRL §§ 18-19 og ægtepagtsreglerne, skal gælde for dem, se UfR 1979.808 Ø. Er aftalen mere begrænset og overskuelig, idet den f.eks. går ud på, at skødehaveren ikke må sælge en fast ejendom uden samleverens samtykke, kan den derimod godt være gyldig, jfr. UfR 1979.813 Ø. Om bodelingsaftaler se nedenfor under III.B.

En aftale om, at det, som den ene part fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden, vil dog være ugyldig som udslag af et almindeligt formueretligt princip, der for ægtefællers vedkommende har fundet udtryk i ÆRL § 30, stk. 2.

*E.
formueretlige
regler*

*1. Formue-
forholdet
2. Sameje*

3. Aftale,

4. Råden på den
andens vegne
a. fuldmagt

Angående spørgsmålet, om den ene part kan råde på den andens vegne, må det efter domspraksis antages, at en fast samlever i et vist omfang ud fra *fuldmagtssynspunkter* hæfter for betaling af ting af den i ÆRL § 11 omhandlede art, som den anden part har købt til husholdningen eller til sit eget eller børnes behov. Der er imidlertid i sådanne sager ikke tale om nogen analog anvendelse af ÆRL § 11, men derimod om anvendelse af almindelige formueretlige fuldmagsregler, der tillige påvirkes af, at den rådende part også ofte handler i egen interesse; i så fald vil det e.o. kunne statuere, at parterne hæfter solidarisk for ting, der er indkøbt af den ene i forståelse med den anden, f.eks. når udgifterne i øvrigt ellers blev afholdt af en fælles pulje. Det kan derfor ikke antages, at en mindreårig ved etablering af et fast samlivsforhold får ret til at forpligte sig selv ved retshandler som efter ÆRL § 11, og heller ikke, at kravet mod en kvindelig part forældes efter en analogi af ÆRL § 26 på ét år. Endelig vil der heller ikke som ved § 11, være forskelle i evnen til at forpligte den anden beroende alene på parternes køn. I sagen UfR 1930.540 Ø blev en fast samlever ganske vist dømt til at betale for røntgenundersøgelser m.v. af en kvinde, der med hans samtykke optrådte som hans hustru, og som havde gjort ham bekendt med, at hun ville søge læge. Dette resultat kan imidlertid meget vel nås, uden at der bygges på en analogi af § 11.

Som ved ægtefæller, jfr. foran § 14.IV.B.3.a, kan en person efter omstændighederne i medfør af almindelige fuldmagsregler komme til at hæfte for køb på kredit af genstande, der falder uden for § 11's område, når indkøbet er foretaget af den pågældendes samlever.

b. ÆRL § 13

Reglen i ÆRL § 13 om den ene ægtefælles adgang til at råde for den anden, når denne er *forhindret ved sygdom eller fravær*, kan næppe heller gælde analogt, men det må være almindelige regler om uanmodet forretningsførelse – negotiorum gestio – der må tys til i det omfang, disse kan anvendes.

Beskikkelse af en ad hoc værge efter ML § 59 kan imidlertid – som ellers – ske også ved papirløse samlivsforhold, og samleveren vil kunne beskikkes.

c. ÆRL § 14

I overensstemmelse med almindelige formueretlige grundsatninger om eksstinktion kunne meget tale for en analog anvendelse i visse tilfælde af eksstinktionsreglen i ÆRL § 14 ved salg af løsøre, der med den enes samtykke er inddraget til brug i den andens erhvervsvirksomhed. Spørgsmålet har dog ikke været forelagt for domstolene.

ÆRL § 52, om en ægtefælles adgang til i tilfælde af den andens umyndiggørelse at råde sammen med værgeren over den umyndiggjortes del af formuefællesskabet (bodelen), er klart uanvendelig, da der jo ikke eksisterer noget formuefællesskab.

d. ÆRL § 52

Reglerne om *vederlagskrav* mod en ægtefælle, der har formindsket sin del af fællesboet, kan ikke finde anvendelse.

5. *Vederlagskrav*

Men har den ene part anvendt den andens midler til forbedring af sin formue, kan der opstå spørgsmål om et krav efter de almindelige formueretlige regler om erstatning, om tilvækst eller eventuelt om berigelse. Sådanne krav vil kunne gældende straks, og der hæftes i det hele personligt for dem også efter en opløsning af samlivet.

Enhver af parterne kan til enhver tid ensidigt *ophæve samlivsforholdet*. Nogen mægling og vilkårsforhandling skal ikke finde sted, selv om der i høj grad kan opstå problemer af faktisk eller retlig art.

III. Parterne går fra hinanden

Det kan ikke ex lege pålægges den ene at svare *underholdsbidrag* til den anden, heller ikke hvis den ene har opgivet et udearbejde for at kunne passe hjemmet og børnene.

A. *Underholdsbidrag*

Aftaler derom kan imidlertid gyldigt indgås.

Det almindelige udgangspunkt er, at hver af parterne *udtager* sine egne formueaktiver, og at parterne stort set er stillet som ægtefæller med fuldstændigt særeje, dog at reglen i ÆL § 56 ikke kan finde analog anvendelse. Det ligger også fast, at ægteskabslovgivningens regler om deling af formuefællesskabet – det være sig de kvantitative som de kvalitative delingsregler – heller ikke kan anvendes analogt, UfR 1980.480 H.

B. *Formuedelingen grundreglerne*

Betydningen af en aftale mellem parterne om en *fremtidig deling* er ikke ganske afklaret i retspraksis. Det må dog antages, at detaljerede og rimelige aftaler om opgør og deling af en formue, begge har bidraget til at etablere, eller om opgør om dele af en sådan, f.eks. om hvordan provenuet ved salg af en fast ejendom skal deles, normalt vil være afgørende. Sådanne aftaler vil dog e.o. kunne tilsidesættes efter reglen i aftalelovens § 36 eller ud fra forudsætnings synspunkter.

aftaler

Såfremt det efter de almindelige formueretlige regler, der også gælder for ægtefæller med formuefællesskab eller med særeje, jfr. foran § 14.II.3.e. og § 14.III.3.a., må statueres, at der mellem parterne er opstået *sameje*, f.eks. om en fast ejendom

sameje

eller om parternes indbo, vil reglerne om sameje blive anvendt ved opgøret. Dette vil være tilfældet, hvor parterne selv har *tilsigtet*, at der skulle etableres et sameje, og f.eks. begge har taget skøde med en halv andel på en fast ejendom. Sameje kan efter omstændighederne også statuere i strid med de formelle ejerforhold, navnlig hvor begge parter *fra begyndelsen har investeret* i et aktiv. Praksis er dog formentlig i denne sidstnævnte henseende nu mere restriktiv end tidligere, idet de nedenfor nævnte højesteretsdomme om kompensationskrav giver mulighed for rimelige løsninger, hvor man tidligere i praksis så sig nødsaget til at gribe til forskellige konstruktioner for at undgå urimelige resultater. Om løsøre vil sameje nok relativt lettere blive fastslået.

videregående
samejebegreb

I tiden op til højesteretsdommene om kompensationskrav, der omtales straks nedenfor, havde dele af den *juridiske teori* – på grundlag af en række *skifterets- og landsretsafgørelser* og formentlig efter svensk forbillede – antaget, at der i visse tilfælde ville kunne opstå et »mere almindeligt sameje« mellem parterne om de af parterne under samlivet anskaffede aktiver, fast ejendom, løsøre o.s.v. Dette »almindelige sameje« kunne begrunde en deling, navnlig under hensyntagen til parternes indtægter i samlivsperioden; i tvivlstilfælde med en klar tendens til lighedeling. Baggrunden for at man opstillede denne konstruktion var, at retspraksis viste, at opløsningen af det økonomiske fællesskab ikke altid på rimelig og retfærdig måde kunne foregå alene på grundlag af de formelle ejerforhold. Der blev derfor en række tilfælde tilbage, hvor trangen til at se bort fra de formelle ejerforhold var så stor, at der måtte supplerende regler til. Denne teori og praksis, der næppe kunne siges at være tilstrækkeligt underbygget ud fra en tilpasning af almindelige formueretlige regler om sameje, er imidlertid nu forkastet af højesteret ved dommene UfR 1980.480, UfR 1982.93 og UfR 1984.166.

kompensations-
krav

I stedet har højesteret ved de nævnte domme fastslået, at der kan fastsættes et *kompensationskrav* i forbindelse med opgør af et fast samlivsforhold.

I *UfR 1980.480* havde samlivet varet godt 4 år, de sidste godt 2 år i et parcelhus. Parterne havde fælles husholdning og økonomi. De sidste 3 år havde kvindens indtægter udgjort hhv. ca. 40.000 kr., 53.000 kr. og 59.000 kr. og mandens indtægter hhv. 91.000 kr., 126.000 kr. og 155.000 kr. Hun medbragte et særbarn. Efter samlivets ophør blev han boende i parcelhuset, indtil det 17 måneder efter blev solgt. Der fremkom derved et net-

toprovenu på 120.000-130.000 kr. Højesterets flertal tilkendte derefter den kvindelige part et beløb på 25.000 kr.

Det afgørende synspunkt har nok været, at de økonomiske bidrag, som den kvindelige part havde ydet under samlivet, havde været væsentlige og nødvendige for købet og bibeholdelsen af parcelhuset. Den betydelige friværdi, der under samlivet var opstået i ejendommen i form af opsparing og konjunkturgevinst, måtte derfor for en del tilskrives hendes bidrag. Det ville herefter ikke være rimeligt, om hun ikke fik andel i nogen del af friværdien. Almindelige berigelses- og forudsætnings-synspunkter kan støtte grundlaget for antagelsen af et sådant krav.

I sagen *UfR 1982.93 H* havde samlivet kun varet i ca. 2 år og 10 måneder, og der var under samlivet opstået en friværdi på ca. 80.000 kr. i et parcelhus. Der tilkendtes af højesterets flertal – 4 dommere – den kvindelige part, der ikke havde haft skøde på huset, et beløb på 20.000 kr. som kompensationskrav. Højesterets mindretal – 3 dommere – fandt, at samlivet havde varet så kort, at et kompensationskrav ikke burde anerkendes.

Ved *UfR 1984.166 H* er der nu også tilkendt en hjemmearbejdende husmoder et kompensationskrav på 200.000 kr.; formuens anslåede værdi var ca. 2,0 mio. kr. Samlivet havde varet i mere end 16 år (dissens).

Parterne kan naturligvis gyldigt *aftale* en deling af deres aktiver.

skifte

Efter skiftelovens § 82 kan *skifteretten* udover dødsboer også tage »andre boer, såsom interessentskabsboer« under skiftebehandling. Forudsætningen for, at tidligere samlevende kan benytte denne adgang til at opnå et *offentligt skifte*, er at der mellem parterne foreligger et »bo«. Dette vil være tilfældet, hvor en nærmere udredning af de materielle formueforhold er nødvendig. Er der derimod alene tale om at gennemføre f.eks. et pengekrav eller et krav om anerkendelse af sameje vedrørende en enkelt formuegenstand, må en retssag derom i stedet gennemføres ved de almindelige domstole.

Reglen i lejelovens § 77, hvorefter det ved bevillingen eller dommen til separation eller skilsmisse afgøres, hvilken af ægtefællerne, der skal have retten til at *fortsætte lejemålet*, kan ikke anvendes analogt på papirløse samlivsforhold, jfr. *UfR 1961.122 H*. Når kun den ene af parterne er lejer, er udlejer ikke forpligtet til at skulle acceptere den anden som fremtidig le-

C. Lejemålet

jer, selvom parterne måtte være blevet enige om dette. Har udlejer derimod accepteret begge parter som lejere, må denne nok i almindelighed også affinde sig med, at parterne bliver enige om, at den ene af dem skal fortsætte lejemålet.⁷

IV. Den ene parts død

A. Arveret

En efterlevende samlever har ingen legal *arveret* efter den førstafdøde og har ikke krav på de fordele, som på skifte tilkommer en ægtefælle. Den førstafdøde kan dog have begunstiget den længstlevende ved testamente; men dette må ske med respekt af eventuelle tvangsarvingers ret til tvangsarv.

B. Livsforsikring

Har den førstafdøde indsat den længstlevende som begunstiget i en *livsforsikring*, tegnet på førstafdødes liv, bliver den længstlevende, medmindre indsættelsen er gjort uigenkaldelig, behandlet som ikke-tvangsarving, og forsikringssummen bliver derfor kun udbetalt til ham, efter at mulige tvangsarvingers krav er fyldestgjort efter forsikringsaftalelovens regler derom, jfr. lovens § 104, stk. 2.

En forsikring, der af længstlevende er tegnet på førstafdødes liv med dennes samtykke, rammes ikke af disse regler, men giver ganske vist også kun begrænset skattefradragsret for de betalte præmier.

C. Formuedelingen

Om *formuedelingen* gælder principielt samme retningslinier som omtalt ovenfor under III.B, dog at dødsboet naturligvis altid kan forlanges skiftet ved skifteretten. Endvidere vil de bevismæssige forhold ofte i praksis stille sig anderledes, når den ene af samleverne er død.

Der kan ikke sidde i *uskiftet bo* efter reglerne i arveloven.

D. Arveafgift

Arveafgift af mulig testamentsarv eller livsforsikringssum ifølge en forsikring, tegnet af afdøde med længstlevende som begunstiget, må af den længstlevende betales efter taksten for ubeslægtede, medmindre skatte- og afgiftsministeren indrømmer nedsættelse efter reglen i arveafgiftslovens § 3, stk. 6. Dette kan ske, hvis arvingen ved arveladerens død i længere tid har hørt til dennes husstand eller har været økonomisk afhængig

---

7. *Ægteskabsudvalgets flertal* har foreslået en regel indført, hvorefter *domstolene* skal kunne træffe bestemmelse om, hvem af parterne der skal have ret til at fortsætte lejemålet.

af ham. Har arvingen i de sidste 5 år før arveladerens død hørt til dennes husstand eller været økonomisk afhængig af ham, og overstiger arvelodden ikke 2.000 kr., bortfalder arveafgiften. Praksis er blevet noget lempet ved en vejledning fra 1982.

Efter lejelovens § 75, stk. 2, har en person, der i mindst 2 år har haft *fælles husstand* med lejerens, ved lejerens død ret til at fortsætte lejeforholdet. Tidligere har andre end ægtefællen kun haft en ret til at »overtage« lejemålet, men ved lejeloven fra 1979 blev dette ændret til en ret til at »fortsætte« lejemålet, hvilket betyder, at der nu ikke er tale om en genudlejning af lejligheden, men om en indtrædelsesret i det bestående lejeforhold.

E. Lejligheden

De *fælles børn*, parterne måtte have, er børn uden for ægteskab, og det er de for disse gældende regler, der finder anvendelse.

V. Børnene

Faderskabet skal fastslås enten ved anerkendelse eller ved dom, og pater est-reglen finder ikke anvendelse.

faderskabet

Om *forsørgelsen* gælder reglerne i BL §§ 13-18 og i bistandslovens § 6, jfr. foran § 16. Reglerne forudsætter for mandens vedkommende, at faderskabet er fastslået.

forsørgelsen

Der er ikke forsørgelsespligt over for den anden parts særbørn.

Under samlivet er det moderen alene, der har *forældremyndigheden og værgemålet*, ML § 28, stk. 1, og § 7.

forældre-
myndigheden
værgemålet

I betænkning 985/1983 om forældremyndighed og samværsret foreslås det indført, at forældre, der ikke er gift med hinanden, med statsamtets godkendelse kan aftale, at de skal have *fælles forældremyndighed* og dermed tillige *fælles værgemål* over deres fælles børn.

Når parterne *går fra hinanden*, skal der ikke automatisk tages stilling til spørgsmålet om en fordeling af forældremyndigheden. Moderen beholder forældremyndigheden og værgemålet. Faderen kan dog eventuelt iflg. ML § 28, stk. 2, som den er affattet ved lov nr. 242 af 8. juni 1978, ved dom få forældremyndigheden tillagt, såfremt det findes påkrævet under særlig hensyn til barnets tarv. Ved afgørelsen skal der navnlig lægges vægt på faderens hidtidige forbindelse med barnet. Reglen tager efter forarbejderne særligt sigte på tilfælde, hvor forældrene i en længere periode har levet sammen i et ægteskabs lignende forhold. I retspraksis er der hidtil blevet stillet strenge krav for at overføre forældremyndigheden til faderen, således at

Samlivsforhold

praksis har ligget nær på, hvad der kræves for at overføre forældremyndigheden efter reglen i ÆL § 48 (moderen uegnet – eller særligt nært forhold mellem fader og barn).

Betingelserne foreslås lempet i betænkning 985/1983 om forældremyndighed og samværsret til: »hvis det er bedst for barnet«.

Såvel under samlivet som ved samlivsophævelse vil forældremyndigheden – hvad der i et vist omfang også sker i praksis – kunne overføres efter ML § 30, d.v.s. ved en *aftale* mellem forældrene, der *godkendes* af statsamtet.

samkvemsret

Hvor faderen herefter ikke har forældremyndigheden, kan der af statsamtet tillægges ham *samkvemsret* efter ML § 27, stk. 2, såfremt det findes foreneligt med barnets tarv, og særlige omstændigheder, herunder særligt faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor. Denne ret til samkvem følger ikke som ved ægtebørn direkte af loven, sml. ML § 27, stk. 1.

Praksis har nu udviklet sig sådan, at der, hvor samlivet mellem faderen og barnet har været nært og bestået i henvend et år, fastsættes resolution efter samme retningslinjer som ved separation eller skilsmisse. I andre tilfælde afslås samkvemsret.

I betænkning nr. 985/1983 om forældremyndighed og samværsret foreslås indført, at barnets forbindelse med begge forældre søges bevaret ved, at den, der ikke har del i forældremyndigheden, har ret til samvær med barnet. Forslaget gælder såvel for forældre til ægtebørn som for forældre til børn uden for ægteskab.

Hvis moderen *dør*, kan faderen muligvis få tillagt forældremyndigheden efter reglen i ML § 28, stk. 4. Se også straks nedenfor om ML § 28, stk. 3.

VI. Adoption

Faderen kan ikke få del i forældremyndigheden ved at adoptere fællesbørnene, som jo er hans egne børn, ADL § 3.

Parterne i et samlivsforhold kan endvidere ikke adoptere sammen; det kan kun ægtefæller, adoptionslovens § 5, stk. 2. Derimod skulle parterne i et samlivsforhold i og for sig hver for sig kunne få bevilling til at adoptere et fremmed barn. Sådanne adoptioner er dog ikke for tiden aktuelle, da antallet af ægtepar, der ønsker at adoptere og opfylder betingelserne herfor, langt overstiger antallet af børn, som er til rådighed til adoption; og ægtepar har hidtil været prioriteret forud for »enlige«.

bortadoption

Ønsker moderen til et barn uden for ægteskab, som hun har forældremyndigheden over, at *hendes (nye) ægtefælle* skal

adoptere barnet, må der i medfør af adoptionslovens § 13 normalt indhentes en *erklæring* fra faderen. Denne erklæring tillægges en vis vægt, fordi faderens eventuelle samkvemsret efter ML § 27, stk. 2, vil bortfalde i tilfælde af adoption.

Har moderen givet samtykke til, at barnet *adopteres af andre* end hendes ægtefælle, kan statsamtet, såfremt det er foreneligt med barnets tarv, og særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor, efter faderens anmodning bestemme, at barnet ikke skal bortadopteres, men at forældremyndigheden i stedet skal tillægges faderen, se ML § 28, stk. 3.

Afsnit 3

Arveret

§ 19 Arveret

1. Arveret – skifteret

Når et formueretssubjekt – det være sig en juridisk eller fysisk person – ophører med at eksistere, må der tages stilling til, hvordan der skal forholdes med de ejendele, der tilhørte det tidligere subjekt, og hvordan kreditorerne skal dækkes. I selskabsretten findes der derfor f.eks. regler om, at et solvent aktieselskab skal opløses, når dette gyldigt besluttet af generalforsamlingen, og at denne opløsning sker ved likvidation. Her er reglen, at kreditorerne af likvidator skal indkaldes og dækkes af selskabets aktiver, der realiseres, hvorefter overskuddet udloddes til selskabets aktionærer efter de nærmere bestemmelser i aktieselskabslovens kap. 14. Er selskabet insolvent, erklæres det konkurs. Selskabets konkursbo behandles ved skifteretten. Aktiverne realiseres, og provenuet udloddes til kreditorerne i en bestemt orden, konkursordenen.

Dør en fysisk person, der efterlader sig ejendele, findes der to forskellige regelsystemer, der kommer i brug, de *arveretlige* regler og reglerne om *dødsboskifte*.

arveregler

De arveretlige regler afgør for det første, hvem der er arvinger, det være sig slægtsarvinger, ægtefælle eller testamentsarvinger, og hvordan den efterladte nettoformue rent *kvantitativt* skal fordeles, d.v.s. hvor store andele af nettoformuens samlede værdier der skal tilfalde de enkelte arvinger.

kvantitative

kvalitative

Derudover findes der imidlertid forskellige *kvalitative* regler om fordelingen af de enkelte aktiver mellem arvingerne. Dels nogle regler om, at arveladeren ved testamente i et vist omfang kan bestemme, hvilke arvinger der skal arve bestemte efterladte aktiver. Dels de såkaldte arveudlægsregler, d.v.s. regler om, at en arving, når ingen kvalitativ fordelingsbestemmelse er truffet i testamentsform, alligevel selv kan forlange sin arvepart helt eller delvist fyldestgjort ved arveudlæg i bestemte aktiver, der findes i boet; og der er tilmed angivet bestemte løsninger for tilfælde, hvor flere arvingers ønsker i disse henseender kolliderer.

Vi kan altså herefter fastslå, at de *arveretlige* regler afgør, hvem der er arvinger, hvor meget hver enkelt arving skal have, og hvilke aktiver hver enkelt arving skal have, samt at disse regler gælder fuldt ud, såfremt afdøde ingen gæld efterlod sig.

Fælles for disse grupper af kvalitative regler og for reglerne om den kvantitative arveret er imidlertid, at disse regler alene gælder med respekt af afdødes kreditorers ret, således som disses ret nærmere er bestemt ved de forskellige typer af skifteregler i skifteloven.

Efterlod afdøde sig gæld, afgør de *skifteretlige* regler forholdet mellem arvingernes ret og kreditorernes ret, og de kan således begrænse betydningen af de arveretlige regler. I visse skiftetilfælde skal kreditorerne søges dækket forlods, om fornødent ved en realisation af afdødes ejendele. Hvor gælden overstiger aktivernes værdi, og arvingerne ikke vedgår gældsansvaret – såkaldt kapitel 3-skifte – skal endog alle aktiverne realiseres og provenuet fordeles mellem kreditorerne efter konkursordenen, således at kreditorernes ret her har gjort de arveretlige regler helt betydningsløse. I andre skiftetilfælde tillades det arvingerne at dele boets aktiver imellem sig, blot de efter visse regler forpligter sig til at hæfte for den afdødes gæld.

skifteretlige
regler

De arveretlige regler må endvidere ses i lys af arveafgiftslovens regler om, at der af arv skal svares en e.o. meget betydelig afgift til staten. Afgiftens størrelse afhænger dels af arvingernes slægtskabs- eller familiemæssige relation til afdøde, dels er afgiftsskalaerne progressive. Arveafgiftsreglerne omtales kort nedenfor i § 25.

arveafgift

Historisk spillede slægtsarven hos os som i andre germanske lande tidligere den dominerende rolle også i forhold til ægtefællens arveret. Dette stemte godt overens med den betydning, slægten dengang havde for sine medlemmer, hvorved erindres, at der ikke fandtes nogen offentlig social forsyning, institutioner for syge, invalider m.fl. eller for gamle mennesker.

**2. Arverettens
baggrund**

ældre ret

Senere trængtes slægtens betydning tilbage i forhold til den nærmere families betydning, og de arveretlige regler blev gradvist tilpasset dertil, navnlig ved en beskæring af den fjernere slægts arveret og ved en meget væsentlig forstærkelse af ægtefællens arveretlige stilling. Denne udvikling kan tydeligt følges fra omkring midten af det forrige århundrede og er næppe endnu afsluttet.

Endnu langt ind i dette århundrede begrundedes arveretten med, at den havde en nøje sammenhæng med den private ejen-

nyere tid

ideologier

domsret, idet arveretten, som det blev sagt, »fyldestgør samme formål som den og danner supplement til den. Uden arveret kan ejendomsretten ikke opfylde sin samfundsmæssige opgave, men ville blive reduceret til en torso.« Denne tankegang, hvis grundindhold er, at den private ejendomsret motiverer til produktion og opsparing til egen fordel eller dog til fordel for ens arvinger, er senere blevet konfronteret med en anden ideologi, der i nutidens Danmark har vid udbredelse, nemlig ønsket om, at menneskene så vidt muligt fra fødslen skal stilles lige og have lige adgang til virkemuligheder, hvilket forudsætter, at den private ejendomsrets betydning for den enkelte reduceres, og at arveretten til større formuer begrænses. De nuværende arveretlige regler kan siges at stå som en *kompromisløsning*, der afspejler disse modstående grundideologier. Ægtefællens og børnenes arveret er nu helt i forgrunden, men dog således, at der for store kapitaler over 1 million kr. er tale om arveafgift for disse arvinger på 32%. Arvinger i forældrelinjen er aldrig tvangsarvinger, og afgiften på store kapitaler er for disse arvinger 80%, medens denne ved fjernere slægtninge eller ubeslægtede er 90%.

arveloven
af 1963

De gældende arveretlige regler, som er nyudformede ved *arveloven*, lov nr. 215 af 31. maj 1963 (AL), blev iøvrigt i hovedpunkter begrundet som følger i forarbejderne til loven:

Arveret for den nærmeste slægt og ægtefællen støttes på en *formodet vilje* hos arveladeren, der, når han ikke har truffet nogen særlig bestemmelse, må antages at ønske, at hans efterladte formue går over til hans nærmeste.

Det nøje livsfællesskab, der består mellem *ægtefæller*, motiverer, at der i det mindste gives dem adgang til foreløbig at kunne råde over hele boet uden hensyn til dødsfaldet.

Stærke grunde taler også for *børns* arveret. Denne vil ofte være udtryk for og kunne tjene til fremme af den kontinuitet i den økonomiske udvikling, der også fra et samfundssynspunkt må anses for ønskelig.

For barnløse, ugifte personers vedkommende taler også deres ofte nære *tilknytning* til deres *søskende og disses børn* for en legal arveret for disse.

En vis adgang til at råde over den efterladte formue ved *testamente* må også af samfundsmæssige hensyn anerkendes. Begrundelsen for en sådan råden ligger for en væsentlig del i, at denne rådighedsadgang vil betyde en opfordring for ejerne til at forøge deres virksomhed, ligesom den gennemsnitligt må an-

tages at blive udøvet på en måde, som er til gavn for samfundet.

Vor arvelovgivning hvilede i over 100 år på *arveforordningen* af 21. maj 1845 med senere ændringer, hvoraf navnlig må fremhæves lov nr. 120 af 20. april 1926 om *Ægtefællers Arveret og uskiftet Bo*. Disse love afløstes med virkning fra den 1. april 1964 af *arveloven* af 1963. Enkelte af de tidligere gældende lovbestemmelser vil dog stadig kunne have betydning, idet en del dispositioner, som er oprettet før den nye lov, vil være gyldige, hvis de var det efter de dagældende love, og endvidere vil navnlig reglen i tidligere ret om, at arv, som der hensiddes i uskiftet bo med, anses for »falden« ved den førstafdødes død, stadig være gældende for uskiftede boer, som er påbegyndt før lovens ikrafttræden, jfr. nærmere nedenfor § 21, III. C.

Enkelte arveretlige regler og reglerne om skifte af dødsbo findes i *skifteloven*, lov nr. 155 af 30. november 1874, (SL), med senere ændringer.

Nedenfor gennemgås i § 20 reglerne om slægtninges arveret, i § 21 ægtefælles arveret og uskiftet bo, i § 22 testamenter og i §§ 23 og 24 forskellige bevisregler og regler om bortfald af arveret.

De vigtigste skifteretlige regler er kortfattet omtalt i § 25, hvor der tillige gives en oversigt over grundprincipperne om arveafgift.

3. Lovgivningen

4. Oversigt

§ 20 Slægtninges arveret

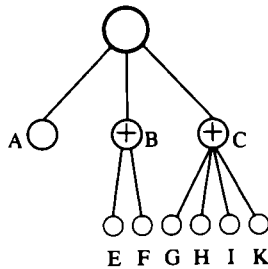
I. Arveklasserne. Kvantitativ arveret

Ses der foreløbig væk fra reglerne om ægtefællens arveret og reglerne om testamentarisk arv, tilfalder afdødes efterladte formue hans nærmere slægt efter et bestemt system, *parentel-systemet*, der er fastlagt i arvelovens §§ 1-3. Loven opstiller i disse paragraffer 3 forskellige *arveklasser*. I den første arveklasse eller i første parentel står den afdødes børn, børnebørn og deres afkom, d.v.s. alle de beslægtede i den nedstigende linje, også kaldet arveladerens *livsarvinger*, AL § 1. Derefter kommer *udarvingerne*. Først dem i *anden arveklasse*, hvortil hører de beslægtede i 1. sidelinje, d.v.s. forældre og alle, der som arveladerens søskende og disses børn og videre afkom nedstammer fra dem, § 2. I *tredje arveklasse* kommer visse af de beslægtede i 2. sidelinje, nemlig bedsteforældrene og disses børn, altså den afdødes onkler og tanter, men ikke videre afkom, § 3. Fætre og kusiner, som indtil arvelovens ikrafttræden havde arveret, er altså ikke længere *legale arvinger*, d.v.s. arvinger i kraft af loven, og dette var allerede fra 1954 tilfældet for deres afkom. Slægtninge i fjerde parentel, d.v.s. afdødes oldeforældre og deres efterkommere i sidelinjen, samt slægtninge i femte parentel, tipoldeforældre og deres afkom i sidelinjen, har siden 1954 heller ikke haft legal arveret.

Inden for første-, anden- og tredje arveklasse er ordningen nærmere den, at så længe der er nogensomhelst i den nærmere klasse, kommer ingen i en fjernere klasse i betragtning, f.eks. ikke bedstefaderen eller onkelen, der jo hører til tredje klasse, så længe der er en nevø, anden klasse. Det vil heller ikke gøre nogen forskel, om slægtningen i den fjernere klasse stod den afdøde nærmere i grad; arvefølgen er nemlig for så vidt helt »lineal«, som gradnærheden ingen betydning har i forholdet mellem de forskellige linier indbyrdes. Hermed er det såkaldte slægtsklasse- eller parentelsystem konsekvent gennemført.

A. Arvens fordeling i første arveklasse

Første arveklasse består altså af afdødes descendens, med andre ord af hans børn, børnebørn o.s.v., jfr. § 1. Disse arvinger kaldes under et for afdødes livsarvinger. Hans børn arver indbyrdes lige store lodder. Så længe et barn lever, er dets børn, den afdødes børnebørn, ikke berettigede til arv. Er et barn derimod død før arveladeren, men har det efterladt sig børn, træder disse børn i deres afdøde faders eller moders sted og arver

med lige andele den lod, som ellers ville være tilfaldet den afdøde, *repræsentationsprincippet*. Er flere børn døde før arveladeren, og har disse igen efterladt sig børn, arver hvert kuld den afdøde faders eller moders lod. Hvis f.eks. den afdøde efterlader sig en datter, A, i live, medens hans 2 sønner, B og C, er døde før ham, men har efterladt sig, B to børn: E og F, og C fire børn: G, H, I og K, bliver arven først delt i 3 lodder, og heraf får da afdødes datter, A, ubeskåret sin tredjedel, børnebørnene E og F deler den tredjedel, som deres fader, B, ellers skulle have haft, og de får altså hver $1/6$, og endelig må G, H, I og K, skønt de jo står i ganske samme slægtsforhold til deres bedstefader som de andre børnebørn, nøjes med hver at få $1/12$, idet her faderen, C's, tredjedel deles mellem de 4 børn, som altså arveretligt set tilsammen repræsenterer deres fader.

I øvrigt tager den videre descendens, f.eks. oldebørn, arv efter samme system. Var i det nævnte eksempel barnebarnet, K, død, og efterlod K sig to børn, L og M, arver L og M hver $1/24$. Er et barn død før sine forældre og uden at efterlade sig afkom, får det naturligvis ingen arv, og den afdødes formue tilfalder helt dennes andre børn eller deres afkom. Dette gælder også, selvom barnet måtte have efterladt sig en ægtefælle, som jo så er den afdødes svigerbarn.

Et barn arver endvidere sin fader, selv om det endnu ikke måtte være født i det øjeblik, faderen dør, når det blot senere kommer levende til verden, AL § 5, stk. 1.

I første arveklasse gælder hos os som i de fleste europæiske lande den særlige regel, at en del af hver arvings arv er »*tvangsarv*«, hvilket vil sige, at den afdøde ikke ved testamente kan berøve arvingen denne del af hans arvelod. Grunden hertil er, at disse arvinger, den afdødes livsarvinger, i almindelighed står ham så nær, at det efter almindelig opfattelse ville føles unaturligt, om han skulle kunne berøve dem al arv. Samtidig har man herved også villet tilgodese en vis spredning af formuerne, lige-

tvangsarvinger

som man har ønsket at begrænse den pression, forældre kunne tænkes at ville udøve over for deres børn ved at true med at gøre dem arveløse.

Ordningen med hensyn til tvangsarveretten er iflg. AL § 25 og § 26 nærmere den, at den arvelader, som har livsarvinger, alene har ret til ved testamente at disponere over *halvdelen* af livsarvingernes legale arv, således at tvangsarvingerne derved får sikkerhed for at få den anden halvdel af deres legale arvelod. Den testationsfri halvdel råder arveladeren til gengæld ganske frit over, så at der inden for den kan testes til hvem, det skal være; til et af børnene, til ægtefællen, til en fremmed eller f.eks. til en fond. Men arveladeren kan ikke berøve hver enkelt livsarving mere end halvdelen af, hvad denne efter loven ellers ville arve.

forlodsret
for børn

Ved siden af reglerne om livsarvingers legale arveret og tvangsarveret findes der bestemmelser i AL kap. 5 om forlodsret, der må karakteriseres som en kvalificeret tvangsarveret, der har til formål at sikre børn. Det siges herom nærmere i § 27, at arveladerens barn – men det gælder ikke fjernere afkom – såfremt det er nødvendigt for at sikre det passende underhold og uddannelse til dets 21. år, har ret til forlods at få udlagt et efter forholdene afpasset beløb. Nødvendighedsbetingelsen skal imidlertid forstås således, at der ikke i den arvelod, barnet ellers får, må være tilstrækkeligt til at sikre dets underhold og uddannelse. Ved fastsættelse af forlodsbeløbet kan der dernæst tages hensyn til, hvilke udgifter arveladeren har afholdt til andre børns uddannelse. Forlodsretten kan ikke indskrænkes ved testamente. Den går forud for anden arv, men fyldestgøres kun af tvangsarv, såfremt boets midler ikke iøvrigt strækker til. Den udredes altså herefter først af den testationsfri halvdel af boet og således, at den normalt først angriber den legale arv, der ikke er rådet over ved testamente, og kun, hvis denne ikke strækker til, det, der er testeret over. Dernæst kan den om nødvendigt gøre indgreb i de øvrige arvingers tvangsarveret. Derimod kan den ikke gøre indgreb i ægtefællens boslodskrav eller i den suppleringsarv på indtil 50.000 kr., som ved skiftelovens § 62 b, stk. 2, er tilsikret ægtefællen. Har flere børn krav på forlodsret, og kan boet ikke udrede det samlede beløb, bestemmer skifteretten efter § 28 under hensyn til børnenes behov og forholdene iøvrigt, hvor meget hvert barn skal have.

Reglerne om forlodsret for børn, der blev optaget i arveloven af 1964, har ikke længere praktisk betydning, dels på grund af ægtefællens ret til suppleringsarv, nu indtil 50.000

kr., dels på grund af reglerne om uddannelsesstøtte, dels på grund af den måde, nødvendighedsbetingelsen skal fortolkes på. Selvom reglerne blev brugt i begrænset omfang i årene efter 1964, må de nu siges at være gået af brug i skifteretspraksis.

Livsarvingernes legale arvelodder og dermed også deres tvangsarv påvirkes af, om de arver i konkurrence med en ægtefælle, jfr. herom nedenfor i § 21.

Efterlader afdøde sig ikke livsarvinger, rykker anden arveklasse frem. Hvis både moderen og faderen er i live, tilfalder arven dem til lige deling, § 2, stk. 1. Er den ene af forældrene død, er reglen ikke, at den anden af forældrene får det hele. Men i stedet, at den halvdel, som den afdøde skulle have haft, tilfalder dennes børn, altså arveloderens hel- eller halvsøskende, og hvis nogen af dem måtte være døde, deres afkom; kun hvis der slet intet afkom måtte være efter den førstafdøde af forældrene, arver den anden det hele, § 2, stk. 2. Er begge forældrene døde, fordeles arvelodden således, at deres fælles børn arver gennem dem begge, medens særkuldbørn kun arver gennem deres virkelige fader eller moder. Havde forældrene altså foruden den søn, som der nu er spørgsmål om at arve, ét fællesbarn og hver af dem desuden et barn af tidligere ægteskab, vil arven, hvis den er på 120.000 kr., blive fordelt således, at man først beregner $1/2 = 60.000$ kr. for hver af de afdøde forældre. Moderens 60.000 kr. vil da blive delt mellem hendes to børn, fællesbarnet og hendes særbarn, med 30.000 kr. til hver, og faderens part på tilsvarende måde. Fællesbarnet, som var den afdødes helbroder eller helsøster, vil således få 2×30.000 kr. eller halvdelen, og de to halvsøskende hver 30.000 kr. eller en fjerdedel. Er der flere fællesbørn eller flere særbørn af den ene eller anden af forældrene, vil lodderne naturligvis forrykkes. Er der kun arvinger på enten faderens eller moderens side, arver disse alene.

Ingen arvinger i anden arveklasse er tvangsarvinger.

Hvis den afdøde heller ingen slægtninge har efterladt sig i sine forældres linie, går arven efter AL § 3 videre til nogle arvinger i tredje arveklasse, nemlig bedsteforældrene og deres børn, altså afdødes farbrødre, fastre, morbrødre og mostre, men ikke videre til fætre og kusiner eller til fjernere afkom. Nu deles arven først i fire lige dele mellem hver af bedsteforældrene. Er en af bedsteforældrene død, træder hans børn i hans sted. Mellem fædrene eller mødrene arvinger indbyrdes deles arven iøv-

***B. Arvens
fordeling i anden
arveklasse***

***C. Arvens
fordeling i tredje
arveklasse***

Slægtsarv

rigt ganske som i anden arveklasse. Er der kun arvinger på fædrene eller mødrene side, arver disse alene. Ingen arvinger i tredje arveklasse er tvangsarvinger.

D. Børn født uden for ægteskab

født 1. januar 1938 eller senere

født før 1. januar 1938

kuldlysning

trolovelsesbørn

legitimerede børn

Børn uden for ægteskab arver efter de nugældende regler deres forældre og disses slægt ganske som ægtebørn og arves omvendt på samme måde af dem. Det arveretlige forhold til faderen og dennes slægt er betinget af, at faderskabet er fastslået.

Et barn, der er født uden for ægteskab før den 1. januar 1938, arver som regel ikke sin fader og hans slægt. Arveret forekommer dog i tre tilfælde, hvor de ældre regler fremdeles gælder, nemlig ved kuldlysning, ved de såkaldte trolovelsesbørn og ved legitimationsbevilling. Har faderen lyst barnet i kuld og køn, arver det faderen og hans slægt, DL 5-2-70, men det kan dog, hvis der er ægtebørn, aldrig få mere end halv lod mod ægtebarn. Omvendt får efter DL 5-2-73 faderen og hans familie fuld arv efter det kuldlyste barn. Trolovelsesbørn har efter arveforordningens § 9 arveret efter faderen og hans slægt som ægtebørn, såfremt faderen døde, efter at der var lyst til ægteskab m.v., men før ægteskabet nåede at blive indgået. Er barnet legitimeret ved bevilling, arver og arves det som ægtebarn.

E. Adoptivbørn

Reglerne om adoptivbørns arveret er indgående gennemgået foran i § 17 III.D., hvortil henvises.

F. Svogerskab

AL § 7, stk. 2

Det er alene slægtskab, der medfører arveret, men ikke *svogerskab*. Et stedbarn arver altså ikke; kun hvis det måtte blive adopteret, vil det derved opnå arveret, jfr. AL § 4. Lige så lidt har svigerbørn som før nævnt nogen direkte arveret efter deres svigerforældre. Den særlige undtagelsesregel i AL § 7, stk. 2, hvor der er tale om svogerskabsarv i en speciel situation, gennemgås nedenfor i § 21.II.B.

II. Kvalitativ arveret

SL § 44

De foran fremstillede regler om slægtnings arveret har angået den kvantitative arveret, d.v.s. spørgsmålet om, hvor stor en kvote af boets nettoformue, den enkelte arving arver.

Slægtninge, der arver efter loven, og testamentsarvinger, der er indsat til at arve en kvote af boet, kan endvidere altid vælge at forlange deres arv udbetalt i rede penge, således at de fornødne realisationer forinden må ske. Men slægtsarvingerne har tillige en begrænset kvalitativ, legal arveret. Efter skiftelovens

§ 47 har nemlig hver arving ret til at fordre udlæg efter vurdering for sin arvelod. Er arvingens kvantitative arvelod således f.eks. opgjort til 25.000 kr., og findes der i dødsboet et chatol, der netop er vurderet til 25.000 kr., kan arvingen forlange sit arvekrav dækket ved at få udlagt chatollet i arv. Reglen i § 47 giver dog ikke arvinger nogen ret til at kræve udlæg i fast ejendom. Arvingen kan heller ikke forlange udlæg i ting, hvis værdi overstiger hans arvelod, mod at betale forskellen, såkaldt udløsningsret. Men der er naturligvis intet til hinder for arveudlæg i fast ejendom eller for udløsning, hvor alle implicerede er enige derom. Forlanger flere arvinger udlæg i den samme ting, afgøres det ved lodtrækning, hvem der skal have udlægsretten, § 47, 2. pkt. Har en ting særlig erindringsværdi for familien, har den arving, fra hvis slægt eller slægtsgren tingen stammer, dog altid fortrinsret til udlæg fremfor andre arvinger.

Om kollisionsregler mellem § 47's regler p.d.e.s. og p.d.a.s. ægtefællens ret efter afdødes testamentariske kvalitative bestemmelser, se nedenfor § 21 og § 22.

Er der ingen arvinger efter loven eller testamente, tilfalder arven staten, AL § 71.

For at bøde på ubilligheder, som begrænsninger i arveretten i visse tilfælde ellers ville kunne føre til, kan justitsministeren dog bestemme, at der ikke skal rejses indsigelse mod et testamente, der ville kunne anfægtes, men må antages at være udtryk for afdødes sidste vilje. Endvidere kan ministeren under særlige omstændigheder afstå arven til afdødes slægtninge eller andre, der har stået ham nær, navnlig når han ikke har kunnet oprette testamente, eller arven hidrører fra en fælles slægtning. Der kan i så henseende f.eks. være tale om at afstå arven til en fjernere slægtning, der i mange år har passet en åndssvag arvelader, eller til en person, med hvem den afdøde gennem længere tid har samlevet uden at være gift, eller til et stedbarn eller et plejebarn.

III. Statens ret

afståelse
af arven

§ 21 Ægtefælles arveret og uskiftet bo

I. Oversigt

Ægtefællens arveretlige stilling beror dels på selve den legale arvelods størrelse, herunder reglen om, at halvdelen af arvelodden er tvangsarv, dels på en særlig regel om suppleringsarv indtil 50.000 kr., dels på en række kvalitative regler, der stiller ægtefællen meget gunstigt over for andre arvinger, og endelig på, at ægtefællen normalt ikke behøver at skifte, når afdøde efterlader sig livsarvinger – det være sig fælles- eller særlige livsarvinger – men oftest vil kunne beholde hele boet – tilmed afgiftsfrit – indtil videre, såkaldt uskiftet bo. Selvom reglerne om uskiftet bo teknisk er udformet som skiftesuspensionsregler, medfører de dog tillige en særdeles vidtrækkende materiel rådhedsadgang inter vivos for den længstlevende ægtefælle, der gør det rimeligt at gennemgå dem i forbindelse med de egentlige arveretlige regler.

I øvrigt påvirkes ægtefællens arveret markant af, om afdøde efterlod sig livsarvinger, eller om ægtefællen alene arver i konkurrence med udarvinger eller arvinger efter testamente.

II. Kvantitative arveregler

Som indledning til gennemgangen kan det være nyttigt at præcisere, hvad det egentlig er, der falder i arv efter den førstafdøde ægtefælle, eller sagt med andre ord, hører til dennes dødsbo. Det er dennes særeje og boslod. Bosloddens fremkommer som summen af halvdelene af hver af ægtefællernes nettobodels, således som disse nu opgøres, eventuelt med hensyntagen til vederlagskrav efter ÆRL § 23 eller SL § 61 a eller den længstlevende ægtefælles rettigheder i henhold til ÆRL § 15, stk. 2.

A. Afdøde efterlader sig livsarvinger

Såfremt en ægtefælle ved sin død efterlader sig livsarvinger, arver den længstlevende ægtefælle ifølge AL § 6 legalt en tredjedel af den afdødes formue.

den legale arv
tvangsarv

Denne arveret kan efter den almindelige bestemmelse om tvangsarv i lovens § 25 af den førstafdøde ved testamente være indskrænket til det halve, altså til en sjettedel af afdødes boslod og særeje. Ægtefællens arveret kan på den anden side ved testamente udvides med den testationsfri halvdel af livsarvingernes legale lod på $\frac{2}{3}$ af boet = $\frac{1}{3}$, så at ægtefællen foruden sin legale lod på $\frac{1}{3}$ får denne tredjedel, altså ialt to tredjedele af nettoværdierne i førstafdødes dødsbo. Er f.eks. den

maximallod

formue, ægtefællen har efterladt sig, 480.000 kr., vil den længstlevendes legale arvelod altså være 160.000 kr., og tvangslodden 80.000 kr., men ægtefællen vil altså desuden også ifølge den afdødes testamente kunne få den testationsfri 1/3 som er 160.000 kr. altså ialt 320.000 kr. eller to tredjedele. Har der været formuefællesskab, således at fællesformuen udgør 960.000 kr., vil ægtefællen som boslod få halvdelen af hele fællesboet, 960.000 kr. = 480.000 kr. og som legal arvelod 1/3 af det halve bo, således at ægtefællens samlede andel af fællesboet bliver 2/3, altså 640.000 kr. Men denne kvote vil ved testamente kunne nedsættes til $1/2 + 1/12 = 7/12$, eller kunne forøges til $1/2 + 1/3 = 5/6$ af hele fællesboet, altså i det valgte taleksempel henholdsvis 560.000 kr. og 800.000 kr.

Før arveloven af 1963 arvede ægtefællen, når den afdøde efterlod sig udarvinger i 2. arveklasse, kun halvdelen som legal lod, medens den anden halvdel tilfaldt 2. arveklasse. Der var dog ikke tale om tvangsarv til fordel for forældrelinjen. Når der havde været fælleseje, kunne den længstlevende ægtefælle endvidere hense i en art uskiftet bo med arvingerne i 2. arveklasse.

Nu arver den længstlevende ægtefælle ifølge arvelovens § 7, stk. 1, – forud for udarvinger af både anden og tredje arveklasse – hele afdødes formue. Denne arv kan efter § 25 ved testamente begrænses til halvdelen, som altså i dette tilfælde er tvangsarven.

For til en vis grad at tilgodese den førstafdødes arvinger, så hele arven ikke uden videre som følge af den længstlevende ægtefælles arveret ved dennes død tilfalder dennes arvinger alene, indeholder loven i § 7, stk. 2, en særlig regel: Dør den længstlevende ægtefælle, uden at have indgået nyt ægteskab, og uden at efterlade sig livsarvinger, og har førstafdøde ikke ved testamente disponeret over sin del af formuen, deles boet efter længstlevende – og det gælder, uanset om der oprindeligt har været fælleseje eller særeje i ægteskabet og uanset de respektive formuers størrelser – med halvdelen til hver ægtefælles arvinger, altså af 2. eller evt. 3. arveklasse; er der ved den længstlevende ægtefælles død kun arvinger efter en af ægtefællerne, arver de efter § 7, stk. 2, 2. pkt., det hele, hvilket indebærer en begrænset regel om *svogerskabsarv*. Disse regler i § 7, stk. 2 finder endvidere kun anvendelse, hvor begge ægtefæller er døde *efter* arvelovens ikrafttræden, og hvor den længstlevende ægtefælle har arvet førstafdøde *ex lege*.

B. Afdøde efterlader sig ikke livsarvinger

legal arv

tvangsarv

delingsregler ved længstlevendes død

Ægtefælles arveret

Har ægtefællerne f.eks. i et gensidigt testamente bestemt, at den længstlevende skal være den førstafdødes eneste arving, vil arven, efter at længstlevende i medfør af testamentet har overtaget hele boet, ved længstlevendes død tilfalde længstlevendes arvinger efter loven eller efter testamente, og såfremt der ingen arvinger er efter længstlevende, vil arven gå i statskassen. Og dette vil gælde, selvom der måtte være arveberettiget slægt efter førstafdøde på tidspunktet for længstlevendes død, idet der ikke er mulighed for nogen analog anvendelse af reglen i § 7, stk. 2, 2. pkt.¹

Reglerne er ifølge § 7, stk. 3, naturligvis ikke til hinder for, at den længstlevende ægtefælle ved testamente kan råde over hele boet; i denne ret kan den førstafdøde dog ved testamente i det omfang, den længstlevendes tvangsarveret ikke er til hinder derfor, have gjort indskrænkning ved at bestemme, hvem den testationsfri del af hans bo efter den længstlevendes død skal tilfalde.

C. Specielle regler

1. Forlodsregler m.v.

personlige genstande

bohave m.v.

Efter skiftelovens § 62 a har den længstlevende ægtefælle ret til uden godtgørelse forlods at udtage genstande, som udelukkende tjener til ægtefællens *personlige brug*, f.eks. klæder og smykker, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold.

Endvidere har den længstlevende ifølge skiftelovens § 62 b en vis adgang til at udtage *forment bohave* og nødvendige *arbejdsredskaber* o.lign., selv om der tilfalder længstlevende mere, end andelen i fællesboet udgør.

Disse regler kan altså bevirke en vis skævdeling af boet.

2. Suppleringsarv

Den praktisk mere betydningsfulde regel i SL § 62 b, stk. 2, bestemmer, at den længstlevende ægtefælle altid skal have ret til af boet at udtage så meget, at værdien heraf sammenlagt med hans boslod, arvelod og særeje udgør indtil 50.000 kr. Denne regel er ikke en forlodsregel, men en suppleringsregel. Den må endvidere siges at være en slags tvangsarveregel, idet lovens ord »altid« forstår sådan, at den førstafdøde ikke ved testamente kan begrænse den ved lovbestemmelsen tillagte suppleringsarv. Retten efter § 62 b, stk. 2, antages endvidere at gå forud for børns eventuelle forlodsret efter AL §§ 27-29.

1. Se f.eks. UFR 1968.136 V med noten til dommen vedr. VL's dom af 3. okt. 1967.

Foruden sin egentlige arveret har en ægtefælle, i det omfang, der har været formuefællesskab – men ikke for så vidt angår førstafdødes særeje – en meget fordelagtig ret, nemlig til at henses i uskiftet bo. Den går ud på, at skiftet med førstafdødes livsarvinger under visse betingelser kan udsættes, således at den længstlevende ægtefælle overtager hele fællesboet uden at skifte med arvingerne. Boet holdes altså vedvarende samlet, således at formuefællesskabet for så vidt fortsættes, men det overgår nu til den efterlevende ægtefælles enebestyrelse.

En sådan ret til henses i uskiftet bo er hjemlet i tilfælde, hvor den førstafdøde efterlader sig livsarvinger, fordi det ofte ville føles ubilligt og kunne være uheldigt også for livsarvingerne, at en ægtefælle på grund af den andens død skulle tvinges til at udlatte en væsentlig del af den formue, hvorpå ægtefælles økonomiske eksistens hviler, f.eks. når formuen er anbragt i en landejendom eller i en forretning, hvoraf familien har levet, og som måske også danner det nødvendige økonomiske grundlag for børnenes opdragelse. De samme hensyn kan også gøre sig gældende med hensyn til en lønmodtagerfamilies ejerbolig. Men derudover kan reglerne om uskiftet bo i virkeligheden også opfattes som en slags betinget arveret for ægtefællen, der prioriterer dennes brugsret til formuen forud for fælles livsarvingers.

De nærmere regler om uskiftet bo findes i arvelovens kap. 3.

Efter § 8 skal en ægtefælle kunne henses i uskiftet bo med fælles livsarvinger. Har den afdøde efterladt sig særkuldbørn, der jo er den længstlevendes stedbørn – eller deres afkom – kan henses i uskiftet bo, hvor de er myndige, kun ske med deres samtykke. Er de umyndige, kan skifteretten, når værgen samtykker, og retten under hensyn til arvingernes tarv og ægtefælles forhold finder det forsvarligt, tillade ægtefællen at henses i uskiftet bo, § 9, stk. 1. Sker dette, overtager ægtefællen den afdødes forsørgelsespligt over for særbørnene, § 9, stk. 2.

For at beskytte den førstafdødes arvinger og kreditorer, er det ved lovens § 10 bestemt, at når en ægtefælle er under konkurs, eller det ellers godtgøres, at ægtefællen er insolvent, kan boet ikke udleveres til henses i uskiftet bo.

Er ægtefællen umyndig, kan boet kun udleveres til henses i uskiftet bo, hvor skifteretten finder det foreneligt med den længstlevendes tarv, § 11.

Begæring om boets udlevering fremsættes for skifteretten, § 12. Ægtefællen har pligt til inden 6 måneder efter dødsfaldet

III. Uskiftet bo

begreb

baggrund

A. Betingelser

livsarvinger efter førstafdøde

solvens

myndighed

Uskiftet bo

til skifteretten at indlevere en opgørelse over fællesboets aktiver og passiver og over sit særeje. Fristen kan forlænges af skifteretten. Indleveringen kan fremtvinges ved dagbøder, der fastsættes af skifteretten, § 13, stk. 1 og 2.

Arvingerne har ret til at gøre sig bekendt med opgørelsen, § 13, stk. 3.

B. Retsvirkninger

Hvad angår virkningen af hensidden i uskiftet bo må fremhæves:

1. Genstanden fællesboet senere erhver- velser

Genstanden for det uskiftede bo er efter § 14 ikke blot det oprindelige fællesbo, men også alt, hvad den længstlevende ægtefælle senere erhverver, for så vidt det ikke er gjort til særeje. På rettigheder, som er uoverdragelige eller iøvrigt af personlig art, finder – på lignende måde, som under ægteskabet, jfr. ÆRL § 15, stk. 2 – reglerne om uskiftet bo kun anvendelse i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særligt gældende regler. Denne regel angår længstlevendes § 15, stk. 2-rettigheder og får derfor først og fremmest betydning ved skifte af det uskiftede bo i længstlevendes levende live. Førstafdødes § 15, stk. 2-rettigheder vil enten falde bort – f.eks. en livrente – eller indgå i det uskiftede bo – f.eks. en personskaadeerstatning.

arv, gave

Ægtefællen kan dog forhindre, at arv eller gave, der tilfalder ham/hende, indgår i det uskiftede bo ved at begære skifte inden 3 måneder efter modtagelsen af arven eller gaven. Grunden hertil er navnlig, at arv, som under det uskiftede bo falder i den førstafdødes slægt, jo ikke vil gå ind i boet, og at det derfor er rimeligt at give også den længstlevende adgang til at holde sin arv udenfor. Heller ikke livsforsikringsbeløb, der tilfalder ægtefællen i anledning af tredjemands død, indgår i boet, hvis ægtefællen begærer skifte inden 3 måneder efter, at kravet og dets størrelse er anerkendt eller endeligt fastslået ved dom.

2. Rådigheden

Efter § 15, stk. 1, udøver den længstlevende ægtefælle *i almindelighed en ejers rådighed* over de til boet hørende midler.

Der gøres dog heri visse *indskrænkninger*, som tildels svarer til dem, der er gjort i en ægtefælles rådighed over egen bodel under ægteskabet. De hviler på den betragtning, at ægtefællen ved sin råden over fællesboet ikke alene skal se på sin egen interesse, men også skal tage et vist hensyn til arvingernes.

misbrugstilfælde m.v. pligt til at skifte

Hvis ægtefællen ved *misbrug af sin rådighed* over boet væsentligt formindsker dette eller har fremkaldt en nærliggende fare for en sådan formindskelse, er ægtefællen efter § 20 *plig-*

tig at skifte med en arving, der godtgør, at et sådant forhold foreligger. Det samme gælder, hvis ægtefællen forsømmer sin forsørgelsespligt over for arvingen. Som misbrug betragtes navnlig urimeligt forbrug, tegning af en uforholdsmæssig livrente samt ydelse af gaver, der står i misforhold til boets formue. Ved forbrug er udgangspunktet dog, at ægtefællen har ret til et normalt forbrug til dækning af sædvanlige leveomkostninger, selvom hele boet derved spises op.

Har ægtefællen af boet givet en *gave*, der står i misforhold til dettes formue, kan en arving endvidere, efter § 22, inden visse frister kræve gaven *omstødt*, såfremt modtageren vidste eller burde vide, at ægtefællen hensad i uskiftet bo, og at gaven stod i misforhold til dettes formue, og boet samtidig kræves taget under skiftebehandling.

gaver

omstødelse

Endvidere har arvingerne efter § 21 i *misbrugstilfælde*, der har ført til en væsentlig formindskelse af boet, ret til, når boet skiftes, at forlange vederlag derfor af det beholdne bo, eller om fornødent for halvdelen af det manglende beløb af ægtefællens særeje, jfr. de tilsvarende bestemmelser i forholdet mellem ægtefællerne indbyrdes i AERL §§ 23 og 24.

vederlagskrav

Som et praktisk modstykke til den almindelige rådighed, loven således tillægger ægtefællen over fællesboet, pålægges der også ægtefællen *ansvar for gælden*. Ifølge § 16 bliver nemlig den længstlevende ægtefælle personlig ansvarlig og hæfter både med fællesbo, særeje og senere erhvervelser for de forpligtelser, der påhvilede førstafdøde; dog kan den længstlevende ved at udstede »prækusivt proklama«² til kreditorerne få afklaret omfanget af gælden og eventuelt få begrænset ansvaret.

3. Gældsansvaret

Derimod kommer arvingerne efter den førstafdøde ikke ved uskiftet bo til at hæfte for førstafdødes gæld.

Ægtefællen kan dog kun råde over hele fællesboet i levende live. Efter AL § 15, stk. 2 kan længstlevende ved testamente alene råde over så stor en del af boet, som ved hans død falder i arv efter ham, jfr. nærmere nedenfor. Inden for denne grænse kan den længstlevende også råde kvalitativt ved testamente over boets enkelte genstande, for så vidt dette ikke strider mod den førstafdødes gyldige testamentariske bestemmelser, jfr. AL § 66.

4. Testamentskompetencen

2. Se om prækusivt proklama nærmere nedenfor § 25.

5. Ophør

Hensiddende i uskiftet bo kan bringes til ophør i følgende tilfælde:

egen begæring

Den længstlevende ægtefælle er ifølge § 17 til enhver tid *berettiget* til at begære skifte afholdt og er *pligtig* dertil, når *nyt ægteskab* agtes indgået, dog at livsarvingerne kan tillade, at skifte ikke afholdes.

stedbørns
begæring

Når den længstlevende ægtefælle hensidder i uskiftet bo med umyndige stedbørn, er han ifølge § 18 på begæring pligtig at skifte med disse, efterhånden som de *bliver myndige* – hvis arveladeren er død før 1. januar 1970, dog først, når de bliver 21 år, og når arveladeren er død mellem den 1. januar 1970 og den 1. november 1976, dog først, når de bliver 20 år, lov nr. 578 af 19. december 1969 § 3 og lov nr. 313 af 10. juni 1976, § 3. *Dør en umyndig særarving*, er ægtefællen pligtig at skifte med den afdødes livsarvinger, medmindre de samtykker i, at skifte undlades. For umyndige livsarvinger meddeles samtykke af værgerne med skifterettens godkendelse, § 18, stk. 2.

misbrug m.v.

Enhver arving er som nævnt berettiget til at begære sin lod i boet uskiftet, for så vidt ægtefællen ved misbrug af sin rådighed over boet væsentligt har formindsket dette eller har fremkaldt nærliggende fare for en sådan formindskelse, eller hvis ægtefællen har forsømt sin forsørgelsespligt over for arvingen, § 20, stk. 1.

død

Der er intet i vejen for, at den længstlevende, der selv vælger at skifte, nøjes med at skifte med et barn ad gangen, men længstlevende kan altid selv vælge at forlange hele boet skiftet.

Boet skal naturligvis skiftes ved længstlevendes død.

C. Delingsreglerne

Om delingen af det uskiftede bo gælder der ifølge § 19 nogle bestemmelser, som ret væsentligt adskiller sig fra de før 1. april 1964 gældende regler.

arven ikke faldet

For det første er kun de livsarvinger efter den førstafdøde ægtefælle, som *lever på skiftets tidspunkt* – d.v.s. ved den længstlevende ægtefælles død, eller når skifte begæres – arvinger efter førstafdøde.

arvelod til
længstlevende

For det andet gælder det, at der ikke ved skifte efter den længstlevendes død – men nok ved skifte i ægtefællens levende live – beregnes *arvelod* til denne efter den førstafdøde. Boet deles således ved længstlevendes død i to lige store dele, der tilfalder hver af ægtefællernes arvinger. Skulle den længstlevende ikke ved sin død efterlade sig arvinger, tilfalder hele boet den førstafdødes livsarvinger.

Når der har fundet hensiddende i uskiftet bo sted, opstiller lo-

ven i § 23 en *formodning for fælleseje*, idet den bestemmer, at alt, hvad den længstlevende ægtefælle ejer, formodes at høre til det uskiftede bo. Den længstlevende eller dennes arvinger må altså, når der rejses tvivl, føre bevis for, at et aktiv hørte til den længstlevendes særeje og ikke til fællesboet. Glipper dette bevis, lægges det ved delingen til grund, at aktivet var fælleseje.

De *tidligere regler*, som endnu i en lang årrække har betydning for uskiftede boer, hvor førstafdøde døde før den 1. april 1964, var væsentligt anderledes:

For det første ansås arven efter den førstafdøde for »*falden*« allerede ved dennes død. Heraf fulgte, at den førstafdødes arvinger overførte deres arveret videre til deres arvinger, når de døde, før boet kom til skifte. Disse faldne arvelodder kunne arvingerne dog ikke overdrage eller pantsætte, og der kunne heller ikke søges fyldestgørelse i dem af deres kreditorer.

For det andet beregnedes der – og der skal også fremover i sådanne boer, hvor førstafdøde er død før 1. april 1964 beregnes – arvelod til den længstlevende efter den førstafdøde, både hvis skifte skete i den længstlevendes levende live og efter dennes død. At mærke er herved, at ægtefællens legale arvelod dengang, når der tillige var livsarvinger, udgjorde en fjerdedel. Den længstlevendes lod i boet, når der ikke er testamente, er derfor 5/8.

Ægtefællen har på skifte med førstafdødes arvinger en særlig adgang til at *forlange udlæg* i boets ting efter vurdering, idet den længstlevende også kan udtage faste ejendomme og desuden har fortrin fremfor andre arvinger, der måtte ønske den samme ting, SL §§ 62 c, stk. 1 og 62 d.

Ægtefællen kan derudover vælge at tage udlæg i aktiver, der hørte til fællesboet, og hvis værdi overstiger dens boslod og arvelod, mod at *udløse* medarvingerne for deres arvepart i penge, SL §§ 47 og 62 c, stk. 2.

Imidlertid har ægtefællen måske ikke disse penge og ville ikke kunne skaffe dem uden at *måtte sælge ting, som den behøver* enten til sin næringsdrift eller til daglig, uundværlig brug, og en sådan forceret realisation ville ofte kun udbringe lidt og måske heller ikke være til de andre arvingers gavn; særligt hvor disse er børn, som den længstlevende ægtefælle skulle forsørge, ville det være en besynderlig ordning, om ægtefællen for at skaffe dem deres arvelod skulle være nødsaget til f.eks. at ødelægge en forretning.

boer fra før AL

arven faldet

altid arvelod til længstlevende

IV. Kvalitative arveregler

udløsningsret

henstand

Under sådanne omstændigheder kan derfor en ægtefælle, der skifter med *umyndige* livsarvinger efter den afdøde, af skifteretten få *henstand* med udbetaling af arven, indtil arvingerne bliver myndige, imod at den længstlevende foreløbig giver dem en efter skifterettens skøn passende sikkerhed, SL § 63. Nærmere regler herom er fastsat i bekendtgørelse nr. 104 af 4. juli 1964 med senere ændringer; der skal normalt ikke betales rente så længe vedkommende bekoster den umyndiges underhold. Det forhold, der så fremkommer, er navnlig væsentligt forskelligt fra hensidde i uskiftet bo derved, at der netop har fundet et skifte sted, hvorved arveloddernes størrelse er blevet endeligt fastsat, så at der kun er givet henstand med udbetalingen af arven. Denne *ret* til henstand har den længstlevende ægtefælle altid kun, indtil børnene bliver myndige; men der er naturligvis intet i vejen for, at ægtefællen aftaler en yderligere henstand med en myndigbleven arving. Retten til henstand ophører i øvrigt ikke, fordi ægtefællen indgår nyt ægteskab.

§ 22 Testamenter

I. Begreber Oversigt

Et testamente er en ensom, ensidig, som regel frit genkaldelig retshandel, hvorved en person råder over sine efterladte ejendele.

definition

Ensomme viljeserklæringer kendetegnes ved, at de bliver gyldige uden at komme til modtagerens kundskab, som det kræves ved løfter.

ensom

En *ensidig* retshandel står i modsætning til en gensidigt bebyrdende retshandel, f.eks. køb, bytte, leje, arbejdsaftaler o.s.v., hvor der er tale om ydelser, der forholder sig som vederlag til hverandre. Det er der ikke ved et testamente og heller ikke ved en gave; begge disse dispositioner er vederlagsfri.

ensidig

At testamentet siges at være *frit genkaldeligt* betyder, at testator, det vil sige den person, som har oprettet testamentet, retsgyldigt kan kalde det tilbage, uden at særlige betingelser derfor kræves opfyldt, altså efter forgodtbefindende. Noget andet er, at et testamente på særlig måde kan gøres uigenkaldeligt i visse tilfælde; men det rene testamente er frit genkaldeligt og adskiller sig herved fra et gyldigt gaveløfte, som bliver bindende for løftegiveren, når gaveløftet er kommet til gavemodtagerens kundskab og derefter ikke frit kan genkaldes.

genkaldeligt

At der ved testamente rådes over de *efterladte ejendele*, det vil sige *mortis causa*, stiller testamentet i modsætning til dispositioner, der er bestemt til at opfyldes i den rådende persons levende live. Andre retshandler end testamenter er normalt bestemt til at opfyldes i levende live. Dette gælder også i almindelighed gaver. Dør i sådanne tilfælde løftegiveren, efter at løftet er afgivet, men før opfyldelse af retshandelen har fundet sted, er løftegiverens dødsbo i almindelighed bundet af løftet, der derfor må opfyldes af boet. Helt anderledes stiller det sig, hvor et gaveløfte ikke er bestemt til at blive opfyldt i giverens levende live, men netop først ved hans død, idet forholdet – bortset fra spørgsmålet om genkaldelighed – jo her reelt bliver som ved testamenter, at giveren beholder formuegodet så længe han lever, således at han reelt har rådet over sine efterladte ejendele. En sådan gave kaldes en *dødsgave*. Navnlig fordi man ellers kunne omgå testamentsreglerne, gælder der særlige betingelser

den efterladte
formue

dødsgaver

Testamenter

- dødslejegaver** for, at en døds gave skal respekteres af arvingerne, AL § 70. Også hvor arveladeren på sit dødsleje disponerer, kan det jo stort set siges alene at ske med virkning for hans arvinger, og som ved døds gaver er der her en særlig fristelse for arveladeren, der reelt ikke forpligter sig selv. *Dødslejegaver* skal derfor også kun respekteres, såfremt særlige betingelser er opfyldt, se om AL § 70 nedenfor, VI og om livsforsikring nedenfor VII.
- ugyldighed** Et testamente skal opfylde en lang række betingelser for at være modstandsdygtigt over for indsigelser, der af rette vedkommende rejses mod det. Loven taler i kapitel 10 om testamenters *ugyldighed* og *anfægtelse*. Undertiden tales om et uvirksomt testamente, eller det siges, at et testamente »falder«, når en eller anden indsigelse rejses mod det. I denne fremstilling kaldes alle tilfælde, hvor et testamente forkastes, for ugyldighed. Denne ugyldighed kan enten være nullitet eller anfægtelighed. *Nullitet* foreligger, hvor manglen ved testamentet er så åbenbar, at testamentet skal tilsidesættes af skifteretten, uden at der er rejst indsigelse imod det fra anden side; som eksempler kan nævnes, at testamentet er falsk eller oprettet af et 6-årigt barn. *Anfægtelighed* foreligger, hvor ugyldigheden først indtræder, når der rejses indsigelse af rette vedkommende mod testamentet. Efter AL § 55 kan indsigelse rejses af enhver, som vil arve, hvis testametet erklæres ugyldigt. Som eksempler kan nævnes, at de korrekte former for oprettelsen ikke er iagttaget, eller at testator har overskredet testationskompetencen og beskåret en arvings tvangsarveret.
- nullitet**
- anfægtelighed**
- oversigt** Ved den nærmere gennemgang af reglerne om testamenter sondres der først i et afsnit om *oprettelse* af testamenter mellem forskellige sæt af gyldighedsbetingelser: *Habilitetskrav*, det vil sige krav til opretterens person om myndighed og fornuftens brug; *formkrav*, det vil sige visse krav til måden, testamentet skal oprettes på; regler om *tvang*, *svig*, *utilbørlig påvirkning*, visse *misbrug* og *vildfarelse*, som ikke må foreligge ved testamentets oprettelse; *indholdsmangler*, hvorved forstås, at testamentets indhold er ulovligt og derfor må tilsidesættes; og *kompetencemangler*, det vil sige tilfælde, hvor tredjemands ret er til hinder for den testamentariske bestemmelse. Endelig kan et testamente tilsidesættes ud fra synspunktet bristende forudsætninger, jfr. nedenfor II.C.3 og V.
- Der gælder dernæst nogle særlige regler om testamenters *tilbagekaldelse*, om *fortolkning af testamenter*, om *båndlæggelse af tvangsarv og friarv* ved testamentarisk bestemmelse samt om *gensidige testamenter*, hvorved forstås, at to personer ved sam-

me testamente gensidigt indsætter hinanden som arvinger. I tilslutning til reglerne om testamenter er det endelig naturligt at omtale *døds-gaver* og *dødslejegaver* og nogle beslægtede regler om *livsforsikring*.

Arvelovens kapitel 8-12 indeholder de gældende regler om testamenter.

Til at oprette testamente kræves der en vis »testationshabilitet«.

For det første må opretteren have den fornødne »testationsalder«. Loven kræver dog ikke almindelig myndighed, idet der jo ikke ved testamentet påtages nogen formueretlig forpligtelse, men kun at opretteren enten er fyldt 18 år *eller* har indgået ægteskab, arvelovens § 39. Svinger aldersbetingelsen, er der ikke tale om, at værger kan oprette testamente på den mindreåriges vegne, da det ved testamente normalt alene er den pågældendes personlige ønsker, man skal tage hensyn til.

Umyndiggørelse er ikke i sig selv nogen hindring for testamentsoprettelse; det tilkommer derfor eventuelt domstolene at afgøre, om en umyndiggjort testator har haft evne til fornuftsmæssigt at råde over sine efterladte ejendele.

Testamentsopretteren må endvidere ikke på grund af sindssygdom, åndssvaghed, forbigående sindsförvirring eller lignende tilstand mangle evnen til fornuftsmæssigt at disponere over sine efterladenskaber, § 51.

Er testamentet oprettet af en åbenbart sindssyg person eller af et lille barn, er det en nullitet. I andre tilfælde af habilitetsmangler er testamentet alene anfægteligt. Kravene til beviset for, at en habilitetsmangel foreligger, afhænger blandt andet af den form, testamentet er oprettet i; se herom nedenfor under F. Et falsk testamente er en nullitet, så snart det er bevist, at testamentet hidrører fra en anden end den angivne udsteder. Det samme gælder for forfalskede bestemmelser i et i øvrigt ægte testamente.

Ved kontraktens oprettelse forlanges der som den almindelige regel ingen særlige former iagttaget, idet det er dansk rets hovedregel, at den mundtlige aftale er bindende. Af bevismæssige grunde oprettes dog faktisk mere betydningsfulde aftaler i skriftlig form, og der findes endvidere forskellige specialregler om formkrav i kontraktretten. Ved testamenter gør der sig

II. Oprettelse af testamenter

A. Habilitetskrav

fornuftens brug

anfægtelse

B. Formkrav

Testamenter

imidlertid særlige hensyn gældende. Testamentet er et vigtigt dokument, som folk ikke opretter hver dag, og som netop først skal vise sin betydning, når den, der nærmest ved besked om sagen, er død. Vor lovgivning har derfor, som de fleste fremmede, især for at udelukke en ellers nærliggende risiko for falske og underskudte testamenter og for at afskære tvivl og usikkerhed med hensyn til testamentets rette forståelse, anset det for fornødent at foreskrive visse former. Disse skal iagttages ved testamenteres oprettelse og kan kun under ganske særlige omstændigheder fraviges, nemlig i visse nødstilfælde, hvor mindre vidtgående formkrav kræves for de såkaldte nødtestamenter, jfr. nedenfor under 2. Tilsidesættelse af formkravene medfører, at testamentet er anfægteligt, jfr. nedenfor under F.

1. Ordinære testamentsformer

notartestamenter

Et testamente skal herefter for det første være affattet *skriftligt*. Desuden skal det være *underskrevet* eller *vedkendt* af testator enten for en *notar* eller for *vidner*, § 40.

Notarialforretninger foretages på dommerkontorerne ved byretterne, normalt af en retsassessor eller dommerfuldmægtig eller af en kontorfunktionær med særlig bemyndigelse dertil. Når et testamente oprettes for notaren, skal denne for at sikre testamentets ægthed, hvis han ikke kender testator personligt, forlange hans *identitet* godtgjort ved forevisning af pas eller kørekort, ved bekræftelse af en advokat eller på anden betryggende måde. Dernæst skal notaren undersøge, om testator er sin *fornuft fuldkommen mægtig*, § 41, og om testamentet virkelig *udtrykker hans vilje*. Notaren forsyner testamentet med sin attest.

For at sikre sig i det tilfælde at testamentet skulle blive borte, anvendes sædvanligt den fremgangsmåde at indlevere testamentet i *to eksemplarer*, hvoraf da det ene henlægges i kontorets arkiv, medens det andet udleveres testator. Begge de indleverede eksemplarer underskrives for notaren. Endvidere foretager notaren indberetning til *Centralregistret for testamenter i København* om testamentets oprettelse. Ved dødsfald skal skifteforvalteren indhente oplysning fra registret til brug for behandlingen af dødsboet, ifølge cirkulæreskrivelse af 13. november 1979 nu i alle dødsboer. Efter cirkulæreskrivelse af 14. december 1979 vil advokater normalt blive orienteret af skifteretten, men også eksekutorer, privatskiftende arvinger og ægtefæller, der hensidder i uskiftet bo, samt skattevæsenet, har ret til at få oplysninger fra kartoteket.

Risikoen for at et notartestamente ikke kommer frem i forbindelse med dødsboets behandling er dermed så godt som elimineret.

Man kan imidlertid også oprette testamente i samtidig nærværelse af to vidner, der skal være tilstede efter testators ønske og skal have kendskab til, at det er oprettelsen af et testamente, de bevidner; de skal straks skrive deres navne på testamentet, § 42, og de bør efter § 45 endvidere i deres påtegning på testamentet angive:

- 1° deres stilling og bopæl,
- 2° tid og sted for underskriften,
- 3° om de ved testators underskrift eller vedkendelse af testamentet har været samtidigt til stede efter testators ønske,
- 4° om testator var i stand til fornuftsmæssigt at oprette testamente, samt
- 5° andre omstændigheder, som kan være af betydning for testamentets gyldighed.

Vidnerne skal ifølge § 43 være fyldt 18 år og må ikke på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforring eller lignende tilstand mangle forståelse af vidnebekræftelsens betydning. De skal endvidere være upartiske. Loven siger herom, at en person ikke kan være testamentsvidne, såfremt testamentet indeholder bestemmelser til fordel for ham, hans ægtefælle, forlovede, beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje, eller hans søskende eller for personer eller institutioner, til hvilke han ved testamentets oprettelse har en sådan tilknytning, at han har haft særlig interesse i begunstigelsen. Dette gælder dog ikke, hvis begunstigelsen er ringe og har rimelig grund. Den, der er indsat som eksekutor, kan godt være vidne.

I visse påtrængende nødstilfælde kan de sædvanlige testamentsformer fraviges. Loven bestemmer herom i § 44, at den, der på grund af sygdom eller andet nødstilfælde *er forhindret* i at oprette testamente i overensstemmelse med de sædvanlige regler, *mundtligt* kan meddele sit testamente i *samtidig nærværelse af to vidner*, der skal opfylde de sædvanlige betingelser, men dog ikke ubetinget behøver at være 18 år. Vidnerne skal snarest muligt nedskrive testamentet og underskrive det således oprettede dokument.

Et nødtestamente kan imidlertid også oprettes gyldigt uden vidner, ved et egenhændigt skrevet og underskrevet dokument, »*holografisk*« testamente. Retspraksis har anerkendt, at den,

vidnetestamenter

2.
Nødtestamenter

der har besluttet at begå selvmord, kan være i en situation, der subjektivt udelukker testamentsoprettelse i de sædvanlige former, selvom dette i og for sig nok objektivt kunne lade sig gøre. Sådanne testamenter er i de senere år gentagne gange blevet anerkendt, hvor testamentet er skrevet umiddelbart eller dog kort før selvmordet. Kravet om, at testamentet skal være egenhændigt, betyder normalt, at det må være håndskrevet, men Højesteret har dog for nylig³ anerkendt et testamente, der af afdøde var skrevet på maskine, i et tilfælde hvor der ikke var den ringeste tvivl om, hvem der havde skrevet testamentet.

Alle nødtestamenter bortfalder, når der i 3 måneder ikke har været nogen hindring for at oprette et sædvanligt testamente, § 44, stk. 3.

C. Mangler ved viljeserklæringen. Bristende forudsætninger

1. Tvang, svig, utilbørlig påvirkning og misbrug af underlegenhedstilstande m.v., § 52

tvang

Ved siden af reglerne om habilitet og om formkrav gælder der visse særlige betingelser for et testaments gyldighed, som angår den konkrete situation, viljeserklæringen er afgivet i. I tilslutning til disse er det naturligt at gennemgå også reglerne om bristende forudsætninger, selvom disse angår senere indtrådte kendsgerninger.

Efter AL § 52 er en testamentarisk bestemmelse ugyldig, hvis den er fremkaldt ved tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, eller ved misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed. § 52 er en særlig testamentsretlig tilpasning af aftalerettens regler, jfr. aftalelovens §§ 28, 29, 30, 31, 33 og 36.

Tvang i § 52 dækker dels *mekanisk* tvang, der er rettet mod testators organer, f.eks. mod hans hånd, der føres over papiret, dels *kompulsiv* tvang, der alene er rettet mod testators vilje, og som kan være *voldelig*, det vil sige bestå i personlig vold eller trussel om øjeblikkelig anvendelse af sådan, eller *ikke-voldelig*, det vil sige bestå i trussel af anden art. Testamentets bestemmelse skal være *fremkaldt* ved tvangen; denne må derfor have haft en vis styrke, og testator må have taget den alvorligt, således at den har virket bestemmende på testator. Det er ligegyldigt, om den indsatte selv udøvede tvangen, kendte til tvangen eller var i fuldstændig god tro.

Alle ugyldighedsgrundene, altså også de nedenfor nævnte,

3. UfR 1982.313 H.

svig, utilbørlig påvirkning o.s.v., kan ved testamenter, der jo ligesom gaver er ensidige dispositioner, gøres gældende over for godtroende begunstigede, og ugyldighedsgrundene kan således – i modsætning til, hvad der gælder ved gensidigt bebyrdede aftaler – siges altid at være »stærke« i testamentsretten. Ved mekanisk tvang og muligvis de groveste former for kompulsiv tvang er testamentet en nullitet.

Svig foreligger, når den testamentariske bestemmelse er fremkaldt ved, at testator er blevet påført en vildfarelse, eller hvor en vildfarelse hos ham bevidst er blevet udnyttet. Forholdet kan bestå i positivt urigtige oplysninger eller i fortielse. Reglen får dog næppe selvstændig betydning på grund af den nedenfor nævnte brede regel i § 53 om vildfarelse.

Anden utilbørlig påvirkning eller misbrug af testators enfoldighed, svaghedstilstand eller afhængighed er i virkeligheden to selvstændige ugyldighedsgrunde, nemlig 1) *utilbørlig påvirkning* af en normal person og 2) *misbrug* – uden at det er utilbørlig påvirkning – af en *underlegen person*. I praksis vil de to regler imidlertid oftest komme til anvendelse i en kombination, fordi en påvirkning meget lettere vil blive klassificeret som utilbørlig af domstolene, når den påvirkede person er særlig modtagelig. Reglerne beskytter personer, der ligger for døden, og som på grund af svækkelse og/eller dødsangst er uklare eller uden deres sædvanlige hæmninger, navnlig over for personer, som i kraft af deres stilling har haft mulighed for at lægge pres på testator; endvidere personer, der er senile, forkalkede, stærkt fysisk eller åndeligt svækkede, uden at der foreligger en tilstand, som bevirker, at personen helt mangler evnen til at handle fornuftsmæssigt, jfr. § 51. Reglen anvendes kun af og til i praksis, idet der jo må føres bevis for, at betingelserne er opfyldt af den, der anfægter testamentet, se som eks. på, at beviset ikke kunne føres, UfR 1969.367 H (dissens for at tilsidesætte). I UfR 1951.486 H var de udviste forhold så grove, at en uigenkaldelig indsættelse blev tilsidesat.

svig

utilbørlig påvirkning

misbrug af underlegenheds-tilstande

Efter AL § 53, stk. 1, der er en testamentsretlig tilpasning af aftalelovens § 32 og visse dele af formuerettens forudsætningslære, er en testamentarisk bestemmelse ugyldig, såfremt testator ved oprettelsen befandt sig i »en *vildfarelse*, der var afgørende for hans testamentariske bestemmelse«. Heri ligger, at testator må antages ikke at ville have oprettet bestemmelsen, dersom han havde været bekendt med det rette forhold (motivvildfarelse). Testator har f.eks. indsat »min pålidelige og pligt-

2. *Vildfarelse*

motivvildfarelse

erklærings- vildfarelse

opfyldende« husbestyrerinde med et større beløb uden at vide, at husbestyrerinden i længere tid har bestjålet ham og solgt hans værdifulde ejendele. Reglen i § 53, stk. 1 angår også tilfælde, hvor testators vildfarelse ikke ligger i motivet for den testamentariske bestemmelse, men i selve erklæringen, (erklæringsvildfarelse). Testator vil f.eks. skrive, at »min niece Elna skal have 20.000 kr. til sine studier«, men skriver af en fejltagelse »min niece Ellen«. Testator har også en niece, Ellen, men hun studerer ikke, og testator har ikke haft forbindelse med hende i mange år. Indsættelsen af Ellen er ugyldig på grund af erklæringsvildfarelse. Om Elna kan arve, afhænger af reglerne om fortolkning af testamenter, se nedenfor V.

Reglen i § 53, stk. 1, om motivvildfarelse dækker de tilfælde af svigtende forudsætninger, hvor forudsætningen allerede manglede ved dispositionens foretagelse, altså urigtige forudsætninger, og det vil ses, at forudsætningslærens almindelige betingelse om, at det skal stemme med rimelighed at lægge risikoen for forudsætningens svigten på den anden part, ikke gælder ved testamenter. Det er nok, at den var afgørende for testator, jfr. også hvad der antages at gælde ved gaver.⁴

3. Bristende forudsætninger

Dette princip om, at det er tilstrækkeligt, at en forudsætning var bestemmende for testator, gælder ved testamenter også ved *bristende forudsætninger*, hvor forudsætningen nok var opfyldt ved testationen, men senere er faldet væk. Hvis altså husbestyrerinden først forgriber sig på testators ejendele efter testamentets oprettelse, bliver resultatet det samme, men hjemmelen til at erklære indsættelsen for ugyldig⁵ er ikke længere § 53, stk. 1, om vildfarelse, men dansk rets grundsætninger og retspraksis om bristende forudsætninger.

D. Indholdsmangler ej fornuftig mening

En testamentarisk bestemmelse, der går ud på en anvendelse eller tilintetgørelse af efterladenskaberne, som åbenbart *savner fornuftig mening*, er ugyldig, AL § 54. Reglen, som f.eks. vil kunne bruges, hvor en større formue afsættes til et legat til fodring af måger på Storebæltsoverfarten, er et udslag af en almindelig grundsætning om ugyldighed på grund af indholdsmangler.

mod lov og ærbarhed

En testamentarisk bestemmelse om et legat »til uddannelse af bankrøvere« vil være ugyldigt som stridende mod *lov og ærbarhed*.

4. Bind I, § 21.

5. Undertiden tales her om uvirksomhed.

En bestemmelse om, at formuen skal nedarves i en bestemt familie, således at den tilfalder flere ved opretterens død ufødte personer efter hinanden, er ugyldig, jfr. AL § 68, og grundlovens § 84. Disse regler har skullet modvirke, at der dannes en rigmandsklasse ved opsamling af formuer, der går i arv, navnlig inden for en bestemt familie på en særegen måde, *så kaldte familiefideikommiss*.

ulovligt
fideikommis

Endelig kan testator ikke i sit testamente ganske overlade til en anden, f.eks. en advokat, at bestemme, hvem der skal være hans arvinger. Retspraksis har dog anerkendt, at testator kan overlade til sin i testamentet indsatte eksekutor at fastsætte, hvem der skal have, hvad der måtte blive til rest efter, at en fordeling efter testamentets bestemmelser var gennemført, og i praksis forekommer det af og til, at det overlades til eksekutor at fordele sædvanligt indbo. Men bliver der tale om en mere vidtgående *delegation* af testationskompetence, er indsættelser, der er truffet i medfør deraf, i almindelighed ugyldige (anfægtelige). En grænseafgørelse er formentlig UfR 1980.531 H, hvor testator havde bestemt, at slægtsarvingerne skulle udelukkes (bortset fra nogle mindre poster), og at en fond skulle være universalarving. Fondens formål var ikke angivet i testamentet, men det kunne af dette udledes, at formålet så vidt muligt skulle være velgørende. Antaget, at eksekutor, der havde nøje kendskab til afdødes forhold, kunne få stadfæstet en fundats med et nærmere præciseret formål for fonden, hvis arv var ca. 1/4 mio. kr. (dissens).

ulovlig
delegation

Tredjemands ret kan være til hinder for en testamentarisk bestemmelse; i så fald siges testator at mangle testationskompetence. Udgangspunktet er, at en ugift og barnløs person har *fuld testationsret* såvel i *kvantitativ* som i *kvalitativ* henseende over sine efterladte ejendele. At testationskompetencen er kvantitativ betyder, at testator kan bestemme, hvilke kvoter der skal tilfalde de enkelte testamentsarvinger. Disse kan så forlange deres arveparter udlagt i rede penge, eller de kan forlange udlæg efter vurdering i andet end fast ejendom, jfr. skiftelovens § 47. At testator tillige har en kvalitativ testationskompetence betyder, at han kan bestemme, hvilke aktiver, der skal tilfalde den enkelte indsatte, med den virkning, at den indsatte har fortrinsret til udlæg efter vurdering inden for sin arvekvote i det pågældende aktiv, men derimod ikke nogen udløsningsret. Arvinger har derimod ikke pligt til at tage udlæg i et bestemt aktiv, selvom arvelader ved testamente har givet dem

E. Testationskompetencen

begreb

Testamenter

fortrinsret dertil; de kan i stedet få deres arvelod udbetalt i rede penge, sml. om tingslegater nedenfor under V.

Begrænsninger i kompetencen til at testere følger dels af reglerne om ægtefælles og livsarvingers tvangsarveret, dels af, at testator kan give afkald på at oprette eller genkalde et testamente ved en arvepagt eller ved oprettelse af et gensidigt testamente.

1. Tredjemands formueret

At testator ikke gyldigt kan testere over tredjemands ejendele er selvfølgeligt, men må alligevel præciseres nærmere for det tilfælde, hvor tredjemand er testators ægtefælle. Reglen er her først den, at en ægtefælle kan testere over enkelte ting inden for sit særeje, AL § 66, stk. 1, og dernæst, at der kan rådes over ting, for så vidt de hører til bodelen; i begge tilfælde må naturligvis tillige de kvantitative begrænsninger respekteres. For ting, der tilhører bodelen, gælder den yderligere betingelse, at de kun med den anden ægtefælles samtykke kan borttesteres, hvis det er fast ejendom, der tjener til familiens bolig, eller hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet, eller hvis det er indbo i det fælles hjem, eller den anden ægtefælles arbejdsredskaber, § 66, stk. 2.

2. Tvangsarv

Størrelsen af den tvangsarv, der tilkommer ægtefællen og livsarvingerne, er efter AL § 25 halvdelen af den legale arvelod. Over denne kan testator ikke disponere ved testamente i *kvantitativ* henseende. Overskridelser medfører ugyldighed efter påstand fra tvangsarvingerne, altså anfægtelighed. Hovedreglen er, at testator heller ikke i *kvalitativ* henseende kan gribe ind i arvingers tvangsarv, AL § 26, stk. 1. Arveladeren kan dog efter § 26, stk. 2, bestemme, at en livsarving skal have fortrinsret til at få sin arv udlagt i bestemte ejendele, herunder i fast ejendom, men reglen, der ikke gælder til skade for ægtefællen, giver kun den indsatte ret til udlæg efter vurdering inden for sin arvelod, og ikke nogen udløsningsret.

Endvidere kan den arvelader, der er ejer af en *landbrugs-ejendom*, ved testamente bestemme, hvem af hans børn der skal have gården, samt hvilken sum gårdarvingen skal overtage gården for, og hvor meget han skal erlægge til medarvingerne, AL § 79, jfr. Forordningen af 13. maj 1769 § 5.

Som andre *udvidelser* i forhold til § 26, stk. 2, må især nævnes reglerne om *båndlæggelse* af tvangsarv, der omtales nedenfor under IV, og AERL § 21, stk. 1, nr. 2, om at det ved testa-

mente gyldigt kan bestemmes, at tvangsarvingers arv skal være *særeje*.⁶

En arvelader kan efter AL § 67, stk. 2, forpligte sig til ikke at oprette eller genkalde testamente. Sådanne *konservative arvepagter* skal afgives under iagttagelse af reglerne om oprettelse af testamente, § 67, stk. 2. Det er udover dette formkrav de almindelige regler om indgåelse af formueretlige aftaler, der finder anvendelse. Er arveladeren umyndig, kræves derfor værgens og statsamtets godkendelse. En ensom erklæring er ikke bindende. Men er erklæringen i rette form, og er den kommet til modtagerens kundskab, er den virksom og derfor til hinder for, at testator senere gyldigt kan oprette testamente i strid med arvepagten. Noget andet er, at arvepagten undertiden vil kunne anfægtes, f.eks. efter reglerne om bristende forudsætninger.

3. Arvepagter

To personer kan gensidigt indsætte hinanden i et fælles testamente og eventuelt tillige bestemme, hvordan der skal forholdes med formuen efter den længstlevendes død; i disse tilfælde foreligger *gensidigt testamente*. F.eks. kan barnløse ægtefæller bestemme, at de gensidigt skal arve hinanden, og at formuen efter den længstlevendes død skal tilfalde visse af ægtefællernes slægtninge, f.eks. med halvdelen til hver side. Er det i testamentet bestemt, at længstlevende kan testere over hele formuen, har længstlevende fuld testationsret som i tilfælde, hvor det gensidige testamente slet ikke indeholder nogen *klausul om formuens skæbne* efter længstlevendes død. Er der en sådan klausul og ingen bestemmelse om fuld testationsret, kan den længstlevende, der har arvet den førstafdøde, ikke testere over hele formuen, men efter AL § 48, 1. pkt., som udgangspunkt kun over sit *særeje* og halvdelen af det tidligere fællesbo. Og havde ægtefællerne truffet bestemmelse om, at hele formuen efter længstlevendes død skulle tilfalde et fælles formål, f.eks. at den skulle anvendes til opførelse af et kollegium, og kan dette formål kun realiseres, hvis hele arven bruges dertil, har den længstlevende slet ingen testationsret, jfr. AL § 48, 2. pkt.: »klart fremgår af« testamentet.

4. Gensidige testamente

6. Se også ML § 62, og ophavslovens § 30, stk. 2.

Testamenter

F. Anfægtelse. Bevisregler

anfægtelse

Om testamenters anfægtelse indeholdes der nærmere regler i lovens kap. 10. Om de ovennævnte ugyldighedsgrunde gælder ifølge § 55 – som aldeles overvejende hovedregel – at testamentet kun falder, hvis dets gyldighed *anfægtes* ved, at der rejses indsigelse mod det. Også et ganske formløst testamente, der f.eks. består af en af testator affattet, ikke bevidnet optegnelse, får gyldighed, når ingen af de interesserede rejser indsigelse. Det samme gælder en mundtlig udtalelse, blot den kan bevises at være faldet. Efter arveloven af 1963 er det imidlertid tilstrækkeligt for at bringe testamentet til at falde på grund af ugyldighed, at en person, *som vil arve eller arve mere*, hvis testamentet bliver ugyldigt, f.eks. rejser den indsigelse, at lovens formforskrifter ikke er iagttaget.

bevisregler

Med hensyn til *bevisbyrden* for, at en ugyldighedsgrund foreligger, gør loven en sondring mellem testamenter oprettet for en notar og vidnetestamenter. Om *notartestamenter* bestemmes det i § 56, at notarens attestation på testamentet skal anses som *bevis* for de af denne omfattede forhold, *medmindre* særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed. Denne regel har i praksis helt afgørende betydning i sager, hvor der rejses indsigelse mod testators habilitet efter § 51. Derimod hedder det i § 57 om *vidnetestamenter*, at hvis der rejses indsigelse mod gyldigheden af et sådant, så skal det ved førelse af vidnerne eller på anden måde *godtgøres*, at testamentet *er gyldigt oprettet*. Her bliver udgangspunktet altså det modsatte, f.eks. ved habilitetsindsigelser, hvor bevis nu *positivt må føres* for, at testator i oprettelsesøjeblikket var habil, et bevis som det iøvrigt ofte er meget svært eller umuligt at føre. Og lykkes det ikke at føre beviset, falder testamentet. Denne forskel mellem notar- og vidnetestamenter er praktisk set helt afgørende.

notartestamenter

vidnetestamenter

III. Tilbagekaldelse af testamenter

1. Hovedreglen, § 46

formløst

En kontrakt må i almindelighed være forbindende, ellers ville al omsætning være usikker. Men et testamente har alene betydning som udtryk for testators sidste vilje; hvis han senere måtte skifte sind, skal han derfor ikke længere være bundet derved, men må til enhver tid – forudsat at han er i besiddelse af sædvanlig testationshabilitet – *frit* kunne kalde testamentet tilbage. Efter loven kræves der *ingen særlige former* hertil, idet det i § 46 siges, at en testamentarisk bestemmelse kan genkaldes i testamentsform eller ved, at testator på anden måde utvetydigt tilkendegiver, at den ikke længere skal være gældende. Det kan ske f.eks. ved, at han river testamentet i stykker eller skriver

på det, at det herved kaldes tilbage. Hvis testator har oprettet testamentet for notaren, og denne opbevarer et eksemplar af det, vil det imidlertid af bevismæssige grunde være anbefalelsesværdigt at foretage genkaldelsen for notaren. En tilbagekaldelse kan efter omstændighederne være ugyldig, således at testamentet står ved magt. Det antages endvidere, at tilbagekaldelsen kan tilbagekaldes formløst, således at den tilbagekaldte testamentariske bestemmelse atter er i kraft, men resultatet er ikke juridisk ganske sikkert.

Vil testator ikke foretage en ren – hel eller delvis – tilbagekaldelse, men *gøre forandring* i testamentet, må dette, som naturligt er, ske i testamentsform, § 46, stk. 2. En sådan disposition kan ske ved, at testator i sit nye testamente starter med at tilbagekalde det gamle og derefter træffer de nye bestemmelser. I praksis forekommer det dog også meget hyppigt, at testator lader det gamle testamente blive stående, men i et nyt tillæg, der kaldes en *kodicil*, træffer nye bestemmelser, der erstatter nogle af det gamle testamentes. Kodicillen opnår status af testamente, såfremt de almindelige gyldighedsbetingelser for oprettelse af testamente er opfyldt. Der kan oprettes flere kodiciller.

I visse tilfælde er den, der har oprettet et testamente, *afskåret fra at tilbagekalde det*:

At testator i testamentet højtideligt måtte have erklæret, at han aldrig vil kalde det tilbage, jfr. AL § 67, har i og for sig intet at betyde; man kan ikke give et forpligtende løfte til sig selv. Selv om den, der skal arve efter testamentet, tilfældigt måtte have fået noget at vide derom, kan den indsatte dog ikke føle sig sikker, da han jo netop må være forberedt på, at det senere kaldes tilbage. Men hvis den, der opretter et testamente, *i dette skriver*, at det er uigenkaldeligt, og tillige *afgiver et løfte* til den indsatte om, at han ikke vil forandre det, er han som nævnt ovenfor under E.3. bundet ved en sådan *konservativ arvepagt*. Det samme gælder en bestemmelse i *testamentsform* om, at man *ikke vil oprette* testamente, hvis den tillige er afgivet som et *løfte* til – og kommet til kundskab hos – rette vedkommende, AL § 67.

Ved gensidige testamente er der behov for særlige genkaldelsesregler. I et sådant gensidigt testamente vil det ofte være fastsat, at ingen af parterne på egen hånd må kalde det tilbage, og i så fald er de bundet ved deres tilsagn. Men selvom testamentet ikke indeholder noget forbud mod ensidig tilbagekaldelse, vil

kodiciller

2. Konservative arvepagter

3. Gensidige testamente

Båndlæggelse

det ofte være en forudsætning for hver af parternes testation, at den andens står ved magt. Der gælder derfor efter lovens § 47 den regel, at en ensidig genkaldelse af et gensidigt testamente for at være gyldig, skal meddeles den anden part, medmindre dette af særlige grunde er udelukket. Den genkaldende part ville i øvrigt også – som nævnt i motiverne – ellers have en mulighed for at begå svig ved at holde sin tilbagekaldelse hemmelig, indtil den anden døde (først), hvorefter tilbagekaldelsen kunne tilintetgøres, og den længstlevende således alligevel arvede førstafdøde, som om testamentet bestod endnu.

Hvis en ægtefælle har oprettet testamente til fordel for den anden ægtefælle – som det er tilfældet, når der er gensidigt testamente – anses testamentet for genkaldt, hvis ægtefællerne separeres eller skilles, eller deres ægteskab omstødes, medmindre særlige omstændigheder taler derimod, § 49.

Det samme gælder, hvis nogen har oprettet testamente til fordel for sin forlovede, og forlovelsen hæves, § 49, stk. 2.

IV. Båndlæggelse ved testamente

Arveloven indeholder i kapitel 11 en række bestemmelser om båndlæggelse ved testamente. At arven er båndlagt, betyder, at den sættes fast for arvingen, således at arvingen ikke kan råde over den båndlagte kapital ved dispositioner i levende live, og således at arvingens kreditorer ikke kan søge fyldestgørelse i den båndlagte kapital, så længe arvingen lever.

Som omtalt foran under II.E. er det efter § 26, stk. 1, i arveloven reglen, at arveladeren ikke ved testamente kan råde over tvangsarv, hverken kvantitativt eller kvalitativt, medmindre undtagelse har særlig hjemmel. Reglerne om båndlæggelse af livsarvingers tvangsarv er netop en undtagelse fra § 26, stk. 1; men undtagelsen gælder kun så langt den særlige hjemmel rækker. Systemet er anderledes ved friarv, hvor testator jo helt kunne fratage arvingen arven; i konsekvens deraf kan han også båndlægge arven og i et vist omfang gøre bestemmelserne herom mere indgribende end ved tvangsarv.

A. Båndlæggelse af tvangsarv

Arveloven indeholder i §§ 58-64 en række bestemmelser om båndlæggelse af tvangsarv, medens § 65 handler om båndlæggelse af friarv.

1. Betingelser

Arveladeren kan efter § 58, stk. 1, ved *testamente* bestemme, at den tvangsarv, der tilfalder en *livsarving* efter ham, helt eller delvis skal båndlægges, når han finder dette *stemmende med arvingens tarv*.

Arvingen kan forlange bestemmelsen om båndlæggelse tilsidesat, såfremt han *godtgør*, at han er i stand til på *forsvarlig måde at råde* over arven på egen hånd, § 59, stk. 1. Men båndlæggelsen kan dog ikke ophæves for tiden før arvingens fyldte 25. år, § 59, stk. 2. En begæring om tilsidesættelse må fremsættes snarest muligt for skifteretten, eller hvor arvingen ikke er fyldt 25 år, snarest muligt efter 25-års alderens indtræden. Skifteretten afgør spørgsmålet om frigivelse efter forholdene, som de er ved arvefaldet, eller dog ved arvingens fyldte 25. år. Praksis om tilsidesættelse er temmelig liberal.⁷ Reglen i § 59 kan ikke anvendes for båndlagt friarv.

Hvis arven er af *ringe værdi* (efter praksis for tiden ca. 50.000 kr.), kan justitsministeriet efter § 58, stk. 2, i alle tilfælde fritage for båndlæggelsen, men reglen kan ikke anvendes, efter at båndlæggelsen er iværksat.

Den båndlagte kapital skal efter § 61 *placeres* i en godkendt forvaltningsafdeling i et pengeinstitut, der *forvalter* kapitalen for arvingen.

Arvingen kan *ikke selv råde* over den båndlagte kapital i levende live, men alene hæve renten. Dispositioner i strid hermed er ugyldige, § 62, stk. 1.

Arvingens *kreditorer* kan i almindelighed ikke, så længe arvingen lever, *søge fyldestgørelse* i den båndlagte kapital eller i den uhævede rente indtil 6 måneder efter forfaldsdagen, § 62, stk. 2. Herfra gøres undtagelse, hvis kravet rejser sig af en forsætlig eller uagtsomt forvoldt skade på person eller gods, idet retten i så fald ved dom kan bestemme, at erstatningen skal udredes af de båndlagte midler, § 62, stk. 4.

Den båndlagte arv er særeje, medmindre andet er bestemt ved testamentet, § 62, stk. 3, se nærmere foran § 14.III.2.b.

Arvingen kan råde over den båndlagte kapital ved testamentet.

Båndlæggelsen kan ved testamentet *gøres tidsbegrænset*, men ophører i øvrigt ellers senest ved arvingens død, idet kapitalen så udbetales til dødsboet.

Efter § 63 kan justitsministeriet eller den, der særligt bemyndiges dertil, tillade, at der sker frigivelse af den båndlagte kapital, når det er en *velfærdssag* for arvingen. Mange kapitaler

2. Retsvirkninger

3. Ophør

7. Se f.eks. UFR 1968.543 Ø, UFR 1972.694 Ø og UFR 1975.886 Ø.

Båndlæggelse

forsvinder ret hurtigt ved sådanne frigivelser, idet frigivelsespraksis er temmelig liberal.

Justitsministeriet har derudover i de senere år i enkelte tilfælde anvendt reglen i arvelovens § 69 om *permutationsret* til at frigive en båndlagt kapital, også hvor det drejede sig om båndlagt tvangsarv. Betingelsen for en sådan frigivelse er, at hensynet til arvingens tarv nu taler derfor, navnlig fordi forholdene har ændret sig.

4. Særligt om båndlæggelse af fast ejendom

Såfremt arvingen samtykker deri, kan båndlæggelsen af tvangsarv med justitsministeriets samtykke ske i fast ejendom, § 61, stk. 2. Dette kan foregå på den måde, at hele ejendommen udlægges arvingen som båndlagt arv, eller ved, at ejendommen købes kontant for de båndlagte midler. Båndlæggelsen effektueres i sådanne tilfælde ved, at der *tinglyses en deklaration* på ejendommen, om at den ikke uden justitsministeriets samtykke kan afhændes eller pantsættes, og at der ikke kan foretages retsforfølgning mod ejendommen. Hele ejendommen er så båndlagt.

Arvingen kan imidlertid også få tilladelse til at placere båndlagte midler i ejendommen, derved at han f.eks. køber ejendommen for en udbetaling af de båndlagte midler, imod at tinglyse et pantebrev, der derefter indlægges til bestyrelse som båndlagt; kun den del af ejendommen, der svarer til pantebrevets plads, er i så fald båndlagt.⁸

B. Båndlæggelse af friarv

Arv, der ikke er tvangsarv, kan båndlægges ved testamente, og § 65 i arveloven fastsætter som udfyldningsregel, at reglerne om båndlæggelse af tvangsarv med visse modifikationer gælder tilsvarende for båndlagt friarv. Arvingen kan dog aldrig få båndlæggelsen af friarven ophævet af skifteretten efter reglerne i §§ 59-60. Testator kan ved friarv f.eks. bestemme, at renterne ikke skal udbetales, men lægges til kapitalen, og der kræves ikke samtykke fra arvingen til at båndlægge fast ejendom. Ønsker arvingen ikke at overtage en arv på sådanne vilkår, må han afstå fra sin ret til arven.

V. Testamenters fortolkning

Ved en gensidigt bebyrdende kontrakt skabes der ret og pligt for begge kontrahenterne, og der må derfor ved de fortolkningsprincipper, der opstilles, tages hensyn til begge sider. Det

8. Også mellemformer, hvor der købes en behæftet ejendom med tinglysning af deklaration, er imidlertid blevet tilladt i praksis.

afgørende ved fastlæggelsen af aftalens nærmere indhold bliver derfor en såkaldt *objektiv fortolkningsmetode*, hvor vægten lægges på kontraktsbestemmelsens naturlige forståelse efter gængs sprogbrug, hvorimod der ses bort fra en af parternes subjektive forståelse og vilje, dersom denne ikke er kommet til udtryk i kontraktens ordlyd eller iøvrigt er blevet forstået af den anden part.

Den, der indsættes i et testamente, yder ikke nogen modpræstation. Hensynet til hans opfattelse må derfor vige for testators ønsker og interesse i en bestemt udlægning af testamentets ord. Testamentsfortolkningens hovedprincip er derfor den *subjektive fortolkning efter viljesprincippet*, d.v.s. testators formodede vilje.⁹ Hos os er dette princip gennemført rent, således at beviset for testators vilje ikke blot kan udfindes ved en fortolkning af testamentets ordlyd, men også på anden måde, ved bevisførelse om, hvad testator virkelig tilsigtede med testationen, f.eks. ved afhøring af den advokat, der konciperede testamentet for testator. Som et eksempel fra praksis kan nævnes, at testator har bestemt, at hans døtres arv skal være sær-eje. Ved testators død er den ene datter død efterladende sig en datter, altså testators barnebarn. Testator har før sin død spurgt sin advokat, om barnebarnets arv nu bliver sær-eje i kraft af bestemmelsen om, at datterens arv skulle være sær-eje, og advokaten har fejlagtigt svaret ja. Advokatens retsvildfarelse bevirker imidlertid, at testator nu undlader at oprette en kodicil, og domstolene har for nylig i et sådant tilfælde fortolket testamentet således, at barnebarnets arv var blevet sær-eje.¹⁰

subjektiv
fortolkning

motivvildfarelse

Grundsætningen om fortolkning af testamenter efter viljesprincippet har også fundet udtryk i arveloven; § 53, stk. 2, udtaler nemlig, at har en testamentarisk bestemmelse ved fejlskrift eller anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet, skal den dog gennemføres efter sin rette mening, hvis denne kan udfindes. En sådan fortolkning kan altså endog gå direkte mod testamentets ordlyd. Har testator således ved et notartestamente indsat sin niece, Ellen, men ment sin niece, Elna, og kan dette bevises med den fornødne sikkerhed, er indsættelsen af Ellen ugyldig, og ved fortolkning opnås, at indsættelsen af Elna er gyldig, og altså også i gyldig form, således at en protest imod, at indsættelsen er formløs, skal forkastes.

AL § 53, stk. 2

erklærings-
vildfarelse

9. Dette gælder også ved fortolkning af gaveløfter, se Bind I, § 21.

10. UfR 1980.232 V.

Dødsgaver

bristende
forudsætninger

Det samme princip finder anvendelse, hvor forholdene først har ændret sig efter testamentets oprettelse. I en ældre dansk sag havde en testator bestemt, at der skulle købes en plads til hans svoger i Vartov, så hans alderdom kunne være sikret. Det viste sig, at svogeren ikke opfyldte betingelserne for optagelse. Arvingerne gjorde gældende, at indsættelsen så måtte falde bort. Men retten bestemte, at der skulle købes en livrente for det beløb, som pladsen i Vartov ville have kostet, idet det antoges, at formålet – forsørgelsen – havde været vigtigere for testator end måden, det skete på.¹¹

legatarer

Som det nærmere omtales nedenfor § 25.I, kan der i et testamente indsættes *legatarer*, der ikke har nogen bestemmelsesret i dødsboets anliggender, men alene tillægges ret til at få udlagt legatet. Der kan enten være tale om et *sumlegat*, hvor den indsatte skal have en bestemt sum penge, eller om et *tingslegat*, hvor den indsatte skal have en bestemt genstand, fast ejendom, løsøre, værdipapirer o.s.v.

sumlegatar
tingslegatar

Som hovedregel falder et *tingslegat* bort, når det legerede ikke findes i boet, idet den indsatte ikke får vederlag i penge i stedet; der kræves særlige holdepunkter for at antage, at det har været testators ønske, at legataren får det, der er indvundet ved salg, ombytning eller på anden måde, f.eks. som brandforsikringssum. Ønsker tingslegataren ikke at modtage den pågældende genstand, kan han som udgangspunkt heller ikke få en pengesum i stedet.

reduktion

Viser det sig, at der ikke i boet er tilstrækkelige aktiver til at udrede alle legater, og har testator ikke fastsat en rækkefølge, hvori legaterne skal opfyldes, løses problemet derhen, at tingslegaterne udredes fuldtud før sumlegaterne, og ved at sumlegaterne derefter reduceres forholdsmæssigt.

VI. Dødsgaver og dødslejegaver

dødsgaver

En *døds gave* er – som nævnt foran under I. – en gavedisposition, der først er bestemt til opfyldelse ved giverens død. Den adskiller sig fra et testamente ved, at dispositionen ikke er ensom og derfor ikke frit genkaldelig, men tværtimod bindende for afgiveren. § 70 i arveloven bestemmer på grund af den ellers nærliggende mulighed for at omgå testamentsreglerne – og navnlig reglerne om tvangsarv – at lovens regler om testamenter finder tilsvarende anvendelse på sådanne gaver. Heri ligger især, at formkravene for oprettelse af testamenter og reglerne

11. UfR 1878.1041.

om testationskompetencen kan anvendes til anfægtelse af døds-gaver.

Ved en *dødslejegave* er gaven ofte ikke bestemt til først at blive opfyldt ved giverens død. Den bliver netop ofte opfyldt straks inden døden. Men her bevirker dette, at arveladeren var klar over, at han led af en så alvorlig sygdom eller var så alvorligt svækket, at han efter al menneskelig beregning ville dø i løbet af kort tid, at hans motiv til for sin egen skyld at holde sammen på formuen let kan fortone sig. § 70 bestemmer derfor også, at testamentsreglerne skal gælde for sådanne gaver.

dødslejegaver

Det centrale ved livsforsikringsinstituttet er, at forsikringstageren indbetaler et indskud eller en løbende præmie og får udstedt en police, hvorved selskabet forpligter sig til at udbetale *forsikringssummen*, når den aftalte forsikringsbegivenhed indtræder. Er denne nu aftalt til at være forsikringstagerens død, kan testamentsreglerne for så vidt omgås, som forsikringstageren i policen kan indsætte en begunstiget, der ved forsikringsbegivenhedens indtræden får umiddelbar ret til udbetaling af forsikringssummen, der altså ikke tilfalder forsikringstagerens dødsbo; dette sidste sker derimod, hvor ingen begunstiget er indsat. Livsforsikring har vundet meget stor udbredelse, navnlig i de seneste 10-20 år, vistnok især fordi betaling af indskud og præmie har givet adgang til betydelige indkomstskattefradrag hos forsikringstagerne.

VII.

Livsforsikring

Indsættelse af en begunstiget kan ske som en *genkaldelig* begunstigelse. I dette tilfælde er der ikke tale om nogen livsgave, fordi forsikringstageren til enhver tid frit kan tilbagekalde begunstigelsen. Da denne ret ikke går over til hans arvinger eller hans dødsbo, er det klart, at tvangsarvingernes ret kunne gøres illusorisk. Forsikringsaftalelovens § 104, stk. 2, bestemmer derfor, at har forsikringstageren indsat en genkaldeligt begunstiget, som ikke er hans tvangsarving, og efterlader han sig ægtefælle eller livsarvinger, skal forsikringssummen for så vidt angår de nævnte personers ret til boslod og tvangsarvelod, behandles som tilhørende dødsboet og som tillagt den begunstigede ved testamente. Reglen gælder dog ikke, hvor en tvangsarving er indsat som genkaldeligt begunstiget, hvorfor der for så vidt kan ske en tilsidesættelse af de øvrige tvangsarvingers ret.

genkaldelige
begunstigelser

Er begunstigelsen gjort uigenkaldelig, kan anfægtelse heller ikke ske efter § 104, stk. 2. Men her kan forsikringstageren jo heller ikke selv tilbagekalde retten. Reglen i arvelovens § 70 om døds-gaver er til gengæld i praksis anvendt på en uigenkaldelig-

uigenkaldelige
begunstigelser

Livsforsikring

hedsindsættelse foretaget på dødslejet. Begunstigelser gøres uigenkaldelige, ved at forsikringstageren over for den begunstigede giver afkald på at tilbagekalde begunstigelsen, forsikringsaftalelovens § 108, stk. 2. Dette kan ske mundtligt eller skriftligt. Policens overlevering til den begunstigede anses i almindelighed som et afgørende bevis for uigenkaldelighed.

§ 23 Arvingen skal overleve arveladeren

Det er en selvfølgelig ting, at arvingens udsigt til at arve falder væk, såfremt han ikke overlever arveladeren. Sætningen fremgår af AL § 5. Den nærmere praktiske gennemførelse af denne grundregel har imidlertid givet anledning til opstilling af forskellige, især bevistekniske lovregler.

Bevis for arveladerens død vil i almindelighed let kunne føres ved fremlæggelse af dødsattest. Hvor der ikke kan tilvejebringes en sædvanlig *dødsattest*, kan en domstol – også efter gennemførelsen af loven om borteblevne – på basis af vidneførsel undertiden *statuere*, at en person *er død*. Dette vil f.eks. kunne være praktisk for personer, som er døde i koncentrationslejr, som er faldet under kamp i krig, eller som er forlist med eller faldet over bord fra et skib under omstændigheder, hvor de ikke længere kan være i live.

Men under særlige omstændigheder, f.eks. når en mand blot pludselig *er forsvundet*, og der i lang tid intet er hørt fra ham, eller et skib, som han var ombord på, må antages at være gået under, vil det ikke være muligt at føre tilstrækkeligt bevis for hans død; han kan faktisk være i live. Ikke desto mindre vil formodningen ofte i høj grad være imod, at han endnu skulle være i live. Vor lovgivning har derfor ved *lov om borteblevne* nr. 397 af 12. juli 1946 fastsat nogle særlige bestemmelser om sådanne borteblevne personer. Denne lov giver adgang til at få en alment virkende *dødsformodningsdom*, hvorved det fastslås, at den pågældende *skal anses for død*. En sådan dom har den virkning, at personen i alle relationer, hvor det måtte have praktisk interesse, præsumeres at være død på et ved dommen bestemt angivet tidspunkt. Loven giver i øvrigt i kapitel 1 bestemmelser om, hvorledes der skal forholdes med den forsvundnes formue, medens der endnu er uvished om hans skæbne, og i kapitel 2 om betingelserne for at opnå dødsformodningsdom og fremgangsmåden herved.

Hvis nogen må anses som bortebleven, skal der om fornødent beskikkes en værge for den borteblevne; er der en myndig ægtefælle, tilkommer det denne i forbindelse med værgen at bestyre den borteblevnes bodel uden tilsyn af myndigheder. Særjaget må bestyres af en særlig værge. Ægtefællen kan vel beskik-

I. Arveladerens død skal bevises dødsattest

andet bevis

lov om borteblevne

1. Midlertidig bestyrelse

Borteblevne

kes hertil, men står da under tilsyn af den sædvanlige tilsynsmyndighed.

Skifteretten bestemmer, hvorvidt formuen skal realiseres og provenuet indsættes i en godkendt forvaltningsafdeling, eller om den borteblevnes ejendele undtagelsesvis skal opbevares indtil videre og bestyres af værgeren. Mærkes må bestemmelsen i lovens § 2, stk. 3, hvorefter den borteblevnes indtægt og om fornødent selve formuen efter justitsministeriets nærmere bestemmelse kan bruges til underhold og uddannelse for børn eller ægtefælle m.fl.

2. Dødsformodningsdom betingelser

Når der er gået 10 år, siden den borteblevne sidst vides at have været i live, kan ægtefællen, arvingerne eller andre, der har retlig interesse der, ifølge lovens § 7 rejse sag til opnåelse af dødsformodningsdom.

Den almindelige frist på 10 år nedsættes dog ifølge § 6, stk. 2, til 1 år i to tilfælde, nemlig a), såfremt den borteblevne ved sidste efterretning om ham *var i livsfare*, idet f.eks. det skib, han var med, var i havsnød, eller der f.eks. er hørt nødsignaler fra det fly, han var ombord i, og b), såfremt der af andre grunde er en til *vished grænsende sandsynlighed* for, at han er død, f.eks. fordi det skib eller fly, som han var ombord i, er forsvundet.

3. Virkninger

Dommens virkning er som allerede berørt, at der nu består en i alle retninger virkende formodning for, at den borteblevne skal anses for død. Formuen falder i arv, livsforsikringer eller overlevelsesserter forfalder til udbetaling, ægtefællen kan indgå nyt ægteskab – uden først at skulle opnå skilsmisse, hvorved den legale arveret ville bortfalde, jfr. AL § 38, stk. 1 – og hans enke får krav på eventuel pension.

Med hensyn til spørgsmålet om, fra hvilken dag dødsformodningen skal regnes, indeholder loven nærmere regler. Dette skal ifølge § 13, stk. 2, være den sidste dag i den måned, hvori fristen efter § 6, stk. 1 eller 2, udløb, eller i de i § 6, stk. 2, nævnte tilfælde den dag, det er mest sandsynligt, at den borteblevne er død, hvis en sådan dag kan fastslås.

bortfald

Hvis det viser sig, at en bortebleven, over hvem der er afsagt dødsformodningsdom, alligevel er i live, *falder dommen uden videre bort*. Der kan da opstå forskellige spørgsmål, som loven i kapitel 4 giver regler om.

Om *ægtefællens stilling* bestemmer således § 23, at hvis den

bortblevnes ægtefælle efter dødsformodningsdommen har giftet sig igen, er det tidligere ægteskab endeligt opløst, uanset at den tidligere bortblevne lever. Har ægtefællen derimod ikke giftet sig, består ægteskabet med den hjemvendte vedvarende.

Den tidligere bortblevne kan ifølge § 17 efter dødsformodningens bortfald i 10 år fra den dag, fra hvilken dødsformodningen efter dommen regnes, *kræve sine ejendele* tilbage fra dem, der har fået dem udlagt som arv. Den frist, indenfor hvilken tilbagesøgning kan ske, vil altså i almindelighed blive 20 år fra det tidspunkt, da den bortblevne sidst vides at have været i live eller 10 år fra hans forsvinden under farlige omstændigheder. De nærmere regler om dette tilbagesøgningskrav indeholdes i § 18. Her skal kun fremhæves hovedreglerne, nemlig, *at* hver arving kun skal tilbagegive selve det modtagne, at de ikke skal tilsvare renter, som er forfaldet, før den hjemvendte fremsatte krav om at få sin formue tilbage, *at* en arving er fri for ansvar, hvis det modtagne er gået tabt uden hans skyld, og *at* flere arvinger ikke hæfter solidarisk, men kun pro rata. I modsætning hertil indtræder der, når arvingerne ved erhvervelsen har gjort sig skyldige i svig, erstatningspligt efter lovgivningens almindelige regler, jfr. lovens § 22. Dette betyder, at 10-års fristen efter § 17 ikke gælder, at arvingerne skal betale fuld erstatning for ting, der ikke tilbageleveres i uforringet stand, at de skal godtgøre oppebårne renter og frugter, og at de hæfter solidarisk.

Hvor det drejer sig om mindre formue, der ikke overstiger 2.000 kr., har man anset det for urimeligt at kræve sagsanlæg og dødsformodningsdom for at opnå skifte. I disse tilfælde hjemler lovens kapitel 3 derfor skifte uden dom, når der er gået 1 år, siden den bortblevne sidst vides at have været i live. Sådant skifte har imidlertid kun virkning for selve formuen. Den bortblevne anses ikke for død i andre relationer. Hans ægtefælle kan således ikke indgå nyt ægteskab uden at tage skilsmisdom eller dødsformodningsdom.

Når en bortblevnes formue i henhold til lovens § 2 har været bestyret i 20 år, uden at arvingerne har anlagt sag til dødsformodningsdom, påhviler det ifølge lovens § 24 skifteretten at indkalde den bortblevne og hans arvinger. Hvis den bortblevne ikke melder sig, men der møder arvinger efter ham, skiftes formuen, som om han var død ved 20-årsfristens udløb. Dersom ingen melder sig, tilfalder formuen staten.

4. Skifte uden dødsformodningsdom

a) Småformuer

b) Efter 20 år

II. Arvingen skal være i live. Bevisregler

Den, der skal arve en anden, må naturligvis have overlevet denne; først da har han endeligt erhvervet arven og vil i tilfælde af sin død overføre den videre til sine arvinger.

1. Ikke vished

Det må bevises, at arvingen har overlevet den afdøde, jfr. AL § 5. Er der *ikke vished* for, at en bortebleven person har overlevet afdøde – en søn er f.eks. i sin tid rejst til Amerika, og man har intet hørt fra ham siden, så at man ikke ved, om han er død eller levende – bliver der ifølge lov om borteblevne § 25 ikke afsat nogen arv til ham, men boet deles mellem de andre arvinger.

Er der *nogen sandsynlighed* for, at en arving har overlevet arveladeren, er der dog ved § 25, stk. 4, givet skifteretten en bemyndigelse til at slutte boet for de tilstedeværende arvingers vedkommende, medens den arv, som eventuelt vil tilfalde den fraværende arving, foreløbigt indsættes til bestyrelse i en godkendt forvaltningsafdeling som tilhørende boet. Senest 1 år efter skal skifteretten da optage spørgsmålet om udlodning af arven til endelig afgørelse.

Den forbigåede arving kan dog i 10 år fra dødsfaldet søge arven tilbage fra dem, til hvem den er blevet udlagt. Såfremt arvingen er død i dette tidsrum, får den, som herefter er berettiget til arven, samme ret, som arvingen ville have haft. På tilbagesøgningskravet finder de tidligere omtalte bestemmelser i §§ 18 og 22 anvendelse.

2. Vished

Haves der vished for, at en arving har overlevet arveladeren, men er hans opholdssted ukendt, eller er det umuligt at udbetale arven til ham, skal der derimod ifølge §§ 26 og 27 afsættes arv til ham, og der forholdes derefter med den afsatte arvelod på samme måde som ellers med en bortebleven persons formue, d.v.s. at den i overensstemmelse med lovens kapitel 1 behandles som umyndiges midler. Arvingens arvinger kan da – hvis de ikke kan føre bevis for hans død – kun komme i besiddelse af midlerne ved at opnå dødsformodningsdom efter de almindelige regler eller efter 20 års forløb ved skifterettens indkaldelse efter den særlige regel i § 24.

3. Samtidige dødsfald

Er to, som havde arveret efter hinanden, døde, uden at det vides, hvem der er død først, anses den ene ikke for at have overlevet den anden, AL § 5, stk. 2. Denne regel har praktisk betydning ved trafikulykker m.v. Oplyses det imidlertid, at den ene person blev dræbt på stedet, men at den anden f.eks. først døde

de på vej i ambulancen, har den sidstnævnte taget arv efter den første.

En vis udvidelse gælder efter § 5, stk. 1, for den, der er avlet forinden dødsfaldet, men først fødes senere. Her er det nok til at begrunde arveret, at den pågældende fødes levende. Reglen gælder direkte arv ifølge loven efter faderen – og efter moderen, hvor fødslen er sket ved kejsersnit – samt efter faderens slægt.

§ 24 Bortfald af arveret

Under denne overskrift samles forskellige regler om bortfald af arveadkomst, det være sig til ventendes arv – hvorved forstås udsigten til at arve – som til falden arv. Reglerne om tilbagekaldelse af testamenter er allerede omtalt foran § 22 III. I øvrigt kan retten til arv bortfalde ved arveafkald, gyldig bestemmelse om afkortning af arveforskud, forbrydelse af arveret, ved separation og skilsmisse og ved adoption.

I. Arveafkald

renunciative
arvepagter

I visse tilfælde bortfalder arveretten for dem, der efter lovens almindelige regler skulle arve.

En arving kan for det første selv have givet *afkald* på sin arveret. En sådan *renunciativ arvepagt* er efter arvelovens § 31 gyldig, når den af en myndig arving indgås *med arveladeren selv*, hvad enten arvingen har fået noget vederlag til gengæld for afkaldet, eller dette ikke er tilfældet, og afkaldet er, når ingen særlig indskrænkning er gjort, lige så bindende for udstederens børn og øvrige descendens som for ham selv.

dispositive
arvepagter

Derimod kan man ikke *over for en medarving* bindende give afkald på arv. Dette ville nemlig praktisk set ofte komme ud på det samme som at *overdrage* sin arveret til ham (f.eks. når den ene broder gav afkald til den anden), og overdragelsen af en arv, man har i vente, *dispositiv arvepagt*, er absolut forbudt. Det bestemmes herom i § 30, at en arving ikke kan sælge, pantsætte eller på anden måde overdrage den arv, han har i vente. I denne arv kan der heller *ikke søges fyldestgørelse* af arvingens kreditorer. Grunden hertil er for det første det ubehagelige, som der for arveladeren kan ligge i, at man således næsten købslår om ham, endnu medens han lever. Desuden er det en meget betænkelig disposition for arvingen selv, idet han let for øjeblikkelig at komme i besiddelse af penge kunne lade sig forlede til at sælge en måske anselig arv for den ubetydelighed, som der i reglen kun vil blive budt for et så usikkert aktiv; arven bliver jo f.eks. helt til intet, hvis overdrageren dør før den, han skulle arve.

II. Afkortning af arveforskud

Selv om arvingen ikke har givet noget formeligt afkald på sin arveret over for arveladeren, kan dog den arvelader, som har ydet en livsarving et *arveforskud*, på grundlag af en *aftale* med arvingen gyldigt træffe bestemmelse om, at forskuddet skal af-

kortes i arven. Sidestilles med en aftale må det navnlig også, at arvingen har modtaget beløbet på *vilkår*, at det skulle afkortes i arven. AL indeholder i §§ 32-35 nærmere regler om beregningen. Er der udbetalt mere end arven, kan det overskydende ikke forlanges tilbagebetalt af boet, medmindre arvingen særligt måtte have forpligtet sig dertil, § 34, stk. 2. I øvrigt lægges arveforskuddet til aktivmassen før beregningen af arvelodder og tvangsarv, § 35, stk. 1, og hvor et fællesbo skiftes, tillige ved beregningen af boslodder, § 35, stk. 2.

Når en person har begået en forsætlig overtrædelse af straffeloven, som har medført en andens død, kan det ved dom bestemmes, at han fortaber retten til at få arv, der var afhængig af den dræbtes død, og at hans arv efter en anden person ikke må forøges som følge af lovovertredelsen, § 36, stk. 1.

Har nogen forsøgt at dræbe en slægtning i opstigende linie, øvet vold mod eller groft fornærmet ham eller truet ham på strafbar måde, kan det efter den forurettedes begæring ved dom bestemmes, at arveretten efter ham frakendes den pågældende, § 36, stk. 2.

Den fradømte arveret kan helt eller delvis tilbagegives den dømte ved testamente, § 36, stk. 4.

Efter § 37 tager faderen og hans slægt ikke arv efter et barn uden for ægteskab, såfremt faderen ved avlingen har begået et forhold, for hvilket han ved dom er kendt skyldig efter borgerlig straffelovs §§ 216-223, d.v.s. voldtægt og andre kønsfrihedsforbrydelser.

En ægtefælles legale arveret efter den anden ægtefælle bortfalder ved dom eller bevilling til separation eller skilsmisse, AL § 38, stk. 1.

Har en adoption fundet sted efter adoptionsloven af 1956 eller efter loven af 1972, er den legale arveret mellem barnet og dets naturlige slægt bortfaldet. Dette gælder dog ikke barnets arveret, hvis der efter 1956-loven er blevet taget et forbehold om, at barnet bevarer arveretten efter sin naturlige slægt.

Arveretten bortfalder endvidere, når en ældre bevilling har fået eller får påtegning om, at den skal have virkning efter 1956-loven eller 1972-loven.

III. Forbrydelse af arveret

IV. Separation og skilsmisse

V. Adoption

§ 25 Skifte af dødsbo

I. Grundprincipper og begreber

Til en afdød persons dødsbo hører alle de *aktiver*, han ejede, fast ejendom, løsøre, værdipapirer, forsikringspolicer, immaterielrettigheder, rede penge o.s.v. Men de allerfleste mennesker har også forskellige *gældsposter*. Faste ejendomme er oftest behæftet med prioritetsgæld, og selv om aktiverne ikke direkte er pantsat til sikkerhed for afdødes gæld, består der alligevel en forbindelse mellem aktiverne og gælden, idet jo kreditorerne i tilfælde af, at arveladeren ikke havde betalt gælden rettidigt, kunne have foretaget retsforfølgning mod hans aktiver. At arveladeren havde aktiver, vil ofte have været en forudsætning for ydelse af kreditten. Denne forbindelse kan ikke uden videre brydes af ved dødsfaldet. Der må tværtimod tages hensyn til kreditorernes ret, inden aktiverne fordeles. Den materielretlige grundløsning er da også her den, at arvingerne kun arver *nettoformuen*, idet det er den, der deles og betales arveafgift af; kreditorerne skal altså principielt først dækkes, hvadenten de har forfaldne eller uforfaldne krav. Nu ville en slavisk efterlevn af dette materielretlige grundprincip ofte ikke føre til hensigtsmæssige løsninger, hverken for arvingerne eller for kreditorerne. Den kreditor, der har indskudt kapital i afdødes virksomhed, ønsker måske forholdet fortsat med en anden ledelse, og noget tilsvarende gælder for et realkreditinstitut, der har ydet lån i afdødes faste ejendom o.s.v. Arvingerne vil ofte ønske aktiver, der er belånt, udlagt til sig, i stedet for at aktivet må sælges, og provenuet benyttes til betaling af gæld. Undertiden kan forholdene være meget komplicerede, og de forskellige impliceredes ønsker mere eller mindre modstridende.

et bo
skifte
kontrol

Man kalder den samling af formuerettigheder og gældsforpligtelser, som afdøde efterlader sig, for hans *dødsbo*, og den afvikling, der skal foregå, for *skifte af boet*.

Dette skifte foregår i Danmark med en ikke ubetydelig *offentlig kontrol*, der forestås af *skifteretten*, ikke blot af hensyn til den rigtige beregning og oppebørsel af forskellige offentlige afgifter, men også for at påse, at ingen kreditorers eller arvingers ret går for nær.

flerstrengt
system

I øvrigt er systemet for dødsboskifte flerstrengt. *Vedgår arvingerne ikke gældsansvaret*, så de kommer til at hæfte for afdødes gæld, har kreditorerne bestemmelsesretten ved skiftet, og boet behandles ved skifteretten som et *offentligt skifte*, med

det primære formål at skaffe kreditorerne dækning, hvorefter et eventuelt overskud bliver delt mellem arvingerne. *Vedgår arvingerne gældsansvaret*, har de bestemmelsesretten i boet, der enten kan skiftes ved skifteretten som et offentligt skifte eller, når visse betingelser er opfyldt, udleveres til arvingerne til *privat skifte*. Endelig gælder der forskellige regler om *summeriske skifteformer* i småboer m.v. I stedet for offentligt skifte ved skifteretten kan afdøde endelig have anordnet *skifte ved eksekutor*, der så får boet udleveret af skifteretten og derefter forestår skiftebehandlingen under et vist tilsyn fra skifterettens side.

Fælles for alle skifteformerne er imidlertid, at dødsfaldet af begravelsesmyndigheden *anmeldes til skifteretten*, der registrerer dødsfaldet og derefter påser, at betingelserne for den ene eller anden skifteform er opfyldt.

For at skaffe klarhed over, hvem der er *arvinger*, foretager skifteretten efter anmeldelsen af dødsfaldet en nærmere undersøgelse deraf. Såfremt der er tvivl om, hvorvidt en person, der er arving, lever, eller hvis den pågældende ikke kan findes, kan skifteretten indkalde den eller de pågældende til at melde sig ved et såkaldt arveproklama i Statstidende. Melder de pågældende sig derefter ikke, forholdes der i overensstemmelse med reglerne i lov om borteblevne, der er gennemgået foran i § 23.

Den bestemmelsesret i dødsboer, der tilkommer arvingerne, når de har vedgået gældsansvaret, gælder kun for personer, der er egentlige arvinger, ikke for *legatarer*. Legatarer skal og kan således ikke vedgå boets gæld. Egentlige arvinger er nu først dem, der er arvinger i medfør af loven. Om en ved et testamente begunstiget person er arving eller legatar, må i første række afhænge af, hvad testamentet siger derom. Er der en sådan udtalelse, er sagen klar. Siger testamentet intet, er man henvist til fortolkning. Herom kan siges, at en testamentarisk begunstiget i almindelighed må betragtes som arving, når vedkommende er indsat til at arve enten hele boet eller en brøkdel deraf. Er der derimod ved testamentet tillagt bestemte ting, f.eks. en villa, et bibliotek eller en vis sum penge, vil den pågældende sædvanligt kun kunne anses som legatar. En sådan legatar har alene ret til at forlange udleveret eller udbetalt, hvad testamentet tillægger legataren, men har som anført ikke noget med selve boets bestyrelse at gøre; omvendt er den afdødes gældsforpligtelser legataren uvedkommende, uden for så vidt det må respekteres, at de eventuelt opfyldes af boet, forinden legatet udredes.

Indkaldelse af kreditorerne kan være nødvendig, dels i til-

anmeldelse af dødsfaldet

hvem er arvinger?

legatarer

kreditorerne

præklusivt
proklama

fælde, hvor gælden ikke vedgås, og kreditorerne derfor *skal* dækkes, dels hvor arvingerne ønsker at få overblik over, hvilken gæld der findes i boet. Sådant indkaldelse sker ved et proklama i Statstidende med et varsel på tre måneder, eller hvis der er oversøiske kreditorer, 6 måneder. Kreditorproklamaet er *præklusivt*, hvilket betyder, at den kreditor, der ikke anmelder sin fordring i boet inden proklamafristens udløb, mister sin ret over for boet, se nærmere skiftelovens §§ 20-22.

II. De enkelte skifteformer

A. Summariske skifteformer

I det følgende gennemgås de forskellige skifteformer kort med hovedvægten lagt på de materielretlige regler om kreditorernes stilling over for arvingerne, medens de mange processuelle regler om den nærmere fremgangsmåde i de forskellige former for skifte blot antydes.

1. Ejede intet

Efterlader afdøde sig ingen aktiver, sluttes boet med en konstatering deraf til skifteprotokollen. Dette vil sædvanligvis blive tilfældet, hvor afdøde var et lille barn.

2. Udlæg for begravelsesudgiften

Må det antages, at der i et dødsbo ikke findes midler til at dække andre udgifter end begravelsesudgifterne, kan skifteretten straks udlægge, hvad der findes i boet, til den, som har bekostet eller erklærer at ville bekoste begravelsen, skiftelovens § 10, stk. 1.

3. Udlæg af aktiver af ringe værdi

Efter skiftelovens § 10, stk. 2, kan aktiver, som ikke medgår til dækning af begravelsesudgifter, men som er af så ringe værdi, at de ikke kan dække omkostningerne ved en bobehandling, eller hvis værdi står i åbenbart misforhold til omfanget af det arbejde, som en bobehandling vil kræve, af skifteretten udlægges til den eller dem, som bekoster eller vil bekoste begravelsen, til afdødes efterladte eller til statskassen.

I de under 1-3 nævnte summariske skifteformer kommer ingen til at hæfte for afdødes gæld.

4. Udlæg efter skiftelovens § 57, stk. 1

Efterlader afdøde sig en ægtefælle, kan skifteretten, såfremt den skønner, at der under hensyn til den efterlevende ægtefælles særlige rettigheder intet bliver at udlodde til arvingerne, og ægtefællen erklærer at ville overtage ansvaret for afdødes

gæld, bestemme, at såvel fællesboet som afdødes særeje udlægges til ægtefællen, § 57, stk. 1.

Ægtefællens særlige rettigheder er her først og fremmest retten til suppleringsarv efter skiftelovens § 62 b, stk. 2, på indtil 50.000 kr., men også forlodsreglen i lovens § 62 a og reglen i § 62 b, stk. 1.¹

Den efterlevende ægtefælle kan, når betingelserne for at hensidde i uskiftet bo med førstafdødes livsarvinger er opfyldt, helt undgå skiftebehandling ved at begære boet udleveret til hensidde i uskiftet bo.²

Arvingerne kan skifte *privat* uden skifterettens medvirken. Hertil kræves, at alle arvingerne er *enige* derom, *myndige* og *til stede* her i landet, at de *vedgår* gældsansvaret, og endelig at arveladeren *ikke særligt har bestemt*, at der skal være *offentligt skifte*, enten ved skifteretten eller, hvad der hyppigere er truffet udtrykkelig bestemmelse om, ved en eller flere testamentseksekutorer, SL §§ 4-6.

Under det private skifte, om hvilket de nærmere regler findes i SL kap. 7, antages enhver arving at kunne forlange, at der udstedes præklusivt proklama til kreditorerne, og at disse fyldestgøres, førend boet deles; men kreditorerne har ikke den mindste sikkerhed for, at dette sker. Deres beskyttelse ligger ved privat skifte ikke i en fortrinsret til de efterladte midler, men alene i de enkelte arvingers ubetingede personlige ansvar. Denne ordning medfører da den fordel for kreditorerne, at de kan have udsigt til at blive dækket, selv om den afdødes bo måtte være insolvent, men rigtig nok som modstykke hertil den betænkkelige følge, at de, når omvendt arvingerne viser sig usolide, kan tabe den sikkerhed for deres krav, som de ville have haft hos den afdøde selv og i hans bo, såfremt dette var blevet holdt for sig selv. Der antages nemlig i almindelighed ikke i vor ret at tilkomme en arveladers kreditorer nogen »jus separationis«, d.v.s. en ret til at forlange arvemidlerne holdt adskilt fra den enkelte arvings egen formue. Kun hvor en *arving allerede måtte være erklæret konkurs* i det øjeblik, arven falder, og konkursboet vil tiltræde arven, har loven gjort undtagelse herfra, idet den bestemmer, at boet i dette tilfælde som hovedregel skal behandles af skifteretten, således at gældsansvaret for fallenten

B. Uskiftet bo

C. Privat skifte

betingelser

skiftereglerne

1. Reglerne er omtalt foran i § 21.II.C.1-2.

2. Reglerne er mere indgående omtalt i § 21.III.

undgås, altså som gældsfragåelsesbo, hvorved den afdødes kreditorer får en sikret adgang til at holde sig til de efterladte midler, jfr. nedenfor D. Vedgåelse af gælden kan dog efter konkursloven af 1977 § 35, stk. 1, 2. pkt., ske, hvor den skifteret, der behandler konkursboet, giver sit samtykke, og medarvingerne forpligter sig til at skadesløsholde konkursboet for ethvert tab. Reglen i § 35, stk. 1, 2. pkt. kan på grund af ML § 48 herefter ikke anvendes, hvor der er en umyndig medarving.

hæftelse for
gælden

Den beskyttelse, kreditorerne ved privat skifte har i arvingernes personlige ansvar, er som hovedregel en *personlig, proratarisk* hæftelse for arvingerne, SL § 81, jfr. § 53. Den proratariske hæftelse er i forhold til arvingernes arveret, f.eks. to sønner hver for 1/2, og hvis den ene søn er død, men har efterladt sig to børn, hæfter den overlevende søn for 1/2, og hvert af børnebørnene for 1/4 af hver gældspost, eller hvor der er en ægtefælle og livsarvinger, vistnok i forhold til ægtefællens bos- og arvelod og arvingernes arvelod. Men i nogle praktiske tilfælde indtræder der solidarisk ansvar, så at hver arving kan søges for hele gælden. Dette gælder nemlig efter § 53:

1° Om al den gæld, der har været anmeldt og krævet betalt i boet forinden dets deling, men som ikke er blevet dækket.

2° Når arveladeren i den kontrakt, han i sin tid har indgået, har forpligtet sine arvinger »en for alle og alle for en«; en sådan klausul er f.eks. optaget i de af justitsministeriet godkendte formularer til pantebreve og i pengeinstitutternes lånedokumenter.

3° Når afdøde har været regnskabspligtig for »kongens penge« (statsmidler), »børnepenge« (f.eks. som værge), »fattiges penge eller kirkepenge«, og arvingerne har delt boet uden først at afgøre denne gæld.

D. Offentligt skifte

1. Ikke- vedgåelsesboer

Der kræves altid en positiv akt fra arvingernes side, for at gældsansvaret kan komme til at påhvile dem. Når nemlig arvingerne slet ikke selv befatter sig med boet, men ganske overlader dets behandling til skifteretten, tilkommer der dem det såkaldte *beneficium inventarii*, hvorefter der intet gældsansvar påhviler dem ud over, hvad boets midler er i stand til at dække; i disse midler har på den anden side den afdødes kreditorer en tilsikret adgang til at søge sig fyldestgjort for deres krav, SL §§ 16-18. Boet behandles da som *offentligt gældsfragåelsesbo* efter de nærmere regler i skiftelovens kapitel 3 enten ved skifteretten eller ved testamentseksekutorer. Skifteretten eller ekse-

kutor sørger for, at kreditorerne indkaldes ved *præklusivt proklama* og betales, for så vidt det kan ske ved boets midler, medens det eventuelle overskud fordeles mellem arvingerne. Skulle der senere undtagelsesvist dukke et ikke prækluderet krav op, kan arvingerne alene tvinges til at udlevere, hvad de har modtaget, men i intet tilfælde ifalde et personligt ansvar derudover.

Er boet *insolvent*, dækkes kreditorerne efter *konkursordenen*, jfr. konkurslovens §§ 93-99. Det insolvente dødsbo kan i øvrigt erklæres konkurs, når en fordringshaver ønsker det, Kkl § 19, stk. 1, hvilket kan være af betydning for at åbne mulighed for omstødelse; det behandles i så fald som konkursbo efter konkurslovens regler.

Hvor boet ikke udleveres til privat skifte, men behandles som *offentligt* ved skifteretten eller ved en eksekutor, og der fra samtlige arvinger foreligger en udtrykkelig erklæring om, at de *vedgår gælden*, behandles boet som offentligt gældsvedgælsesbo efter reglerne i skiftelovens kapitel 4 ved skifteretten eller ved testamentseksekutorer. Denne skiftebehandling tilsigter væsentligt kun at opgøre forholdet mellem arvingerne indbyrdes, medens man kun i ringe grad sørger for, at kreditorerne bliver betalt, da de jo har arvingerne personligt at holde sig til. Kreditorerne behøver i almindelighed slet ikke at indkaldes, medmindre *én* arving ønsker det, men de, der melder sig, kan dog forlange at blive fyldestgjort, eller at der stilles dem sikkerhed, førend boet deles, SL § 52.

Den væsentligste beskyttelse har kreditorerne her som ved privat skifte i arvingernes hæftelse for gælden, og de nærmere regler herom er i øvrigt som ved det private skifte.

Når afdøde i sit testamente har truffet bestemmelser derom, skiftes boet ikke ved skifteretten, men ved en eller flere testamentseksekutorer. Reglerne om arvingernes og kreditorernes stilling er, da eksekutorboer som nævnt behandles efter reglerne om offentligt skifte efter skiftelovens kapitel 3 eller 4, som de ovenfor nævnte regler om ikke-vedgælsesboer eller offentlige vedgælsesboer.

Afdødes bodel og særeje skiftes efter lovens almindelige regler om summarisk skifte, privat skifte eller offentligt skifte.

Den efterlevende ægtefælles bodel skiftes altid efter reglerne i skiftelovens kapitel 5. Ægtefællen beholder normalt rådighede

2. Offentlige vedgælsesboer

3. Eksekutorboer

E. Dødsboer, hvor der er en efterlevende ægtefælle

Dødsboskifte

den over bodelen under skiftet. Arvingerne efter førstafdøde kommer ikke til at hæfte for den længstlevende ægtefælles gæld, men ægtefællens kreditorer kan også under skiftet holde sig til ægtefællen, som om intet skifte fandt sted.

Længstlevendes særeje kan inddrages under skiftet i den udstrækning, det er nødvendigt til fyldestgørelse af vederlagskrav efter ÆRL § 23 – eller hvor hensiddet i uskiftet bo har fundet sted – efter AL § 21.

Har den længstlevende ægtefælle siddet i uskiftet bo, behandles hele det uskiftede bo i øvrigt efter reglerne i SL kapitel 5.

III. Arveafgift

Reglerne om arveafgift findes i lovbekendtgørelse nr. 443 af 28. september 1972, med senere ændringer om afgift af arv og gave. Afgiftsstørrelsen er dels afhængig af arvingens relation til arveladeren, dels progressiv.

Såfremt arven tilfalder arveladerens

- a) ægtefælle (også den fraseparerede eller fraskilte),
- b) afkom,
- c) stedbørn og disses afkom,
- d) afdødt barns eller stedbarns ægtefælle (ikke den fraseparerede eller fraskilte),
- e) søskende, der har haft fælles bopæl med arveladeren i de sidste 10 år før dødsfaldet, forudsat at både arveladeren og arvingen ved dødsfaldet var ugifte (herunder fraseparerede, fraskilte, enker og enkemænd),
- f) forældre, såfremt arveladeren var ugift (herunder frasepareret, fraskilt, enke eller enkemand) og ikke var fyldt 21 år,
er afgiften efter § 2 A:

Arveloddens størrelse i kr.		Afgiften	
1. Ikke over	8.000	0 kr.	
2. Over	8.000 men ikke over 10.000	100 kr. af	8.000 kr. og 2 pct. af resten
3. Over	10.000 men ikke over 20.000	140 kr. af	10.000 kr. og 3,5 pct. af resten
4. Over	20.000 men ikke over 50.000	490 kr. af	20.000 kr. og 5 pct. af resten
5. Over	50.000 men ikke over 100.000	1.990 kr. af	50.000 kr. og 8 pct. af resten
6. Over	100.000 men ikke over 200.000	5.990 kr. af	100.000 kr. og 13 pct. af resten
7. Over	200.000 men ikke over 500.000	18.990 kr. af	200.000 kr. og 18 pct. af resten
8. Over	500.000 men ikke over 1.000.000	72.990 kr. af	500.000 kr. og 24 pct. af resten
9. Over	1.000.000	192.990 kr. af	1.000.000 kr. og 32 pct. af resten

Hvis den arv, der tilfalder arveladerens ægtefælle, ikke overstiger 100.000 kr., er arven fritaget for afgift. Er ægtefællens arv over 100.000 kr., men under 160.000 kr., svares afgiften med 90 kr. af 100.000 kr. og 13% af resten. Er arven 160.000 kr. eller derover, men under 250.000 kr., svares afgiften med 7.890 kr. af 160.000 kr. og 14% af resten. Er arven 250.000 kr. eller derover, men under 500.000 kr. svares afgiften med 20.490 kr. af 250.000 kr. og 19% af resten. Er arven 500.000 kr. eller derover, men under 1.000.000 kr., svares afgif-

§ 25. III.

ten med 67.990 kr. af 500.000 kr. og 25% af resten. Er arven 1.000.000 kr. eller derover, svares afgiften efter foranstående skala.

For *faste samlivsforhold* gælder reglen i § 3, stk. 6, hvorefter finansministeren kan tillade, at arveafgiften svares efter en lavere afgiftsklasse, når arvingen ved arveladerens død i længere tid har hørt til dennes husstand eller været økonomisk afhængig af ham. Har arvingen i de sidste 5 år før arveladerens død hørt til dennes husstand, eller været økonomisk afhængig af ham, og arvelodden ikke overstiger 2.000 kr., bortfalder arveafgiften.

Tilfalder arven arveladerens forældre eller deres afkom, som ikke falder ind under A, samt når arven tilfalder arveladerens stedforældre, svares arveafgift af arvelodden efter følgende skala, *lovens § 2 B*:

Arveloddens størrelse i kr.				Afgiften	
1. Ikke over	2.000				10 pct.
2. Over	2.000	men ikke over	5.000	200 kr. af	2.000 kr. og 12 pct. af resten
3. Over	5.000	men ikke over	10.000	560 kr. af	5.000 kr. og 15 pct. af resten
4. Over	10.000	men ikke over	20.000	1.310 kr. af	10.000 kr. og 20 pct. af resten
5. Over	20.000	men ikke over	50.000	3.310 kr. af	20.000 kr. og 25 pct. af resten
6. Over	50.000	men ikke over	100.000	10.810 kr. af	50.000 kr. og 33 pct. af resten
7. Over	100.000	men ikke over	200.000	27.310 kr. af	100.000 kr. og 42 pct. af resten
8. Over	200.000	men ikke over	500.000	69.310 kr. af	200.000 kr. og 55 pct. af resten
9. Over	500.000	men ikke over	1.000.000	234.310 kr. af	500.000 kr. og 68 pct. af resten
10. Over	1.000.000			574.310 kr. af	1.000.000 kr. og 80 pct. af resten

Når arven tilfalder andre slægtninge af arveladeren eller med ham ubeslægtede, svares arveafgift af arvelodden efter følgende skala, *lovens § 2 C*:

Arveloddens størrelse i kr.				Afgiften	
1. Ikke over	1.000				15 pct.
2. Over	1.000	men ikke over	2.000	150 kr. af	1.000 kr. og 18 pct. af resten
3. Over	2.000	men ikke over	5.000	330 kr. af	2.000 kr. og 22 pct. af resten
4. Over	5.000	men ikke over	10.000	990 kr. af	5.000 kr. og 27 pct. af resten
5. Over	10.000	men ikke over	20.000	2.340 kr. af	10.000 kr. og 32 pct. af resten
6. Over	20.000	men ikke over	50.000	5.540 kr. af	20.000 kr. og 38 pct. af resten
7. Over	50.000	men ikke over	100.000	16.940 kr. af	50.000 kr. og 48 pct. af resten
8. Over	100.000	men ikke over	200.000	40.940 kr. af	100.000 kr. og 58 pct. af resten
9. Over	200.000	men ikke over	500.000	98.940 kr. af	200.000 kr. og 68 pct. af resten
10. Over	500.000	men ikke over	1.000.000	302.940 kr. af	500.000 kr. og 79 pct. af resten
11. Over	1.000.000			697.940 kr. af	1.000.000 kr. og 90 pct. af resten

Afgiften forfalder til betaling 4 uger efter, at der er givet den afgiftspligtige eller dennes repræsentant meddelelse om den beregnede afgift, med sidste rettidige betalingsdag 14 dage senere.

Stikordsregister

- Ad hoc værge 35, 115, 210
- Adoption 199
- arveret 203, 263
  - betingelser 200
  - eget barn 200, 216
  - indgåelse ..... 199 ff
  - ophævelse ..... 204 f
  - papirløses adoption 216
  - retsvirkninger ..... 202 ff
  - samtykke 201
  - slægtskab 58
  - stedbarn 200
  - tilblivelsesmangler 205
  - værgemål 33
- Adoptionsformidling 201
- Adoptionsloven 57, 199
- Adoptionsnavn 200
- Adoptivbørn
- forhold til egen slægt ..... 203 f, 205
  - navn 202
  - værger 33
- Afbetalingskøb, umyndiges 30, 46
- Afsoning 77, 152, 194
- Aftaler
- arbejde ..... 29 f, 70
  - forældremyndighed 141
  - i papirløse samlivsforhold 209, 211, 213
  - i ægteskab 87, 117, 167
  - ugyldige ..... 21 f, 24
- Agnater 59
- Alder
- adoption ..... 200 f, 205
  - arbejdsaftaler ..... 29 f, 70
  - erhvervende retshandler 29
  - erstatningsansvar ..... 53 f
  - myndighed 23, 70, 185
  - ophævelse båndlagt tvangs-
arv 250
  - pengereglen 31
  - råden, arv 31
  - -, gave 31
  - -, selverhverv 30
  - skifte af uskiftet bo 234
  - testamentsvidner 241
  - testationsalder 239
  - umyndiggørelse 23, 26
  - ægteskab 62
  - ændring efternavn 197, 198
- Anerkendelseslæren 183
- Anfægtelighed, ved testamente. 238, 239, 245, 246, 248, 254 f
- Anmeldelsespligt, ved fødsler .. 189
- Anonyme adoptioner 199
- Anonymt samtykke 201
- Ansvarsforsikring 54
- Antenuptiale ægtepagter 94, 122
- Antropologiske målinger ..... 179 f
- Arbejdsaftaler 37
- erstatningsansvar 30
  - lavvægede 48
  - mindreårige 29
  - umyndiggjorte 30
- Arv
- båndlæggelse ..... 97, 250 ff
  - forlodsregler, ægtefælle 230
  - forlodsret, børn 224
  - i uskiftet bo, skifte 158
  - legal ..... 222 f, 228 f
  - suppleringsarv, ægtefælle .. 224
  - særeje 96, 97, 251
  - tilbagesøgningskrav, borte-
blevne 259, 260
  - til staten 227
  - tvangsarv ..... 223 f, 228 f
  - ventendes 262
- Arveafgift 214, 219, 270
- Arveafkald 262
- Arvebiologisk bevis ..... 179 f
- Arveforskud 262
- afkortning 263
- Arvefølge ..... 222 ff
- Arveklasser (1 til 5) ..... 222 ff
- Arveladers død 257
- Arvelod ..... 222 f, 234 f
- Arveloven ..... 220 f
- Arvens fordeling ..... 222 ff
- Arvepagter 247, 249
- Arveproklama 265
- Arveret
- adoptivbørn ..... 203 f, 263
  - bortfald ..... 262 f
  - børn uden for ægteskab ... 226
  - forbrydelse af 263

Stikordsregister

- papirløs samlever 214
- samtidige dødsfald 260
- slægtninges ..... 222 ff
  - - kvalitativ ..... 226 ff
  - - kvantitativ ..... 222 ff
- ægtefællers
  - - kvalitativ 235
  - - kvantitativ ..... 228 ff
- Arveretlige regler 218
- Arveretsforbehold 203
- Arveudlæg 227
- Arveudlægsregler 218
- Arving, i live 257, 260
- Ascendenter 58
- Avlingstid 178

- Begunstigelser**
  - livsforsikringer
    - - genkaldelige 97, 255
    - - uigenkaldelige 97, 255
  - testamente
    - - genkaldeligt 237
    - - uigenkaldeligt 237, 245
- Beneficium inventarii** 268
- Beruselse**
  - ansvar 55
  - kontrakt 50
  - umyndiggørelse 27
  - ægteskabs indgåelse 67, 168
- Betænkning nr. 985/1983 om forældremyndighed og samværsret** 175, 185, 215, 216
- Bevilling**
  - betingelser 139
  - fremgangsmåden 140
  - separation 132
  - skilsmisse 132
  - ugyldig 144
- Bevis, død** 257
- Bidrag**
  - aftalte 144, 145, 166, 209
  - bortfald 165
  - fastsatte 143, 145, 166, 209
  - forskudsvis betaling 77
  - inddrivelse ..... 77 f, 152
  - samliv uden ægteskab 211
  - varighed 149
  - ægtefælle ..... 77, 142, 147 f, 171
  - ændring ..... 77, 165 f, 171
- Bidragfastsættelse** 148, 152
- Bigami** 72, 137, 168
- Blodskam** 168
- Blodtypebevis** ..... 179 f
- Blodtypestatistiske vurderinger** 181
- Bodel**
  - anpart i interessentskab ... 92
  - begreb 80, 86
  - bevis ..... 86, 88 f, 90, 96, 109, 120
  - bryllupsgaver 87
  - efter samlivgenoptagelse .. 94
  - fortegnelse 90
  - gaver mellem ægtefæller ... 87, 118 ff
  - husholdningspenge 88
  - ideel anpart, sameje ..... 90 f
  - lømpepenge 88
  - opdeling i 86
  - ophør ..... 100, 153 ff
  - påklædningspenge 88
  - stiftelse 86, 103
  - surrogation ..... 88 f
  - ved skifte 100
- Bodeling** ..... 80, 153 f
  - aftale ..... 84 f, 95
  - kvalitative regler ..... 163 f
  - kvantitative regler ..... 161 ff
  - skævdeling 85, 162
  - omstødelse 169
  - ændring 167
- Bonus pater familias** 53
- Bopæl** ..... 70 f
- Borgerligt ombud, værgemål** .. 35
- Bortadoption, samtykke** 177
- Borteblevne** ..... 137, 257 ff, 265
- Bortfald af arveret** ..... 262 f
- Boslod** 80, 224
  - afkald 167
  - begreb 228
- Bosondring** ..... 71 f, 100, 105, 124 ff, 172
- Brandskader** 53
- Bristende forudsætninger** 166, 242, 244, 247, 254
- Bryllupsgaver, bodel** 87
- Børn, adoptivbørn** 202
  - samliv uden ægteskab 215

Stikordsregister

- stedbørn 198
- Børn uden for ægteskab 215
  - anmeldelsespligt 189
  - arveret 193
  - faderskab ..... 175, 190 f, 215
  - forsørgelsespligt ..... 192 ff
  - forældremyndighed 175, 191
  - samkvemsret 191
- Børn, ægtebørn
  - anerkendelseslæren 183
  - anfægtelse af ægtebarns-status 183
  - begreb 175
  - forsørgelsespligt ..... 192 ff
  - forældremyndighed 175
  - insemination 183
  - legitimationsbørn 182
  - pater est børn ..... 177 ff
  - samkvemsret 186
  - efter passivitetsreglen 182
- Børnebidrag ..... 167, 171, 192 ff
  - forskudsvis udbetaling ..... 194 f
  - normalbidrag 195
  - særlige bidrag 192, 195
- Børne- og ungdomsforsorg 196
- Børneloven 57, 174
- Børneopsparing 156
- Børnetilskud, særligt 195
- Børnenes fornødenheder 112
- Båndlagt kapital, skifte 158
- Båndlæggelse
  - arv 97
  - fast ejendom 252
  - friarv 250, 252
  - gave 98
  - tvangsarv ..... 250 ff
- Centralregistret for testamenter 240
- Checks 32, 110
- Concubinat 206
- Culpareglen ..... 47, 52 ff
- Descendenter 58, 222
- Delegation, ulovlig 245
- Deponeringsaftaler 141
- Desertio-reglen 71, 134
- Dispensation, ægteskab
  - alder 62
  - sindssyge 63
- svogerskab 64
- umyndige 63
- åndssvage 63
- Dispositiv arvepagt 262
- Dom
  - anke 151
  - faderskab 191
  - fuldbyrdelse 151
  - separation 132
  - skilsmisse 132
- Drifkædighed 27
  - forældremyndighed 146, 165
  - ægteskabshindring 63
- Dødsattest 257
- Dødsbo 264
- Dødsboskifte ..... 264 ff
- Dødsfald, samtidige 260
- Dødsformodningsdom 137, 257
  - bortfald 258
- Døds gave 237, 254
- Dødslejegave 238, 255
- Dømmekraft 29
- Efternavn ..... 72 f, 153, 197, 198, 208
  - eget (pigenavn) 73, 196
- Egen skyld ..... 53 f
- Ejendomsforbehold 30, 46
- Ekspropriationssummer 99
- Eksekutor 240, 241, 245, 265, 267
- Eksekutorboer ..... 268 f
- Eksstinktion
  - fælleseje, retshandler 110, 115
  - samliv uden ægteskab 210
- Enfamilieprincippet 199
- Enighed
  - bevilling 132, 141
  - ophævelse af adoption 205
  - separation 134
- Enkepension 142, 148, 209
- Enmandssager, faderskab 191
- Ensidig retshandel, begreb 237
- Ensomme viljeserklæringer 237
- Enstrengt ordning 79
- Erklæring
  - bortadoption 177, 201, 216

Stikordsregister

- børn i anledning af indgåelse af ægteskab ... 65
- Erhvervende retshandler 29
- Erhvervsvirksomhed
  - krydsende udtagesret 163
  - samtykke, erhvervs- ejendomme 106
- Erklæringsvildfarelse 244, 253
- Erstatning, skifte 157
- Erstatningsansvar
  - børn 53
  - forældresansvar ..... 53 f
  - papirløse samlivsforhold ... 211
  - personer i § 65-tilstand ... 55
  - retshandler 30, 45, 48, 52
  - uden for kontraktsforhold . 52 f
  - værger ..... 39, 48 f
  - ægtefæller ..... 117 f, 119
- Etableringskonti, skifte ..... 158 f
- Faderskab 58
  - anerkendelse 190
  - biologisk 176
  - børn uden for ægteskab ... 175, 189 ff, 215
  - juridisk 176
  - retsafgørelse 191
  - ægtebørn ..... 175, 176 ff
- Faderskabsformodning ..... 179 ff
  - beviskrav 181
- Faderskabsindex ..... 181 f, 191
- Faderskabs sag 190
  - umyndige 190
- Falden arv 235, 262
- Falsk testamente 239
- Familieretsdirektoratet 35, 38
- Fast ejendom
  - bestyrelse 39
  - båndlæggelse 252
  - krydsende udtagesret 163
  - pantsætning 106, 115
  - sameje 117
  - samtykke ..... 105 ff
  - som gave 29
  - tinglysning 28, 101, 124
  - umyndiges kaution 42
- Feriegodtgørelse, skifte 158
- Fideikommis 245
- Flermandssager 191
- Forbeholdsaegtepagt 96
- Forbrydelse af arveret 263
- Forfalsket testamente 239
- Forfatterret 84, 157
- Forholdets ødelæggelse, separation 134
- Forhåndsafkald 85, 86
- Forhånds aftale 93
- Forhåndssamtykke 86
- Forlig 37
- Forlodsret
  - børns 224
  - ægtefælles 230, 267
- Forlods udtagelse 162, 169
- Forlovelse ..... 61 f
  - gaver 62, 118
- Formkrav ved testamente 239, 248
- Formue
  - anbringelse 40
  - bestyrelse 38
  - frigivelse 38
- Formuefællesskab
  - begreb og grundregler .... 79 ff
  - gældsansvar ..... 80, 116 f
  - stiftelse 83
  - ophør 83
- Fornavn 197
- Fornuftsmangel ..... 50 f, 146, 165, 239
- Forsørgelsespligt
  - mellem ægtefæller 75
  - - offentligretlig ..... 77 f, 152
  - - privatretlig ..... 75 ff, 152
  - over for børn ..... 176, 192 f, 198, 202, 215
  - - offentligretlig ..... 193 f, 198
  - - privatretlig ..... 192 f
- Forsørgertabserstatning 23, 209
- Fortolkning af testamente .... 252 ff, 265
- Forudsætninger, bristende
  - - bidragsaftale 166
  - - testamente 242, 244, 247, 254
  - urigtige, testamente 244
- Forvaltningsafdeling 23, 33, 38, 186, 193, 251, 258
- Forældelse
  - gæld § 11 114
  - vederlagskrav 128
- Forældre
  - værgemål 33

Stikordsregister

- - uenighed 34
- Forventet arv 262
- Forældremyndighed
  - adoptivbørn 202
  - begreb 24, 184
  - børn uden for ægteskab ... 175, 191 f, 215
  - midlertidig afgørelse 147, 171
  - overførelse 186
  - uenighed udøvelsen 185
  - ved samlivsophævelse ..... 170, 215 f
  - ved separation og skilsmisse 185
  - værgemål 186
  - ægtebørn ..... 184 ff
- Friarv 250, 252
- Frigivelse af midler 38
- Fri proces 140, 145, 155
- Fuldbærent barn 178
- Fuldmagt
  - samlever 210
  - til den ene af forældrene som værge 33
  - lavværgede 49
  - ægtefæller ..... 110 f, 121
- Fælleseje 79, 83
  - rådighed ..... 103 ff
- Fødsel, anmeldelsespligt 189
- Gave
  - begreb 96, 118
  - båndlæggelse 98
  - fra tredjemand, særeje 96
  - givet af ægtefælle i uskiftet bo 233
  - mellem forlovede 62
  - mellem ægtefæller 87, 88, 96, 103
  - - afgift 121
  - - fremtidige erhvervelser ... 120
  - - konkurs 121
  - sædvanlige 119
  - umyndige 29, 30
- Gaveløfte 62, 237
- Gaveafgift 121
- Genadoption 201
- Genkaldelige begunstigelser ... 255
- Genoptagelse af samliv ægtepagt 94, 103
  - skifte 155, 167
- Gensidige testamenter 247, 249
- Giftenavn 73
- Glemte børn 202
- Godkendelse, tilsynsmyndigheden
  - - fast ejendom 37
  - - gyldighedsbetingelse 36
  - ægtepagt 94, 103, 123
- Godtgørelse, omstødelse 169
- Good-will 157
- Gældsforpligtelser 29, 30, 32
- Gældsfragældelsesbo 264, 268
- Gældsvedgældelsesbo 265, 267, 269
- Habilitet
  - begreb 22
  - kontraktshabilitet ..... 23 f, 28, 29 ff, 50 f
  - retsbrudshabilitet ..... 23 f
- Habilitetskrav ved testamente .. 239
- Henstand, udbetaling af arv ... 236
- Holografisk testamente 241
- Homoseksuelt forhold, skilsmissegrund 137
- Hunde, ansvar 54
- Husbondeansvar 22, 54
- Husholdningspenge 88, 100
- Husholdningsudgifter 112
- Hustruens særlige behov 112
- Inddrivelse af underholdsbidrag 77, 152, 194 f
- Indekskontrakter, skifte 159
- Indfødsret ..... 73 f, 187, 192, 208
- Indholdsmangler, testamente .. 244 f
- Indkøbsfuldmagt ..... 32, 70, 93, 111 ff, 173
- Indtrædelsesret til bidrag 78, 152, 193
- Indtægter
  - af særeje 96, 99
  - fremtidige 94, 120
  - overførelse ..... 87, 119 f
- Insemination 183
- Intelligenskvotient 26
- Interessekonflikt, værge 35
- Interessentskab 43
- Interessesubjekt ..... 22 ff
- Investeringskonti, skifte ..... 158 f
- Juridiske personer 25
- Jus separationis 267

Stikordsregister

Kapitalforsikring, skifte	159	Legitimationsbevilling	226
Kaution	42 f, 48	Legitimationsbørn	226
– skifte	161, 268	Legitimation, ægtefæller	111 ff, 115
Kapitel 3-skifte	219	Lejlighed	
Kodiciller	249	– samtykke	107 f
Kognater	59	– samlivsophævelse	173
Kompensationskrav	212 f	– samliv uden ægteskab	208, 213,
Kompetence		215	
– overskridelse, værger	36	– ved separation og skils-	
Kompetencemangler, testamente	36	misse	142, 149
Kompulsiv tvang	242	Lesbisk forhold, skilsmissegrund	137
Konceptionsdag	178	Lige sidelinje	58
Konkurs		Ligestilling	
– bosondring	125	– børn	174, 177
– ægtefælle	122	– navneretlig	72, 175, 196
Konservativ arvepakt	247	– ægtefæller	69, 81 f, 90,
Kontraktshabilitet	23 f, 28,	148	
	29 ff, 50 f	Likvidation	218
Kooperative selskaber	43	Lineal arvefølge	222
Kreditkøb	36	Livrenter	159
– selverhverv	30, 46	Livsarvinger	222
Kreditorbeskyttelse	120 ff	Livsforsikring	97, 214, 255
Kreditorforfølgning		– gave	119
– bodel	86 f	Lommepege	87, 100
Kreditorproklama	266, 267,	Lotterigevinst	99
	269	Lysning	66
Kuldlysning	226	Løntilbageholdelse	77, 152, 194
Kursgevinst	99, 120	Løsøre, brug, samlivsophævelse	172
Kvalificeret tvangsarveret	224	– krydsende udtagesesret	163 f
Kvalitativ testationskompetence	245 ff	– sameje	117
Kvalitative arveregler	226 f, 235 f	– samtykke	108
– begreb	218	Lån mellem ægtefæller	91 f, 100
Kvantitativ		Lån til brug, umyndige	47
testationskompetence	245 ff	Materielretligt grundprincip,	
Kvantitative arveregler	222 ff, 228 ff	skifte	264
– begreb	218	Mekanisk tvang	242
Kønssygdom, skilsmisse	138	Mellemmand, adoption	201
Kønsfrihedsforbrydelse	189, 263	Mellemnavn	198
Landbrug, ejer	22, 37	Mentalt afvigende	50
– testamente	246	Middelbart svogerskab	59
Lavværgemål	24	Midlertidig afgørelse, forældre-	
– anordning, ophævelse,		myndighed	147
tinglysning	26 ff	Mindreårige	23
Legale arvinger	222	– indgåelse af ægteskab	63
Legatarer	254, 265	Misbrug, testamente	243
– sumlegat	254, 265	– uskiftet bo	232 f, 234
– tingslegat	254, 265	Mishandling, skilsmisse	139
Legemlig mangel, umyndig-		MN-systemet	180
gørelse	27	Mortis causa	237
Legeskader	53	Motivvildfarelse	243, 253

Stikordsregister

- Myndighedsalder 23
 Myndighedslovens regler 21, 57
 Mægling
   - ved separation 140
   - ved skilsmisse 145
 Narkotikamisbrug
   - forældremyndighed 146, 165
   - kontrakter 50
   - umyndiggørelse 27
 Naturalisation 74, 208
 Navn
   - adoptivbørn 202
   - efternavn 72, 153,
     197, 198,
     202, 205,
     208
   - eget efternavn (pigenavn) .. 73, 196
   - fornavn 197
   - gentagelse af tidligere navn 73
   - giftenavn 73, 153
   - mellemnavn 198
   - slægtsnavn, se efternavn
   - ændring 197
 Navnebevis 73, 197,
     198, 208
 Negativ kontraktsinteresse 46, 51, 52
 Negotiorum gestio 114, 173,
     210
 Neurose 26
 Normalbidrag 195
 Notartestamente 240, 248
 Nullitet 238, 239,
     243
 Nyttereglen ..... 45 ff, 48, 51
 Næringsreglen 31, 37
 Nødtestamente 241
 Objektiv fortolkning 253
 Offentlige gældsfrågælsesboer . 268
 Offentlige vedgælsesboer 269
 Offentligt skifte 264, 268
 Omsorgspligt
   - mindreårig 24
   - umyndiggjort 24, 27
 Omstødelse
   - aftale om fast ejendom 107
   - - lejlighed 108
   - - løsøre 109
   - begreb 130
   - gave 122
   - grunde ..... 168 f
   - retsvirkninger ..... 169 f
   - ægteskab 61, 167
 Opgørelse, uskiftet bo 232
 Ophavsrettigheder 84, 157, 232
 Overformyndieret, se godkendte
   forvaltningsafdelinger 38
 Overskudsreglen 119
 Overvægheden, se statsamtet . 23
 Papirløse samlivsforhold, se
   samliv uden ægteskab
 Paragraf 65-tilstand ..... 24, 50 f, 52,
     55, 122
 Paragraf 15, stk. 2-rettigheder . 83, 84, 127, 132,
     142, 150, 210, 232
 Parantelsystemet 222
 Passivitetsreglen 182
 Pater est reglen ..... 177 ff
 Pengereglen 31, 110
 Pensioner, skifte 160
 Periculum in mora 171
 Permutation 252
 Personbog 28, 123
 Personlig rettighed 84
 Personlige forhold 24
 Pigenavn, se eget efternavn ... 73, 196
 Pifingerskader 53
 Pligtkrænkelse, separation 134
 Pligtsubjekt ..... 22 ff
 Positiv opfyldelsesinteresse 30, 46, 52
 Postnuptiale ægtepagter 94, 122
 Privat skifte 265, 267
 Prohibitivpåtegning 49
 Prøvelse, ægteskabsbetingelser . 61, 65
 Prøvelsesattest 61, 66
 Præjudicielt spørgsmål 71
 Præklusivt proklama 233, 266,
     267, 269
 Præmieobligationer 99
 Psykologisk bevis 179
 Psykopati, ægteskab 63
 Psykose 26
 Pupilautoriteterne, se tilsyns-
   myndigheden
 Påklædningspenge 87, 100
 Quasiaftale 111
 Ratihabition 31
 Realkreditlån 42

Stikordsregister

Registrering, ægtepagt	124	- skifte	213
Regnskab, værger	40	- underholdsbidrag	211
Renunciativ arvepagt	262	Samlivsgenoptagelse	135
Repræsentationsprincippet	223	Samlivsophævelse	
Retsbrudshabilitet	23 f	- arveret	150
Retsevne	22	- bosondring	125
Retshandler		- forældremyndighed	147, 185
- mellem ægtefæller	87, 117	- livsforsikringspolice	152
- blandede	96, 101	- separation	134
Retssubjekt	22	- skilsmisse	137
Revselsesret	184	Samlivspligt, seksuelt	71
Rømning, se desertio-reglen ...	71, 134	- i øvrigt	72
Rådighedssubjekt	23 ff	Samråden	
Råden		- lavværgemål	24, 28, 48
- arv	31	- ægtefælle/væрге	40, 116
- bodel	80, 103 f,	Samtidige dødsfald	260
	109, 126, 154	Samtykke	
- - begrænsninger	80, 93	- adoption	201, 216
- fælleseje	103 ff	- båndlæggelse, fast ejendom	252
- gave	31	- forældre, ægteskab	63
- på samlevers vegne	210	- hensiddet i uskiftet bo ...	231, 234
- selverhverv	30, 48	- råden over fast ejendom ...	105 f, 246
- særeje	80, 93, 103	- utroskab	138
- uskiftet bo	232 f	- ændring, efternavn	197, 198
Samadministration	48	Selverhverv	30, 37, 46
Samadoption	200 f	Separation	
Sameje	86, 90 f,	- arveret	151, 263
	117, 209,	- begreb	129
	211 f	- bortfald	135, 153
Samkvemsret	141, 147,	- bevilling	139 ff
	153, 171,	- dom	144 ff
	175, 186 f,	- gensidigt testamente	250
	191, 216	- grunde	72, 134 f
Samkvemsretsresolution	147, 153,	- mægling	140
	187	- retsvirkninger	151 ff
Samleje	191	- vilkår	140 ff
Samlejeformodning	178 f	- ændring	164 f
Samliv uden ægteskab	57, 206	Servitut, samtykke	93, 107
- adoption	216	Sikkerhedsstillelse	42
- arveret	214	Sindssygdom	
- begreb	206 f	- begreb	26
- børn	215	- erstatning	55
- formuedelingen	211 ff, 214	- kontrakter	50
- formueretlige regler	209	- som nullitet ved testamente	239
- indbyrdes aftaler	209, 211,	- som skilsmissegrund	138
	213	- som ægteskabshindring ...	63
- kompensationskrav	212 f	- tvangsindlæggelse	27
- livsforsikring	214	Sinker	26
- ophør	211 ff	Sjælelig forstyrrelse	26 f
- retsvirkninger	208 ff	Skifte	
		- af dødsbo	264 ff

Stikordsregister

- offentligt 264, 268
- samliv uden ægteskab 213
- privat 265, 267
- genoptagelse 155, 167
- uskiftet bo, død ..... 234 f
- - levende live 234
- ved bosondring 100, 125
- ved eksekutor 265
- ved omstødelse af ægteskab 169
- separation 100, 154
- skilsmisse 154
- Skiftefordel 224, 230, 267
- Skifteformer
  - efterlevende ægtefælle 269
  - offentligt skifte 268
  - privat skifte 267
  - summariske 266
  - uskiftet bo 267
- Skifte-plads reglen ..... 29 f
- Skifteretlige regler ..... 218 f, 224, 230, 267
- Skilsmisse
  - arveret 153, 263
  - begreb 129
  - bevilling ..... 139 ff
  - dom 144
  - gensidigt testamente 250
  - grunde ..... 72, 136 ff
  - mægling 145
  - retsvirkninger 153
  - vilkår ..... 143 f
  - ændring af vilkår ..... 164 f
- Skøbelighed 27
- Skyldprincippet 71, 135, 148, 163, 171
- Skæringstidspunkt, skifte 155, 160
- Slægtninges arveret ..... 222 ff
- Slægtskab
  - den rette linje 58
  - nærhed 58
  - sidelinjen 58
  - som ægteskabshindring 63
- Slægtsnavn, se efternavn
- Sociale udvalg 196
- Sodomi, skilsmissegrund 137
- Solvensbetingelse 120
- Sommerhuse, samtykke 106
- Statsamtets godkendelse 23
- Stedbørn 198, 200
- Sterilitetsbevis 179
- Strafbart forhold 46, 110
  - skilsmissegrund 139
  - forældremyndighed 146, 165
- Stærk adoption 199
- Subjekt ..... 23 f
  - interessesubjekt 25
  - pligtsubjekt 25
  - retssubjekt 22
  - rådighedssubjekt 25
- Subjektiv fortolkning 253
- Summariske skifteformer ..... 266 f
- Suppleringsarv 224, 230, 267
- Surrogation ..... 86, 88 f, 98 ff
- Svangerskabsperiode 178
- Svig, ved testamente 243
- Svogerskab
  - arveret 226, 229
  - begreb ..... 59 f
  - som ægteskabshindring 64
- Særeje ..... 83, 89, 92 ff
  - anpart 102
  - begreb 80
  - betinget 95, 98
  - bevis 96, 101
  - båndlagt arv 97, 251
  - fortegnelse 90
  - gældsansvar 116
  - ophævelsesægtepagt 102
  - ophør ..... 102 f
  - rådighed 80, 103
  - stiftelse ..... 94 ff, 100, 125
  - surrogation ..... 98 f, 102
  - særejebeskyttelseskrav 127, 162
  - tidsbegrænset 95
  - tinglysning, fast ejendom .. 101
  - ved bosondring 100, 125
  - ved genoptagelse af samliv . 103
  - ved tredjemands bestem-
melse ..... 96 f, 102, 103, 252
  - ægtepagt ..... 94 f
- Særhæften ..... 80, 86, 116 f, 164
- Særkuldbørn 225
- Særråden 80, 86
- Tantiemeregel 119

Stikordsregister

- Tarv
- arvingens 231, 250, 251
  - barnets ..... 34, 141, 146 f, 164, 171, 185 f, 189 ff, 201, 205, 215 f
  - den umyndiges 37, 231
- Tegningsret 99
- Testamente
- begreb 237
  - bristende forudsætninger .. 242, 244
  - båndlæggelse af arv ..... 250 ff
  - erklæringsvildfarelse 244
  - familiefideikommis 245
  - forandring 249
  - formkrav ..... 239, 248, 254 f
  - fortolkning 252, 265
  - frit genkaldeligt 237
  - gensidigt 230, 247, 249
  - habilitetskrav 239
  - holografisk 242
  - kodicil 249
  - legatar 254
  - lov og ærbarhed 244
  - meningsløst 244
  - misbrug 243
  - motivvildfarelse 243
  - notartestamente 240, 248
  - nødtestamente 241
  - sving 243
  - tvang 242
  - ugyldighed 238, 248
  - uigenkaldeligt 237
  - urigtige forudsætninger 244
  - utilbørlig påvirkning 243
  - vidnetestamente 241, 248
- Testamentsformer
- notartestamente 240, 248
  - vidnetestamente 241, 248
  - nødtestamente 241
- Testamentsvidne 241
- Testationsforbehold 203
- Testationshabilitet 239
- Testationskompetence 245, 247
- ægtefælle i uskiftet bo 233
- Tilbagefaldsret 204
- Tilbagekaldelse
- gensidige testamenter 249
  - notarialgenpart 249
  - testamente ..... 248 f
- Tilbagelevering 45, 48, 51
- Tilbagesøgningskrav, borte-blevne 259, 260
- Tilbagetræden 44, 50
- Tilsynsmyndigheden ..... 33, 35 f, 258
- Tilsynspligt, forældres 53
- Tinglysning
- bosondring 100
  - båndlæggelse, fast ejendom 252
  - fast ejendom 28, 107, 252
  - fratagelse af § 11-beføjelsen 114
  - lavværgemål 28, 48
  - umyndiggørelse 28
  - vielsesattest 107
  - ægtepagt ..... 94, 122 f
- Tofamilieprincippet 199
- Trafikskader 53
- Trangsbeneficiet 108
- Tredjeinstansbevilling, ægte-skabssag, skifte 151, 155
- Tredjemand, særejebestemmelse 96
- Trolovelsesbørn 226
- Troskabspligt 71
- Trossamfund 67
- Tvang
- kompulsiv 242
  - mekanisk 242
- Tvangsarv 246
- Tvangsarvinger 223
- Tvangsindlæggelse 27
- Udarvinger 222
- Udlæg 77, 152, 194
- Udlægsret, ægtefælles
- arvings 227, 245, 246
- Udløsningsret, ægtefælles 93, 164, 235
- Uenighed, ved forældre-myndighed 185
- Uenighed, ved værgemål 34
- Uerfarenhed 28
- Uforsvarlig adfærd 27
- Ugyldighed
- umyndiges aftaler ..... 44 ff
  - lavværgemål 48
  - § 65-tilstand ..... 50 f
  - testamenter 238, 248
- Ugyldighedsregler 21
- Uigenkaldelige begunstigelser .. 255 f

Stikordsregister

- Uigenkaldeligt testamente 247, 249
 Ulige sidelinje 58
 Ulovlig delegation 245
 Umyndige
   - formueretligt ..... 23 f
   - gældsforpligtelser 29, 30
   - kaution 42, 268
   - kontraktsinhabilitet ..... 29 ff
   - mindreårige 23
   - - gifte ..... 32, 70, 113 f
   - personligt 24
   - selverhverv 30
   - umyndiggjorte 23
 Umyndiggjorte
   - indgåelse af ægteskab 63
   - næringsreglen 31
   - testationshabilitet 239
 Umyndiggørelse
   - begæring 26
   - eget ønske 27
   - i formueretlig henseende ..... 26 f
   - i personlig henseende ..... 27 f
   - m.h.t. arbejdsaftaler 30
   - ophør 28
   - tinglysning 28
 Underholdspligt
   - aftalt eller fastsat 78
   - mellem ægtefæller 75, 142, 171
   - - offentligretlig ..... 77 f
   - - - indtrædelsesret 78
   - - - trangsbedømmelse 78
   - - oplysningspligt 77
   - - privatretlig ..... 75 ff
   - over for børn 167, 171, 202
   - skyldspørgsmål 71, 72
   - samlevende uden ægteskab 208, 211
   - ved separation 152
 Urigtige anbringender 45
 Uskiftet bo 93, 198, 231, 267
   - arv 232
   - betingelser 231
   - forsørgelsespligt 231, 234
   - gave 232
   - genstanden 232
   - gældsansvar 233
   - med livsarvinger 231
   - - stedbørn 193, 198, 231
   - misbrug ..... 232 f, 234
   - opgørelse 232
   - præklusivt proklama 233
   - retsvirkninger ..... 232 ff
   - rådighed 232
   - samtykke 231, 234
   - skifte, død ..... 234 f
   - - levende live 234
   - testationskompetence 233
   - umyndighed 231
   - vederlagskrav 233
 Utilbørlig påvirkning, testamente 243
 Utroskab 72, 137
 Vanrøgt 124, 126
 Vederlagskrav ..... 104, 126 ff, 161, 233
 Veksler 32, 43, 110
 Ventendes arv 262
 Vidnetestamente 241, 248
 Vielse
   - borgerlig 61, 67
   - formkrav ..... 67 f
   - kirkelig 61
   - udsættelse 66
   - ugyldighed 68
 Vildfarelse
   - erklæringsvildfarelse 244
   - motivvildfarelse 243
 Viljesprincippet 253
 Vilkår
   - aftalte 144, 145, 166
   - fastsatte 143, 145, 166
   - ændring ..... 164 ff
 Vilkårsforhandling 140, 145
 Vindikation
   - fælleseje, retshandler 110
 Vitterlighedsvidne ..... 240 f
 Værdiansættelse 156, 160
 Værdistigninger 99
 Værger ..... 23 f, 33
   - ad hoc 35, 115, 210
   - adoptivbarn 33
   - barn uden for ægteskab 34, 63
   - beskikkede 34
   - betingelser 34, 48
   - borteblevne 257
   - erstatningsansvar 39, 48
   - forhindret 34
   - formuebestyrelse 39

Stikordsregister

- fratagelse 35
- fritagelse 35, 48
- født ..... 33 f, 63, 171
- interessekonflikt 35
- omsorgspligt 24, 27
- regnskabspligt 39
- retssag 37
- testamenteriske 34, 35
- tilsyn 39
- tinglysning 28
- uenighed 34
- vederlag 35
- ægtebørn 33
- ægtefælle 34, 115, 257

- Ægtebørn, se børn
- Ægtefællebeskatning 90
- Ægtefællebidrag ..... 77, 142, 147 f, 171

- Ægtefæller
  - arveret 170
  - erstatningsansvar 116, 117
  - retshandler 87, 117, 167
  - skiftefordel 93, 224, 230, 267

- Ægtepagt
  - antenuptial 94, 122
  - formkrav 94, 122
  - forbehold 95
  - genoptagelse af samliv 94
  - godkendelse 94, 102, 123
  - om særeje 79, 83, 94, 103, 118
  - postnuptial 94, 122
  - tinglysning 94, 122
  - ved gaver 87, 88, 118
  - ved særejeophævelse 102

- Ægteskab, papirløst, se samliv uden ægteskab
- Ægteskabsalder 62
- Ægteskabsbetingelser ..... 61, 62 ff
  - dispensation ..... 62 f
  - prøvelse ..... 65 f
- Ægteskabsbrud 72, 136, 137
  - bevis 138

- Ægteskabshindring, se ægteskabsbetingelser
- Ægteskabsindgåelse ..... 61 ff
- Ægteskabsloven ..... 56, 130 f
- Ægteskabsløfte, se forlovelse .. 61
- Ægteskabsomstødelse 61, 167

- Ægteskabsretsvirkningsloven .. 56, 82
- Ægteskabsager
  - umyndige og lavvægede... 34
- Ægteskabsudvalget ..... 56, 83, 94, 105, 114, 124, 131, 133, 135, 161, 206 ff, 214

- Ærbarhed, testamente 244

- Ødselhed 27

- Åbne adoptioner 199
- Åndssvaghed
  - begreb 26
  - erstatningsansvar 55
  - som ægteskabshindring 63

Lovregister

Adoptionsloven,

(AdL), lov nr. 279 af 7.6.1972

§ 1	199
§ 2	200
§ 3	200, 216
§ 4	200
§ 4a	200
§ 5	200, 216
§ 6	201
§ 7	176, 201, 202
§ 8	201
§ 9	175, 201
§ 10	175, 202
§ 11	202
§ 13	176, 216
§ 14	201
§ 16	33, 202
§ 18	64, 205
§ 19	205
§ 22	200
§ 23	205
§ 25a	200
§ 25b	200

Adoptionsbekendtgørelse

nr. 325 af 15.6.1984

200, 201

Aftaleloven

lov nr. 242 af 8.5.1917

21, 110f, 122, 166f, 211, 242f

Aktieselskabsloven,

lov nr. 370 af 13.6.1973

218

Anbringelses- og bestyrelsesloven,

lov nr. 211 af 13.5.1981

38, 40

Anbringelsesbekendtgørelsen,

bekg. nr. 475 af 17.9.1981

40

Bestyrelsesbekendtgørelsen,

bekg. nr. 472 af 17.9.1981

38

Arveafgiftsloven,

lovbekg. nr. 443 af 28.9.1972

214, 270

Arveloven,

(AL), lov nr. 215 af 31.5.1963

§ 1	222
§ 2	222, 225
§ 3	222, 225
§ 4	203, 226
§ 5	22, 223, 257, 260
§ 6	228
§ 7	229 f
§ 8	231
§ 9	193, 198, 231
§ 10	231
§ 11	231
§ 12	231
§ 13	231
§ 14	232
§ 15	232, 233
§ 16	233
§ 17	234
§ 18	234
§ 19	234
§ 20	232, 234
§ 21	233, 270
§ 22	233
§ 23	235
§ 25	224, 228 f, 246
§ 26	224, 246, 250
§ 27	224, 230
§ 28	224, 230
§ 29	230
§ 30	262
§ 31	262
§ 32	263
§ 33	263
§ 34	263
§ 35	263

Lovregister

§ 36	263
§ 37	263
§ 38	151, 170, 258, 263
§ 39	239
§ 40	240
§ 41	240
§ 42	241
§ 43	241
§ 44	241, 242
§ 45	241
§ 46	248 f
§ 47	250
§ 48	247
§ 49	152, 250
§ 51	239, 243, 248
§ 52	242
§ 53	243, 253
§ 54	244
§ 55	238, 248
§ 56	248
§ 57	248
§ 58	97, 250 f
§ 59	97 f, 250 f
§ 61	251, 252
§ 62	97 ff, 102, 251
§ 63	97 f, 251
§ 65	250, 252
§ 66	233, 246
§ 67	247, 249
§ 68	245
§ 69	97, 252
§ 70	238, 254 f
§ 71	227
§ 79	246

Bistandsloven,

lov nr. 333 af 19.6.1974

74, 75, 77 f, 152, 189, 193, 196,
202, 208

Borteblevneloven,

lov nr. 397 af 17.7.1946

137, 257 ff, 265

Børneloven,

(BL), lov nr. 200 af 18.5.1960

§ 1	175
§ 2	177 ff, 183, 190
§ 3	177, 182, 190
§ 4	182

§ 5	183
§ 6	175, 182, 191
§ 7	189
§ 10	189
§ 11	182
§ 13	192
§ 14	192
§ 16	167, 192
§ 17	167, 192
§ 18	193
§ 19	192

Børnetilskudsloven,

lovbekg. nr. 609 af 29.11.1978

189, 194, 195

Danske Lov af 1683

22, 110, 114, 138, 188, 226

Enkepensionsloven,

lov nr. 102 af 14.3.1941

142, 160

Lov om erstatningsansvar

lov nr. 228 af 23.5.1984

157 f

Forsikringsaftaleloven,

(FAL), lov nr. 129 af 15.4.1930

97, 118, 214, 255

Grundloven,

lov nr. 169 af 5.6.1953

245

Gældsbrevsloven,

lov nr. 146 af 13.4.1938

110

Inddrivelsesloven,

lovbekg. nr. 567 af 16.11.1978

77, 152, 194 f

Indfødsretsloven,

lov nr. 252 af 27.5.1950

74, 187, 192, 208

Lovregister

Kildeskatteloven,

lov nr. 227 af 26.5.1982

70, 117

Konkursloven,

lov nr. 298 af 8.6.1977

42, 121 f, 268, 269

Lejeloven,

lov nr. 237 af 8.6.1979

107, 149, 173, 208, 213, 215

Myndighedsloven,

(ML), lovbekg. nr. 554 af 16.11.1976

§ 1 23
 § 2 24, 26 f
 § 5 28
 § 6 33, 70, 153, 171, 175
 § 7 34, 175, 215
 § 8 32, 202
 § 9 34
 § 10 34
 § 11 34
 § 13 34
 § 14 34
 § 15 35
 § 16 35
 § 18 24, 70
 § 19 184
 § 20 38
 § 21 175, 185
 § 22 185
 § 23 185
 § 24 141, 147, 170, 175, 185, 186
 § 25 186
 § 26 186
 § 27 142, 153, 165, 171, 176, 186 f,
 192, 216
 § 28 63, 175, 177, 191, 200, 215 f
 § 29 202
 § 30 165, 186, 216
 § 32 171, 186
 § 34 23, 29, 34
 § 35 29 f, 70
 § 36 30
 § 38 30
 § 39 30, 32, 70
 § 43 44, 48
 § 44 36, 45 ff, 48, 51, 52
 § 45 23, 35, 36

§ 46 24, 27 f, 30
 § 48 41, 42, 268
 § 49 31
 § 50 33, 35
 § 52 34
 § 53 39
 § 54 24, 26 ff
 § 55 48
 § 56 28, 48
 § 58 35
 § 59 35, 115, 210
 § 62 34
 § 63 22, 24, 52 ff
 § 64 22, 24, 52, 54 f
 § 65 24, 50 f, 52, 55, 122

Navneloven,

lov nr. 193 af 29.4.1981

72, 153, 175, 196, 202, 205, 208

Renteloven,

lov nr. 638 af 21.12.1977

21

Retsplejeloven,

(RPL), lovbekg. nr. 1 af 2.1.1980

26, 28, 37 f, 98, 108, 147, 151,
 157 f, 184, 187, 194, 196, 202

Sindssygeloven,

lov nr. 118 af 13.4.1938

27

Skifteloven,

(SL), lov nr. 155 af 30.11.1874

§ 4 267
 § 5 267
 § 6 267
 § 10 266
 § 16 268
 § 17 268
 § 18 268
 § 20 266
 § 21 266
 § 22 266
 § 47 227, 235, 245
 § 52 269
 § 53 268
 § 57 266

Lovregister

<p>§ 61a 101 f, 127</p> <p>§ 62a 230, 267</p> <p>§ 62b 224, 230, 267</p> <p>§ 62c 93, 235</p> <p>§ 62d 235</p> <p>§ 63 236</p> <p>§ 64 155</p> <p>§ 65 155, 160 f</p> <p>§ 65a 161</p> <p>§ 66 154 f</p> <p>§ 67 161</p> <p>§ 68 161</p> <p>§ 68a 162</p> <p>§ 69 170</p> <p>§ 69a 162</p> <p>§ 69b 101 f, 127, 162</p> <p>§ 70a 85, 163 f</p> <p>§ 70b 164</p> <p>§ 81 268</p> <p>§ 82 213</p> <p>Straffeloven, <i>borgerlig straffelov, lovbekg. nr. 411 af 17.8.1978</i></p> <p style="padding-left: 40px;">72, 139, 151, 184, 263</p> <p>Tinglysningsloven, <i>lovbekg. nr. 464 af 14.9.1976</i></p> <p style="padding-left: 40px;">28, 123 f</p> <p>Værgbekendtgørelsen <i>(VB), bekg. nr. 18 af 1983</i></p> <p>§ 6 28</p> <p>§ 7 35</p> <p>§ 11 39</p> <p>§ 13 36, 37, 39</p> <p>§ 14 36</p> <p>§ 15 36</p> <p>§ 18 36, 37</p> <p>§ 20 37</p> <p>§ 23 39</p> <p>§ 24 38</p> <p>§ 25 40</p> <p>§ 27 37</p> <p>Ægteskabsloven <i>(ÆL), lov nr. 256 af 4.6.1969</i></p> <p>§ 1 62</p> <p>§ 2 63</p> <p>§ 3 63</p>	<p>§ 5 63</p> <p>§ 6 63</p> <p>§ 7 64</p> <p>§ 8 64</p> <p>§ 9 64, 137</p> <p>§ 10 64 f, 77</p> <p>§ 11 65</p> <p>§ 12 65</p> <p>§ 13 65</p> <p>§ 14 66</p> <p>§ 15 67</p> <p>§ 16 67</p> <p>§ 18 67</p> <p>§ 19 66</p> <p>§ 20 67 f</p> <p>§ 21 68</p> <p>§ 23 137, 168</p> <p>§ 24 168 f</p> <p>§ 25 169</p> <p>§ 26 169 f</p> <p>§ 27 170</p> <p>§ 29 134</p> <p>§ 30 71, 72, 134</p> <p>§ 31 103, 135, 153</p> <p>§ 32 136 f</p> <p>§ 33 137</p> <p>§ 34 71, 137</p> <p>§ 35 137</p> <p>§ 36 137</p> <p>§ 37 136, 137, 138, 141, 151</p> <p>§ 38 138</p> <p>§ 39 139</p> <p>§ 40 139</p> <p>§ 41 138</p> <p>§ 42 132, 139, 141 ff</p> <p>§ 43 140</p> <p>§ 45 143</p> <p>§ 46 132, 146 f, 185</p> <p>§ 47 141, 146, 175, 185</p> <p>§ 48 164, 216</p> <p>§ 49 132, 148</p> <p>§ 50 148, 152, 171</p> <p>§ 51 165</p> <p>§ 52 142, 165, 166</p> <p>§ 53 142, 149, 166, 209</p> <p>§ 54 132</p> <p>§ 55 132, 142, 149</p> <p>§ 56 80, 92, 93, 105, 132, 142, 150 f, 161</p> <p>§ 57 147, 171, 186</p> <p>§ 58 85, 154, 166, 167</p>
---	---

Lovregister

**Bekg. nr. 658 af 15.12.1982 om ægteskabs
indgåelse**

62, 65 f

**Bekg. nr. 560 af 1969 om ægteskabs opløs-
ning**

140

Ægteskabsretsvirkningsloven

(ÆRL), lov nr. 56 af 18.3.1925

§ 1	69 f
§ 2	75, 87, 113, 198
§ 3	76, 87
§ 4	86, 87, 100
§ 5	76 f, 198
§ 6	71, 72, 75, 78, 171, 198
§ 7	172
§ 8	77, 171
§ 9	77, 171
§ 11	32, 70, 93, 111 ff, 173
§ 12	111 f
§ 13	93, 114, 173
§ 14	93, 115, 172
§ 15	83, 84, 127, 132, 142, 150, 210, 232

§ 16	86, 103, 109, 161
§ 17	86, 93, 104, 124
§ 18	86, 93, 101, 105 ff, 126
§ 19	86, 93, 108 f, 126
§ 20	109
§ 21	83, 94
§ 22	90
§ 23	92, 93, 101 f, 104, 126, 155, 270
§ 24	127
§ 25	86, 112, 116
§ 26	114
§ 28	83, 94 ff, 102, 118 f
§ 29	86, 87, 110, 116 f
§ 30	86, 87, 94, 96, 118 f, 124, 209
§ 31	86, 87, 119 f, 121
§ 33	87, 121
§ 34	121
§ 35	122
§ 36	94, 102, 123
§ 38	71, 72, 83, 93, 100, 104, 124 ff, 172
§ 39	100, 125
§ 40	100, 125
§ 41	125
§ 42	100, 126
§ 52	40, 42, 48, 116

Domsregister

1878		1945		1957	
UfR 1878.1041	254	VLT 1945. 117	106	JD 1957.163	113
1912		1946		UfR 1957.432 Ø	106
UfR 1912.516 H	99	UfR 1946.301 H	111	UfR 1957.435 Ø	85
1930		1947		1958	
UfR 1930.540 Ø	210	UfR 1947.243 H	136	JD 1958.246	114
UfR 1930.1109 Ø	99	1948		UfR 1958.438 Ø	88
1931		UfR 1948.961 Ø	157	1959	
UfR 1931.194 Ø	106	1949		UfR 1959.224 V	102
1932		UfR 1949.1012 Ø	145	UfR 1959.427 H	209
UfR 1932.593 Ø	113	1950		1961	
UfR 1932.1127 Ø	127	UfR 1950.796 V	111	UfR 1961.23 H	160
1937		1951		UfR 1961.122 H	213
UfR 1937.817 V	87	UfR 1951.486 H	243	UfR 1961.269 Ø	89
UfR 1937.847 Ø	124	1952		UfR 1961.283 Ø	91
1938		UfR 1952.226 Ø	90	1962	
UfR 1938.869 Ø	126	UfR 1952.265 H	106	UfR 1962.733 Ø	103
1939		UfR 1952.396 V	77, 89	1963	
UfR 1939.23 H	109	1953		UfR 1963.809 H	144
UfR 1939.267 H	106	UfR 1953.161 V	111	1964	
1940		1954		UfR 1964.174 V	126
UfR 1940.831 V	125	JD 1954.130	124, 126	UfR 1964.454 Ø	89
1942		UfR 1954.990 H	158	1965	
UfR 1942.440 Ø	112	1955		UfR 1965.225 H	77
UfR 1942.1149 Ø	94	VLT 1955.61	106	UfR 1965.348 V	103
UfR 1942.1154 Ø	117	UfR 1955.294 Ø	119	1966	
1943		UfR 1955.937 H	89	UfR 1966.19 Ø	89
JD 1943.271	111	1956		1967	
1944		JD 1956.283	113	UfR 1967.13 H	91
UfR 1944.163 Ø	158			UfR 1967.249 H	96
UfR 1944.166 Ø	85			UfR 1967.319 H	87
				UfR 1967.458 H	106
				UfR 1967.597 Ø	107

Domsregister

1968

UfR 1968.136 V 230
UfR 1968.543 Ø 251

1969

UfR 1969.367 H 243
UfR 1969.459 V 90

1970

UfR 1970.167 H 77
UfR 1970.825 H 179

1971

UfR 1971.194 Ø 95
UfR 1971.335 V 90
UfR 1971.516 V 125

1972

UfR 1972.202 Ø 85, 89
UfR 1972.694 Ø 251
UfR 1972.1042 V 112

1973

UfR 1973.1104 V 101

1974

UfR 1974.433 Ø 89
UfR 1974.601 V 165
UfR 1974.773 U 113

1975

UfR 1975.473 Ø 96
UfR 1975.849 U 162
UfR 1975.886 Ø 251

1976

UfR 1976.560 H 158
UfR 1976.1026 H 148

1977

UfR 1977.136 H 148

1978

UfR 1978.220 V 84, 95
UfR 1978.258 Ø 179
UfR 1978.261 Ø 209
UfR 1978.320 H 147

1979

UfR 1979.491 H 101
UfR 1979.644 V 101
UfR 1979.808 Ø 209
UfR 1979.813 Ø 209
UfR 1979.1086 Ø 158

1980

UfR 1980.232 V 97
UfR 1980.480 H 211 f
UfR 1980.531 H 245
UfR 1980.913 V 101

1981

UfR 1981.596 Ø 101
UfR 1981.1048 V 149

1982

UfR 1982.93 H 212
UfR 1982.233 Ø 144
UfR 1982.313 H 242
UfR 1982.700 V 167
UfR 1982.715 Ø 101

1983

UfR 1983.841 Ø 167

1984

UfR 1984.97 H 78
UfR 1984.162 H 183
UfR 1984.166 H 212